

IOANNIS Y AÑEZ

Parladorij Iurisperiti in Re-

gio Vallisoletano Prætorio Aduocati, Re-
rū quotidianarum liber singularis siue vnus.

Opus tum acutum & elegans, tum vtile

et Iuris studiosis in primis profi-

cuum; nuncq; primū

in lucem edi-

tum.

21789

no R. 15449

*Supra Sa de
quemada, y man*

VALLISOLETI.

*Apud Didacum Ferdinandium
à Corduba.*

Typographum Regium.

Anno. 1 5 7 9.

Cum priuilegio.

Autoris protestatio.

HAEC, quæq; vnquam scripserimus, dixerimus
ue, atq; adeò cogitauerimus, catholicæ ac sacro
sanctę Romanę Ecclesię calculo correctioniq; spõ
te libenterque submittimus. Fidẽ enim illam, quam
Deo (ipsius beneficio maximo) in sacro Baptismate
dedimus, professiq; sumus, hæreticorũ hæreses om
nes atque insanias diris carminibus execrãtes, nun
quam prodituros, sed sanctam & inuiolatam in per
petuum seruatuos, & ad ipsos vsq; cineres pro aris
& focis (vt aiunt) propugnatuos: terque quaterque
testamur.

YO Iuan Gallo de Andrada Secretario del Consejo de
su Magestad doy fee, que los señores del auiendo vi
sto el libro hecho por el licenciado Yañez de Parla
doyro intitulado, Rerum quotidianarum: le tassaron en
dos reales y medio en papel, y en este precio le dieron li
cencia para lo poder vender. con que primero que se vé
da, se pongã en el dicho libro las erratas, y esta tassa al prin
cipio del. Y para que della conste, lo firme de mi nombre,
en Madrid à diez y siete dias del mes de Iunio del año, mil
y quinientos y setenta y tres.

Iuan Gallo
de Andrada.

ON Philippe, por la gracia de
Dios Rey de Castilla, de Leon, de
Aragon, de las dos Sicilias, de Hie
rusalem, de Nauarra, de Grana
da, de Toledo, de Valencia, de
Galizia, de Mallorcas, de Seui
lla, de Cerdeña, de Cordoua, de
Corcega, de Murcia, de Iuen, de los Algarues, de Al
gezira, de Gibraltar, Duque de Milan, Cõde de Flã
des y de Tirol. &c. Por quanto por parte de vos el li
cenciado Yañez de Parladoyro, nos fue fecha rela
cion diziẽdo, que vos queriades imprimir vn libro,
que auia des compuesto, intitulado Rerum quodia
narum, que era obra muy vtil y prouechosa. Atento
lo qual, y lo mucho que en el auia des trabajado, nos
suplicastes os diessẽmos licẽcia y facultad para que
lo pudießẽdes imprimir y veder, o como la nuestra
merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro con
sejo; y como en el dicho libro se hizierõ las diligen
cias q̃ la pragmatica por nos agora nueuamente he
cha dispone: fue acordado q̃ deuiamos mãdar dar e
sta nuestra carta en la dicha razon, y nos tuuimos lo
por biẽ. Por la qual vos damos licẽcia y facultad pa
ra q̃ por esta vez vos el dicho licenciado Yañez de Par
ladoyro, o quien ṽro poder para ello ouiere, podays
imprimir el dicho libro sin que por ello cayays nin
currays en pena alguna. Y mandamos que despues
de impresso no se pueda vender ni veda sin que pri
mero se traya al nuestro consejo juntamente con
el original que fue visto, q̃ va rubricado y firmado
de Iuan Gallo de Andrada nuestro escriuano de ca
mara de los q̃ residen en el nuestro cõsejo, para q̃ la
dicha impressiõ se vea si esta cõforme a el, y lo de li

cencia para lo poder véder, y se tasse el precio a que se ouiere de vender cada pliego del. Sopena de caer & incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmática y leyes de nuestros reynos; y mas dela nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a veynte y ocho dias del mes de Septiembre de mil y quinientos y setenta años.

D. Car. Segunti.

El licenciado El licenciado

Atiença. Iuan Thomas.

El licenciado don El doctor El doctor Francis
Antonio de Padilla. Redin. co de Villafañez.

Yo Iuan Gallo de Andrada escriuano de camara de su Magestad la fize escriuir por su mādado, cō acuerdo de los del su Consejo.

Registrada. Iorge de Olaal de Vergara.

Por chanciller Iorge de Olaal de Vergara.

Andreas Gomezius de Arze Pontificij Iuris Bacca
laureus ad studiosum lectorem.

HAthenus abticiuit referans pia Iura vñorum
turbas, duce insignidum caret illa furo.
Ast imitata patrem, serpens ceu vere cadenti,
attollit gaudens iam caput è tenebris sine.
Atrea nam Hesperij præfulgentis a cula nostris
Regibus hostat, Præfide & egrogia di.
Ergo alios inter tot Parladorius, alto
ingenio varias (crede) recludit opes.
Vnde frequens rerum pulchrè dignoscitur vsus,
quas Forus admittit, Causidiciq; notant.
Indica non tanti fiet tibi gemma valoris,
quanti si paruo quæ damus ære legas.

Liber lectorem carmine alloquitur.

ME primum fœtū, experimentaq; prima parētis
A Equa fronte legas, lector amice precor.
Perlege quodcunq; est, quid nam legisse nocebit?
Forſitan hīc aliquid, quod iuuet, eſſe poteſt.
Sum paruus ſanè; at maiores pondere vinco:
Sic auri ſiliquæ cedit & æris onus.
Vt maria, ac terras, atque omne, quod extat in orbe
Monſtrare breuiter picta tabella ſolet:
Sic etiam paucis his chartis indico quanti
Autoris dotes, ingenium, arſq; valent.
A Etatis ſeptem vix luſtra peregerat autor,
Atq; tamen vincit dogmata docta ſenum.
Hīc ars dicendi, Iurisq; peritia certant:
Ambiguum ſatis eſt, vltra aliam ſuperet.
Me Momus viſit, Veneri qui neq; pepercit:
Obſtupuit cernens cuncta carere nota.

Bibliopolæ ad emptorem hexastichon.

Mercari dubitas? non cernis lumine claro
Quàm vili pretio commoda quanta pares?
Plusue minus quatuor numis Regalibus iste
Constabit: paruo grandia sæpè licent.
Atq; hæc quotquot sint, cū fœnore credere credas:
Hic tibi nam semper multiplicata dabit.

ILLVSTRISSIMO;

IVXTA QVE AMPLISSIMO

viro D. Didaco Colarruias à Leyua Segobienfi Episcopo, summoq; magni Philippi Hispaniarum Regis Senatui Præfecto,

Ioānes Yañez Parladorius

Iurisperitus

S. P. D.

SINON tua nota esset omnibus cū virtus, tum humanitas: verendum mihi esset (Præsul illustrissime, Præfecteque amplissime) nedum tuam ipse inire gratiā studeo, inuidiam mihi ex diuerso conflarem: qui te nullo omnino nomine, nullaque omnino ex parte demeritū ausus fuerim opusculi nostri patronum deligere: quique nihilum doctus ab eruditissimo, humilis ab eminentissimo, obscurus auctor à nobilissimo memoratissimoq; suppetias optē. Verū audacia hæc nostra (pater ornatissime) non inhonestas omnino cōsiliij sui causas habet. Etenim eū sis ipse Iurisprudētiæ columē, cū sis Iurisperiōrū specimen, sis deniq; omnīū bonarū literarum decus & ornamentum: cui quæso ingenij monumēta cōmēdari vel meliūs possunt, vel potiori iure debent, quàm tibi? Sanè vt est Græcus ille versiculus, quo Softratus Philosophus vitā sibi à Casare impe-

trauit Augusto. Sophi, sophoys sozifin an o sin so-
phi. Enimuero postquam illam felicem scribendi
suscepisti prouinciam; tot, tamq; doctissimis, iuxta-
que elegantissimis editis voluminibus, ita mirum
in modum hanc nostram iuris disciplinam eluci-
dasti, ac perinde decorasti: vt tibi eam non mi-
norem gratiam debere fatendum sit, quam pris-
co illi Cnæo Flauio, qui Ius Ciuile quondam per
multa sæcula abditum, solisq; Pontificibus notum,
in publicum vulgauit. Proin tantum Iuris periti ti-
bi tribuimus, sic in tuas sententias pedibus imus om-
nes, vt quidquid vel candidati in scholis dictitent,
vel togati in foro differamus, id tibi vni ceu ex Tri-
pode dictum (quod aiunt) acceptum ferre non gra-
uemur. Itaque omnia Hispaniarum gymnasia, om-
nia Hispaniarum fora, prætoriaq; (externa idem pu-
to) nihil aliud ferè, quam istud tuum felicissimum
Covarruias nomen personat: vt sanè, si hoc è me-
dio tollas, quod nulla vnquam sæcula tollent, futu-
rum sit, vt & illa muta, & nos reddamur elingues.
Sed neque immeritò hic tantus tibi à nobis (vir am-
plissime) irrogatur honos. Etenim nescio quo pa-
cto incredibili quadam, ac tantum non diuina eru-
ditione commentarios illos tuos absoluiisti, vt nihil
sit in Iure, siue id sit Ciuile, siue Pontificium, siue
Regium, vel scitu dignum, vel eruditione præcla-
rum, vel ex vtu ac utilitate commendandum, quod
tuus ille acutissimus simulque acutatissimus nō at-
tigerit stylus: nihil sit tam arduum, tam difficile, tā-
que profundum, quod aperrimi ingenij altitudine
non expedieris, non explanaueris, non demum pla-
nissimū effeceris. Mirum, vt in hoc latissimo Iuris
cāpo, ac quodā quinto (pene dixerim) labyrintho,

ni-

nihil te fugiat, nihil te fallat, vt omnia calleas, om-
nia teneas, omnia tanquā in præsentī prōptuario ha-
bere videaris. Mirum, quo acumine quæras, quanta
copia & elegantia confirmes, quāta doctrina & eru-
ditione dissoluas. Illud verò tum maximum, tū vti-
lissimum, quòd ex ista Iuris sylua tot scriptorū, tot
opinionum, tot denique voluminum varietate con-
fusa, ita omnes flosculos tanquam decerpisti: ~~vt in~~
istis tuis locupletissimis commētarijs nihil sit non
pulchrum, nihil sit non vtilissimū, nihil sit non ma-
xima laude dignum. Adhæc, vt qui longum per tē-
pus Regio munere iuridicando præfuiisti: adieciisti
tu exactam valde, ac fidelissimam rei forensis expe-
rientiam; nimirum, vt nihil deesset, ex quo istæ tuæ
felices lucubrationes cōmendari non possent. Tum
enim, vt Quintilianus inquit, dignum operæ pretiū
tenuit, cū inter se congruunt præcepta & experi-
menta. Iam sacra Theologiæ, politiorisq; literatu-
ræ studia, cū res postulat, tātā eruditionem ostē-
dis: vt in vnaquaq; solum laborasse videaris. Deniq;
ita illum disciplinarū circulum orbemq; (vt dici-
tur) absoluiisti, vt te omnigenæ eruditionis ac doctri-
næ parentem, & (quod Græci vno verbo exprimūt)
polymathin appellare rectè possimus. Meritò igitur
te præ cæteris celebramus autoribus, meritò te præ
cæteris versamur in manibus: nullus enim adhuc ex-
titit (vt mea fert opinio) qui perinde omnes erudi-
tionis numeros simul impleuerit. Est aliquis iuris
scientia insignis, sed barbarie maximè sordet: volat
alius ingenij velocitate, at subinde tanquā aura mu-
tatur: nitet ille verborum, politiorisq; literaturæ ele-
gantia; verūm vsus forensis omnino expers omnem
gratiam perdidit: persequuntur alij copiosè quæ tra-

¶ 5

stant,

stant, sed confundentes omnia Andabatarū more pugnant. Tu verò contrā (præter syncera cādidiſſimi animi documēta pietatē christianā ubiq; maximē spirātia, sine qua certū est frustrā esse quidquid vel docetur, vel ediscitur) ita iuris cognitionē cum politiori literatura, Iurisprudentiā cū Theologia, præcepta cū experimentis coniunxisti: ut mehercle nec ciā, iuris ne ſciētia, an orationis dignitas, variarū rerū artiumq; cognitio, an doctrinæ maiestas, quæ cui præſtet, & maiori laude digna videatur. Proin (ſi fas est cæco de coloribus iudicare) ut tu quidē veteres illos Bartolos Baldosq; Iurisperitiæ profunditate, recētioreſq; iſtos Alciatos & Tiraquellos omnigena eruditione aut superas, aut certē exequas: ita (mea quidē ſententia) utroſq; ingenij acumine ac perſpicuitate facilē vincis. Deū immortalem, ut tu Iuriſconſultorum abdita calles, ut illis veros ſenſus reſtituis, ut interpretum varias & diſſidentient ſentētias concilias, ut falſas & à veritate alienas facilē refellis, ut confuſam illam & turbulentam opinionum colluiem in limpidiſſimos riuos deducis, ac ita obſcuriſſima quæq; mēbratim explicas, ut vel cæco quidē apparere valeant. Deniq; ita es acutus ſimul & elegās, copioſus pariter & apert⁹; ut tu quidē fato quodā iuri interpretando natus eſſe videaris. Sed quid ego ago? an dū audaciam meā excuſare intendo, in tuas laudes prolapſus panegyricū tibi canere inſtituo? Sed nihil minus, pater ornatiffime; nō quidem quòd materia deſit, locupletiorē enim tu (qui tuarū virtutū es cumulus) præſtitiffes, quàm Plinio Traianus, quàm cuiquā vnquā præſtitit aliquis: ſed tū quia te nihil huiuſcemodi præconijs moueri ſuſpicor; quò enim quiſq; dignior eſt qui laudetur, hoc min⁹

lau-

laudari ſe gaudet: tū quia, ut Valerius rectē inquit, publicē cōſecrata virtus priuata laudatione nō indiget. Satis autē ſatis tuā laudatā cōſtat eſſe virtutē, qui præter totius Hiſpaniæ, imò vniuerſi Chriſtiani orbis encomiū, Regis quoq; noſtri opti. maxi. eulogio ſi ipſe probatus: qui te nō quidē gratia, nō fauore; ſed propter raras animi tui dotes inſignium antē Episcopiorū dignitate decoratū, nunc in hūc ſupremū Præfecturę Magiſtratū euexerit. Ex quo cū vniuerſæ Hiſpaniæ, atq; adeò tot prouincijs, quæ illi parēt; tū doctis viris omnibus congratulandum eſt: te enim ſoſpitem & illæ futura ſunt felices, ac indies magis magiſq; proſperabūtur; hos verò haud dubiū eſt alterū in te habituros eſſe Mœcenatē. Fieri enim nō poteſt, quin vir doctiſſimus, idemq; humaniſſimus doctorū virorū rationē non habeat. Philippo autē ipſi maximæ habēdæ ſunt gratiæ, qui prudens prudēter prudentiſſimū ſapiētiffimumq; ac vndiquaq; integerrimū ſuo lateri aſſuerit virū. Bene enim diuinus ille Plato ſcriptū reliquit: Tum demū orbem terrarū beatū futurum, cū aut ſapiētes regnare, aut reges ſapere cœpiſſent. Regnat enim (regnetq; multa per ſecula felix) Rex ſapiens, qui talē ſibi omni ſapiētia, omni virtute ac cādore præditū, omnibuſq; numeris abſolutū ante ſe ſorē ſelegit: cuiſq; monitiſq; atq; cōſilijs ductus nō poteſt nō ſapiēter ac feliciter tot ſibi diuino numine cōmiſſas gubernare puſſicias. Nequaquā igitur (Præſes inclyte) eſt mihi cordi, ac publicē cōſecratā laudare virtutē (nā Solē faciūſſum luminare quid attinet) ſed audacię noſtrę cauſæ ſole tātū tibi probare. Cū enim literaria omnia debeāt, ruruſq; tu eis nō parū, illa mū humanarū rerū faſtigium euexerit,

literæ ipse posse videntur, ut illarum patrocinium sus-
cipias, ut illarum partes pro virili defendas, ut nos
omnino culpandi non videamur, si hunc tantum cō-
ceperimus animum, ut tibi opusculum nostrum dica-
re ausi fuerimus. At si fuerant hæc ita edocta, ut vel
ex minima parte tanto patrono responderent. Hic
(pater humanissime) nihil est, quod excussem; nihil
est, quod causari possim: hic nihil, nisi in tua tantum
humanitate sperare licet. Neque enim sum mihi in
hac parte suffenus, agnosco ingenij exiguitatem, ag-
nosco doctrinæ inopiam, illudq; tantum cum Socra-
te fateor scire, me nihil scire. Hic igitur tua me dun-
taxat exhilarat humanitas, quæ ut est profundissima,
non omnino diffido hosce nostros conatus non as-
pernaturam, sed boni consulturam potius. Illud quo-
que me reficit, quod hæc nostra, qualiacūque sunt,
ex tuis illis doctissimis cōmentarijs, ex tuis illis vber-
rimis doctrinæ fontibus exhausta & deriuata vidē-
tur. (tantum enim semper tibi tribuimus, ita egregiè
tuam doctrinam ubiq; suspeximus: ut nihil ferè no-
stro operi cōuenire iudicauerimus, nisi quod ex tua
illa illustri & copiosa prodiret officina, nisi quod
te teste etiam cum honoris præfatione citato pro-
bandum duxerimus.) ut sanè, si non prolem legiti-
mam, liberum tamen nothum & degenerem, paren-
tiq; longè dissimilem agnoscere naturæ iure impel-
lente tuæ celsitudinis cogatur humanitas. Vale ma-
te virtute pater, omnis doctrinæ omnisq; eruditio-
nis specimen, Hispaniæq; nostræ ut columen, ita &
ornamentum maximum; ac libellum, autoremq; tua
summa ope indigentem maximè subleuare non de-
finas. Vale iterum.

Bar-

Bartholomæi Yañez Parlado

rij Iuris Pontificij sacris initiati in
germani fratris opuscu-
lum Epigramma.

Ceu paruo in speculo reflexo lumine visus
Magnarum rerum cernitur effacies:
Sic etiam exiguo, frater, paruoq; libello
Visitur ingenium fertile, & acre tuum.
Quid dicam, ut nodos, legumq; ænigmata soluis?
Quàm plana in primis ardua quæq; facis?
Magnorum autorum papæ ut commenta refellis:
Apparent ferulæ cuncta subesse tuæ.
Vah est quanta tuis, qualisq; melodia dictis:
Aut Marcum, aut Fabium dicere quisq; putet.
Tantus es, & talis demum (me iudice) frater.
Ut te mirari possit & ipse Cyclops.
Ex cauda vulpes, ut vulgò dicitur: ergo
Quimus ita ex isto te iudicare libro.
Est suspecta fratris laus, at nil mouerit hoc me;
nam pro mille liber testibus vnus erit.
Inuidus ergo nihil, nihil hinc postica nocebit
Sanna: prius pereas inuide; quàm noceas.

Elenchus capitum, quæ hoc opere continentur.

Proœmium.

DE vsucapionibus, & temporalibus præscriptionibus, ad interpretationem. l. 6. titul. 15. lib. 4.

Compil. Ordinamenti; noui. c. 1.

Quid aduocatis in suscipiendis causis spectādū sit. c. 2.

Annuo redditu vēdito, quonam in loco vectigal, seu (vt vulgò dicitur) *alcabala* solui debeat. Et in summa tota vectigalium materia, ad nostrarum Regiarum legum interpretationem, copiosa quadā breuitate perstringitur. c. 3.

Quid inter dominium, & proprietatē intersit. c. 4.

An petitio hæreditatis detur aduersus titulo possidentem. c. 5.

Vtrum is, qui aliquid faciendum promisit, sit cogendus præcisè vt faciat; vel an potius præstando id, quod interest, liberetur. Indiuiduorum quoq; ratio tum nouè, tū acutè & breuiter exponitur. c. 6.

An vnici filij pater possit facere prælegatum, seu (vt vulgò loquuntur) meliorationem bonorum suorum in fauorem descendentium. c. 7.

Quemadmodum is, qui habita fide pretij vendidit, sibi prospicere possit aduersus cæteros emptoris creditores. c. 8.

Possessio quare momentanea dicatur: et an sit vna, an duplex. c. 9.

Notantur aliquot partim iudicum, partim aduocatorum circa possessionem lapsus. c. 10.

Quemadmodum lex Falcidia, & Senatusconsultum Trebellianum hodie locum habeant, & cum legibus Regijs conueniant. c. 11.

Minore matrimonium contrahente, an curatoris finiatur officium. c. 12.

Ferire pactum, cur ita dicatur, ad interpretationem tex. in. l. 1. ff. de censibus. c. 13.

Litis contestatio quare ita dicatur. c. 14.

Seruitus altiùs tollendi, cur ita appelletur. c. 15.

Cautio, qua possit clericus vti in filia spuria dotanda. capit. 16.

De pœna palinodiæ cantandæ, ad. l. 2. titul. 15. lib. 9. Compil. cap. 17.

Quemadmodum legata distribuenda sint, quando testator vltra tertiam & quintam bonorum partē legauit. c. 18.

Filius, qui patris rem gessit, vtrum patre defuncto mercedem petere possit. c. 19.

An pro reo, qui criminis causa absens est, procurator, defensorue, seu excusator admittatur. c. 20.

Lesæ maiestatis rei ædes quare aratro exarentur, saleq; deinde aspergantur. c. 21.

Quem

IOANNIS YANEZ Parladorij Iurisperiti, in Re

gio Vallisoletano Prætorio Aduocati,

Rerum quotidianarum,

Proœmium.

OMPONIUS Iuriscōsul
tus, (cuius quāta fuerit prudē
tia, Digestorum volumina fa
tis demonstrant) scribit cōsta
re Ius nō posse, nisi sit aliquis
Iurisperitus, per quem possit
quotidie in melius produci.
Et rectē ille quidē: cū quia
nō possūt Leges omnino arti

L. 2. §. Post o
riginem. ff. de
orig. iur.

culos omnes, difficultatesq; vnā dissoluere, quin ple
runq; usu venire solet, vt dubitationis vnus tollen
dæ gratia innumerabiles alia Lemæi capitis instar
suboriantur: tum quia Legum ea videtur esse condi
tio & quasi indoles, vt nunquam in eodem statu eo
demq; tenore persistant. Perinde enim ac fluviorū
propriū est, vt eundem alueum nunquā perpetuō
retineant, sed nunc huc, nūc illuc, per singulos ferē
annos oberrent: æquē etiam & Leges eadem instabi
litate fluctuare subinde videmus: quippe cū secun
dum varietatem temporum constitutiones quoque
varientur humanæ: naturæ id scilicet varietate effi
ciente, quæ (vt noster Iustinianus inquit) alias atq;
alias semper conatur edere formas. Itaque quod de

L. Nō possunt
ff. de legib.

Lib. 2. Orato.
instit. c. 15.

Rhetorice Quintilianus scribit, idem & nos de Iure enūtiare recte possumus, latè fūsum esse opus & multiplex, & propè quotidie nouū, & de quo nunquā dicta erunt omnia. Igitur vt talibus Legum difficultatibus multifariam scaturientibus cōsulatur, apparet (vt Pomponius ait) recentiorum quoq; Authorū opera auxilioq; opus esse. Si quis est verò, qui his cōtrarium sentiat, is mihi non minùs à vero deflectere videbitur, quā si absq; arte, & præceptore vllō disciplinam quamque assecuturū se putet. Hinc hactenus omnia per sæcula non temerè factum videmus, vt maximi nominis viri huic rei operam dederint: qui quidem tantum abest vt ob eam rem probro aliquo aspersi fuerint, vt è cōtrario magnam sibi laudē magnamq; gloriam eo nomine comparauerint. Deniq; in vnaqua; disciplina Authorum monumēta maximæ utilitatis esse, vel illud Plinij Iunioris elogium abundè ostendit, dicentis, nullum esse librum tam malum, qui tamen aliqua ex parte prodesse non valeat. Quocirca nequaquam ferendum est deprauatum quoddam hominum genus, qui nulla quidē ex re magis voluptatem capere vidētur, quā si aliorū opera monumētaq; mordeant. Indignum profectò facinus, qui cū nihil boni facere vel nolint, vel nequeant: illud tantū curant, vt alios à benefaciendo deterreāt. Quibus vtiq; mirum in modum cōuenit, quod Terentianus Mitio inquit: Homine imperito nūquā quidquam iniustius, qui nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat. Cū ipse igitur iam ab ineunte ætate totos neruos in Iurisprudentiæ studium intenderim, in eaque re partim priuatis lucubrationibus,

par

partim etiam forenfi exercitatione adiutus, inter difficiles variosq; huius discipline anfractus viderer deprehendisse me aliqua, quæ ad Iurisperitorum operā iuuandam, laboremque leuandū non mediocriter conducerent: ex officio me facturum esse putavi, si ea in lucem ederem, publica; facerem, neque committerem, vt si quid hinc utilitatis forsan emanare posset, editionis defectu, obliuionisque periret iniuria. Operi autem Rerū quotidianarū idcirco titulū prætulimus: quoniam ea, quæ in eo scribenda sunt, vñ quotidie venire solent. ex quo sanè vel præcipuè opus ipsum cōmendatum putabamus. Huius autem argumenti exemplum à Caio Iurisconsulto mutuati sumus, sub eo enim non paucos ipsum scripsisse libros legimus. In Authoribus verò citādis parci fuimus, tum quia satis visum est vnum aut alterū locū, nisi in tempore aliud re exigente, citare, vnde tanquam per filum (vt aiunt) ducamur ad globum: tū quia illa tot allēgationum turba, qua plerique ex nostris luxuriari solent, magis meo iudicio vitio quā laudi adscribenda est. Nullum enim aliud cōmodū asportare videtur, quā vt lectores oneret, & orationis fluxum interrumpat: tum quia veritas lucet ipsa per se, neque multis testibus indiget. Prætereā vt hīc quidem res quotidianas & foro assiduas tractandas suscepimus, ita nō triuiales illas quidē, sed quæ ab Interpretibus, aut omnino, aut nō satis tractatæ fuere: vnde maximum in Iuris studiosos fructum, & nobis nō vulgarem gratiam redundatum iri sperabamus. Denique breuitati in hoc opere consulere consiliū nobis fuit: siquidem, vt Iustinianus noster monet,

In Proem. Instit. §. Quas ex omnibus.

Lib. 3. Epistolarum, epistola ad Marcum.

In Adelph.

melius est pauca idoneè effundere, quam multis inutilibus homines prae-grauari. Si quispiam verò hoc nostrum opus ex eo eleuare contederit, quod dicat ita carptim & tanquam per satyrā scribere, facile esse: hūc ego, ne erret, moneo. longè enim aliter se res habet. Etenim vñ tantum materiā tractandā deligere, hāc persequi, & ad extremū ducere, etsi laudabile est: res est tamen, quæ cuius mediocriter docto cōtingere potest. At in multis varijsq; materijs versari, in ijsq; periculum facere, hoc ego vt arduū, ita & omnis laudis plenum esse iudico: nisi forsan quis putat in simplicis itinere frequentius diuertere, quam in triuiο, aut cum vno tantum hoste cōgredi difficilius esse, quam cum pluribus. Illud autem vos exoratos velim, vt si aliquando aduersus Iuris interpretum opiniones, et si receptas nitar (quod interdum nobis nō quidē ostentandi ingenij, sed veritas magis asserendæ gratia faciendum erit) nequaquam aures tāquam aduersus syrenum cantus (vt quidam solēt) obturetis, quā si vel illi errare tot tantiq; viri nō potuerint: vel nos non tantū valeamus, vt vbi illi impegerint, tutè trāsgredi possimus. Planè humani ingenij natura varia est, ac veluti figurarum maxima diuersitas, ita & ingeniorum insignis varietas. Quocirca sicuti in cibis euenire solet, vt qui tuo palato arrideat, meo insipidus sit, quiq; tuæ proficiat, meam offendat valetudinem: non aliter etiam in ingenijs contingere solet, vt quæ alijs negotiū faciūt, alijs intellectu facillima contingant. Prætereā perinde ac casu quandoq; contingit, id vt agas, quod data opera nunquam efficere potuisses, vti est exemplo pictor ille apud Valerium

Max.

Max. qui cū equum ab exercitatione veniētē, modo non viuum labore industrię suę comprehendisset, eius naribus adijcere cupiēs spumas, nobilis artifex in tam paruula materia multum ac diu frustrā tenebatur. Indignatione deinde accensus, spongiā omnibus imbutam coloribus, fortè iuxta se positam, apprehendens: eam veluti corrupturus opus suum, tabulę illisit, quā fortunā ad ipsas equi nares directā, desiderij pictoris cōegit explere. Itaq; quod ars adumbrare non valuit, casus imitatus est. Similiter etiā in humilioris ingenij hominibus contingit, vt non nunquam facilè consequātur, quod præstatiores multo labore consequi non potuerunt. Sic Pericles vir amplissimus atq; idem sapientissimus, & Anaxagoræ doctrina ornatus, cuiusq; vis ad Olympij vsq; Iouis cognomen ascenderat (vt Valerius idem refert) diutius cogitando consequi nō potuit cōsiliū, quod ab Alcibiade puero sororis filio de improviso excogitatum accipiens, magnis se curis exoluit. Ad hæc tēpus rerum omnium magistrum esse constat: vnde vsu sæpius euenit, vt quæ longa per sæcula latuere, modo in auspiciatō cōperta videamus: sicuti tormenta illa sulphuraria, typographorum itē prela, & nauigantium magnetis acus, & Occidentales Indiæ, nuper inuenta, exēplo nobis sunt. Proinde rectè dictum est illud: Quāto iuniores, tāto perspicaciores. Sed quid multis? cū habeamus in hanc rem domesticū testimonium. Annon noster Iustinianus præcipit, nō ex Authorū multitudīne melius & equius esse iudicandum, cū possit vnus forsan & deterioris sententia multos & maiores in aliqua re superare?

Libr. 8. c. 12.

Lib. 5. c. 2.

De vete. iur. e
nucl. 5. Sed ne
que.

rare? Quod si Iustinianus, de Iurisconsultis illis pris-
cis agens, ita monet, quid nobis faciendum putamus,
qui cum Iureconsultis hodiernis conflictamur, lon-
ge latèque ab illis Legum armarijs dissidentibus. Hi
etenim (recentiores Iurisperitos dico) quasi in alio-
rum verba iuraverint, non minùs priorum senten-
tiæ excoluntur, quàm Pythagoricis morem fuisse
fertur. Quis quid in disputando affirmarent, cum
ex eis quæreretur, cur ita esset (αὐτὸς ἐπ' ἑαυτοῦ) id est, ip-
sum dixisse Pythagoram, respondebant. Tantum o-
pinio præiudicata poterat, ut sine ratione valeret au-
thoritas. Itaque non malè videtur mihi Iurisperiti gre-
gi ouium comparandi; uti enim illæ, si qua fortè ali-
na septa prorumpat, statim eodem profiliunt omnes:
ita isti quoque, si quis fortè dum perfunctoriè rem tra-
ctat, lapsus est; ceteros omnes in idem veluti præcipi-
tium afferre. Quocirca rectissimè Plato præcipiebat:
ἐπιστὶ μὴ γὰρ οἷμαι τοῦ θεοῦ κρίνεσθαι, ἀλλ' οὐ πλὴθος
ἀνθρώπων καλὸς κρίνει. id est: Iudicandum est
secundum scientiam, non multitudinem; quidquid
certè iudicari debet. Accedit his Quintilianus egre-
gia sententia in hæc verba: Neque id, inquit, statim le-
genti persuasum sit, omnia quæ magni auctores di-
xerint, utique esse perfectæ. Nam & labuntur aliquân-
do, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum
voluptati: neque semper intendunt animum, &
nonnunquam fatigantur: cùm Cicero dormitare
interim Demosthenes, Horatio verò etiam Homè-
rus ipse videntur. Summi etenim sunt, homines ta-
men. Hæc Quintilianus. Denique ut ex ipsis quoque
interpretibus argumenta sumamus, inter eos com-

Apud Stobæ-
um, sermone.
43.

Lib. 10. Insti.
Orat. cap. 1.

Panor. & ceteri
in cap. 1. de

munitè convenit, Communis opinionis vim nullā esse veritate in contrarium, vel lege aliqua, vel ratio-
ne apparente. Id quod non pauca Legum, Canonum-
que documenta significant; quæ recensere longum
esset. Postremo illud rogo, oroque, ut si hinc boni ali-
quid fuerit, Deo Optimo Maximo (à quo bona cun-
ctaprocedunt) gratiæ habeantur. Sin verò quidquā
offenderitis, quod culpæ vitioque adscribi possit, id
boni consulatis: ut ubi quoque veniat in mentem, hu-
mani ingenij vim subricam satis esse, erro-
rique magnopere subiectam. Ac
iam ad rem ipsam de-
cendamus.

A 4

DE Vsu-

Jo. Pappas
Compta & Minutis

De Vſucapionibus, & tempo- ralibus præſcriptionibus, ad interpretatio- nem. l. 6. tit. 15. lib. 4. Compilationis, Or- dinamentiſque noui.

CAP. I.

S V M M A R I V M.

Vſucapio, & temporalis præſcriptio longè inter ſeſe dif-
ferunt. num. 1. & 2.

Vſucapio propriè tam res ſoli quàm mobiles complectitur. n. 3.
& 4.

SVCAPIONVM, & tempora-
lium præſcriptionum materiã quo-
tidianam, & foro frequentiffimam
eſſe, palam eſt. Enimvero nulla fe-
rè agitur cauſa, in qua non ſtatim
vſucapionum, temporaliumq; præ-
ſcriptionũ quæſtio incidat. Quippe cùm quidquid
homines vel habeant, poſſideant ve, pene eo tantũ
Iure tueantur. l. 1. ff. de vſuca. l. 1. ff. de adq. poſſeſ. pro
inde vltro ſeſe nobis ipſa materia commendat. l. Le-
gavi. ff. de libera. lega. Quoniam verò apud nos in ea
compilatione, & Iuris Regij enucleatione, quæ nu-
per magno huius Regni bono edita fuit, in titulo de
præſcriptio. extat quædam lex, numer. ſexta, nō mo-
dò ab ijs, quæ olim iure communi, ſed etiam ab ijs,
quæ

quæ dudum iure ipſo Regio recepta erant, apertè dif-
ſentiens: opere prætium me facturum eſſe putavi, ſi
illius interpretationem ſuſciperem. Principio au-
tem, quoniam vt Caius Iuriſconf. inquit, cuiusque
rei potiffima pars principium eſt: diſpiciendum
nobis erit, quæ differentia ſit inter vſucapionem,
& temporalem præſcriptionem: deinde verò ad ip-
ſius legis Regiæ interpretationem descendemus.
Inter vſucapionem igitur, & temporalem præſcrip-
tionem nō nihil intereſſe, non ſolũ olim, ſed etiã
hodie (ideſt, poſt legem vnicam de vſucapione trans-
formandã) nihil dubij eſt. Semper etenim Iura his
nominibus tanquàm diuerſis vtuntur, ſicuti intelli-
gere licet ex. l. 1. C. de commun. rerum alien. l. 1. C.
de ſeruis fugi. l. In rebus. C. de iure dot. l. Heredita-
tis. C. de petit. hæredi. §. Item nobis. & §. Ex his. In
ſtit. per quas perſon. nobis adqui. l. fin. §. Sin autem.
C. commun. deleg. cap. Raynutius. de teſta. Denique
id vel ipſa titulorum collocatione apertiffimè con-
ſtat, quum longo interuallo libris etiam interpoſi-
tis vtrique tituli ſeparati ſint: ille in libro. 41. is alter
in libro. 44. Digestorum. Adde quòd ſi vtrique par-
vis & potestas eſſet, non diuerſis nominibus appel-
larentur. l. Si idem. C. de codicill. In quo igitur hæc
differentia conſiſtat, videamus. (neque miretur qui
ſp̄ram, ſi in ea re paulisper immorabimur, ni fallor e-
nim ex huiusmodi cognitione iſtius materiæ mag-
na ex parte intelligetia pendet.) Sciendum eſt igitur
omnibus ferè Iuris interpretibus placuiſſe illam i-
ſtorum nominum eſſe differentiam, quòd vſucapio
origi. l. 1. ff. de orig. i. ff. de orig. i. ff. de orig. i.

ad res mobiles, temporalis verò præscriptio ad res soli seu immobiles pertineat. Huius opinionis est. gl. in l. 3. ff. de vsucap. & in princip. Instit. de vsucap. gl. in summa. 16. q. 3. Bar. in l. Servitutes. 4. ff. de servit. Ab. & cæteri in rub. de præscrip. Balbus de præscri. 1. par. q. 3. Lōgè autē aliter (si quid iudico) se res habet. Existimo etenim in hac distinctione Iuris interpretes illos (quod tamē ipsoꝝ pace dixerim) toto, vt aiūt, celo errasse, ex eoq; nō paucos eis innatos esse errores. Enimvero si omnes Leges, vel quātulocūq; iudicio, considerauerimus: nō obscure intelligemus vsucapionē non tantum res mobiles (vt istis placet) sed etiā res soli cōplecti: neq; minus propriē ad res soli, quā ad res mobiles referri, idq; plurima eadēq; apertissima lura vel conuenientibus oculis demonstrare, si nos falli atq; decipi nō sinamus. Verū ex multis pauca referemus. l. Eū, qui ædes. l. Naturaliter. l. Quāuis. l. Nunquā. ff. de vsucapio. & deniq; ex omnibus ferē legibus illius tituli apparet. Ostendit etiam. l. 1. ff. de publ. in rem act. l. 1. C. de cōmu. rerum alie. §. 1. & §. Furtiua. Instit. de vsucap. Quid multis? cū id ex toto pene Iure citra negotiū intelligere liceat: adeo vt neq; Accursius, neq; cæteri id inficiari potuerint. Verū vt suā sententiā tueantur, aiunt, Iuriscōsultos in illis legibus impropriē & abusiue locutos: & hoc quidē cōmento illis se legibus satisfacere putāt. Quod sanē perquā ridiculū est. Quis est enim tā stupidus, obtusiq; narius, qui existimet Iuriscōsultos illos, qui mirum in modum Latinæ linguæ elegātia floruerunt (sicuti ex eorū voluminibus apparet, & testatur quoque Quintilianus, & Valla) impropriē

Quintili. li. 5.

priē atque barbarē locutos, idque non semel, sed toties, atque adeo semper, neque vnquam in illo tractatu de vsucapio. qui latē patet, proprio (vt istis placet) præscriptionis nomine vsi sint, sed semper vsucapionis? Valeant igitur interpretes ij cum suo errore: atque omnis, qui veritatem exoptat, sibi persuadeat (si cum ipsis falli noluerit) Vsucapionis nomen propriissimē tam ad res soli, quā mobiles referre; atque ita omnia lura de vsucapione loquentia interpretanda esse: non vt ij interpretes, qui tantum in re mobili accipienda esse existimarunt; qua de causa in complurium legum intellectu eos hallucinatos fuisse, deprehēdes. Nam quod existimet suam opinionem probari in l. vni. C. de vsucap. transf. falsum omnino est, sicuti suo loco docebimus opportunius. Prius enim nobis dispicere oportet, quid anteā obtinuerit, vt postea quid noui illa lex induxerit, facilius possit ostendi. Ab ista verò communi antiquorum distinctione (ne aliorum laudem reticeamus) plerique omnes ex recentioribus deiciuere; & inter eos Dominus Antistes Couarru. vir sanē sine controuersia inter doctissimos doctior, Hispaniaq; nostræ decus maximum, in ea Repet. quā edidit ad regulam Possessoris malæ fidei. §. vnico, primę partis.

& Val. in Proem. eleg. li. 3.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Præscriptio temporis verē est exceptio quæ datur à iure, propter lapsum temporis lege definit. n. 1. & 2.

Præscriptio ionis verbum latē patere, omnesque ferē exceptiones comprehendere. n. 3. & 4.

Alcian

Alciati differentia inter vsucapionem, & temporalem præscriptionem, nouè, acutè, & verè refellitur. n. 6.

Iudex non debet habere rationem temporalis præscriptionis, nisi modo ab ipso reo in ius fuerit obiecta, aliter atq; de vsucapione. n. 8.

Actionis temporalis perpetuæq; discrimen. n. 9.

CVM igitur illam veterum Interpretum differentiam minùs veram esse monstrauiamus: consentaneum erit, vt veram differentiam reponamus. Sed quoniam ea nulla quidem magis ex re apparere poterit, quàm ex vtriusq; verbi definitione, cū definitionis proprium sit verbi substantiam demonstrare, secundum Bald. in l. 1. ff. de vsufruct. oportet vt vtriusque verbi definitionem subiungamus. Vsucapionem ergo Iurisconsult. definit. esse adiectionem vel acquisitionem dominij per continuationem possessionis temporis lege definiti. l. 3. ff. de vsucapio. Temporalis verò præscriptio (si verum amamus) nihil aliud est, quàm exceptio ex tempore legibus definito substantiam capiens, sicuti definiuit gl. in Summa. 16. q. 3. cui ex antiquis subscripsere Gofredus, & Rogerius in summis de præscrip. ex recentioribus verò Alciat. in rub. de præscrip. in 4. & Dominus Couarr. in dicta reg. 1. par. §. vnico. Quod si omnes difficultates, quas Doctores aduersus hanc definitionem machinantur, effugere velis: ita mea sententia definire poteris, quod Præscriptio temporis sit exceptio, quæ datur à Iure propter lapsum tēporis à lege definiti. Hanc verò verissimam esse definitionem paucis mōstrabo. Sciendum est enim, præscriptionis verbum gene-

generaliter prolatum, tantundem significare quātū exceptionem. l. Qui agnitis. ff. de excep. l. 3. ff. de præuarica. l. Paulus. ff. de excep. l. Si maritus. §. Præscriptiones. ff. ad legē Iul. de adult. l. Scio. ff. de appel. l. Præscriptione. C. si cōtra ius, vel vtili. publi. l. Ita demū. C. de procura. Quid agimus? Possemus sine negotio in hanc rem sex millia legū allegare. Quid verò ipsa præscriptio ab exceptione distet, docet Alcia. in l. Quinque pedum. C. finium regun. & Dominus Couarr. in initio illius Repetitionis, quam diximus. Cū igitur præscriptio nihil aliud sit quàm exceptio, si temporis vel temporalis dictionem adijcias: palāmerit nihil aliud esse præscriptionem temporalem, quàm exceptionem ex tempore competentem. Atque proinde Iurisconsulti promiscuè his verbis vtuntur, interdum præscriptionem temporalem, exceptionem temporalem appellantes, & e contrā, vt apparet ex l. Creditor. & l. An vitium. ff. de diuer. & temporal. præscrip. l. Sancimus. C. quibus non obij. long. temp. præscript. l. vni. C. de vsuca. transfor. l. Omnes. l. Si quis emptionis. l. si. C. de præscri. 30. vel 40. ann. & aliàs sæpe. Præscriptio igitur genus est, tēporalis præscriptio species. Aequè etiam in Iure nō paucas alias præscriptionum reperire licet species, vt ecce fori præscriptionem. l. Si quis in conscribēdo. C. de pact. rei iudicata præscriptionem. l. Sæpe. ff. de re iud. item peremptoriā præscriptionem. l. Præscriptionem. C. de excep. præscriptionem militiæ. l. Ita demum. C. de procura. præscriptionem mendacij. l. Præscriptione. C. si contra ius, vel vtilit. publ. adde lenocinij præscriptionem. l. Ita. C. de adult. dilato-

latorium præscriptionem. l. Si quis aduocatus. C. de exceptio. & præscriptionem non petiti tutoris. l. Matres. C. ad senatuscon. Tertyll. Ex quibus omnibus satis apertè datur intelligi, hoc verbum præscriben-
 di seu præscriptionis latè patère, atque nō solum ad hanc vnam temporalem præscriptionem pertinere, sed & ad reliqua exceptionum genera. Proinde con-
 templari licet Legislatores de hac temporali præscri-
 ptione loquentes, non simpliciter vti hoc verbo præ-
 scriptionis, sed semper cum adiectione illa, tēporis
vel tēporalis, sicuti apparet ex. l. Longe possessionis.
 l. Rescriptis. l. Si creditor. C. de diuers. & temporal.
 præscriptio. l. i. C. de seruis fug. l. Si vi. C. de ijs, quæ vi
 met. caus. fiunt. l. Moræ. C. de rei vendica. & aliàs sæ-
 pissimè. Quæ quidem omnia dilucidè demonstrant
 nihil aliud temporalem præscriptionem esse, quàm
 exceptionem ex tempore competentem. Proin mi-
 hi isthæc magis definitio placet, quàm illa cōmuni-
 ter à Ioā. Andr. & reliquis tradita, in rub. de præscr.
 & alibi dicentibus: Præscriptionem esse ius quoddā
ex tempore congruēs, legum autoritate vim capiēs,
negligentibus pœnam inferens, & finem litibus im-
ponens. Conferamus igitur vtrunque definitionem,
 & palam constabit quàm inter sese longè latèq; di-
 stent. Vſucapionem enim diximus esse adquisitio-
 nem dominij per continuationem possessionis tem-
 poris lege definiti. Tēporalē verò præscriptionē, es-
 se exceptionē, quæ datur à Iure, propter lapsum tem-
 poris à lege definiti. Quæso igitur, quid vna defini-
 tio cū altera cōuenit? nihil video: siquidē ex vſuca-
 pione, vti eius definitio significat, dominium adipisci
 mur,

mur, & consequenter nobis actio paratur. quod etiā
 colligitur ex. l. i. ff. de publi. in rem act. Ceterum tē-
 poralis præscriptio tantum exceptionem parit, do-
 minium vel actionem non parit: itaque in excipien-
 do solum tantum habet officium, quippe quæ, vti eius
 definitio demonstrat, sit nihil aliud quam exceptio
 ex lapſu temporis competens. id quod etiam ex alijs
 multis legibus comprobatur, præsertim ex. l. i. & 2.
 C. in quibus caus. cessat long. temp. præscrip. l. Cum
 heres. ff. de diuer. & temporal. præscrip. l. fi. C. de præ-
 scrip. long. temp. l. Neque mutui. C. quibus nō obij.
 long. temp. præsc. l. Si fundum. ff. de fund. dotali. l.
 Annus. ff. de requi. reis. l. Matres. C. ad Tertyll. l. i. &
 2. C. si aduers. credit. l. Indebiti. §. Sed et si nummi. ff.
 de condi. indebi. §. Quod autem. Instit. de vſucap.
 Quibus quidem legibus, alijsque multis (quas recen-
 sere longum esset) perspicuum fit, huiusmodi tē-
 poralis præscriptionis vim potestatemq; in excipie-
 do duntaxat consistere: vti scilicet possit possessor a-
 ctorem præscribendo (id est excipiendo) repellere.
 Neq; vſquam profectò legem aliquam reperies pro-
 bantē ex temporali præscriptione actionem vel do-
 minium proficisci, id quod semel placuisse video Ac-
 cursio, in. l. i. C. si aduers. credi. præscrip. long. temp.
 oppo. Qui si sibi semper cōstās fuisset, alijsq; ei cōsen-
 tirent: profectò non tam longè latèq; errassent. Inge-
 nere igitur mōstrauimus, quid inter Vſucapionē &
 tēporalē præscriptionē intersit. In quo video etiā la-
 psus esse alioqui disertissimum atq; perinde iuris-
 cōsultissimū Alciatū in. l. Quinq; pedum. C. finium
 regū. & aliàs quoq; Qui tametsi à cōmuni illa Inter
 præ-

pretum antiquorum differentia discedat (in quo rectè ille quidem) ait tamen temporalem præscriptionem esse exceptionem, quæ ex ipsa usufructu pro-
ficiscatur. Cuius sententiam amplectitur Dominus
Præsul Couarru. in dicto. §. vnico primæ partis, nu. 1.
& nostras etiam Nauarrus tam doctrinæ quam virtu-
tis rarum exemplar, in libro illo, quem Manuale nun-
cupauit, ca. 17. nu. 85. Mediusfidius si superius tradita
nobis cōstant, si quas leges attulimus, rectè inspicia-
tur: non ita coherere usufructum & temporalem
præscriptionem intelligemus, ut vna ex altera pēdeat,
cū diuersam vtriusq; esse vim potestatemq; , neq;
eundem habere effectum superioribus monstraueri-
mus. Deinde (ut iugulum petam) Alciati opinio ve-
ra esse quī potest? quando quidem olim alia atque a-
lia tempora usufructui & temporali præscriptioni
præscripta fuerint, multòque breuiora spatia usufruc-
tu fortita fuerit, quàm temporalis præscriptio. Ad-
de quòd etiam diuerso iure, atq; adeò distantibus sæ-
culis vtræq; introductæ fuere, illa duodecim tabula-
rum iure, ut apparet ex principio Instit. de usufructu.
ex Cicerone li. 1. de legib. hæc verò ex Principū Cō-
stitutionibus. ut ostēdit. §. 1. Instit. de perpet. & tēpo-
ral. actio. §. Quòd autem. Instit. de usufructu. Quid si
id, quod Alciatus scribit, verum esset: nonne semper
usufructus locum haberet, vbi temporalis præscriptio
competeret? Id verò ne quidem hodie (id est, post le-
gem vnicam de usufructu. transf.) verum esse non obs-
curè significat. §. Item nobis. & §. Ex his. Instit. per-
toll. §. Quod autem. Instit. de usufructu. & ex jis, quæ
paulò

paulò post dicenda sunt, exactiùs apparebit. Deni-
que si vera esset Alciati opinio, nequaquam Legisla-
tores appellarent longi temporis præscriptionem,
sed usufructus præscriptionem. Quæ igitur inter se
potestate distant, quæ effectū, quæ officio discordāt,
quæ ortum diuersum habuerint, quæq; differentem
temporum metam sortitæ fuerint, quæ denique no-
mine ipso & olim & hodie discernantur, has ita cō-
iunctas esse, ut altera ab altera pendeat, nemo meri-
tò dicere poterit. Proin Alciati opinionem veram
non esse liberè pronuntio. Ex superioribus quoque
notandum erit, non mediocriter peccare Interpre-
tes, quòd hoc verbum *præscribendi*, cū generale sit,
& ad omnem exceptionem pertinens, ad hanc dun-
taxat temporalem exceptionem redigant ac obtru-
dant; cū (ut modò monstratum est) nunquam Iu-
riscons. vtantur in hac significatione hoc verbo, si-
ne appositione illa *temporis*, vel *temporalis*. Sed neque
illud minùs explodendum, quod ipsi Scriptores v-
surpant, dicentes, fundum præscribere, rem præscri-
bere. Cū etenim præscriptio sit exceptio, atque ad-
uersus exceptionem opponatur: minimè in hanc si-
gnificationem accipi potest; nisi fortè rectè dicimus,
rem excipere, fundum excipere. quòd si hoc ab auri-
bus abhorret, neq; minùs & illud abhorrere debet.
Neque sibi quis blādiatur ex eo, quod Imperator di-
xerit, actionem præscriptam. l. Si non conuictij. C. de
de iniurijs. & Iuriscons. quæstionem præscribi. l. Quæ-
cunq; ff. de requi. reis. Equidem actioni vel quæstio-
ni præscribere rectè dicimus. quocirca in passi-
ua voce rectè actio præscripta dici potest, sicuti in si-
B mili-

milibus verbis videmus. Horatius: Ego cur adquirere
 pauca si possum, inuideor. Et alibi: Ego hæc procura-
 re, & idoneus imperor. Et hæc quidem Interpretum
 vitia etiam taxat Alciatus, Budæus, Eguinarus, Co-
 narra, ceterique recentiores: tametsi & ipsi nonnunquam
 sui obliti, in idem vitium prolabantur. Postremo (ne
 ab usu forensi oratio nostra remota esse videatur) ex
 superioribus item definire possumus questionem illam,
 quam tractant Panor. & alij in. c. Ad aures. de præ-
 scr. & Balb. de præscr. i. par. q. 8. Possitne Iudex ex suo
 officio repellere actorem, aduersus quem appareat ex ac-
 tis temporalē prescriptionem cōpetere: quamuis ea à
 reo obiecta non fuerit. Planè quidquid isti sentiant, o-
 pinior Iudicem nequaquam temporalis prescriptio-
 nis rationem habere debere, nisi ea à reo in iure propo-
 sita fuerit: cum (ut paulò antè latè monstratū est) præ-
 scriptio temporalis nihil aliud sit, quam exceptio: re-
 ceptissimumque sit, quoties actio ipso iure non tolli-
 tur, sed ope exceptionis, Iudicem non debere excep-
 tionem à reo non proposita, actorem expellere. glo. Bart.
 & ceteri. in. l. Si unus. §. Pactus ne peteret. ff. de pa-
 ctis: sed & actionem ipso iure per temporalem præscri-
 ptionem non tolli, sed ope exceptionis, ipsi uno ore
 Scriptores fatentur omnes, teste Tiraquello de re-
 tract. conuen. §. i. n. 32 & Castello in. l. 63. Tauri. nu.
 26. quod verum esse vel ipsa nominis significatio a-
 pertè demonstrat, cum ut diximus, & sæpe dicendū
 est, nihil aliud sit quam exceptio. Ex quo intelligi
 potest, quid nos in usufructu definire velimus: nam
 cum usufructus ipso iure actionem extinguat. l. Nul-
 lo. C. de rei vend. l. Neque utilem. ff. ex quibus caus.

maio.

maio. relinquitur posse eum, qui iurisdictioni præ-
 est, partes suas interponere, reoq; etiam non opponen-
 te actorem sine actione experientem repellere. Sed
 iam ad alias differentias accingamur, si prius tamē
 illud admonuerimus, quod mehercle ad totam hanc
 materiam egregiè pertinet. Sanè quasdam esse actio-
 nes perpetuas, quasdam verò temporales, neminem
 latere puto. Illud verò eos quoque fallere non de-
 bet, harum actionum non parem efferationem, si-
 quidem temporales actiones ipso iure lapsu tempo-
 ris finiuntur, scilicet, etiam non opposita exceptione
 l. In omnibus. ff. de actio. & oblig. & ideo eo nomine
 temporalium vtuntur. Atqui perpetuæ actiones ipso
 iure non finiuntur, sed tantum per prescriptionem,
 seu maius exceptionem longi temporis vel longissi-
 mi refelluntur; & idcirco perpetuæ nominantur.
 Quia si temporalis prescriptionis obiectione non re-
 pellantur, perpetuò duraturæ sint: sicuti dilucidè ap-
 paret ex illo titulo Instit. de perpetuis & temporalib.
 actio. Et hoc quoque bellissimè animaduertit Panor.
 in. c. Cū causam. nu. 10. de empt. & venditio. Sed neq;
 interim illud obliuiscendum erit, has temporales ac-
 tiones à usufructuum natura differre: quoniam in
 temporalibus actionibus, nisi toto postremo die cō-
 pleto obligatio non finitur. l. In omnibus. ff. de actio.
 & obli. aliter atq; in usufructibus, in quibus dies in-
 cœptus habetur pro cōpleto. l. In usufructu. ff. de
 usufructibus. l. In usufructu. ff. de diuer. & tēp. præ-
 qui verus sanè illarū legū intellectus est, etsi in illa-
 rum interpretatione, cum aliàs alij variè senserint, tū
 Ludouicus Charonda verisimilium lib. 3. c. 17. Ut au-

actio ne
 temporalis
 ylorum
 in

tē obiter dicamus, erit illa lex in omnibus apprimē notāda ad eas actiones temporales, quæ nostratibus legibus Regijs introductę sunt, veluti illa, exempto venditoque læsionis ratione competēs, quę quatuor tantū annos durat. l. i. tit. ii. lib. 5. Compila. Item & ad illam retractus, quę intra nouē dies tantū competit. vt in. l. 7. eiusdem titu. æquē & ad illas, quæ famulis pro mercede, tabernarijs, & opificibus pro operis & mercibus creditis intra triennium dātur. vt in. l. fi. tit. 15. li. 4. Compil. Etenim in his actionibus temporalibus, & alijs id genus, dicendū est, ex illius legis argumento non esse computandum tempus de momento ad momentum, sed necesse esse vt totus postremus dies compleatur. Deniq; vsucapionum, item temporalium actionum, præscriptionumq; tēporis, sicuti diuersa est appellatio, ita diuersam esse causam vbiq; Iurisconsulti significant. Nostri verò Interpretes (alioqui sapientissimi) dum ea, quę diuersa sunt, indifferenter accipiunt, nō semel miserē cōfunduntur.

§. SECVNDVS.

Vsucapione iustum siue legitimum dominium consequimur: contra, temporalis præscriptio dominium parit nullum. n. 11.

Communis illa Interpretum opinio existimantium ex temporali præscriptione vtile dominium in rebus soli, ex vsucapione directum in rebus mobilibus adquiri, luculenter refellitur. n. 13.

Vsucapionis & temporalis præscriptionis rationem, non eandē esse explicatur. n. 15.

Vsucapio aduersus eos, qui in integrum restitui solent, procedit;

tem-

temporis verò præscriptio non procedit. n. 16.

Vsucapione completa ij, quibus in integrum restitutio datur, directæ actione experiri non possunt: secus in temporali præscriptione. n. 17.

Vsucapione pignus non tollitur, contra pignoratitia actio præscriptione repellitur. n. 18.

Vsucapio per litis contestationem non interpellatur, secus in temporali præscriptione. n. 19.

HACTENVS in genere vsucapionis, & tēporalis præscriptionis differentiā nō minùs verē, quā luculēter aperuisse videmur: deinceps in specie alię differētię explicandę nobis sunt. Differūt præterea vsucapio & tēporalis præscriptio, quòd vsucapione iustū legitimūq; , siue (vt vulgò vocant) directum dominium consequimur, quod & ipsa vsucapionis definitio declarat: Tēporalis verò præscriptio, cū sit exceptio ex tempore competens, minime ex ea dominium parari potest. Sed latius hæc sententia nobis aperienda est. Enim verò quòd vsucapione dominium adispicamur, apparet ex. l. Traditionibus. C. de pact. l. i. ff. de vsucap. l. Sequitur. §. Lana. eod. tit. l. In bello. §. Si quis seruum. ff. de capt. & postli. reuers. §. Alia. Instit. de act. l. Neque vtilem. ff. ex quib. caus. maio. l. i. & 2. ff. de publi. in re actio. l. Nullo. C. de rei vend. Deniq; id ex toto pene Iure facile deprehendere licebit. Quòd autē de dominio legitimo, seu directo (vt vocant) accipiendū sit, nihil dubitandum est: quādoquidem dominiū in ea significatione propriē accipiat. l. i. ff. si ager vectig. vel emph. peta. Et expressim significāt Varronis verba

de re Rustica, qui ita inquit: In emptionibus, id est, alienationibus dominium legitimū sex serē modis perficitur: hæreditatis iustæ aditione, mācipio, iuris cessione, vsucapione, sub corona, sub hasta emptione. Cæterum quod ad tēporalē præscriptionem attinet, cum, vt diximus, & sæpe dicendum est, nihil aliud sit quā exceptio: nemo meritō inficias ibit, per eam dominium vllum adquiri non posse, neq; utile, neq; directum. tantum enim exceptionem parat nō actionem: quā quidem produceret, si dominium pareret. §. Omnium. Instit. de actio. Et hanc differentiam (si quid iudico) sentit. l. fi. C. de edict. diui Had. tol. Illa enim verba, *Nisi tantum tempus effluxerit, quod possit vel possessori plenissimè securitatem super dominio præstare*, de vsucapione proculdubio sunt accipienda. Quæ verò sequuntur, *vel ipsi, qui missus est, omnem intentionem excludere*, ad temporalem præscriptionem sunt vtiq; referenda. Igitur præscribendo, id est, excipiendo possessionem diu obtentam defendimus. l. Indebiti. §. Sed & si nummi. ff. de cond. indeb. l. 1. & 2. C. si aduers. cred. l. Neq; mutui. C. in quibus caus. cessat long. tempo. præf. At possessione forsan amissa, præscriptio tēporis nihil prodest, sed vsucapione opus est. Quamobrem decepti sunt quidem Interpretes, quibus placuit in rebus immobilibus extemporalis præscriptione utile tantum dominium, non directum proficisci: in rebus verò mobilibus per vsucapionem dominium legitimum siue directum parari. gl. cæteri; in Auth. Nisi tricennale. C. de bonis mater. Et illic Pinellus. nu. 36. i. par. & Iaso. in. l. Traditionibus C. de pact. Cum etenim vsucapione do-

mi-

miniū adquiratur, vsucapio verò tā res soli quā mobiles cōplectatur, vt principio ostendimus: necesse profectō est, vt tā in rebus mobilibus quā immobili b9 iuxta dominū legitimū vsucapione adquiratur. Ecquid quæro à vobis sapiētissimi alioqui Interpretes, res soli seu immobiles cōmeruere, vt eis per vñm et lōgā possessionē dominū directū abnegetis, quod rebus mobilibus impartiri nō dubitatis? An quia illæ viliores his sint? at cōtrā, has illæ lōgè superāt, id quod vos nō negabitis. An quia possessio in his magis propriè, quā in illis cadat? at hoc Iurisconsulti negant. l. 1. l. Peregrè. l. Si rem mobilem. ff. de acqui. possess. Deniq; si omnes rationes, quotquot excogitare poteritis, magis in hac parte reb9 soli quā mobilibus suffragātur, quid quæso, in res soli iniurios esse pergitis? Nā quod dicitis in rebus immobilibus seu soli per præscriptionē utile dominū adquiri, neq; vlla lege probatur, neq; verū esse potest, cum, vt monstrauiamus, ad excipiendū tantum præscriptio tēporis valeat. vt omittam utile dominū nusquam apud Iurisconsultos legi, sed esse à vobis ementitum, & vtro Marte fabricatum; vt præter cæteros recentiores luculenter ostendit Duarenus lib. 1. dispu. ca. 17. Ex quo etiā intelligi potest, nequaquam probare nos illā alteram Martini, eiusq; fautorum opinionem; quos quidem latè referunt ac sequuntur Dominus Couarru. in dicta regu. Malæ fidei possessor. 3. par. initio. n. 3. & Pinellus in dicta Auth. i. par. n. 36. Ij etenim, etsi ab illa cōmuni Interpretū opinione dissentiant, in quo rectè illi quidē: aiūt tamen dominū directū præscriptione tēporis, perinde ac vsucapione,

B 4

adqui-

adquiri. Planè et si nihil magis verū sit, quā dominium directum per vsum & lōgam possessionē in rebus immobilibus adquiri: verū id vsucapioni, quę tam in rebus mobilibus quā immobilibus locum habet, omnino tribuendum est, nō temporali pręscriptioni.

§. TERTIVS.

VSUCAPIO deinde ac tēporalis pręscriptio nō eadē ratione, sed diuersa introducta fuere. Vsucapio enim bono publico, simul ne dominia rerū in incerto essent, simul vt litium finis esset aliquis, introducta fuit. l. i. ff. de vsucap. in prin. Inst. eod. l. fi. ff. pro suo. Enim verō si vsucapionē missam faceremus, difficulter dominium probari posset. Cū etenim rerū dominium naturali possessione, id est, prima inuasionē cōperit. l. i. ff. de acqui. poss. memoria verō illius possessionis perierit; omnino dominium probari aliter non posset, nisi per vsucapionē & possessionē ex integro renouatam atq; repetitā. At si dominia in incerto essent, iam vides quot quātaq; incommoda Rempublicam lacefferent, tū propter rerum incuriam & negligentiam; nemo enim quod suum esse dubitaret, iusta cultura coleret: tū propter litium multitudinem, quę quotidie magis ac magis acaturire necesse esset, dum suam quisq; rem esse cōtenderet. Proinde rectē à Cicerone pro Cæcinnā dictum est: Fundus à patre relinqui potest: at vsucapio fundi, hoc est, finis sollicitudinis, & periculum litium, non à patre relinquitur, sed à legibus. Hęc est igitur ratio, quare vsucapio introducta fuit. Porro tempore

ralis pręscriptio nō hac quidem ratione, sed alia diuersa, scilicet, propter desidiam & negligentiam dominorum res suas petere negligētes, fuit introducta. l. fi. C. de annali excep. c. Vigilanti. de pręscrip. l. fi. C. de edict. diui Hadri. tol. Par est enim, vt tanto tēpore desides suę negligentię ac socordię pœnas luant.

§. QVARTVS.

DISSIDENT quoq; vsucapio & tēporalis pręscriptio, quòd vsucapio aduersus illos, qui in integrū restitui solent, procedit, siue ij minores sint, siue maiores. l. Nullo. C. de rei vendi. l. Ab hostibus. C. de capt. & postli. reuers. l. Attilicinus. ff. si serui. vendic. l. i. C. si aduers. vsucap. l. Etiam ei. ff. de minor. l. 2. §. Si à pupillo. ff. pro emptore. Porro pręscriptio longi temporis, decem scilicet vel viginti annorum, aduersus eos, qui restitui solent, non procedit. l. i. & 2. cum reliquis. C. de restit. milit. Vtrunq; autē proprijs rationibus. Cū etenim vsucapio bono publico introducta sit, vt modò diximus, meritò aduersus omnes procedere debet; siquidem vtilitati publicę priuatam cedere explorati iuris est. tex. in. c. Bonæ. de postul. pręla. At temporalis pręscriptio, cū solū negligentēs vlciscatur & puniat: equum est vt ijs, qui restitutionis in integrum beneficiū habent, nequaquam noceat, siquidē ij negligentię notari minimè possunt, aliqui nō eis à iure in integrū daretur restitutio. Hinc altera singularis proficiscitur differētia: nō posse eos, qui restitutionis auxilio uti possunt, vsucapionē cōpleta directā actione ex-

periri, sed prius in integrum restitutionem postulare debere, ut nempe rescissoria actione sibi concessa experiri queant. Istæ conclusio apparet apertissimè ex. l. Ab hostibus. C. de capt. & possi. reuers. l. Nullo. C. de rei vend. §. Rursus. Instit. de actio. Aliter atq; in temporalis præscriptione, nã ea non obstat, ij, qui in integrum restitui solent, directâ actione experiri possunt, neq; restitutione vlla opus habent: obiectâ enim aduersus se temporalem præscriptionem replicatione expellunt, sicuti citra negotium intelligi poterit ex. l. Ab hostibus. C. quibus non obij. long. tēp. præscr. l. Sâcimus. C. de restit. mili. l. Neque reipublicæ. l. Quod tempore. C. eod. tit. l. Adolescentiæ. C. in quib. caus. in integ. resti. non est necessa. l. Præscriptione. l. Si possessio. l. Non est ignotum. C. quibus non obij. long. temp. præscr. Constat huius discriminis ratio, quia cum per vsucapionem dominium adquiratur, dominiũ & actio ipso iure priori domino tollitur, & vsucapienti acquiritur, uti ex suprâ dictis apparet, & itē ex. l. Neq; vtilem. ff. ex quibus caus. maior. Actione igitur amissa, necesse est ad in integrum restitutionem recurratur, ut rescissoria experiri possit. Cæterum per temporalem præscriptionem quã actio ipso iure non tollatur; ut satis monstratum est suprâ, & ipsummet verbum *significat*: nihil est impedimento, cur ij, qui in integrum restitui solent, statim agere nō valeant; obiectam enim aduersus se temporalem præscriptionem (ut diximus) replicatione refellere possunt. Et sanè is est illarum legum & verissimus & planissimus intellectus. An verò illarum sensum nostrates Interpretes assecuti fuerint, ipsi viderint.

rint. Mihi enim magis est cordi legum veritatem patefacere, quàm in aliorum erroribus refellendis tempestuere.

§. QVINTVS.

INTEREST deinde inter vsucapionem & temporalem præscriptionem, quòd pignus vsucapione nō tollitur. l. Vsucapio pignoris. ff. de pignori. l. 2. ff. pro hæred. l. Cum postulassem. §. si. ff. de damn. infect. Quas quidē leges, cum in vsucapione loquantur, nihil dubij est, tã in rebus soli quàm mobilibus locũ habere; tametsi Accursius, & cæteri Interpretes in mobilibus solũ accipiēdas duxerint, sua scilicet opinione decepti, quòd vsucapionem ad res dũtaxat mobiles pertinere falsò putauerint. Verũ in temporalis præscriptione diuersum est: longi enim temporis præscriptio pignus repellit. l. 1. & 2. C. si aduer. credit. long. temp. præscr. opp. Sed cur quæso tam diuersum? Quoniam vsucapio dominiũ persequitur, ut suprâ dictis constat: At pignoratitia actio dominio contraria nō est, sed possessionem tantũ nudã auocat. l. Si cum venditor. in princi. ff. de euiet. l. Si fundus. §. Credito. ff. de pig. Quando igitur inter se contraria non sunt; altera alteram non potest extinguere. Hãc quidem rationem (ne à riuulis, sed à fonte petatur) reddit Papinianus in. l. 1. §. Cum prædium. ff. de pigno. & iterum in. l. Iusto. §. Non mutat. ff. de vsucap. Porro temporalis præscriptio actioni opponitur, siue ea in rem sit, siue in personam. l. fin. C. de præsc. long. tempo. l. Sicut in rem. C. de præscrip. 30. vel.

vel. 40 ann. atq; proinde pignoratitiæ actioni, ficuti
& reliquis actionibus, contraria est, eamq; repellit.

§. SEXTVS.

DISCREPANT quoq; vsucapio & tēpora-
lis præscriptio, quod præscriptio per litis con-
testationē interpellatur. l. Moræ. C. de rei vend. l. Ne
que bona fide. C. de præscr. lon. tēp. Vsucapio verò
per litis contestationē haudquaquam interrūpitur.
l. 2. §. si. ff. pro emptore. l. Si post acceptum. ff. de rei
vend. §. Si ad exhibendum. Instit. de offi. Iud. l. Sed &
si vsucapio. ff. famil. ercis. l. Iulianus. §. Sed & si quis.
ff. ad exhibend. Et hanc quidem differentiam & In-
terpretes ipsi (ne omnino illis bellū indixisse videa-
mur) tradunt. Ceterū in illo lapsi sunt, quod leges
illas in vsucapione loquētes, sua illa falsa distinctio-
ne decepti, in rebus mobilibus tantū accipiendas
comminiscuntur: cū manifestum sit, tam in rebus
immobilibus quā mobilibus locū habere, ex ip-
sius scilicet vsucapionis propria significatione, ut
in principio monstrauimus.

§. SEPTIMVS.

*Incorporalia non vsucapiuntur: in incorporalibus verò præscri-
ptio temporis locum habet. n. 20.*

*Vsusufructus vsu non capitur: at in eo præscriptio temporis lo-
cum habet. n. 21.*

*Seruitutes vsucapi non possunt: in eis tamen præscriptio tempo-
ris bene procedit. n. 22.*

Intel-

Intellectus ad. §. si. Instit. de serui. n. 23.

Intellectus ad. l. Si quis diuturno. ff. si serui. vend. n. 23.

Intell. ad. l. Foramen. ff. de serui. urban. præd. n. 24.

Intellectus ad. l. Seruitutes. ff. de serui. n. 25.

*Aqueductus, & fluminis seruitutes quemadmodum extermi-
nentur. n. 27.*

*Communis interpretum distinctio seruitutum continuarum, &
discontinuarum apprimè dedocetur. n. 29.*

*L. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & aestina. ex-
planatur. n. 30.*

DIFFERUNT præterea vsucapio, & tempo-
ralis præscriptio, quod incorporalia vsucapi
non possunt. l. Seruus. §. Incorporales. ff. de acqui. re-
rum domi. cuius hæc sunt verba: *Incorporales res tradi-
tionem & vsucapionem non recipere manifestum est.* Hoc au-
tē vel ipso verbo vsucapere intelligitur. Capi enim,
quæ tangūtur, possunt: in corporalia verò minimè
tangi possunt, ideoque capi (id est) apprehendi non
possunt. Porro temporalem præscriptionem etiam
in rebus incorporalibus locū habere cōstat, quippe
quæ aduersus actiones obijciatur, siue eæ pro rebus
corporalibus, siue incorporalibus cōpetant. l. Sicut.
C. de præscr. 30. vel. 40. ann. l. Hæreditatis. C. de peti.
hæred. Hinc alia elegans differentia pendet. Enim
verò tametsi in usufructu, qui est ius incorporale, lo-
cum habeat longi temporis præscriptio, id est, licet
actio confessoria vel negatoria pro usufructu cōpe-
tens, longi temporis præscriptione excludatur, uti
luculentissimè ostendit. l. si. C. de præscr. long. tēp.
Atqui usufructus, cū res incorporalis sit, vsucapio-

ne

ne haudquaquam acquiritur l. Iusto. §. Non mutat. ff. de vñcap. l. Adquiritur. §. si ff. de acqui. rerum domi. Qui sanè est illarum legū proprius & germanus intellectus, verissima & planissima cōcordia. At nostri Interpretes, dum illarum legum intellectum nō assequūtur, in quot (proh dolor) sed tacere satius puto, ne quisquā me in interpretes procacem esse infimulet, è plauistroque me loqui dicat.

§. OCTAVVS.

HACTENVS non paucas, leues ve legū difficultates ex huiuscemodi vsucapionis, & temporalis præscriptionis differētia sustulisse videmur: sed & nunc mediusfidius ex hac eadem differētia in extricabiles alioqui legum quarūdam nodos profligabimus. Quibus quidem in tātum Interpretes irriti sunt, vt compluribus, eisdemq; grauissimis erroribus, eos implicitos animaduertam. Primū autē istarum legum, quas dico, verum intellectum summam proponam: deinde Interpretū opiniones refellam, simulq; ipsorum argumentis satisfaciā. Sciē-
21 dum est igitur inter temporalem præscriptionem, & vsucapionem illud etiam interesse, quod vsucapi seruitutes non possunt. l. Si aliena. §. Hoc iure. ff. de vsucap. vbi in hæc verba Iuriscōf. scribit: *Hoc iure utimur, vt seruitutes per se nunquam longo tempore vsucapi possint, cum edificijs possint.* Text. etiam in l. Seruitutes. 4. ff. de seruit. & l. Sequitur. §. si. ff. de vsucap. Cuius rei ea quidem est ratio: quoniā, vt paulō antè diximus, incorporales res vsucapionem nō recipiunt. d. l. Ser-
uius.

uus. §. i. ff. de acqui. rer. domi. Seruitutes autē incorporales esse, nemo est qui dubitet. vt in prin. Insti. de rebz corporal. & incorpo. Atqui in seruitutibz locū habere tēporalē præscriptionē. 10. vel. 20. annorū, manifestè ostendit. l. si. C. de præscri. lōg. tem. & l. 2. C. de seruitut. & aqua. Quæ cū generaliter loquātur, indistinctē sunt accipiendę. Illud tamen meminisse debemus, licet seruitutes vsucapi nō possint: verumtamen si quis per tēpus, quod hominū memoriā excedat, seruitute vsus fuerit; quasi imposita ipso iure seruitus videtur, & cōstituta. l. Hoc iure. §. Ductus aqua. ff. de aqua quoti. & ali. l. 1. §. si. ff. de aqua pluui. arcēd. vbi in hæc verba Iurisc. inquit: *Sanè. n. & in seruitutibus hoc iure utimur, vt vbi seruitus nō inuenitur, imposita, quandiu vsus est seruitute neq; vi, neq; clam, neq; precario: habuisse longa cōsuetudine velut iure impositam seruitutē videatur: eritq; ista quæ si seruitus: in quam rem vtilis actioem habemus.* Hactenus Iuriscōf. Neq; sanè his refragatur
23 tex. In. §. si. Instit. de serui, vbi dicitur, seruitutē duobus tātum modis cōstitui, contractu, vel testamēto: nā illud quidē propriē. verūm quando quis diuturno tempore, id est, quod hominum memoriā excedat, seruitute vsus est: nō est propriē seruitus, sed quæ si seruitus. vt Iuriscōf. in illis legibus proximè allegatis apertē docet. Et hoc sanè est, quod voluit dicere Iuriscō. in l. Si quis diuturno. ff. si seru. vēdi. Ait. n. si quis diuturno vsu, ei lōgā quasi possessionis aqua dū edenda, etus sit: nō ei necesse est docere de iure, quo cōstituta sit aqua (veluti ex legato, vel alio modo) sed vtilē habet actioem, vt ostēdat per annos (fortē 100) vsu, si nō vi, nō elā, nō precario. Quasi apertū Iurisc. dixerit: tamēthi contractu, vel testamēto
serui-

*serui-
mz*

seruitus propriè constituitur: attamè si quis vsus fue-
rit seruitute per tempus diuturnum (seu immemora-
bile, vt vocant) habebit vtilè actionè: quoniã eo ca-
su seruitus iure ipso quasi constituta videtur. Hic est
sanè verus ac germanus illarũ legum sensus. Quod si
cuiuspiam Diui numine fieret, vt Iurisperiti reui-
uiscerèt: audacter ausim sponfionem facere, sese meã
hanc omnino interpretationem probaturos. At no 24
tri Interpretes (alioqui sapientissimi) miris modis
in illarũ legum intelligentia hallucinati sunt. ipforũ
quod pace dictũ velim. Vt enim inter has leges, quę
magis diuersę sunt, quàm contrarię, concordia po-
nant; cõfingunt quandã distinctionẽ seruitutũ con-
tinuarũ, & discontinuarũ. vt intelligat oportet me
interim eorũ verbis vti. Aiũtq; seruitutes, quę cau-
sam continuam habeant, longi tẽporis pręscriptio-
ne; quę verò discontinuã, diuturno seu immemoria-
li tempore adquiri: vtũturq; in hanc sententiã argu-
mẽto tex. in. l. Foramẽ. ff. de serui. vrba. pręd. & l. Ser-
uitutes. 4. ff. de seruitu. Quę tamẽ leges hanc suã di-
stinctionẽ haudquaquam probant. Et quoniã Inter-
pretes totũ suę distinctionis fundamentum in illis
legibus collocant: operapretium erit, vt tantisper in
illarum intelligentia moram faciamus. In primis igitur
notandum est, has duas leges in vnam eandẽque
sententiã accipere Interpretes, cùm interim re vera
diuersa cõtineant. Enim verò illa lex Foramen. ait
omnes seruitutes perpetuam causam habere debere:
illa altera, seruitutes non habere certam continuãq;
possessionẽ. Atqui causa in seruitutibus nõ est idẽ,
quod possessio: neq; cõtinuus significat idem, quod
per-

25 perpetuus. Causa enim in seruitutibus dicitur illud,
ex quo seruitus efficitur: vt ecce in seruitute aquę du-
ctus, vel aquę haustus, causa seruitutis est ipsa aqua;
vt apparet ex illa. l. Foramẽ. item ex illa. l. 1. ff. de inter-
dictum. ff. de fonte. Possessio verò in seruitutibus est
nihil aliud, quàm ipsius seruitutis vsus. l. Si quis diu-
turno. ff. si serui. vend. l. Seruitutes, quę in superficie.
ff. de seruit. vrba. pręd. l. pen. ff. de serui. Rursum ver-
bũ *perpetuus* nõ idẽ significat, quod verbũ *continuus*.
Hoc enim significat quod iugiter & sine interuallo
fit. l. Continuus. ff. de verb. oblig. Illud verò, quod pẽ-
per existet, & permanebit. l. Eum debetẽ. ff. de serui.
vrba. pręd. gl. in. l. 1. ff. pro socio. Quocirca fieri po-
test vt quid perpetuum sit, quod tamen idem nõ sit
continuum: vt putã in pluuia (ne aliũ de exempla mu-
tuemur). Perpetuò enim pluet, & tamẽ non cõtinuò
pluit, vt & notissimum est, & scribit Iurisperiti in. d.
l. Foramen. Cùm itaq; illarũ legũ verba diuersa sint,
velle eas in vnam sententiam conglutinare, non sat
26 bona est interpretatio. Verũ vt illius legis Foramẽ
sensum possis deprehendere, illius speciem ita ac-
cipere debes. Ego habebam domi meę conclauẽ seu
tricliniũ, (is est locus, vbi cœnatur atq; discubitur.)
Cùm igitur illic ex aqua, quę ministerij, putã, causa
diffundebatur, colluies seu immunditia heret: feci
pauimenti proluendi causa foramen in pariete tricoli-
nij, vt illa immunditia illa & colluies in vicini
prædium efflueret. Cõsulebatur igitur an colluies
illa, quę ita per foramen illud esset emittenda, serui-
tutẽ efficeret, & tempore adquiri posset: & respõdet
Iuriscõsultus: Neq; seruitutem eam esse, neq; tẽpore
ad-

adquiri posse: si modò in eū locū nihil ē cælo aqua
 veniat. Diuerſitatis autem rationem subiunxit, quia
 cū ē cælo aqua cadit, etſi nō aſſidue fit, ex natura-
 li tamen cauſa fit, & ideo perpetuò fieri exiſtimatur.
 At quando ē cælo aqua non cadit, perpetuā cauſam
 nō habet, quia manu hominis fit. Omnes verò ſerui-
 tutes perpetuas cauſas habere debere generaliter Iu-
 riſconſultus definit. & idcirco neq; ex lacu, neq; ex
 ſtagno aquæductum conſtitui poſſe tradet. Iſta ſanè
 eſt veriſſima illius legis expoſitio. Id vt oculata fide
 credas, ante oculos illius verba ſubijciam, quæ qui-
 dē hæc ſunt. *Foramen in pariete conclauis vel triclinij, quod*
eſſet proluendi pauimenti cauſa: id neque flumen eſſe, neque tēpo-
re adquiri placuit. hoc ita verū eſt, ſi in eū locū nihil ex cælo a-
qua veniat. neq; n. perpetuā cauſam habet, quod manu fit. At
quod ex cælo cadit, etſi nō aſſidue fit, ex naturali tñ cauſa fit,
& ideo perpetuò fieri exiſtimatur. Omnes autē ſeruitutes præ-
diorū perpetuas cauſas habere debent: & ideo neq; ex lacu, neq;
ex ſtagno cōcedi aquæductus poteſt. Haſtenus legis verba.
 Lōgē verò ab iſtius legis intellectu abſuit Accuſi,
 tametſi ceteri ei aſſentiātur. Ait. n. quòd per foramē
 illud mittebatur aqua ex vicini fonte in pauimētum
 quibuſdam temporibus. quòd à veritate alienum eſ-
 ſe palam eſt. Nam primum, ſi ex fonte aqua in pau-
 imētum duceretur, proſectò ſeruitus perpetuam cau-
 ſam haberet: ſiquidem fontem perpetuam cauſam
 habere conſtat. l. i. ff. de fonte. Deinde eo caſu non
 quæreret Iuriſconſult. an fluminis eſſet ſeruitus,
 ſed an aquæductus. Inter has enim illa eſt differen-
 tia, quòd Aquæductus dicitur, quando nos per alie-
 num prædium in noſtrum prædium alicunde aqua
 du-

ducimus. Fluminis verò ſeruitus, quando ex noſtro
 prædio in alienum prædium aquam mittimus. §. i. In-
 ſtit. de ſerui. l. Fiſtulas. ff. ſi ſerui. vend. penul. ff. de
 ſeruitu. Ad hæc illa. Accuſi, iſterpretatio miris-
 ſimè quadrare poteſt verbis ſequētib; *Hoc ita verū*
eſſe, ſi in eum locum nihil ex cælo aqua veniat. Atque de
 hoc haſtenus. Illud verò ſcitur, quòd idem Accu-
 ſius ſcribit, flumen in illa lege accipiendum pro
 ligno excauato, in quo colligitur aqua pluuiatilis,
 vel alia naturalis, quæ tamen ſemper fluat. Quis ete-
nim vnquam ſando flumen in hanc ſignificationē
accepit? Sed neque verum eſt, quòd Longouallius, a-
 cutiſſimus alioqui vir, putat in l. Imperium. 4. par.
 Flumen in illa lege accipiendum pro canali, ſeu fi-
 ſtula. Quid ergo? Planè flumen in illa lege accipitur
 pro ſeruitute fluminis. Flumen enim inter urbanas
 ſeruitutes numerari certum eſt. §. o. Inſtitut. de ſer-
 uit. l. pen. de ſeruitu. l. Fiſtulas. ff. ſi ſerui. vend. Quan-
 do igitur Iuriſconſ. in illa l. Foramē. de ſeruitutibus
 agit: non eſt dubitandum quin de ſeruitute fluminis
 loquatur. Ex his igitur ſatis apparet, quare aqua illa,
 quæ per foramē illud mittebatur in vicini prædiū,
 perpetuam cauſam non haberet, quia ſcilicet manu
 hominis fiebat. Verū, vt ex omni parte illius legis
 28 Foramen. expoſitioni inſeruiamus: placet diſpicere
 quamobrem lacus & ſtagnum perpetuam cauſam ad
 aquæductum non habeat. Quòd quidē non inuitus
 faciam, cū videam Scriptores hunc locum, & per
 functoriè, & minùs ſectè tractaſſe. Et ſanè, quòd ad
 ſtagnum attinet, in promptu ratio eſt: quia ſtagnum
 temporalem habet aquam ibidem ſtagnantem, quæ

plefunq; hyeme colligitur. l. i. §. Stagnū. ff. vt in flumi. publi. & tradit latē Boërius Confil. 24. n. 2. Atq; proinde in stagno, neque aquæ haustus, neq; nauigij, alia uel seruitus constitui potest. vti non obscure declarat Iuriscons. in l. Via constitui. §. i. ff. de serui. rusti. præd. & in l. i. §. Stagnum. ff. vt in flumi. public. Verum quod ad lacum attinet, mirum videtur eum non habere perpetuā causam: nam lacū perpetuā causam habere testatur Iurisconsul. in l. i. §. Lacus. ff. vt in flumi. public. *Lacus* (inquit) est, qui perpetuam habet aquam. Sed facillimè hanc tibi difficultatem profligabimus. Sanè idcirco lacus ad aquæ ductum perpetuam causam nō habet, quia licet eius aqua perpetua sit, attamen suos semper fines retinet, eosdemq; perpetuò terminos seruat ita, vt perpetuò ex eo aqua duci non possit. Hoc quidem tum cognoscet is, qui lacum naturam cognouerit: tum significat Martialis illis carminibus.

Li. 9. Epigrā.
101.

Milium (crede mila) refert, à fonte bibatur,
Qui fluit, an piper quæ super unda lacu.
Sed quid foris testimonia petimus, cum domi habeamus? Idem enim aperte ostendit Iuriscons. in l. Viti-
nus. §. Lacus. ff. de aqua pluui. arcend. & in l. Lacus. ff. de acqui. rerum domin. *Lacus* (inquit) et stagna, licet interdum crescant, & interdum exarescant: suos tamen terminos retinent, ideoq; in his alluvionis ius non agnoscitur. Hæc Iuriscons. Sicuti igitur ex puteo aquæ ductus seruitus constitui non potest, similiter neq; in lacu: quia istorum illa est conditio, vt perpetuò inde aqua duci nō possit, cuius rei ipsummet Iurisconsultum interpretem habemus in l. i. §. Loquitur. ff. de aqua quotidiana.

& æsti. ita scribens: Loquitur autem Prætor in hoc interdicto de ea aqua sola, quæ perennis est. Quanquam autē ad perennes aquas dixerimus hoc interdictum pertinere: ad eas tamē perennes pertinet, quæ duci possunt. Ceterum quedam aquæ sunt, quæ etsi perennes sint, duci tamen non possunt, vt putā puteales, & quæ ita submersæ sunt, vt defluere extra meatus suos, & sui esse non possint. Vides Iurisconsulti verba, vt mirū in modum nostram sententiā confirmant? Sed neque ad rem pertinet, quod lacus interdum crescant, vt probatur in l. Rutilia Polla. ff. de contrah. empt. Nam illud quidem ex accidenti contra ipsius lacus naturam contingit: & ideo talis inundatio perpetuā causam ad aquæ ductum habere non potest. Naturalis enim causa & perpetua, non accidentalis spectanda est. l. 3. ff. de tutelis. Sed neq; mouet. l. i. §. Caput. ff. de aqua quotid. vbi significatur ex lacu duci aquam. nā loquitur de lacu fluminis: nos verò loquimur de lacu terrestri, qui non exit à flumine, sed per se extat. Quanquam verò in lacu aquæ ductus seruitus constitui non possit: possunt tamen nauigij, aquæ haustus pecoris ad aquam appulsus, seruitutes constitui. l. Via constitui. §. i. ff. de seruitu. rusti. præd. l. i. ff. de fonte. cuius rei eam constat esse rationem. Quia cum lacus perpetuam habeat aquam: vsus istarum seruitutum (quas dixi) perpetuò in eo haberi potest. æquē etiam in puteo, licet aquæ ductus seruitus constitui non possit, poterit tamen aquæ haustus seruitus constitui. l. i. §. Loquitur. ff. de aqua quotid. Et hæc sanè est verissima iuxtaq; planissima istarum legum interpretatio. Quam lōgè verò nostri Interpretes in hac re à veritate abfuerint, longum esset recensere: tu ipse,

Verbo essen-
tia utitur Plau-
tus, & probat
Quintil. lib. 3.
c. 7. dicens, nō
esse aliud eius
nomen Lati-
num.

se, si libet, poteris ex eorum scriptis colligere. Hæc à nobis tam longo sunt repetita sermone, ut intelligas, in illa. l. Foramen. nequaquam probari distinctionē illam servitutum continuarū & discontinuarū. Vt enim vides, Iurisconsultus generaliter definit omnes servitutes ad sui essentiā (ut Plautino verbo utar) necessariō perpetuam causam habere debere: alioqui negat servitutes esse, & consequenter neq; concedi posse, neque tempore adquiri. Illud igitur quod Iurisconsulti tradunt, tempore diuturno (id est, quod hominum memoriam excedat) servitutes quasi constitui. l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. cū similib. procedet sanè, si modò servitutes perpetuam causam habeant: nam aliàs neq; concedi possunt, neq; vlllo tempore adquiri. ut docet Iuriscōsul. in. d. l. Foramen. De cuius intellectu satis dictum est. Modò ad interpretationem legis Servitutes. 4. ff. de servitut. accingamur: cuius hæc sunt verba. *Servitutes rusticorum prædiorum, & si corporibus accedunt, incor-*³⁰
porales tamen sunt, & idcirco usu non capiuntur: vel ideo, quia
tales sunt servitutes, ut non habeant certam continuamq; posses-
sionem. nemo enim tam perpetuò tamq; continenter ire potest,
ut nullo momēto possessio eius interpellari videatur. Idem &
in servitutibus urbanorum prædiorum observatur. Et profectō neq; hic Interpretum distinctio probatur. In hac etenim lege ait Iuriscons. servitutes usufructu non posse, cuius rei duas rationes reddit: vel quia incorporales sint, vel quia non habeant certam continuamq; possessionem. Illam autem priorem latè patere, omnesq; servitutes in univēsum comprehendere, nullus quidem Interpretum inficias ibit. Eas enim om-
nes

nes incorporales esse, certo certius est. §. i. Instit. de rebus corpo. & incorpo. Igitur et si altera ratio generalis non esset: adhuc tamen generaliter Iurisconsulti sententia esset recipienda, videlicet, servitutes omnes usufructu non posse. Nam quando in lege sunt plures rationes: satis est vnam locū habere, et si reliquæ desiderantur. §. Affinitatis. Instit. de nupt. l. Liberos. §. Notatur. ff. de ijs, qui notan. infam. Bart. in. l. Regula. §. Si quis. ff. de iuris & facti ignoran. Deinde neque illa secundaria ratio quidquam iuris Interpretibus suffragatur: nam imò in ea Iuriscōsult. videtur sine distinctione aliqua definire servitutes omnes nō habere certam continuamq; possessionem. quod & apertius ostendunt illa postrema legis verba: *Idem & in servitutibus urbanorum prædiorum observatur.* Servitutes enim urbanorum prædiorum pleraq; causam habere continuam & ipsi Doctores fatentur. Itaq; neq; in priori posteriori ve ratione, neq; in tota hac lege Authorum distinctio probatur. Omitto hīc referre argumentum. l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. quo quidem in suam distinctionē Interpretes utuntur: nam imò illa lex eis palam aduersatur, nedum suffragetur, cū in servitute aquæ ductus loquatur, quam & ipsi continuam appellitant. itaq; ipsi suo (ut aiunt) gladio iugulantur. Planè hanc continuarum & discontinuarum servitutum distinctionem ab antiquis traditam, & ante nos quoq; quidā ex recentioribus exploderunt. ut Longouallius in. l. Imperium. 4. par. & Eguinarius, in. §. i. Instit. de servitut. & iterū in. d. l. Servitutes. 4. ff. de servitut. Ibidēq; Corrasius. Ludouicus quoq; Charonda, verisimiliū

libr. i. ca. 14. Sed mehercle neque isti quidem huius rei scopum omnino attigerunt: nam aiunt omnes servitutes generaliter decem vel viginti annis quasi usufructuari, ita intelligentes. l. si. C. de præscr. long. tempo. & l. i. ff. de aqua plu. arc. & l. Hoc iure. ff. de aqua quotid. & æsti. & similes: quod à veritate longè abhorre re facile intelliget quisquis ea, quæ tradidimus, paulò attentius perceperit. Enim verò illa lex finalis. C. de præscr. long. tempo. non de usufructu loquitur, sed de temporali præscriptione, quæ diversa esse supra monstravimus. Cæteræ verò leges, quibus comprehensum est, tempore diuturno servitutes constitui, quod in tempore hominum memoriâ excedere loquatur, ostendit apertissimè illa. l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æsti. cuius verba tam aperta sunt, ut recentiorum Interpretum cavillationes nequaquam patiantur. Hæc etenim sunt. *Ductus aquæ, cuius origo memoriâ hominum excesserit, iure constituti loco habetur.* Sed dixeris: Agedum si longi temporis præscriptione servitutes adquiruntur, quid (quæso) opus est diuturno tempore, seu quod hominum memoriâ excedat? At ex his, quæ supra tradita sunt, responsum habes: nam ex longi temporis præscriptione nequaquam actio paratur, sed tantum exceptio: quoniam, ut satis dictum est, præscriptio nihil aliud est, quam exceptio. Quapropter si is, qui longo tempore servitute usus sit, quasi possessionem amiserit: longi temporis præscriptio nihil ei proderit. quoniam ad agendum nihil valet, sed tantum ad excipiendum. At si quis tempore diuturno seu immemorabili (ut vocat) usus sit servitute, quia tunc servitus quasi constituitur, et si pos

possessionem amiserit, nihilominus utilem habet actionem, scilicet confessionariam, qua experiri possit. ut declarat Iuricons. in d. l. i. §. si. ff. de aqua plu. arc. & in d. l. Si quis diuturno. ff. si servi. vendi. Et quoniam hic iam forsitan multus videbor, rem in pauca conferes, explosa illa cōmuni veterum Interpretum distinctione inter servitutes continuas & discontinuas, quippe quæ nullo iure probetur: tenendum est, servitutes usufructuari non posse. Sed si quis usus fuerit servitute per tempus, quod hominum memoriâ excedat, iure ipso servitus quasi constituitur. quod si quasi usufructum vocare velis, non repugno. At in servitutibus habet locum longi temporis præscriptio, id est, actiones pro servitutibus competentibus, scilicet confessionaria vel negatoria decem vel viginti annorum præscriptione, exemplo rerum immobilium repelluntur. Hæc sanè, quod ad ius commune attinet, & verissima sunt, & planissimè procedunt: quod verò ad nostrum ius Regium attinet, consule. l. 15. tit. 31. Par. 3. Atque iam ad aliam differentiam accedamus.

§. NONVS.

Usucapio titulum postulat & bonam fidem, præscriptio bonam fidem tantum. n. 32.
Intellectus ad l. Diutina. & l. Neque petentem. C. de præscr. long. tempo. n. 33. & 34.
L. unica. C. de usucap. transforman. explanatur. n. 35. & 36.

QVONIAM exsuperioribus iam vobis (vt cō-
iicio) persuasum erit, longè inter vsucapionem
& temporalem præscriptionem interesse: iam ausim
ad illam differentiam accedere, quæ quidem (vt om-
nia turbata sunt) monstri similis videretur, si dicta
non præcessissent. In illo igitur vsucapio & tempora
lis præscriptio maximè & præcipuè dissentiunt, quòd
in vsucapione titulus postulatur, & bona fides: atqui
in præscriptione temporali etiam longi temporis,
scilicet. 10. vel. 20. annorum, titulo opus non est, sed
tantum bona fides sufficit: licet hactenus contrariū
omnes tam veteres quàm recetiores sibi persuasum
habuerint. A quibus ipse dissentire temerarium iu-
dicarem, nisi in hanc sententiam plurima iuxtaq; a-
pertissima legum argumenta viderem. Enimvero si
cuti omnia iura apertissimè demonstrant, sine titu-
lo vsucapionem contingere nō posse. l. Celsus. ff. de
vsucap. l. Nullo. C. de rei v. ed. & in princip. Instit. de
vsucap. deniq; ipsi tituli sunt per proprias & diuersas
rubricas distributi, tam in Digestis quàm in Codi-
ce, veluti pro soluto, pro emptore, pro donato, & cæ-
teri: Sic etiam nusquam vlla lex est, quæ titulū ad tē-
poralem præscriptionem poscāt, sed tantum bonam
fidē in longi temporis decem vel viginti annorum
præscriptione desiderant: nam in longissimi etiam
mala non nocet. In hanc sententiam est in primis. l.
Longi temporis. C. de præscri. long. tēpo. cuius hæc
sunt verba. Longi temporis præscriptio ijs, qui bona fide accep-
tam possessionem, & continuatam, neq; interruptam inque-
tudine litis tenuerunt, solet patrocinari. Idem probat. l. vni-
ca. C. de vsucap. transfor. l. i. & l. Emptor. & l. Neq;
bona

bona fide. C. de præscr. long. temp. l. Cum hæredes.
ff. de diuers. & temporal. præscrip. l. Si fundum. ff. de
fundo dotali. Videamus tamen an sit aliquid, in quo
Interpretum error innitatur: & sanè duæ sunt leges,
quæ prima facie videntur communi opinioni faue-
re. l. Diutina. & l. Neq; petentem. C. de præscr. long.
temp. quas tamen nihil nobis obstare breuiter osten-
dā. Illius enim prioris hæc sunt verba: Diutina posses-
sio tantum iure successionis sine iusto titulo obreita, prodesse ad
præscriptionem hac sola ratione non potest. Primum enim il-
la lex nequaquam Interpretum probat opinionem,
ait enim, ius successionis ad præscriptionē non pro-
desse, & tamē certum est titulum successionis, id est
pro herede, titulum efficacem ad vsucapionem esse,
vt vel ipsi tituli. ff. & C. pro herede significant. De-
inde illa lex non est accipienda vt volunt Interpre-
tes, sed illud tantum vult dicere, Diutinam possessio-
nem sine iusto titulo, id est, cum mala fide & impro-
bo iniustoq; titulo obtentam, successori nihil pro-
desse, quia nempe Authoris mala fides successori no-
cet. §. Diutina. Instit. de vsucap. l. Pomponius §. i. ff.
de acqui. posses. Alterius verò legis verba hæc iungi-
34 Neq; petentem dominium ab eo, cui petentis solus error causam
possessionis sine iusto titulo præstitit, silentij longi tēporis præ-
scriptione repelli, iuris euidentissimi est. Quæ quidem verba
nequaquam eò pertinent, vt titulum verum ad lon-
gi temporis præscriptionem postulent, sed illud sa-
nè volunt, agenti cōditione indebiti, longi tempo-
ris præscriptionem nō nocere. Quòd autem illic cō-
ditione indebiti agatur, satis apparet dum ait, Neq;
petentē dominium. Nō igitur actione in rē experiebatur,
quippe

*ad l. ay h
de lipp
et fragil
de p. r. m.*

quippe quæ dominium habenti competit, sed conditione indebiti agebatur, quia errore dominium traditum fuerat. Cum itaq; conditio indebiti personalis sit actio. & §. Sic itaq; & §. Appellam9. Insti. de actio. rectè definit Imperator longi temporis prescriptionem non nocere, quia scilicet. 30. annorum præscriptione opus erat. l. Indebiti. §. 1. ff. de cōdit. indeb. l. 2. C. de constitu. pecun. Cum igitur in istis duabus legibus Interpretum sententia nō probetur, & reliquæ omnes leges apertissimè significet ad longi temporis prescriptionem titulum necessariū non esse, sed tantū bonam fidem sufficere: nemo sanè erit, si modò nō sese iam totum iuris Interpretibus deuouerit, in eorumq; verba iurauerit, qui hanc nostram conclusionem nō amplectatur & probet, nosque rem acu (vt dici solet) tetigisse fateatur.

§. DECIMVS.

SVPRA DICTAE differentiae à nobis traditæ, tā apertissimè ex ipsis legibus ac toto penè iure cōprehēduntur, atq; ita inter sese omnes cōueniūt, sibiq; mutuò respōdent, vt crediderim neminē fore, qui modò veritate ipsa flectatur, quique magis legū decisionibus, quàm nostrorum Scriptorum opinionib9 parēre in animū induxerit, qui nō cōcedat errasse Interpretes in illarū legum interpretatione, quique nouo genuinoq; legū intellectu non gestiat, nobisq; tanquā huius veritatis assertoribus gratuletur. Verū quoniam Interpretes aiunt hāc suā usufruptionis & tēporalis prescriptionis differentiā pro-

probari in. l. vnica. C. de usufruptione. transform. (per eam enim contendunt usufruptionem ad res mobiles, præscriptionem verò tēporis ad res soli redactam fuisse) oportet illius legis intelligētiam paucis aperiamus. Et planè nequaquam Interpretes illius legis intellectū assecuti sunt. In primis etenim, quamuis illis donaremus in hac lege suam differentiā probari: atqui non vident crimen esse, anteriores leges, quas abrogatas esse aiunt, tanquam si abrogatæ nō essent, secundū abrogantis legis tempus interpretari? Deinde longè à verò alienum est, quod aiūt, istam legem vnicam usufruptionem à rebus soli abstulisse, ad resq; tantū mobiles coarctasse. Enim verò hāc lex dūtaxat tempus atq; locum in usufruptionibus antea præfinita immutat, atq; transformat: cætera sicuti antea vigebant, in sua vi, suaq; potestate reliquit. Tēpus quidē mutauit: nam cū antea anno res mobilis, biennio res soli usufruiperentur: ne tam iniquis spatijs dominus suarum rerum iacturam faceret: longiora tēpora usufruptioni proferre decreuit: statuitq; mobiliū usufruptioni triennium, immobilium verò tribuit tēpora, quæ temporalibus prescriptionibus constituta erant. Loci autem mutationem fecit: nam cū olim usufruptione rerum immobilium in prouincijs nō procederet, sed in Italia tantū definit, vt etiā usufruptione rerum immobilium in prouincijs locum haberet. Hunc verò esse verissimum illius legis intellectū apparet, cū ex tota huius legis serie, tum ex. §. Per præsentē, dum ait, *huiusmodi angustijs penitus semotis.* & paulo post, *minuitur autem usufruptionum compensatio dominis iactura.* Vnde arguit angustias tantū temporū breuita-

uitatemq; sustulisse. Cum igitur in reliquis nihil immutatum sit, ut quid temere legum correctioni indulgemus, iuris regula etiam aduersante? l. Precipimus. C. appella. l. Si quando. C. de inoff. testam. Et mediis fidius hoc verum esse, scilicet locum tempusque usucapionis per illam legem unicā immutationem recepisse, palam & apertissimè ostendit Imperator in. §. i. Instit. de usucap. quo loci cum Iustinianus illius legis transformationem referat, verbis non obscuris ostendit hanc duntaxat loci temporisque metamorphosin induxisse. Quamobrem igitur in re tam aperta caligant Doctores, ubi ipsummet legislatorem sui ipsius interpretem habere cōtingit? Et utique cum hanc legē ita accipiendam existimarem: reperi postea idem sensisse Dominum Couarru. & Eguina. ille in regu. Possessor. l. par. §. vnico, hic in tit. de usucapio. in princip. Quo quidē nomine meo ingenio gratulatus sum, quod tantorum virorum acumini respōdisset. Ut igitur huius loci finis sit, hoc tantum per illam legem vnic. de usucap. trāsfor. immutatū fuit: quod sicuti olim erat usucapio anni & biēnij: ita hodie est usucapio triēnij, decem, viginti, & 30. seu. 40. annorum. siquidem tempora, quę antea temporalibus pręscriptionibus constituta erant, usucapionibus quantum ad res immobiles communicata sunt. Igitur usucapio decē vel viginti annorū, hodie procedit cum titulo & bona fide in rebus nēpe soli seu immobilibus: Usucapio verō. 30. vel. 40. annorū habet locum, quando quis bona fide tantū sine titulo possidet. ut declarat bellissimè Iustinianus idē in. l. Si quis emptionis. C. de pręsc. 30. vel. 40. ann.

ann. Quę quidē lex (ut ipse auguror) facta data opera est ad interpretationē illius legis vnic. C. de usuc. transfor. Et procul dubiō de hac triginta annorū usucapione est accipiendus text. in. Auth. Nisi tricēnale. C. de bonis mater. quę per hoc. 30. annorum spatium scribit possidentes dominos effici: etenim de usucapione loquitur, non de temporalis pręscriptione, cum temporalis pręscriptio dominium non producat: velut in principio satis superq; mōstrauimus. Cum igitur usucapioni locus ac tempus per illam legē unicā tantū immutata sint: simul apparet Interpretū error, & simul constat differētias superiūs à nobis traditas inter usucapionem & tēporalē pręscriptionem verissimas esse, atq; ut olim, ita etiā et hodie durare, suamq; vim retinere. Igitur neq; temere neq; inutiliter horum nominum differentiā dispiciendā assumpsimus: ut enim vides, ex hac vna scintilla multos difficilesq; legū sensus hactenus obtrusos, Doctoribusq; incognitos, iuxta verissimè facillimèq; patefecimus. ex hac vna scintilla non paucos Interpretū errores conuicimus. ex hac vna scintilla magnā alioqui legum repugnantiam profligauimus. Usque adeo ad res difficiles intelligendas principia vel leuia non ignorasse prodest, vel ignorasse nocet.

§. VNDECIMVS.

Actiones reales ac personales in rescriptæ, mixtęque quanto tempore pręscribantur. n. 37.

Intellectus. l. Hereditatis. C. de petit. hered. n. 38.

Intellectus. l. Hereditatem. C. in quibus caus. cessat lōg. tempo. p. as

præscrip. restituitur. n. 38.

Intelligentia legis Regiæ exponitur. n. 40.

Iuri exequendi ex obligatione personali cōpetenti decennio præscribitur. n. 41.

Superioris conclusionis ampliaciones, & exceptiones. n. 41. cū sequent.

Actio personalis & res iudicata, viginti annorum præscriptione exploduntur, cum suis ampliacionibus & limitationibus. n. 47. cum seq.

Quoties obligationi hypotheca accesserit, debitum nisi. 30. annorum præscriptione. n. 51.

Fines Comitatum, ceterarūque id genus dominationum, præscriptione temporis non adquiruntur. n. 52.

POSTQVAM igitur satis superque vsucapionis & temporalis præscriptionis differentiam naturamque perscrutati sumus: iam ratio postulare videtur, vt ad promissam legis Regiæ interpretationem accingamur. Eius autem hæc sunt verba.

¶ *El derecho de executar por obligacion personal, se prescribe por diez años: y la acción personal y la executoria dada sobre ella, se prescribe por veynte años, y no menos. Pero donde en la obligacion hay hypotheca, o donde la obligacion es mixta personal y Real: la deuda se prescribe por treynta años, y no menos. Lo qual se guarde sin embargo de la ley del Rey Dñ Alonso nuestro progenitor, que puso, que la acción personal se prescribiesse por diez años.*

Sed ante omnia, ad huius legis faciliorem intelligentiam, dispiciendum nobis est, quanto tempore actionibus in hac lege contentis antiquo iure præscribere-

criberetur. Sciendum est igitur antiquo iure actiones reales decem vel viginti annorū præscriptione cum bona fide scilicet, repelli. l. fi. C. de præscr. lōg. tempo. tantumdem erit, si actio fuerit in rem scripta. l. 3. C. quod metus causa. Tiraq. de retract. linag §. 1. gl. 10. n. 14. Actiones verò personales. 30. vel. 40. annorum præscriptione excluderentur. l. 2. C. de cōst. pecun. l. 1. §. Ad hæc. C. de annali excep. l. Neq; mutui. C. quib. non obij. long. temp. præscr. cuius hæc sunt verba: Neq; mutui, neq; commodati, aut depositi, seu legati, vel fidei commissi, vel tutelæ, seu alij cuiuslibet actioni personali longi temporis præscriptionē obijci posse, certi iuris est. Quod si actio mixta sit, triginta etiam annorum præscriptione opus est. l. fi. C. finium regund. l. Vnus. C. in quib. caus. cessat long. tempo. præscr. Hinc est quamobrem aduersus petitionem hereditatis. 30. annorum præscriptione opus sit. l. Hereditatis. C. de petit. hæred. l. Hereditatem. C. in quib. caus. cessat long. tēp. præscrip. quia scilicet hæc actio habeat actionem personalem mixtam cum reali. l. Sed & si lege. §. Petitio. ff. de petit. hæred. quam rationē expressim reddit Imperator in dicta. l. Hereditatis. C. de petit. hæred. Cum enim dixisset, Hereditatis petitionem nō nisi. 30. annorum præscriptione repelli, ita subiecit: cum mixta personalis actionis ratio nos ita respondere compellat. Vnde miror qua fronte Accursius, ceteriq; Imperatorem taxent, aliamq; rationem querant. Quorsum enim attinet rationem nominatim ab ipso legislatore scriptam respuere, aliasq; à veritate alienas magnis cum sudoribus comminisci? nisi illud est, vt dum Iurisprudentum prudentiam vince-

re certant, suam prodant imprudētiam? Adde, quod neq; illa ratio ab ipsis Scriptoribus excogitata, quidquam in se fundamēti habet, vti acutē suo more notat Dominus Couar. pract. quæst. c. 12. n. 2. Non mi-
 nus etiam culpandi sunt Accursius, cæteri; Interpretes, qui in dicta. l. Hereditatis. C. de petit. hered. & in. l. Hereditatem. C. in quibus caus. cessat long. temp. præscr. notant, quoties petitio hereditatis datur aduersus titulo possidentem, repelli eam decem vel viginti annorum præscriptione. Quæ interpretatio tam longē ab Imperatoris sensu abest, vt nō tam videantur Interpretes leges interpretari velle, quā nobis imponere, & (vt aiunt) puluerem ob oculos offundere. Planē in illis legibus non agebat hæres petitione hereditatis, sed specialibus in rem actionibus: quia reus non pro hærede vel possessore, sed alio titulo singulari rem hereditariam possidebat, & idcirco ab eo successio vendicari non poterat. Si igitur petitione hereditatis ageretur, siue aduersus possidentē pro hærede vel possessore, siue aduersus possidentem hereditatem alio titulo vniuersali, in quo casu utilis petitio hereditatis datur. vt in. l. Etiam. §. Si quis. ff. de petit. hered. dicendum est ex eiusdem legis ratione, quia scilicet ab eo successio vendicari potest. 30. annorum præscriptio opus esse. Ecce igitur quā iniqua est illa Scriptorum interpretatio. Neq; profectō quidquam eis suffragatur. l. fi. C. de edict. diui Hadri. toll. cuius vnus argumentum hanc suam opinionem tueri volunt: nam ille tex. nihil immutat ex ijs, quæ antea statuta fuerāt, quinimō ad priora iura se refert. atq; ita secundum iura anteriora illā legē

legem acceptum iri scribit ibidem Iaso ad calcē. Nequaquam etiam ferēdus est Accursius, qui in. d. l. Hereditatem. scribit, eum, qui iusto errore se credat heredem, cum non sit: hereditatis petitioni decennio præscribere posse. In cuius quidē sententiā omnes vno consensu Interpretes, tanquam si aduersus veritatē conspirauerint, pedibus ierunt. Enimuerō, sicuti omnes leges apertē demonstrāt, petitioni hereditatis, quæ aduersus pro hærede vel possessore possidentē cōpetit. 30. annis, non minori spatio præscribita eadem apertissimē demonstrant, eū pro hærede possidere, qui putat se heredē esse. l. Pro hærede. ff. de petit. hered. §. Adipiscenda. Instit. de interdict. Ergo omnis, qui pro hærede possidet, iusto errore possidet; alioqui non se heredem putaret. Ex professō igitur videntur Interpretes aduersus illa iura niti. Generaliter igitur tenendum est, omisis Authorū huiusmodi cōmentis, aduersus petitionem hereditatis, siue directā, siue vtilem. 30. annorum præscriptionem admitti. sicuti non obscurē ostendit Imperator in. d. l. Hereditatis. C. de petit. hered. & l. Hereditatem. C. in quib. caus. cessat long. tempo. præscr. Quod autem ad ius Regium attinet, non immoror (lege tu) in l. fi. tit. 14. Part. 6. Prætereā sciendū est, ius exequendi, quod ad ius antiquum attinet, non tolli nisi 30. annorum præscriptione. gl. fi. in. l. fi. C. de præscrip. 30. vel 40. anno. Bald. in rubr. de præscrip. & in. l. Debitori. q. 3. C. de pact. Balbus de præscrip. 4. par. 4. princip. q. 31. Maranta in Speculo aureo, titulus. de executione. numer. 54. Quantum verō ad hypothecariæ actionis temporalem præscriptionē attinet, quid antiquo

iure definitum fuerit, legere licet. l. Cum notissimi. C. de præscr. 30. vel. 40. annor. & l. 1. & 2. C. si aduers. cred. præf. long. temp. opp. l. 27. tit. 29. Partit. 3. & eam rem quinque conclusionibus bellissimè absoluit Balbus de præscript. 4. par. 4. princip. §. Tertiò principa liter. His igitur tanquam fundamentis iactis, iam ad ipsius legis Regiæ interpretationē accedere possumus. ¶ In primis autem admonendi sumus, nō mediocrē inter Interpretes dissensionem esse, vtrum eiusmodi leges debitum temporali præscriptione excludentes, validæ sint, nec ne. Mouet quæstionem, quòd ius Pontificium, cui in materia peccati standum est, huiusmodi leges præscriptionem cum mala fide introducentes damnet, ac explodat. c. Vigilanti. c. si. de præscrip. c. Si virgo. 34. q. 2. In hac autem quæstione in duas veluti classes Doctores partiti sunt: alij huiusmodi leges eleuantibus, alij contrà efferentibus. Et, si dijs placet, eò ventū est, vt nō desint qui vtrāq; opinionem communem testētur, sicuti videre licet apud Balbum de præscrip. 2. par. 3. princip. q. 13. Parisium in additio. ad Bartol. in l. Omnes populi. ff. de iusti. & iu. Do. Couarru. in d. reg. Possessor. 2. par. §. 11. Auenda. in cap. Correct. 2. part. c. 30. n. 11. Mincha. de succes. creat. lib. 1. §. 10. n. 26. & Ioan. Guterr. in repet. l. Nemo. ff. de lega. 1. n. 476. & Didac. Perez in l. 3. 40 tit. 13. lib. 3. antiq. ordin. Ex quorum sanè scriptis (vt summam dicam) apparet magis communem esse opinionem, similes leges æs alienum lapsu temporis excludētes nullius esse momenti: contrariam tamē opinionem, scilicet has leges in foro fori seruandas esse, vsu moribusq; esse receptam: quo circa huic posteriori

steriori opinionī in foro fori magis standum esse videtur, si quidem duabus opinionibus inter se pugnantibus sequenda est illa magis, cui consuetudo suffragabitur, tametsi contraria sit magis communis. Grego. Lopez, qui alios refert in l. 53. tit. 6. Par. 1. Sylua nupt. li. 5. n. 64. In foro verò poli. tales leges nullam vim habent, nisi modò bona fides præscribēti adsit. quod quemadmodum contingere possit, exemplis demonstrat Minchaca, loco superiori, n. 31. & Oroscius in l. Omnes populi. n. 73. ff. de iusti. & iu. & Dñs Padilla in l. 1. n. 44. C. de seruitu. & aqua. Illud tamen vno ore fatentur omnes, similes leges valere, quatenus inducunt præscriptionem temporale aduersus ius exequendi. Hanc enim præscriptionem aduersus ius exequendi, etiam cum mala fide procedere concedūt vbiq; omnes.

§. DVODECIMVS.

SEd propius ad legis ipsius intelligentiam accedēdo, meminisse oportebit huius Taurinæ legis sensum hactenus ancipitem aliquantum fuisse, siquidē ante hanc nouam editionem, iurisq; Regij enucleationem, in discrimen adduci solebat, an per istam legem Taurinam esset abrogata lex illa Regis Alfonsi, quæ erat. l. 3. tit. 13. lib. 3. antiq. ordin. qua cauebatur actionem personalem decē annis præscribi. Et quibusdam sanè placuerat, illam legem Alfonsi antiqua tam esse, existimantibus omnino actionem personalem (siue per se extaret, siue cum iure exequendi cōiuncta) non minori tempore viginti annorum præ-

scrib. Ex diuerso verò plerique omnes ex nostratibus
 Scriptoribus existimabant illam legem abrogatam
 non esse, affirmantes legem istam Taurinam (quatenus
 definit actionem personalem, & ius exequendi, vigin-
 ti duntaxat annis præscribi) procedere, cum actio per-
 sonalis erat coniuncta cum iure exequendi: legem verò
 Regis Alfonsi accipiendam, cum actio personalis ex-
 tabat simpliciter sine iure exequendi, vt videre licet
 apud omnes Interpretes in d. l. 63. Taurin. & Domi-
 nus Couar. in reg. Possessor. 2. par. §. ii. n. 2. Mincha-
 ca. lib. i. de succel. creat. §. 10. n. 31. Didac. Perez in l.
 3. & 4. tit. 13. lib. 3. antiq. ordin. Igitur ad dirimendam
 huiusmodi controuersiam, adiecta nunc denuo isti
 legi fuere illa postrema verba, quibus definitur illam
 Regis Alfonsi legem abrogatam esse: quocirca illam à
 toto hoc nouo legum Regiarum volumine expunctam
 videtis. Dum ergo hæc lex definit illam legem Regis
 Alfonsi antiquatam esse, aperte significat actionem
 personalem omnino viginti tantum annorum spatio
 præscribi, neque referre an ea per se extet, an cum iure
 exequendi coniuncta, approbata nempe illa quorum-
 dam opinione, ac explosa illa altera communis Interpre-
 tum sententia, qui (vt dixi) communiter contrarium scri-
 bebant. Ex quo cernere facile erit, iuris quam instabi-
 lis sit & lubrica conditio, id quod nos in Prooemio
 querebamus. Verum, vt res magis dilucidè procedat,
 per singulas quasque Conclusiones sigillatim procedemus.
 Prior igitur istius legis Conclusio hæc est. Ius exe-
 quendi ex obligatione personali competens, decennij
 præscriptione tollitur. Procedit autem hæc Conclu-
 sio, etiam si debitor in mala fide fuerit. Nam (vt pau-
 lo

lò antè diximus) omnibus placet hanc præscriptio-
 nem aduersus ius exequendi locum habere, tametsi debi-
 tor sibi conscius sit. Anto. Gomezius hic, & Balbus
 de præscrip. 2. par. 3. princip. q. 13. n. 8. qui alios refert.
 Pertinet deinde hæc Conclusio ad Clericum, Eccle-
 siam ve, qui, quæ ve peteret executionem alicuius in-
 strumenti guarentigij (vt vocant) authore Baldo in
 l. De quibus. q. 6. ff. de legibus & ibidem Iaso, n. 12. &
 notat expressim Greg. Lopides siue Lopez, raræ sanè
 prudentiæ vir, de quo iure nostro benemeritus, in l. 22
 tit. 29. Par. 3. Insuper hæc Conclusio locum quoque ha-
 bebitor in annuis redditibus, ex stipulatione vel contra-
 ctu debitis: nam si nihil pensionis intra decennium
 totum solutum fuerit, præscribetur ius exequendi,
 non modò pro præteritis annis, sed etiã pro futuris.
 est enim eo casu vna obligatio tantum, idcircoque vna
 tantum præscriptio sufficit. gl. in l. Cum notissimi.
 §. fi. C. de præscrip. 30. vel. 40. ann. quam comunem
 testatur Balb. de præscriptione. 4. par. 4. princip. q. 4.
 & Boërius decis. 336. & Ant. Gomez de qualitatibus
 contract. n. 44. Proinde si is, in quem executio facta fue-
 rit, allegauerit iuris exequendi præscriptum fuisse,
 quia intra decennium nulla pensio soluta fuerit, cre-
ditorque contrarium non docuerit, nam ei incumbit
probatio, qui dicit, non qui negat. l. 2. ff. de probatio.
 irritabitur quidem executio reseruato creditori iure
 suo, vt scilicet ordinaria via experiri possit. Quã ob-
 rem ne debitores in hunc modum inficiando possent
 creditorum ius eludere, reddit cautionem satis com-
 modam Imperator in l. Plures. C. de fide instrum. vt
 nempe cum creditor dat apocham solutionis debi-
 tori,

tori, inuicem ab eodem exemplum ipsius apochæ cū subscriptione ipsius debitoris accipat, vel faciat, vt debitor det sibi antapocham, id est, scripturam, qua cōfiteatur se soluisse annum redditum, quem debet: In quam rem Imperator debitori legem imponit. Si igitur Imperatori nobis cauēdi cura fuit: nos ipsi nobis non deficiamus. Poterimus etiam huic rei cauere, si à principio in constitutione census adiectæ fuerint illæ clausulæ, quas paulò pōst in exceptionibus ad hanc regulam subiiciemus, ubi quid de annuis legatis statuendum sit, attingemus. Et hæc quidem cōtemnenda non sunt, nam Interpretes non attingūt, excepto vno Castello. n. 32. ieiunè tamen & perfuntorie.

§. DECIMVS TERTIVS.

S V B hæc videamus, quas exceptiones seu limitationes (vt vocant) Conclusio hæc patiatur. Et primū hæc Conclusio est accipienda, vt de cennium exinde cedat, ex quo dies solutionis venerit, nō ante a. l. Cum notissimi. §. Illud. C. de præscripti. 30. vel. 40. ann. & notat hic Pala. Rumi. n. 16. Deinde hæc Conclusio non habet locum, quando in instrumento huic præscriptioni renūtiatū fuerit: quāuis enim inter Doctores nō mediocris dissensio sit, vtrum téporalibus præscriptionibus renuntiari possit, vt videre licet apud Bart. & Iaso. & cæteros in. l. Nemo potest. ff. de lega. i. Balbum de præscrip. 5. par. 5. princip. q. 6. Minchacam de succes. creat. li. 1. §. 10. n. 6. Atqui quantum attinet ad præscriptionem aduersus ius exequendi, procul dubiō fatendum est renun-

nuntiationem valere, si quidem cessant hoc casu rationes, propter quas mouentur Doctores, vt existiment præscriptioni temporali renuntiare non posse. sicuti eruditè, vt cætera, scribit Grego. Lopez in. 44 l. i. tit. 29. Parti. 3. Prætercā hæc Conclusio non procedit, quando contractui lex adiecta fuisset, vt decimo quoq; anno contractus renouatus sit, & renouatus esse intelligatur: & toties ius exequendi reuiuiscat, quoties aliqua præscriptio contra ipsum effluerit. Hanc cautionem acceptam ferre debemus Bart. in. l. Nemo potest. n. 22. ff. de lega. i. & illic sequitur eum Iaso. n. 89. Angel. in princip. Instit. de vsucapio. Bal. de præscrip. 5. par. 5. princip. q. 6. n. 3. & Cifuentes in præsent. communem testatur opinionem Iaso in. d. l. Nemo. 2. lectura. n. 118. & dicit notabilem Boerius decis. 338. n. 5. Et planè, licet nonnulli ab hac communi sententia deficiat, quod dicant præscriptioni temporali renuntiari non posse: verū in iure exequendi, sine dubitatione Bartoli opinio est recipienda, quando (vt modò diximus) præscriptioni aduersus ius exequendi renuntiari rectè potest. Proinde tantūdem erit, si instrumento cōprehensum fuerit, vt quocūq; tépore peritum fuerit, reus solvere teneatur, ex sententia Bartoli in. l. Sicut in annos. ff. quib. modis vsusfruct. amitt. Iaso. in. l. i. n. 35. ff. solut. matrimo. Capola Cautel. 75. Cquarr. lib. 1. Variar. c. 9. n. 4. Grego. in. l. i. tit. 29. Parti. 3. Ad hæc Conclusio ista locum nō habet in annuis legatis: nā pro his quanquā lōgissimū tépus lapsū fuerit, tamē semper habebit locū executio pro pēsiōe nouē annorū proximorū. Huius ratio est, quia in ānuis legatis quot sunt anni, tot

sunt legata. l. Si in singulos. ff. de annuis lega. & ideo tot nascuntur actiones, & consequenter tot prescriptiones sunt necessariae. Itaque in his & si aliqua temporis praescriptio completa fuerit, pro praeteritis tantum annis nocet, non pro futuris. gl. Bart. & ceteri in. l. Cum notissimi. §. si. C. de praescrip. 30. vel. 40. anno. In annuis vero redditibus ex contractu vel stipulatione debitis, alia est ratio, & ideo aliter statuendum esse paulo ante admonuimus. Item haec lex non sortitur locum in iure exequendi ex actione reali descen-⁴⁵ dens, cum loquatur in iure exequendi ex actione personali competens, sitque ipsa lex corrigens, proinde non amplianda. Hanc exceptionem, alios referens, scribit Dueñas, reg. 6. limita. 1. & Auenda. in Cap. Correctio, 2. par. c. 30. n. 12. Erit ergo ius commune sequendum iuxta quod. 30. annis opus esse supra ostendimus. §. II. Rursus haec Conclusio erit intelligenda, nisi modo post lapsum decennij faciat creditor debitorem iurare, an sint vera quae in instrumento continentur: nam si debitor confiteatur, ex vi confessionis executioni locus erit, sicuti placet Castello hic. n. 25. & Aviles in Cap. Correctio, c. 10. n. 69. & Guterrius in. l. Ne mo potest. n. 488. Contrarium tamen videtur sentire Auend. loco modo citato, n. 12. Ait enim: Si debitor post decennium confiteatur, nihil sibi confessionem nocere, cui suffragatur Bald. opinio, in. l. Per hanc. C. de tempo. appella. Ego hanc quaestionem distinctione⁴⁶ recipere existimo: aut enim ius exequendi & personalis actio simul praescripta sunt, puta viginti annis elapsis & tunc non puto cogendum esse reum in iuramentum praestare, ex argu. l. In contractibus. §. Illo videlicet. C. de

de non numerata pecu. Autius exequendi solum est praescriptum, non vero actio personalis, puta decem annis tantum elapsis: & cogendum arbitror ad iuramentum. Intereffe tamen puto quemadmodum confiteatur: nam si quidem simpliciter confiteatur, pro iudicato habebitur, eritque executioni locus. ut est argu. l. Si duo. §. Idem ait. ff. de iureiur. Atqui si recognoscat quidem instrumentum, dicat tamen se iam soluisse: nihil ei confessionem nocere puto, et si solutionem non docuerit, quippe cum pro se legis praesumptionem habeat ex lapso decennij: standum erit igitur confessioni, cui iuris praesumptio opitulatur, ex sententia Bart. in. l. Aurelius. §. Idem quasi. ff. de libera lega. Panor. in. c. Bonae. 2. de postula. prela. ut taceam neque alio qui talem confessionem executionem mereatur. ut probatur in. l. 8. tit. 3. Part. 3. A Equè etiam haec Conclusio non pertinet ad minores aetate, si quidem aduersus hos temporalis praescriptio non procedit. l. Non ignotum. C. quibus non obij. long. temp. praesc. Idem iuris erit in filio familiars, qui in sacris paternis est. l. 1. §. si. C. de annali excep. Pala. Ruu. hic. n. 36. l. 8. tit. 29. par. 3. Itaque ij etiam post decennium, nec restitutione quidem postulata, executionem petere, praescriptionemque aduersus se obiecta replicatione refellere possunt, sicuti supra latius tradidimus. §. 4. Iam neque id habebit locum, si compensando quis instrumento utatur: nam quae temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum. l. Pure. §. si. ff. de doli excep. Postremo haec Conclusio non habet locum si qua pars rei alieni intra decennium soluta fuerit, pro reliquo enim executio locum habebit. ut est argum.

argum. l. Cum fidem. C. de non num. pecu. l. 29. tit. 29. Part. 3. & notat Auenda. in dicto. c. 30. n. 12. Hæc de prima Conclusione satis. Sitamen illud dixerimus, si hoc ius exequendi fuerit in iudicium deductum per citationem vel executoris missionem, in decem annos: si per litis contestationem, in. 40. perpetuari, vt apparet ex Suarez in. l. Post rem. §. Considera. n. 4.

§. DECIMVS QVARTVS.

SECUNDA huius legis Cōclusio ita se habet. Actio personalis & res iudicata, seu decretum executionis super ea datum, viginti annis, nō minori tēpore præscribuntur. Quoniam verò hæc Conclusio sic inuoluta obscuritatem ingereret: oportet illā mēbratim explicemus. Igitur actionem personalem cōsiderate possumus, aut antea quā in iudicium fuerit deducta, vel postquam diu lis pēdet, aut demum re iam iudicata, seu lite finita. Sanè actione personali nondum in iudicium deducta: dicendum est vi- 47 ginti annis, nō minori tempore, eam præscribi, iuxta præsentis legis decisionem. id quod accipiendum est, siue actio per se extet, siue cum iure exequēdi cōiūcta; vti apertissimè datur intelligi ex eo, quod illa lex Regis Alfonsi est abrogata, atq; adeò à toto hoc volumine explosa. Sin autem actio personalis in iudicium fuerit deducta: hoc quidē casu lex hæc nihil disponit; proinde spectāda erūt ea, quæ iure cōmuni de interruptione & perpetuatione actionis tradūtur. Igitur si actio personalis in iudiciū fuerit deducta, nōdū tamē lis fuerit finita: interest quidem an per ci- ta-

tationem, an per litis contestationem in iudiciū fuerit acceptum: nam si per citationem tantum, interruptitur quidem præscriptio, verum non perpetuatur actio. quamobrem ex integro præscriptio debet incipere in alios viginti annos, secundum Bart. sententiam in. l. si. ff. de eo, per quem fact. erit. & illic Iaso, n. 5. Balbum de præscrip. 3. par. 6. princip. §. 4. n. 10. Per extraiudicialem verò interpellationem, interruptio huiusmodi præscriptionis non fit. vt docet Iaso loco modò citato, & Tiraq. de retract. cōventional. §. 4. gl. 6. n. 38. Porro si actio fuerit deducta in iudici- 48 um per litis contestationem: non solum interruptitur præscriptio, sed etiam perpetuatur actio in alios quadraginta annos, si tot forsan lis finem non acceperit. l. si. C. de præscr. 30. vel. 40. annorum. Tradit nominatim Suarez in specie harum legum, in. l. Post rem. §. Considera vltimò. n. 4. & Dueñas regul. 6. ad calcem. in quo quidē fallitur alioqui eruditissimus Anto. Gomez, qui isthic putauit per istam Taurinā legem sublatam esse perpetuationis materiam, quod dicat: quando per rem iudicatam non perpetuatur actio, vt in hac lege definitur; multò minùs per litis contestationem perpetuari. Sed non satis commoda est huius argumentatio. Nam quidem interea dū lis ventilatur, cum multi sint casus, propter quos lites retardari soleāt, vt dicit Imperator in. d. l. si. rationi conuenit, vt actioni lōgius tempus impartiretur. At re iā iudicata, ac lite finita, cum nihil sit impedimēto, quo minus actor suum ius persequatur, meritò cōangustata fuit actionis vita. Et hanc quidē diuersitalis rationē acutè animaduertit Mincha. dicto. §. 10. n. 32.

nu. 32. & Didac. Perez in, d. l. Ordinamēti. Ergo per
petuationis materiam sublatā hac lege fuisse, nequa-
quam dicendum est, præsertim cum legū correctio-
nē effugere semper debeamus. Postremo casu, scili-
cēt, re iam iudicata ac lite finita, siue spectemus actio-
nē primæquam (id est) quæ ante litem coeptam cōpete-
bat, siue eam, quæ ex ipsa re iudicata procedit: dicen-
dum est ex istius legis decisione, viginti annis tantū
prescribi, scilicet simul cum iure exequendi. ius ve-
rō exequendi ex re iudicata cōpetens per se tantū,
id est, salua actione personali, decem annis tantū
prescribetur, sicuti in prioriparte lex ista definit. ne-
q; enim est credibile velle Legislatorem statim seip-
sum corrigere. Actio igitur personalis & res iudica-
ta simul viginti annis prescribūtur: res verō iudica-
ta seu ius exequendi per se tantū, id est, sine actione
personali, decē annis duntaxat prescribetur. Et ita
quidem omnes nostrates scriptores sentiunt, præter
vnum Anto. Gomez. Ex hac igitur Conclusionē sic
declarata in primis illud sequitur, quod licet quod ⁴⁹
ad ius cōmune attinet pactū de retrouēdendo, quod
dicitur. 30. annorum prescriptione excludatur, vtcō-
muniter est receptum, teste Balbo de prescrip. 4. par.
5. princip. q. 3. & Anto. Gomez tit. de emptio. & ven-
dit. nu. 18. Verū quod ad nostras ius Regium perti-
net, ex huius legis decisione, dicendum est, viginti
tantummodo annis prescribi. Id quod etiam osten-
dunt Greg. Lopez, & Couarru. ille in l. 42. tit. 5. Par.
5. hic in lib. 1. Variarum resolu. c. 9. nu. 6. Quod intel-
ligi quidem debet, nisi adiecta fuerit tali pacto hy-
potheca: nam eo casu. 30. annis opus erit, ex istius le-
gis

gis decisione. & hoc casu potest procedere opinio
Auendani in cap. Correct. 2. part. c. 30. nu. 12. qui pu-
tat etiam hodie aduersus tale pactum esse opus. 30.
annorum prescriptione. Quod à vero alienum est,
nisi, vt diximus, quando tali pacto accesserit bono-
rum hypotheca: nam quod ait reale esse huiusmo-
di actionē, neq; ad rem pertinet, neq; verum est, imò
est personalis, vt satis apparet ex l. 2. C. de pact. inter
empt. & vend. Proinde huius legis regulis metienda
erit. Amplius huius legis conclusio pertinet quoq;
ad causas nobilitatis, si credimus Otalora, de nobili-
tate. 3. par. 3. princip. c. 4. num. 12.

§. DECIMVS QVINTVS.

VIDENDVM est autem de huius cōclusionis
exceptionibus. Et primū hac conclusio nō
extenditur ad ius agendi ad supplemētum legitimæ
(quam vocāt) sicuti placet Greg. Lop. in l. 5. tit. 8. par.
6. verb. gelo cōplieffe. Deinde neq; habebit locum,
quando obligatio iureiurando vallata fuisset, sicuti
quoq; hic tradunt Cisuentes, & Castellus, & Auēda
nō loco modō citato. Consule tamen Rodericū Sua-
rez, in l. Post rem. §. Considera vltimō. vbi ad am-
plius tractat, an id habeat tantū locum in iureiuran-
do decisorio, vel an etiam de volūtario sit intelligē-
dum. Præterea hac conclusio non videtur compre-
hendere officiū Iudicis, cum hac lex in actione per-
sonali loquatur: idcirco quod ad officiū Iudicis nō
debet extēdi, cū sint diuersa. gl. & Doct. in princip.
Inst. de actio. Quāto verō tēpore officio Iudicis præ-
scribi

scribi possit, lege Balbum de præscrip. 4. par. 4. princip. q. 30. Vtrum verò hæc lex alienigenas comprehendat, tractat in simili specie Bart. in. l. Cūctos populos. C. de summ. trinit. & fide catho. q. 1. n. 19. Plures exceptiones seu limitationes, quas vocant, ad hanc cōclusionem colligere poteris, Lector beneuole, ex Doctorū scriptis: in præsentia ex Auendano, & Dñas locis suprā dictis ex Balbo de præscrip. 2. part. 3. princip. q. 14. Superuacuum erit enim, quæ ipsi rectè tradunt, nos hīc repetere. Illud quoq; superuacuum esset, admonere hanc legem correctionem in hac cōclusionem inducere, quum, vt suprā admonuimus, palām sit personalem actionem antea. 30. tantum annis præscribi. Licet igitur olim neq; mutui, neq; cōmodati, aut depositi, seu legati, vel fidei cōmissi, vel tutelæ, seu alij cuiuslibet personali actioni, longi temporis præscriptionem obijci posse, certi iuris esset; quæ sunt verba Imperatoris in. l. Neq; mutui. C. quib. nō obij long. tempo. præscr. at hodie huius legis noua introductione aduersus illas actiones, & similes, longi tēporis præscriptio, viginti scilicet annorū, obijci poterit. In realibus verò actionibus hæc lex, vt diximus, nullam immutationem fecit: proinde sequenda erunt ea, quæ de actionibus realibus præscribēdis traduntur in. l. fi. C. de præscr. long. temp. cū similibus.

§. DECIMVS SEXTVS.

TERTIA cōclusio huius legis est talis. Quoties obligationi hypotheca accesserit, debitum nō tollitur nisi. 30. annorū præscriptione. Ex hac autem con-

cōclusionem Pala. Ruui. Castell. & Ant. Gomez isthic in ea sunt sentētia, vt existimēt correctā esse antiqua iura, quibus cauetur debitorē vel heredem eius non posse hypothecarię actioni præscribere, nisi quadraginta annis. l. Cū notissimi. C. de præscrip. 30. vel. 40. ann. l. 27. tit. 29. Part. 3. aiunt itaq; etiam hoc casu. 30. annos sufficere. Quorum tamen minuenda est opinio. Enimuerò hæc lex non tractat de præscriptione aduersus hypothecam, sed solum de præscriptione aduersus debitum. Ait enim: Pero donde en la obligacion hay hipoteca: la deuda se prescribe por. 30. años. Debitū autem proprię actionē personalem complectitur. gl. & Doct. in princip. Instit. de actio. verb. *quod sibi debetur*. Quare hæc lex corrigens ad reales actiones non debet ampliari. sicuti notant Angel. & Iaso super illam gl. & alij relati à Dueñas, regu. 6. limita. 1. Rectè autem fieri potest. vt actione personali præscripta, adhuc hypothecaria actio duret. sicuti scribit Balbus de præscrip. 4. par. 4. principali. §. Tertiò principaliter. quo loci, vt diximus, luculenter de hypothecaria præscriptione tractat. Similiter quoq; dicendum erit, hanc legē nequaquā pertinere ad tertios possessores (vt quomodo possim loquar) ij enim decem vel. 20. annis pignoratix seu hypothecarię actioni præscribunt. vt in. l. 1. & 2. C. si aduersus credi. long. tempo. præscr. oppo. l. 27. tit. 29. Part. 3. & tradunt hīc Cisuentes, & Castellus. numerabitur tamē id tempus exinde, ex quo actio ipsa hypothecaria incipiet cōpetere creditori (id est, postquam debitor fuerit in mora). l. Si quis emptionis. §. fi. & l. Cū notissimi. §. Illud plus. C. de præscr. 30. E vel

vel. 40. ann. l. Quæsitum. ff. de pig. Et ut semel finia,
nihil hæc lex circa hypothecariam actionem immu-
tat: quippe cum de personalis actionis tantum præ-
scriptione agat.

§. XVII.

IN postrema parte definit lex actiones mixtas. 30.
tantum annis præscribi. In quo sanè iuri comu-
ni respondet, sicuti superius monstrauius. Actio-
nes verò mixtam causam habentes, constat esse actio-
nes familiæ erciscundæ, communi diuidundo, & fi-
nium regundorum. ut in. §. Quædam. Instit. de actio.
In quo circa hanc ultimam (finium regundorum sci-
licet) illud admonendum duxi, sicuti fines Diocæ-
sum & Parochiarum, propter confusionem euitan-
dam, præscriptione adquiri non possunt, ut in. c. Su-
per eo. de parroch. ita neq; etiam fines Regnorum,
Comitatuû, Ducatum, seu Marchionatuû, simili-
umq; dominationum, præscriptione temporis con-
fundi non posse, secundum Fabrum in dicto. §. Que-
dam. n. 38. & Balbum de præscrip. l. par. 6. principal.
decimo casu. Alciatum in. l. Quinq; pedû. §. Anno-
tandum in primis. Panor. in dicto. c. Super eo. de pa-
roch. Id tamen an in præscriptione temporis imme-
morialis (ut vocant) locum habeat: legito Francis. Cur-
tium, Consil. 56. incipit, *Super eo, quod ab ordine.* col. ii.
Hæc ad huius legis interpretationem satis superq;
nunc aliò transeamus.

Quid

Quid in suscipiendis causis Aduocatis
spectandum sit. Cap. 2.

Causidicus, qui sibi conscius, improbæ liti patrocinator
fuerit, mortale peccat peccatû, restitutioniq; se alligat.

n. 1.

si per imprudentiam, iurisve ignorantiam Aduocatus impro-
bæ liti auxilietur, peccet ne, & ad restitutionem teneatur.

n. 2. cum sequenti.

Quid si Aduocatus fuerit anceps. n. 5.

Aduocatus, modò iustæ liti patrocinetur, nihil committit aduer-
sarium dolo astuq; circumscribendo. n. 7.

Quintiliani consilium ratioq; quam Aduocati in suscipiendis
causis habere debeant. n. 11.

Aduocatus plus honorarij recipiendo, quam lege sit definitum,
an peccet, restitutione sit obnoxius. n. 13.

NE MINEM præterit Iuris peritum
eum, qui sciens prudensq; improbæ
liti patrocinator fuerit, mortale pec-
catum peccare, ac præterea teneri ip-
sum in foro calitû (ut de hominum
foro taceamus) utrique litigatori om-
nes impensas litis ac damna præstare. At si nihil si-
bi sit conscius Aduocatus, sed per ignorantiam
foran, imprudentiam ve improbæ liti auxilietur,
putans scilicet clientulum suum ius habere: solet
dubitari an peccet, & ad restitutionem supradi-
ctam teneatur. Et planè, ut à sanctissimo eodemq; sci-
entissimo viro rem exordiamur, Sanctus Thomas

Secun. Sec. q. 71. art. 3. responditeatenus Aduocatum excusare ignorantia, quatenus alijs in rebus solet excusationem prestare. quem omnes ubiq; sequuntur, & inter eos nouissimè Dominicus à Soto (quē honoris causa nomino) de iustitia & iure. lib. 5. q. 8. art. 3. & Burgus Pacificus, eruditissimus sanè vir, in Proœmio legum Tauri, n. 215. Sed quoniam hoc verborū inuolucro non facile percipi poterit quānam sit ea ignorantia, quæ Aduocatis veniam paret: ipse paucis expediam. Et summa quidem rei hæc est. Ignorantia, quæ ex lata culpa prouenit, nullam Aduocato excusationem præstat, quominus improba liti patrocinando peccet, & ad restitutionem teneatur. At verò ignorantia ex leui vel leuissima culpa profecta, omnino Causidicus excusatur. Est siquidem celebris & nobilitata illa Innocē. sententia in. c. Sicut dignum de homi. dicentis: quantum ad Dei iudiciū attinet, culpam duntaxat latam, non verò leuem vel leuissimam peccatum vel restitutionem inferre. Quam sequitur Panor. in. c. 1. de const. n. 11. & testatur communē Syluester, verb. Culpa. n. 6. & magnificiunt ubiq; omnes. At secundum hæc videtur iuris ignorantiam nunquam Aduocato veniam dare, ex eo quod vulgò dicitur, Iuris ignorantiam latæ culpæ annumerari. gl. in. l. Liberorum. §. Notatur. ff. de ijs, qui notāt. in fa. Bart. in. l. si. ff. de varijs, & extraord. cogni. Bald. in rubri. C. de pœna Iudicis, qui malè iudica. Quod si de alijs id dicitur, in Aduocatis multò magis recipiendum videtur. Nam vt Quintus Mutius Seruio Sulpitio succensuit: turpe est patritio & nobili viro causas exorati, ius, in quo versatur, ignorare. vt refer

tur in. l. 2. ff. de orig. iuris. Videamus ergo an hæc sententia distinctionem aliquā recipiat ne si ita simpliciter eam intelligamus, magnum videamur Aduocatis periculum iniicere, vt ubicunq; iuris ignorantia lapsi, improba liti patrocinati fuerint, peccent, ac damna impensasq; litigatoribus resarcire teneantur. Igitur Bart. in. l. 1. Quod Nerua. n. 19. ff. de positi. ita distinguit: Aut ius est certum & clarum, quia de hoc est casus legis, & tunc iuris ignorantia latæ culpæ adscribenda erit: aut ius est ambiguum, putà propter Doctorum varias opiniones, vel quia non habetur lex expressa, & tunc iuris ignorantia non iudicatur indistinctè lata culpa, sed debet iudicari lata, leuis, vel leuissima, iuxta distinctionē Iuriscōsulti in. l. 2. ff. de iuris & facti ignoran. Hæc Bart. Sunt autem alijs, qui dicant, iuris ignorantiam tum latā culpam inducere, quando interuenerit circa iuris regulas, aliter atq; si circa exceptiones, quas fallentias vocāt. Salicet. & Roman. in. l. Quod te mihi. ff. si certum petita. Faber verò in. §. Suspectus. Instit. de suspect. tutor existimat iuris ignorantiam tum latæ culpæ adscribi, quādo contingeret circa iura vulgaria, quæq; frequenter versantur in vfu: secus si circa ea, quæ rarò accidunt. Sic etiā Bald. in. c. 1. de transla. Episcop. negat iuris ignorantiam latæ culpæ annumerari, quando cadit in his, quæ sunt de apicibus iuris. Itaq; non satis hæc in re inter se Doctores consentiunt. Ego verò, vt magis Iuriscōsultorum documentis, quàm Scriptorum opinionibus obtemperem, hanc cōtrouersiam profligandum existimo ex vulgari illa latæ culpæ definitione, quā tradit Iuriscōsultus in. l. La

ta. ff. de verbo. signif. *Lata culpa* (inquit) *finis est*, non in-
telligere id, quod omnes intelligunt. Cui etiā respōdet. l. m. ti.
33. Par. 7. Vt igitur inter tot tantosq; viros meā sentē-
tiā interponā (solet enim nō nunquā, vt in. C. de ve-
te. iure enuclea. §. Sed neq; Iustinianus inquit, vnus
& deterioris sentētia multos & maiores aliqua in re
superare) tū Causidicū lata culpā dānandū puto, vt
per ignorantia improbae liti patrocinantē, peccati
& restitutionis se alliget: quū ignorarit id, quod om-
nes vel plerofq; Aduocatos non falleret. alioqui alia
ignorātia lapsus magis est, vt veniā demus. Sed finge
Iuris peritū non labare ignorantia, sed forsan ancipi-
tē esse, putā vel propter causę difficultatē, vel prop-
ter varias Doctorū opiniones. Quæstionis est, Num
talē causam ambigūā suscipiendo peccet, ac ad resti-
tutionem reneatur? Quod voluisse sanē videtur Na-
uarrus in Manuali. c. 25. n. 28. ex sententia Anto. in.
cap. Breui. de iure iuran. sed contrariā sententiam
recipiunt plerique omnes. vt tradit exactē Bugus Pa-
centis, in Proœmio legum Taur. n. 397. cum sequēt.
Verū quia mihi mirū in modū placet distinctio,
quam hac in re ponit Dominicus à Soto, illam hīc
referre fui cordi. Is ergo lib. 5. de iusti. & iur. q. 8. art. 3
hanc rem ita absoluit: Aut vtriusque partis rationes
pares sunt, ac ex æquo procedunt, & in ea causa est
Aduocatus, vt salua conscientia tali causæ patroci-
nari possit, siue ea civilis sit, siue criminalis. Aut ra-
tiones nō sunt vtrinq; pares, sed aduersę partis ratio-
nes præstant, magisq; mouēt, & tūc quidē si causa sit
capitalis vel existimationis: omnino ab ea se Aduo-
catus temperare debet. Sin autem civilis vel pecunia

ria fuerit, magis est dicendum rectē posse Aduocatū
patrocinari, si modò clientulum suum certiore fa-
ciat causam dubiā esse, & iuris rationes aduersario
magis arridere: tametsi tunc in magno quidē pericu-
lo versetur Aduocatus, ne dū ita anceps est, aliquid
sibi consciat. Hæc è Soto. Cui mirum in modū con-
uenire videntur, quæ parens eloquentiæ scribit Offi-
ciorū lib. 2. in hæc verba: Atq; hoc præceptum offi-
cij diligenter tenēdum est, ne quē vnquā innocentē
iudicio capitis arceffas. Id enim sine scelere fieri nul-
lo pacto potest. Nam quid est tā inhumanum, quā
eloquentiam, à natura ad salutem hominum, & ad
conseruationem datā: ad bonorum pestem, perni-
ciemq; conuertere? Neq; tamen, vt hoc fugiendum
est, ita habendū est religioni contrarium, nocentē
aliquando & nefarium, impiūq; defendere, vult hoc
multitudo, patitur consuetudo, fert etiam humani-
tas. Iudicis est semper in causis verum sequi: patroni
nonnunquam verisimile, etiam si minūs sit verum,
defendere: quod scribere, præsertim cum de philoso-
phia scriberem, nō auderem, nisi idem placeret gra-
uissimo Stoicorū Panætio. Hactenus Cicero. Illud
quoq; quæritur: Si cliētulus in causa possessionis ius
habeat, improprietatis nō habeat, possit ne sine pec-
cato Aduocatus possessori iudicio suffragari? quod
quidem placere video Innocentio, in. c. Pastoralis.
n. 6. de causa possess. & propri. Neq; habeas (inquit) ō
Aduocate cōscientiam læsam, eò quòd dederis cau-
sam peccandi spoliato, & retinendi rem alienā: quia
potest esse, quòd verè sua sit, licet eam non probet
suam. Cuius quidem opinionem sequitur ibidem

Ioan. And. & Baldus in Margarita, verb. *Aduocatus*,
huius rei rationem reddens: quia *Aduocatus legis*,
non hominis consciētiam debeat habere. Illud etiā
palām est, Aduocatum iustæ liti patrocinantem, pos-
se salua consciētia, dolo, astuq; & cauillationibus
aduersarium circumscribere, fallaciaq; fallaciam de-
trudere. Nam, vt Ouidius inquit,

Iudice me fraus est concessa repellere fraudem.

& vt est in Prouerbio, Cretizandum aduersus Cretē
sem. Refert plura in hanc sententiam Tiraq. de re-
tract. linag. in Præfatione. n. 69. oportet tamen id si-
ne mendacio vel periurio fiat. gl. in. c. Cupiētes. ver-
b. *Malignantium*. de elect. in. 6. gl. in. c. Dominus. 23.
q. 2. Tradit copiosè & eruditè more suo Dñs Archi-
episc. Couarru. lib. 1. Variarum resolu. c. 2. Iterū igitur
atq; iterum Iurisperiti prospiciant, ne se temere
improbis litibus implicent: vidēt enim sui periculi
rem agi, eisq; subeat in mentem, magna eis commo-
da manere, non dico quod ad cælestem illam patriā
attinet, sed etiam quod ad hanc lubricam & caducā
vitā, si, vt patet, munus suum obierint. Planē si æter-
nam illam sedē spectamus, extra quā nihil esse, quod
expetendum sit, certum est; quid quæso acceptius?
quid placabilius? quid deniq; amabilius illi princi-
pi Deo, qui hunc mundū regit, quod quidem in ter-
ris fiat, esse poterit: quā si improbis litib9, quæ mul-
torum quidē malorum veluti seminariū sunt, aditū
intercludant? Nonne plerisq; placuit, plus mereri ad-
uersus Deum Aduocatos munus suum legitimè obe-
untes, quā sacri verbi cōcionatores? Iaso in. l. 1. n.
8. ff. de iusti. & iur. Sylua nup. lib. 3. n. 20. Refert plures
Bur

Burgus Paensis in Procemio legum Taur. n. 382. Sed
& quod ad hanc præsentem vitam attinet, nihil du-
bij est, eum Aduocatū, qui iustis duntaxat causis stu-
deat, improbas atq; iniquas excretur: certius faci-
liusq; sibi & famā, & diuitias assecuturum, quā eum,
qui citra delectum, Dei timore, suoq; honore post-
habito, sordidis mercedulis quæstibusq; inhiās, om-
nes promiscuè causas, siue bonas siue malas, amplexetur.
Huius enim imperitia (seu fallaciā, perfidiam uē-
dicere oportet) non potest non statim ex litium euē-
tu deprehēdi. continuòq; litigatores, falsa spe dece-
pti, in eum stomachantur, dolentesq; se & oleū & o-
peram perdidisse, palām ei malè precantur. vnde fit,
vt deinceps apud omnes malè audiat, omnesq; illum
tanquā latens virus obseruent. Contrā verò ille ex
alio atq; alio foelici litis euētu, auspiciatò sciliciterq;
ferè semper sibi causis cedentibus, breuē nomen fa-
mamq; nanciscitur: illicoq; omnes probatā eius pru-
entiā fidemq; sequuntur: certatimq; litigatores cu-
rant, vter eum in suam partem præripiat, atque ita si-
mulei nomen, fama, simulopes, diuitiæq; indies au-
gentur, cumulanturq;. Vides igitur vtriusq; Causi-
dici discriminē, atq; vt bono bonum, malo autem ma-
lum paretur. Ergo, & vtrum probis improbisue liti-
bus patrocineris, susq; deq; feras. Quòd si adhuc hec
te parum mouent, subeat in mentē, quæso, quod Pro-
pheta, imò Deus per Prophetam inquit: Melius est
modicū iusto super diuitias peccatorū multas. Quo-
niam brachia peccatorū conterētur, confirmat autē
iustos Dominus. Et rursus eodē Psalmi: Iniusti pau-
niētur, & semē impiorū peribit. Iusti autem haerēdi-

Psalm. 36.

tabunt terram, & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam. Quod si adhuc parua hæc tibi videntur, clāgat tuba Evangelica, clangat: Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum faciat? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Peritemus igitur in officio, nulli sq; pecuniarum illecebris vincamur, atq; ita Deo pariter atq; hominibus grati erimus. Si enim in quouis artifice, vel ijs, qui cubito se emungūt, si quid fraude, si quid dolo fiat, infensè abominamur: quid in nobis constituendum putamus, qui tanquam Iuris Iustitiæq; defensores & moderatores cōstituti sumus? Sed neq; quidem pudor obstet, quominus susceptā, cum melior videretur, litem, cognita inter litigandū iniquitate, Aduocatus dimittat, litigatorēq; vel ad cedendū, vel ad transigendū moneat. Nā & in hoc maximū (si æqui Iudices sumus) beneficiū est, vt non fallamus vana spe litigantem. l. Rem non nouam. §. Patroni. C. de iudi. l. Quoties. §. Sicut. ff. de administr. & pericul. tuto. Quemadmodum verò possit tanta conscientia ita aduocatus ad transigendum consilium dare, cognita (vt diximus) inter litigandū iniquitate, tractat Burgus Pacēsis in Proœmio legum Taur. n. 255. Verū quia susceptæ semel lites agrè vixq; deserūtur, danda principio opera est, vt omnē (vt aiunt) lapidem moueamus, ne postea vel cum pudore, vel ga. vertere, vel cum scelere, ac nō mediocri litigatoris damno desperatam defendere litē necesse habeamus. Quare commodissimè tractari solet, quænam potissimè cautio in suscipiendis causis Aduocatis tenēda sit, ne errare falliq; possint. Et sanè de hoc & aliās

& aliās alij, vt Speculator in tit. de Aduocato. §. Nūc tractemus. & non nichil attigit Grego. Lopez in tit. 2. Part. 3. in Summa. Sed quoniam in hanc rem præsentissimum remedium consiliumq; reperisse me arbitror apud nostratē Fabium Quintilianum, oratoria. instit. lib. 12. quo quidem & ipse vtor, & re ipsa mihi vsui fuisse expertus sum. Illud hīc referre de re mi, vt & alijs (si qua tamen experimentis meis habenda est fides) ex vsu esse possit. Ipse igitur Fabius, quemadmodum in suscipiendis causis nos habere debeamus, ita monet: Vt ante omnia quidem liberum demus ijs, quorum negotium erit, tempus, atq; locum; exhortemurque vltro, vt omnia quamlibet verbosè, & vnde volent repetito tempore exponāt. Quia non tam obest audire superuacua, quàm ignorare necessaria. Frequenter etiam & vulnus & remedium in his causis fidicus inueniet, quæ litigatori in neutram partem momentum habere videbantur. Neq; semel audisse sit satis: cogēdus eadē iterum ac sapius dicere litigator, non solum quia effugere aliqua prima expositione potuerūt, præsertim hominē (quod sæpe euenit) imperitum, sed etiam vt sciamus an eadē dicat. Plurimi enim mentiuntur, & tanquam non doceāt causam, sed agant; nō vt cum patrono, sed vt cum Iudice loquuntur. Quapropter nunquam satis credendū est, sed agitandus omnibus modis, & turbādus, & euocandus litigator. Nā vt Medicis non apparentia modo vitia curanda sunt, sed etiam inueniēda quæ latent: ita Aduocatus plura, quàm ostendantur, aspiciat. Nam cum satis in audiendō patiētia impēderit, in aliam rursus personam ei transeundum est, agendusq;

duſq; aduerſarius, atq; proponendum quidquid reci-
pit in huiusmodi diſceptatione natura. Interrogād⁹
quā inſeſtiſſimē, atq; premēdus clientulus. Nā dum
omnia quærimus, ad verū, vbi minūſ expectauimus,
peruenimus. Multa etiam, quæ nihil ad cauſam perti-
nere crediderit, Aduocatus eruct. Itaque rimari ne-
ceſſarium erit, quæ perſonæ, quæ tempora, quæ lo-
ca, inſtituta, inſtrumenta, cæteraque; ex quibus
nontantum illud, quod eſt artificiale probationis
genus colligi poſſit, ſed qui metuendi teſtes, quo-
modo ſint refellendi. Sic Aduocatus cauſam perſ-
crutatus, propoſitis ante oculos omnibus, quæ pro-
ſint, noceāt tertiā deinde perſonā induat Iudicis,
ſingatq; apud ſe cauſam agi, & quod ipſum mouiſſet
de eadē re pronuntiaturū, id potentiſſimū apud quē
cunq; agetur, exiſtimet. & ſic raro eum fallit euētus,
aut culpa Iudicis erit. Hæc ad Oratorē Quintilian⁹.
ſed Aduocato dictū putemus: vtriuſq; enim par cau-
ſa eſt. Si igitur Cauſidici mihi credant, huiusmodi
Quintiliani prouiſionē magnifacere, & ante oculos
habere, ad eamq; conſiliū omne reuocare debēt, ſi er-
rare quidē nolint, atq; cōmittere, vt cū animæ ſuæ
achonoris diſpēdio temere improbas lites ſuſcipiāt.
Sanē aut hæc eſt via, aut nulla omnino, per quam id
cauere valcamus. Illud verō admonuiſſe non fuerit ¹²
neceſſe, cū Aduocatus iuſtam cauſam ſuſceperit, o-
mnes ſuos debere neruos intēdere, vt ſuis clientulus
palmā ferat. Nam nō minus peccatum erit, & haud
ſcio an maius, iniuſtam litē ſuſcipere, quā iuſtam
deſerere. l. Quoties. §. Sicut. ff. de adminiſt. tuto. Nū
verō cōmodius ſit Aduocato in allegationib⁹ (quas

vocant) breuitate magis, quā longa oratione vti,
indicat eleganter Plinius Iunior lib. i. epistoſularū,
Epist. ad Cornelium Tacitum. & paucis quoq; mo-
13 net Imperator in l. Quisquis. C. de poſtulant. Illud
ad extremum meminiffe oportebit, Aduocatum iu-
ſtæ litis patrocinantem, tametſi à clientulo honora-
rij cauſa plus accipiat, quā lege definitum ſit: non
continuo peccare, neq; ad reſtitutionē teneri: ſi mo-
do dolus malus abſit. authore Panor. in. c. Quia ple-
riq; de immu. Eccleſ. Quod tamē accipiendum eſt,
dummodo ſecundū litis, ac ſuæ peritiæ qualitatem
modum non excedat. vt tradit Matth. de Affl. in Cō-
ſtitu. Neapol. rubri. 82. n. 3. quod quidem pertinet ad
interpretationem tex. in l. i. §. ſi. ff. de varijs, & extra
ord. cog. & ad l. 18. & 21. tit. 16. lib. 2. nouæ Cōpilat. qui-
bus quid ſalarij nomine Aduocati recipere poſſint,
definitum eſt. Sed hæc hæc haſtenus.

Annuo redditu ſeu cenſu vendito, quonam in
loco vectigal (ſeu, vt vulgò dicitur, Alcaba-
la) ſolui debeat. & in ſumma, tota vectiga-
lium materia, ad noſtrarum Regiarum le-
gum interpretationem, copioſa quadam
breuitate perſtringitur. Cap. 3.

Hispaniarum Reges Imperatori non ſubiſciuntur. n. 7.
Hispaniarum Reges vectigalia indicendi ius habere
n. 8.

Alcabalæ munus quomodo originem habuit. n. 9.

Alcabalæ verbum cur ita dicatur. n. 10.

Omnis Hispani sermonis idioma à Latina lingua traxit originem. n. 11.

Vectigalis munus sine peccato fraudari non posse. n. 13.

Vectigalia leges sint ne odiosæ, an favorabiles. n. 14. & 29.

Regia vectigalia nulla temporis præscriptione etiam immemoriali adquiruntur. n. 18.

I T I V S super bonis suis cēsum seu annuos redditus (vt fieri aſſolet) Seio vendidit. Contigit autem vt alio loco contractus fieret, alio extarent bona pro ipſo cenſu obligata, atq; rurfus alibi cēsum ſolutum iri conuenerit. Quapropter ſubinde in diſceptationem venire ſolet, quonam in loco vectigalis ſolutio fieri debeat. Hoc tributi genus exteri gabellam, noſtrates alcabalam appellant, nobis interim hoc vectigalis nomine vti placuit. Quod cūm latiùs patet, vt notat Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 6. n. 2. & Valla elegan. lib. 4. c. 59. tū ad hoc tributi genus non malè reſpōdit, vt aduertit Dñs Præſul Couarru. in regu. Nō dimittitur peccatū. 2. par. §. 5. & Otalora de nobilita. 1. par. c. 2. Verūm antea: quā hanc quæſtionē abſoluā, quoniā vectigalis vſus apud nos frequens eſt: ſtatui nō nulla hac de materia perſtringere; nō quòd velim verbosus Cōmentarios facere, quod vtiq; poſſem, ſi omnia vtcūq; & vndecūq; repetita, vt noſtri ferè ſolent, inculcare vellem: ſed vt ea tantū, quæ ad materiæ, legumq; Regiarum interpretationem neceſſaria viſa ſunt, in medium afferam. in quo operæpretium me facturum eſſe putauī. Eſt enim hæc

ma-

materia à noſtratibus Scriptoribus ferè deſtitutā: ab exteris verò nō facilè percipi poterit, ſiquidem ſua ſtatuta, ad quæ quæſtiones applicant, noſtratibus legibus Regijs non prorsus conueniunt. Primū igitur tractabimus, cui huiusmodi tributa imponēdi ius ſit: deinde, ad quas perſonas: tertio, ad quos contractus hoc munus incumbat: mox, quantum eo nomine ſolueudū ſit. hiſq; peractis, propoſitā quæſtionem aggrediemur. Principio igitur, vt dicamus cui huius vectigalis indicendi ius ſit: ſciēdum eſt, olim quidē cūm Romanū Imperium rerum potiebatur, ſoli Principi, id eſt, Romano Imperatori noua vectigalia indicendi ius fuiſſe. vt oſtendit. l. Vectigalia. ff. de publica. & vectig. l. Nō ſolent. C. noua vectig. imponi nō poſſe. l. 2. tit. 1. Par. 2. l. 1. C. de ſuper indicto. lib. 10. At poſtea, quoniam, vt eſt in Prouerbio, Omniū rerum viciffitudo eſt, imperio Romano indies, peneq; ad interitum labente, factum eſt, vt quidam Reges, Principes, populiq; ſimul ſe ab imperij poteſtate vindicantes, ſimul huiusmodi facultatem (vectigalia, inquam, indicendi) adepti fuerint. vt apparet ex. c. Super quibusdam de verbo. ſignif. & illic notat Panor. & Bertach. de gabellis. 1. par. n. 1. & probat. l. fi. tit. 7. Par. 5. Ij etenim Reges, Principes, populi que, qui ſe ab Imperatoris ſubiectione in libertatē aſſeruerunt, parem in Regno, dominatuq; ſuo Imperatori poteſtatem ſortiti ſunt. vt ſcribit Panor. in. c. Per venerabilē. n. 10. & 26. qui filij ſint legiti. Suarez in quæſtione de maiora. n. 28. l. 8. tit. 1. Par. 2. imò maiore: quia Rex transmittit Regnum ad hæredes, Imperator non. Boërius decif. 178. n. 9. Oportet tamen

vt

vt noua vectigalia iure imponi possint: legitima causa id postulante fiat. Innocen. in. c. Innouamus. de censib. Bald. in. c. Cum ab Ecclesia. de off. ordi. Auendanus in Cap. Correct. 1. par. c. 6. n. 5. Otalora de nobilita. 1. par. c. 3. Quod si causa illa, ob quam vectigal fuit impositum, defuerit: itē & vectigalis exactio cessare debet. sicuti scribunt cum alijs alij, tum Corsetus de potestate Regia. 4. par. q. 49. Quamquam uero Princeps sine causa tributa imponeret, aduersus eum tamen non liceret subditis conspirare, sed dumtaxat in finibus defensionis stare eis permillum esset, secundum Boerium de seditionis. §. 1. n. 2. Posset etiā Romanus Pontifex abdicare principatu Regem propter uē subditos opprimentem, secundum Martinum Laudensem, de princip. q. 7. & Parid. de syndicato. 6 tit. de excessib. Imperatorum. n. 12. A Equē etiā (vt id obiter dicamus) posset Rex magnates, regulosq; subditos suos asperius seueriusque tractantes priuare dominatione, iurisdictionemq; totam ad se reuocare. vt ostendit Boerius decis. 304. & Grego. Lopez in. l. 2. tit. 13. Part. 2. verb. de saforaren. Quinimō alioqui iure suo cum libitū fuerit, id se posse facere uidetur, secundum ea, quæ affert Palac. Ruui. in introductione rubri. de donatio. n. 8. quod tamē latiū disputat Afflict. in Const. Neapol. lib. 1. rub. 47. n. 2. & rubr. 100. n. 2. & 3. & Chassen. in Cōsuetud. Burg. rubr. 1. n. 106. Sed, vt ad propositum reuertamur, ex superioribus perspicuū fit ius esse nostris Hispaniarum Regibus ex causa noua vectigalia indicēdi: licet enim nostrates Reges olim Imperatoriæ potestati parerent. vt apparet ex. l. 2. §. Post aliquot. ff. de orig. iur. & ex ijs, quæ

quæ affert Vasaus in Chroni. Hispania. to. 1. c. 13. At postea expulsis profligatisq; Romanis, hoc subiectio nisingum ē ceruicibus excusserūt: itaq; hodie Imperio non subesse manifestissimum est. glo. in. c. Hadrianus. 63 dist. Abb. in. c. Per venerabilem. n. 37. qui filij sint legitimi. Iaso in. l. Cunctos populos. C. de summa Trini. n. 11. Felin. in. c. Cum non liceat. de præscrip. Balbus de præscrip. 2. par. §. princip. q. 2. Nicolaus de Vbaldis, de successio. ab intesta. 1. par. n. 32. Burgus Pacens. in Proœmio legum Taur. n. 32. est q; omnium Interpretum cōmunis hæc sententia. Quare minimē ferendus est nescio quis Ioannes Feraldus Gallus in tractatu, quem edidit de iuribus & priuilegijs Regum Francorum. n. 3. qui dum arroganter Regi suo plurimum vult tribuere: temerē scribit, nostrū Hispaniæ Regē Imperatori esse subiectum. Cui nā uerō potissimē Regū hæc Hispaniæ libertas accepto ferenda sit, tradit Dñs Couarru. Practic. quæst. 1. c. 1. n. 10. Deniq; habere nostrates Reges hanc potestatem vectigalia indicendi, si adhuc in re aperta testes desideras, scribit nominatim Corsetus, de potestate Regia. 4. par. q. 49. n. 13. In quo tamen laudandi sunt nostri Hispaniarum Reges, qui licet iure hanc potestatem habeāt, vti tamen ea moderatione & humanitate, qua semper plurimū valuere, hæc sibi vltro imponere legē, vt nō aliter sibi noua vectigalia ac tributa Regno imponere liceat, quā si Comitibus ex more cōuocatis, Regni Procuratores, Plebisq; Tribuni id probent, & ratum habeant. vt est constitutum in. l. 1. tit. 7. lib. 6. Recopila. Quod sanē cum ratione ac iuri consentaneum est, quādoquidem ardua negotia nō debent Reges, priusquā ad populum, proceresq; re

ferantur, expedire. Iaso in l. Placet. n. 10. C. de sacro-
 fan. Eccl. Paris de syndica. tit. de Regum excess. n. 18.
 Burgus Pacens. in Procemio legum Taur. n. 447. l. 2.
 tit. 7. lib. 6. Recopila. tum ad Regni quietem trāquil-
 litatēq; plurimum confert. sicuti abundē exēplo de-
 clarauit Theopompus Spartanorum Rex. Qui cū
 primus instituisset, ut Ephori Lacedæmone creare-
 tur, ita futuri Regiæ potestati oppositi, quēadmodū
 Romæ consulari imperio Tribuni plebis sunt obie-
 cti, atq; illi vxor dixisset, id egisse illum, ut filijs mi-
 norem potestatem relinqueret. Relinquam, inquit,
 sed diuturniorem. Optimē quidem: nam eā demum
 tuta potentia, quæ viribus suis modum imponit. Igi-
 tur Theopompus legitimis Regnum vinculis cōstrin-
 gendo, quō longius à licentia retraxit, hoc ad bene-
 uolentiā ciuiū propius adinquit. Hæc de Theopō-
 po scribit Valerius Max. lib. 4. c. 1. Hoc autē Vectiga-
 lis genus (quod apud nos Alcābala dicitur) primū
 quidem originem traxit à Rege Alfonso huius no-
 minis vndecimo, ut ex ipsius Chronico apparet. c.
 262. cū duobus vel tribus sequentibus. Antea enim
 hoc vectigalis genus in vsu non erat, sed tantummo-
 do pendebatur octaua pars earū rerum, quæ merci-
 monij causa vel aliūde ad hoc Regnum vehēbātur,
 vel isthinc foras efferebātur. l. Ex præstatione. C. de
 vectigal. id vulgō verbo Arabico *almozarifazgo* ap-
 pellatur. l. 5. tit. 7. Par. 5. Et quid eius nomine hodie
 pēdatur, videre licet apud tit. 22. & 23. & 24. cum duo-
 bus sequent. lib. 9. Recopilatio. Sed neq; quidem illi
 Regi Alfonso perpetuō hoc tributū genus cōcessum
 fuit à populo, sed tantisper dum bellum, quod ad præ-

sens cū Mauris, Numidisq; gerebat, duraret, uti ip-
 sius Chronicū declarat. Proin Rex Petrus eius filius
 (cuius est præter cæteros apud nos nobilitata crude-
 litas) rursus hoc tributū à ciuibz impetrauit, uti in
 illius Chronica refertur. His igitur autoramētis tri-
 butū hoc originē habuit: dein vsu paulatim in alsi-
 duā muneris exactionem incidens (quoniā, ut est in
 Prouerbio. Séper tœliciter cadūt Iouis taxilli) factū
 est ut postremo in necessariam legis autoritatē eua-
 deret. Non erit ab re tamē, ut dispiciamus quare hoc
 10 tributū genus hoc Alcābala nomine vtatur; id enim
 neq; in illo Alfonso Chronico, neq; alibi quoq; (ni-
 fallor) expositū inuenies. Et quātum quidē coniectu-
 ra consequi possum, hoc nomē ab Hebraica lingua
 (id est, à Iudæis) originē traxit. Apud istos enim ver-
 bū *cabala* tantundē significat, quantū receptio: ut in-
 terpretatur Neuizanus, ex Pici Mirandule lectione,
 in Sylua nuptial. li. 5. n. 3. Fortassis igitur Iudæi, quo-
 rū mos erat huiusmodi vectigalia cōducendi, quorū
 que opera Reges in horū munerū exactione uti sole-
 bāt, sicuti in illo Alfonso Chronico memoratur, hoc
 nomē sua lingua imposuere: ita appellātes quasi esset
 alia cabala, id est, alia nouaq; muneris receptio. Ete-
 nim tametsi omnis Hispani sermonis idioma à lati-
 na lingua originē traxerit, uti cū aliās alij ex nostra
 tibus notant, tum Florianus à Cāpo in suo Chroni-
 co, & re ipsa cuius paulisper verba nostra cōsiderāti
 facile apparebit: ob id que Romanē nos loqui (id est
 vulgō en Romāce) dicimus. Id quod nobis cū cæte-
 11 ris nationibz Christianis saltē cōmune est. Etenim,
 ut Valla inquit, nō solum Hispania, sed etiā Gallia,

In procemio
 bri primi E
 gan.

& Germania, Pannonia, Dalmatia, & Illirycū, multaq; aliæ nationes loquendi idioma à Latina lingua mutuata sunt. Illudq; etiam Imperio Romano è ceruicibus excusso, vsq; nunc & sanctè & religiosè retinent. Enimvero Romanis illud in primis. maximæ curæ fuit, vt quas gentes suæ ditioni iugarent, statim ad suæ linguae vsum & communionem impellerent. Proin, vt Valerius refert, illud cum magna perseverantia custodiebant, ne Græcis vnquam nisi Latinè responsa darent: quin etiam ipsa linguae volubilitate, qua plurimū valent, excussa, per interpretē loqui cogebant, nō in vrbe tantū sed etiā in Græcia & Asia: quò scilicet latinæ vocis honos per omnes gētes venerabilior diffunderetur. Primus autem, qui Hispanos Latina lingua loqui instituit, fuit (Plutarchus est autem) Sertorius Romanus. Is enim proscriptione Sylana Roma exulare coactus, Hispaniam venit: ibiq; Lusitanorum dux factus, & roboris & ingenij egregia facinora edidit, vt memoria est proditū, & historiae ubique cōmemorant. Hoc igitur autore Hispania proprio sermoni libello repudij dato, alienum (id est, Romanum) accepit. Soli Cantabri, qui vulgò Viscaini dicuntur, in proprio sermone perseverauerunt, quo etiam & hodie vtuntur: is enim, cum Romano siue Latino, ac per hoc neq; cū nostro, quo hodie vtimur, affinitatē habet nullā. Quod quidē, vti Frater Alfonsus Venerus in Enchiridio temporum scribit, maximū præstat argumentum, illius gētis loquelam propriam ac originarium totius Hispaniæ sermonē fuisse, & quo olim ante Romanorū in Hispania dominatū utebamur. Tantā verò affinitatem

Plutarchus in
vita Sertorij.

vernaculus hic noster sermo ac Latinus inter sese habere videtur, vt pridē legisse me Salmaticę meminerim Oratiunculā quandā, vt ferebatur, à venerabili ac iuxta doctissimo Siliceo Toletano Episcopo cōpositā: quæ ita quidē cōmunibus vtriq; linguae verbis scripta erat, vt eadēmet verba & Hispanū & Latinū sermonē promiscuè redderent. Igitur quanuis sermonē nostrū vulgare à Romanis fluxisse cōstet: at qui Mauris Iudæisq; promiscuè nobiscum (quod Deus vtinā auertat) cōmorantibus, factū est vt istorū nōnulla vocabula in nostrū sermonē irrepserint. inter quæ mehercle hoc nomē Alcabalæ (vt dixi) fuisse auguror. Hæc ad huius nominis etymologiam, ad nostraq; linguae rationē, atque insuper in vetustatis gratiā à nobis tā lōgè repetita, quoniā vulgaria non sunt, ingrata videri nō debent. nūc aliò transgrediamur. Ex superioribus autē illud cōsequitur, nō posse hoc vectigalis munus sine peccato fraudari. Etenim ab omnibus in eā sententiā pedibus itū est: vectigalia iure cōstituta fraudari citra peccatū nō posse. erit itaque fraudator restitutioni obnoxius. Hanc cōclusionem latius expensam (ne rem actā agamus) videre poteris apud Bertach. de gabellis. 9. par. & Syluest. verb. Gabella. 3. Otalo. de nobil. 1. par. c. 3. Nauar. in Manuali. c. 17. nu. 200. Socin. reg. 164. Minchaca de succes. creatio. lib. 1. §. 10. n. 648. & nominatim in huius vectigalis munere, de quo agimus, ad vnguē ac cū distinctione expendit Dominus Præsul Couarru. in regu. Nō dimittitur peccatū. §. 5. Etenim hoc tributi genus iure impositū fuisse, ex iustaq; causa exinde arguitur, quòd sui origo hominū memoriā ex

cedat, iuxta ea, quæ scribit Felin. in. c. Cum nobis de præscrip. & probatur apud nos in. l. 16. tit. 27. li. 9. Recopila. Quapropter haudquaquam erit audiendus, alioqui eruditissimus Auendanus, qui in suo Dictionario, verb. Alcabala, scribit hoc tributi genus impunè posse fraudari: nisi fortè illius opinionè intelligas, secundū distinctionē à Couarru. loco suprā citato positā. Ex supradictis quoq; admoneor, ut attin¹⁴ gam hīc, an nostrates leges de huiusmodi vectigalis munere disponentes, sint odiosæ, an potiùs favorabiles. Erit huius disputationis effectus, nā si odiosæ sint, strictim quidē: sin favorabiles, benignè erūt interpretādæ. Odia enim restringi, & fauores cōuenit ampliari, ut est regula constitutū. Et sanè nostris interpretibus placet huiusmodi vectigalia odiosa esse Bart. in. l. Si pupillus. §. si. ff. ad legē Aquil. Iaso in. l. Fructus. n. 17. ff. soluto matrimo. Atego licet istorū opinionē in casu, de quo tractāt, verā esse censeā: ne quaquā tamen ad nostrates leges Regias protrahendam puto. Sanè ipsi loquuntur in vectigalibus ab statutis municipalibus iniusta. statuta verò & aliqui odio laborare manifestū est. Atqui nostrates leges nō statutorū, sed iuris cōmunis naturā sortiūtur. ut notat Pala. Ruui. in introductione rubri. de donatio. n. 8. proinde tale odiū minimè eas tangit. Quid putas ergo? Has nostrates vectigalium leges odiosas non esse. Quid ita? Quia vectigalia ea, quæ iure cōmuni introducta sunt, odiosa nō sunt, sed favorabilia potiùs. Vnde id tibi quæso? Ex. l. 1. ff. de loco publi. fruēdo. Interdictum hoc, inquit Iurisconsultus, publicæ utilitatis causa proponi palam est. Tuetur enim vectigalia publica. &c. Quod

Quod autē ad utilitatē publicā pertinet, hoc nemo meritò odiosum esse dixerit. At in quo hæc publica versatur utilitas? Nepe ut sit Regi unde sumptus tum domi, tū belli necessarios & sustentare & suppedita repossit: sine his enim certū est, neq; se Regiam maiestatem seruare, neq; populos ab hostibus tutari commodè posse: demū ne his deficientibus cogatur grauioribus tributis subiectos onerare. Hæc rationē reddit. l. 11. tit. 28. Par. 3. & cōprobatur ex ijs, quæ tradunt¹⁵ alij relati ab Otalora de nobilita. 1. par. c. 3. Atque hisce de causis non iniuria Regia lege definitū est, hæc tributa nulla tēporis præscriptione, ne immemoriali quidem, adquiri posse. l. 2. tit. 15. lib. 4. Recopila. Ergo tametsi vectigalia municipalibus statutis impressa odiosa sint: ea tamē, quæ nostratibus legibus indita sunt, tanquam favorabilia habenda cēseo. Quod si adhuc de eo dubitas: ipsas vectigaliū leges legito, ac comperies quot, quantisq; favoribus scateant. Id tamen quemadmodū intelligendum sit, paulò post declarabimus.

§. PRIMVS.

Ecclesiæ, Ecclesiasticæq; personæ vectigalis immunes esse. n. 16.

Ecclesiasticorum fructuum conductores vectigali non eximuntur. n. 17.

Quod quis pro animæ suæ piaculo reliquit vectigali immune est. n. 18.

Commendatores qui dicuntur, scolaresq; an debeant vectigal. ibid.

Cæcus non habet vectigalis vacationem. n. 19.

Locantes vectigalia, an vectigali obnoxij remaneant.

n. 20.

Alcabala munus duntaxat debetur ex venditione & permutatione. n. 22.

Opifices an ex opificijs suis debeant vectigal. n. 23. &

24.

Aquatores vectigal ne debeant, quid item de niue. num.

25.

De contractu inter patrem, filiumq; an vectigal debeat.

n. 26.

Vtrum ex cessione vectigal debeat. n. 27.

Ex emphyteosi, vel locatione ad longum tempus, vectigal non debetur. n. 28.

Ex bonis ex causa iudicati addictis, an vectigal debeat. n.

29.

Cum debitor aliud pro alio creditori soluit, an vectigal debeat. n. 30.

Ex transactione, litis estimatione, vectigal non debetur.

n. 31.

Cum res aestimata vendenda datur, an vectigal debeat. n.

32.

AT Q V E de primo membro dictum est. Nūc ad quas personas hæc vectigalia incūbant, dispiciendum. Sciendū est igitur, hoc vectigalis munus (quæ Alcabala vulgò vocatur) apud nos, omnes homines, cuiusq; cōditionis ij fuerint, comprehendere. sicuti apparet ex l. 1. tit. 18. lib. 9. Recopila. paucis tamē exceptis, vti ex illo titulo apparet. Atq; in primis in l. 6. excipiūtur Ecclesiæ, Ecclesiasticęq; personę, & recte. Nā hæ nō modo humano iure, sed etiam di-

uino, ab omnibus muneribus immunes sunt. c. Quāquam. de censib. in. 6. Dueñas regu. 100. & tradit exatius Dñs Couarr. practic. quæstio. c. 31. n. 1. vbi tractat, an ea immunitas pertineat ad Clericos minoribus tantū ordinibus initiatos: sed id modò lege regia definitū est. Ea est. l. 2. tit. 4. lib. 1. Recopil. quæ definit hos minorib9 ordinibus initiatos huius immunitatis participes nō esse: nisi modò verè beneficiū ecclesiasticum habeant. Notandū est tamē, hoc priuilegiū Clericis concessum non porrigi ad eas res, quæ mercimoniij causa ab ipsis venierint, vel permixta fuerint. tex. in. c. fi. de vita & honesta. Cleri. Clemen. Præsenti. de censib. l. 49. tit. 6. Part. 1. l. 7. titu. 18. lib. 9. Recopila. In quo tamen non erit dissimulandum, illa iura Pontificia, item & illa lex Partitæ nō continuò Clericum mercimonijs vacantem huiusmodi immunitate priuare: sed ita demū si prius ter à suo Episcopo commonefactus, à tali negotiatione se nōluerit temperare. Sed neque est prætereundum Grego. Lopez in. d. l. 49. existimare hanc trinam monitionem hodie necessariam non esse, quòd dicat illam legem Regiam Ordinamenti recentioreni nihil tale postulare. Ego verò haud scio, an hoc casu canones legibus, an potius leges canonib9 cedere debeāt, quandoquidē hoc priuilegiū sit Clericis concessum iure diuino, cuius interpretatio ad Romanū Pōtificē potius pertinere videtur. c. Nouit. de iudic. Quādo verò Clerici dicātur negotiatores, & quibus officijs iure interdiciantur, legendus est Bertach. de gabellis. 7. par. n. 10. & Antibolus de munerib9. 3. par. §. 1. n. 115. Si verò super hoc disceptatio inciderit: hu-

ius rei cognitio spectabit ad Iudicē Ecclesiasticū, nō ad laicū, secundū Bertach. loco modò citato. nu. 24.
 A qua tamē opinione tāquam mussitando dissentit Grego. in. d. l. 49. tit. 6. Par. 1. Illud palā est Clerico re-
 trahēte redhibētq; rē ratione familię seu cognatio-
 nis debere eū vectigal solvere, quando scilicet emp-
 tor ex pactione soluisse, iuxta decisionē. l. 9. tit. 11. li.
 5. Ordina. Tūc tenim vectigal, quod ad ipsum emp-
 torē seu retrahentē attinet, nō loco muneris, sed lo-
 co pretij habetur. Illud quoq; meminisse debemus, 17
 eos, qui sacerdotiorū seu beneficiorū (vt vocant) re-
 ditū cōducūt, nō posse hoc privilegio Clericis ipsis
 cōcesso vti: imò debere vectigal ex taliū redditū vē-
 ditione seu permutatione. vt est argu. l. Licitatio. §.
 ff. de publi. & vectig. *Fisius, inquit, ab omnium vecti-*
galium præstationibus immunis est: mercatores autem, quide
fundis fiscalibus mercari consueverūt, nullam immunitatem sol-
uendi publici vectigalis usurpare possūt. Est etiam argum.
 l. Miles. ff. ex quibus caus. maio. & l. 1. C. quibus mu-
 nerib. excus. lib. 10. & hanc sententiam amplectitur
 Bart. in. d. l. Licitatio. & Antibolus de muneribus. 3.
 par. §. 1. n. 71. & Boërius Decis. 213. n. 19. & ex nostrati-
 bus Castellus in. l. 13. Taur. n. 10. Et ne allegationes in-
 culcemus, si placet, poteris huius sententię plures af-
 fertores legere apud Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 13.
 n. 12. eoque iure utimur. Obliviscendum etiam non
 erit, vectigal non deberi ex venditione earum rerū,
quę pro animę expiaculo relicta fuerint, si credi-
mus Berthachi. de gabellis. 8. par. membro. 5. n. 5.
 Qui dverò de Cōmendatoribus, quos vocant, quan-
 tum ad ius commune attinet, consulito Minchacā,
 de

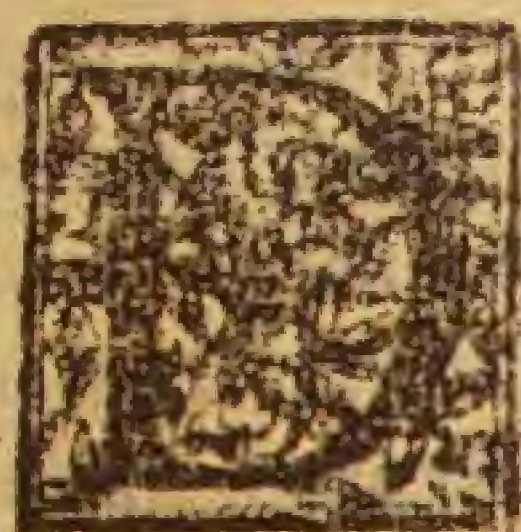
de succes. creatio lib. 3. §. 30. 3. par. n. 306. & Dueñam,
 regu. 100. amplatione. 5. Quòd ad ius Regium verò
 attinet, lege tex. in. l. 9. tit. 18. li. 9. Recopil. Et an Scho-
 lares teneantur etiam ad huiusmodi vectigalis penfi-
 rationem, quod ad ius commune attinet: si placet, le-
 ge Auēda. in. c. Correct. 2. par. c. 14. n. 30. Quòd ad Re-
 gium ius verò, legito. l. 3. tit. 7. lib. 1. Recopila. At il-
 lud pene memoria exciderat, lite super Ecclesiastico
 beneficio pendente, fructus sequestro commissi fue-
 re, forsan laico cuiusdam: is igitur fructus vendidit.
Quæritur an vectigal debeatur. & constat non debe-
ri. quia is non suo, sed alieno nomine, id est. Ecclesie
negotium gerit. l. Licet. ff. de positi. Tradunt Doct.
 in. ca. Examina. de iudic. & in Clemē. 1. de sequestr.
 19 At illud memini in discrimen adductum: An cecus
 ab hoc munere esset immunis, & summa quidem rei
 hæc est. Cecus à muneribus personalibus excusatur,
 à patrimonialibus secus. l. 1. C. qui morbo se excus. c.
 licet. de cēsib. & vtrobiq; Doctores. At vectigal nō
 personale munus est, sed patrimoniale. l. 1. ff. de mu-
 ne. & honorib. Bart. in. l. Honestæ. §. Vectigal. ff. de
 privileg. veteran. glo. in. l. Venditor. §. Si quid. verb.
 tributorum. ff. de hæredita. vel actione vcd. Relinqui-
 tur ego cecos ab huiusmodi munere excusationem
 vllam non habere. An verò ex translatione cadaue-
 ris ex vno loco ad alium, vectigal vel tributum de-
 beatur, (nam & id quoque ex facto quæri solet) vide
 20 Afflict. in. Cōstitu. Neapol. lib. 3. rub. 56. n. 4. Verū
 hæc plana. illud verò nō mediocriter cōtrouertit so-
 let: an vectigalibus locatis, is, qui locauit, ad hoc etiā
 mu

manus teneatur. Et planè in Rege vel Fisco hæc quæ-
stio definita est, in. l. Licitatio. §. Fiscus. ff. de publi.
& vectig. & in. l. 3. tit. 18. lib. 9. Ord. quibus cauetur Fis-
cum vel Regem huiusmodi vectigal nō debere: sed
in istis quidem quadā speciali ratione id receptū vi-
tur: quia scilicet vectigaliū præstationūq; omnium
immunitatem habeant, sicuti in illo. §. Fiscus. datur
intelligi. Porro in cæteris, quibus hæc nō est data im-
munitas, nō nihil dubitationis est, in quo utiq; neq;
sibi neque inter se satis Doctores cōstant. Siquidem
Bar. in. d. §. Fiscus. negat vectigal deberi. Idē etiā pla-
cet. Bal. in. l. Emptor. C. de heredita. vel actione ved.
Et ne multus sim, hāc dicit cōmunem & veriorē sen-
tentiā Boërius Decis. 213. n. 1. & 2. Cōtrariā verò sen-
tentiā amplectitur idē Bar. parū sibi constans in. l. 1.
C. de nauicul. lib. 11. Has verò opiniones ita cōciliā-
das putat Bertachi. in illo tract. de gabellis. 7. par. q. 8.
vt prior opinio procedat in fisco, altera in alijs vni-
uersitatibus nō habētibus fiscū, & sic minūs priuile-
giatis, vt eius verbis utar. cuius opinionē tanquā pro-
aris & focis verā cōtēdā. & sanè in priori mēbro, sci-
licet de fisco vel Rege, nulla est dubitatio, ex illo. §.
Fiscus. & d. l. Regia. Sed ex hoc quoq; cōsequitur, ne-
q; in alijs esse dubitationē: nā quādo in fisco vel Re-
ge id specialiter recipitur, apertè datur intelligi, ali-
ud in cæteris recipiendū esse. Deinde quod cæteri præ-
ter Regē vel fiscū teneātur cōductori vectigal solue-
re, cōvincitur ex eo, quod vulgò dicitur, cōtra eū, qui
legē potuit dicere apertius interpretationē esse faciē-
dā. reg. Cōtra eū. de reg. iu. in. 6. proinde aduers⁹ stipu-
latores, qui verba latè nō cōcepit, fit interpretatio in. l.
Quid

Quidquid astringenda. ff. de verb. oblig. Proinde in
contrahēda emptione, ambigū pactū cōtravendi-
torē est interpretādū. l. In cōtrahēda emptione. ff. de
reg. iur. Proinde veteribus placuit pactiōne obscurā
vel ambiguā, vt vēditori, ita & ei, qui locauit, nocere
in quorū potestate fuit legē apertius cōscribere. l. Ve-
teribus. ff. de pact. Igitur cōtra istū vectigaliū locato-
rē, quia debuit apertius legē dicere, sibiq; cauere, in-
terpretatio est faciēda. Quā rationē à nemine Inter-
pretū animaduersam fuisse miror. Illud autem parū
me mouet, quod aiūt, in generali sermone loquentis
personā nō cōprehēdi: nā imò regulariter cōtrariū
recipitur. vt scribit Bart. in. l. Paul⁹. §. si. ff. de pig. & a-
lij relati à Boërio Decis. 213. n. 16. Ergo si magnates
hui⁹ Regni in vectigalib⁹ locādis sibi nō caueāt, ni-
mirū cōductorib⁹ exigēdi ab illis vectigal actio erit.
Ij enim fiscū nō habēt. vt notat Dñs Antistes Iacob.
Simā. vir sanè tā eloquentissimus, quā Iuriscōsultis-
simus, in catholicis Institu. tit. 9. n. 128. Idē iudicādū
est de publicano principali, seu maiori, alteri mino-
ri vectigalia locāti. quod pertinet ad ti. 11. & 12. lib. 9.
Recopila. vbi de his cōductoribus maioribus mino-
rib⁹q; tractatur. Ex his quoq; decidi potest quæstio
illa, de qua pridē me cōsultū fuisse memoria repeto:
an clericus, qui alteri beneficij sui redditus locauit, te-
neatur cōductori decimā soluere, iuxta ea, quæ no-
tantur in c. Nouū genus. de decimis. Secundū hæc
cōueniēter dicēdū erit, si quis publicano ipsi rē di-
straxerit, vectigal publicano eidēq; emptori ab ipso
vēditore deberi, si modò aliud actū non sit, tū ex su-
perioribus, quia scilicet legē debuit dicere apertius;
tum

tum quia vectigal extra pretium est: immerito ergo desiderat venditor, ut vectigal in pretio computetur.

§. SECVNDVS.

E personis, ad quas vectigalis munus incumbat, habetis: modo ad quos contractus pertineat, accipite. Sciendum est igitur, hoc vectigalis genus, de quo ²² seimonem facimus, non in vniuersum omnes contractus comprehendere, sed venditionem & permutationem duntaxat. l. 1. & 2. titu. 17. lib. 9. Ordina. Venditionem autem hic strictim accipere debemus. Quamuis enim alioqui emptionis & venditionis appellatione omnis alienatio comprehendatur. l. Statuliberi. §. Quintus. ff. de statuliber. tradit effusè more suo Tiraq. de retract. linag. §. 1. glo. 2. n. 1. At isthinc aliud recipiendum erit: nam (ut omittā) illū. §. Quintus. multis limitationibus restringi, & multifariā a Doctoribus intelligi, ut est videre apud Iaso. in l. Iuris gentium. n. 7. ff. de pact. Fabianū de Mōte, de emp. & vend. q. 2. Duenam, regu. 239. & Pinellum Lusitanū virum in primis eruditum. in l. 2. C. de rescind. vend. 2. par. c. 1. n. 12. At venditionem hic strictim accipiendā nostrates leges aperte significāt, tū mentionē de pretio faciēdo, tum quia non fuisset opus de permutatione quidquam adijcere, si venditionis vna appellatione voluisset legislator omnes contractus comprehendere. Deinde apud nos, ex cōmuni loquendi usu, ea appellatione non omnis contractus comprehenditur, sed tantum emptio & venditio proprie stri-

ctim;

ctimq; accepta, sicuti & in Regno Franciæ testatur quoq; Tiraq. loco modò citato. Cōmuni autē loquēdi consuetudine, vel propriā verbi significationē cedere, manifesti iuris est. l. Librorū. §. Quod tamē Causus. ff. de leg. 3. l. Labeo. ff. de supell. legata. & in hac specie tradit expressim Tiraq. loco proximo. Demū ne nimium disputando re alioqui apertam dubiam reddamus: hoc munus non ad omnes cōtractus, sed ad venditionem permutationēq; duntaxat pertinere, moribus satis est cōpertum. Verū, quia propter viciniā, quam nonnullę cōuentiones cū vēditione & permutatione habēt, quæstiones frequētes incidūt: ²³ in his paulisper nos periclitari oportet. Et primū videamus de Artificibus, utrū ex venditione operum, quæ in suis officinis sūt, vectigal debeat. Et debet: quidē non obscurē ex nostratib9 legibus colligitur quosdā ex eistantūmodo excipientibus, ut est videre in tit. 18. lib. 9. Recopil. Exceptio ergo (ut vulgò aiunt) firmat regulam in cōtrarium. Sanē tamēti pleriq; artifices personalium munerum excusationem habeāt. l. 1. C. de excusatio. artifi. li. 10. l. fi. ff. de iure immun. Atqui hoc vectigalis munus non ad personalia munera, sed ad patrimonialia refertur, ut paulò antè diximus. Ita tamē intelligendū est opifices vectigalibus obnoxios esse, si modò opera ipsa non magis ad cōductionem attingant, quàm ad venditionem: nā ex locato vel cōducto vectigal non deberi palām est. Quemadmodum verò intelligere possimus, an conuentio in venditionē vel locationem cadat, ostēdit eleganter Iurisconsultus in l. Conuenit. & in l. Sabinus. ff. de contrah. empt. Et summa quidem rei hæc est.

est. Quoties is, cui opus fit, præstat materiam, ex qua²⁴ opus fiat, opifex verò tantum dat operam: locatio quidem est, non emptio & venditio. At quando artifex dat operam & materiam: tunc emptio & venditio est. Hæc conclusio colligitur ex illis legibus, & tradit Fabianus de Monte, de emptione & vendi. q. 2. n. 28. exempli gratia: Conuenit mihi cum aurifice, ut ex auro vel argento suo certi ponderis certæq; formæ annulos, putà, vel vasa faceret, & acciperet (verbi gratia) decem aureos: emptio quidem & venditio contrahitur. At si conuenit, ut ipse aurifex ex meo auro vel argento faceret, mercede pro opere constituta: locatio & conductio quidem erit. §. Item quæritur. Instit. Locati. idq; in hac vna specie positum, ad multas potest transferri. Quæramus autem de Aquatoribus. Et scilicet alicubi aqua venalis fit, ut Aphricæ, & Aegypti, atq; Rauennæ iuxta illud Iuue. *Sit iſterna mihi, quam vinea malo Rauennæ.* Cum possim multo vendere pluris aquam: apud nos verò venalis non est. l. Mela. §. si. de alim. & cibariis. legat. Cum igitur venalis non sit, huiusmodi aquatores non tam aquam vendere, quam asportandi operam locare videtur: proinde placet eos vectigal non debere. Quid ergo de niue? & videamus an sit idem, quod in aqua; nam & ipsa ex aqua fit, posteaque rursus in aquam conuertitur. itaq; quæ modò fuit filia, mox mater efficitur. De ipsa namq; fertur illud ænigma.

Mater me genuit, eadem mox gignitur à me.

An potius non sit idem, quod in aqua? in quo procliuior sum tum quia vtriusq; non eadem est essentia: quocirca inter omnes constat in niue baptismum

non

non rectè fieri: tum quia non par est vtriusque facultas. Aqua siquidem nunquam non omnibus patet. Proinde (ut diximus) non ipsa venditur, sed ferendi opera locatur. At nix, et si dum ningit, omnibus pateat: porro dum est vsui, non omnibus illius copia datur, sed illis duntaxat, qui illam in tempos reponere: quamobrem non modo ipsa opera seruanti, sed etiam ipsa nix venditur. itaque vectigal debere placet. Ceterum ne niue frigelcamus, tranſeamus aliò. Tractemus itaq; venditione permutatione ve inter parietes liberoſq; contracta, an vectigal debeat & debetur quidē, si credimus Bart. in. l. i. C. de imposit. lucra. descrip. cui assipulantur alij non pauci, relati à Tiraq. de retract. linag. §. 32. gl. v. n. 47. Sed pone quem coactum fuisse à magistratu tumultum rem suam distrahere, putà propter eadem sacram edificandam, aliisq; multis causis, quas ad amussim explicat Socinus, siue quis is fuit (incertus enim est author) in reg. 435. & Dñs Couar. lib. 3. variarum. c. 14. an & hic vectigal debeat & prope est vectigal non debere. quoniam necessitas à vectigalis munere excusationem præstat. l. Caesar. §. Si propter necessitatem. ff. de publi. & vectig. Bar. in. l. i. C. de naufrag. li. ii. A Equè etiam & propter necessitatem laudemium (quod vocant) non debere ab emphiteota vendenti, probat las. in. l. si. C. de iure emphit. n. 47. & deniq; plerumque necessaria alienatio excusat, ubi voluntaria non excusaret. l. Cum fidei commissum. ff. de fidei commiss. liber. & illic glo. Quæritur de inde nec immerito, an ex cessione vectigal debeat. si quæ pretio dato fiat: nam tum pro emptione & vendi-

Quintilia. lib. 3. insti. c. 7. Vtitur hoc nomine Iuriscōf. in. l. In venditionibus. ff. de contrah. emp. ubi videas Budaum.

Essentia, id est, essentia, ut interpretatur

G

tio-

tione habetur. l. Per diuersas & l. Ab Anastasio. C. manda. sed de hoc non longa disputatione opus fuerit, cum recorder hanc questionem iam pridem a Baldo & propositam, et absolutam fuisse, in l. Cum per eos. C. si quis alteri vel sibi. ad calcem, in hac verba: Pone, dicit statutum, quod de quolibet contractu solvatur gabella, et fuit soluta de contractu emptionis: an solvatur de contractu cessionis. Respondeo, aut cessione est executio seu exercitium illius contractus, ut quando procurator cedit domino, & non solvitur noua gabella: aut est contractus per se non oriens ex priori, & tunc noua gabella debetur: quia ubi nouum factum, ibi noua obligatio: sed ubi vnum & idem factum, non dicitur noua obligatio. Hac Baldus: cui subscribit Bertach. de gabellis. §. par. q. 12. Ergo si cessione ea lege fiat, ut cessionarius res alienum cedentis soluere teneatur: dicendum est vectigal deberi, ex ijs, quae tractat Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 14. n. 114. Ex his apparet quid statuendum sit, si quis data pecunia procurator in rem suam constitutatur, vel actio aliqua vendatur, scilicet ex pretio dato vectigal deberi. Questionis est etiam, an in emphyteosi vel locatione ad longum tempus, vectigali sit locus? Et sane similem questionem in retractu familiaris praedij tractant plerique omnes: & sit quamuis inter ipsos non parua dissensio, magis tamen inter eos conuenit non esse locum retractui, modo fraus cesset, uti videre licet apud Tiraq. de retract. linag. §. 4. glo. 14. n. 79. cum seq. & Dominus Couarru. lib. 3. variarum. c. 2. n. 3. Ergo idem isthic sequendum videtur, scilicet vectigal locum non esse. dummodo in fraude contractus non fiat. Id quod etiam nominatim placuisse video Boerio,

rio, Decis. 234. n. 5. Illud quoque inter pragmaticos disceptari solet: bonis ex causa iudicati, vel (quod par est) instrumenti guarantigij (quod vocatur) creditori addictis, an vectigal debeat? Et sane Bertach. in dicto tractatu. §. par. membro. 3. n. 10. negat ex ea causa vectigal deberi, ex eo quod in iudicio non proprie contrahi dicatur. Cui ipse utique non inuitus assentior, cum intelligam eo casu non proprie emptionem & venditionem contrahi. l. Si praedium. C. de euictione. gl. in l. a Diuo Pio. §. Si pignora. ff. de re iud. l. si. tit. 27. par. 3. Tradit effusi Tiraq. de retract. linag. §. 1. glo. 1. n. 8. cum seq. Neque putet quis nos inconstanter agere, qui cum paulo superius has leges fauorabiles dixerimus, modo eas ad hunc casum emptioni similem haudquaquam protrahendas putemus. Etenim fauorem illum, quem diximus, in vectigalibus conseruandis, non in ampliandis, versari putamus. Primum, quia ea, quae a iure communi exorbitant, ad consequentiam nequaquam sunt trahenda. ut in regu. Quae a iure. de reg. iur. in. 6. Deinde, quia receptum est in ambiguis questionibus, contra Fiscum lucrum praetendendum, interpretationem esse faciendam. l. Non puto. ff. de iure fisci. De cuius intellectu disceptat Dominus Couar. lib. 1. variar. c. 16. & Dominus Iaco. Summa in catholicis institutioni. 9. n. 53. diuersum igitur fuerit, si non ipsi creditori, sed alij pluris licitati, bona addicta fuerint: siquidem eo casu proprie emptio & venditio contrahi dicitur, sicuti acutem animaduertit Tiraq. loco modo citato, & nostras Gre. in l. 55. tit. 5. par. 5. ver. vender. Et hoc quidem casu est accipienda. l. 9. titu. 11. lib. 6. Recompila. quae ex bonis in publica auctione venditis vectigal deberi significat. Cautio erit igitur, ut hoc casu vectigalis damnum auertatur, ut creditori bona addi

cantur: nam & alioqui inter quatuor remedia, quæ
creditoribus datur, quæ refert gl. in d. l. A diuo Pio.
§. Pignora. hoc est magis præfens & vtile ad credito-
rum indemnitatē, vt illic refert Iaso. Quid ergo sta-
tuendum putas, quum debitor aliud pro alio credi-
tori sponte sua soluit? Et Bertachi. quidem loco mo-
dò allegato. q. 4. putat vectigal deberi, nisi quando
species pro specie solvatur. At ego (ex eādē scāt quā
quā in me Publicani) neq; hīc vectigal deberi existi-
mo. Enimuerō licet datio in solutum emptionis &
venditionis vicem obtineat. l. Si prædium. C. de cui-
ct. & tradit copiosè Tiraq. dicto. §. i. gl. 14. at, vt ipse
Tiraq. ostendit, & rectè probat, emptio & venditio
propriè non est. Has verò leges vectigalium ad simi-
les contractus porrigendas non esse, modò asserui-
mus. Si tamen Bertachini opinio sequenda esset, ni-
hil, quod ad nos attinet, interesset, an species pro spe-
cie solueretur: si quidem & tunc in quasi permutatio-
nem caderet. vt docet Bart. in. l. Si quis aliam. ff. de
solutio. Apud nos verò ex permutatione vectigal de-
beri constat. Et quoniam placet has leges vectigaliū
ad similes contractus non esse protrahēdas, id quod
etiam placuit Montaluo in. l. 2. tit. 4. lib. 3. Foris con-
sequens erit dicere, ex litis æstimatione, nedum ex-
transactione, vectigal non deberi: si quamuis ipsa
litis æstimatio emptioni similis. l. Litis æstimatio. ff.
pro emptore. vbi Bart. bellissimè aperit, quando di-
catur litis æstimatio, & quemadmodum à transactio-
ne determinetur. Hæc planè ita accipienda erunt,
si modò in fraudem vectigalis conuentiones tales
non fiant: nam (vt vulgò dicitur) fraus & dolus ne-
mina

mini patrocinari debent. Quæramus quoq; quid
si res æstimata vendenda detur? quod aliquando in-
cidisse scio. & puto quoq; vectigal non deberi, quia
non est propriè venditio, sed contractus per se lepa-
ratus. l. i. ff. de æstima. actio. Si igitur ita couenerit vt
emptio & venditio contrahatur: vectigal deberi di-
cendum est. Id quando fiat lege Bart. in dicta. l. i. Fa-
brum, & cæteros. in. §. Actionum. Instit. de actio. Il-
lud verò notandum est, quod scribit Castellus in. l.
69. Taur. n. 8. Si quis omnia sua bona donec a lege,
vt donatarius eum sustentare teneatur, vectigal ex eo
contractu deberi. quod quantum ad nos attinet, ve-
rum non esse, nemo est qui non videat. Quæso enim
quid is contractus cum venditione vel permutatio-
ne commune habet? At nostras leges venditionis
& permutationis contractibus hoc vectigalis onus
inijcere manifestum est. Lapsus est igitur Castellus,
dū ea, quæ de gabellis (quas vocant) ab exteris Scri-
ptoribus traduntur, omnino nostris legibus Regijs
conuenire putat.

§. TERTIVS.

EX contractibus innominatis an vectigal debeat. n. 33.

¶ 34.

Ex contractu imperfecto aut nullo, vectigal non debetur.

n. 35. ¶ 36.

An ex contractu perfecto, & partium deinde consensu dissolu-
to, vectigal debeat, nec ne. n. 37.

Ex venditione census temporarij (quem alquitar appellamus)
an vectigal debeat. n. 38.

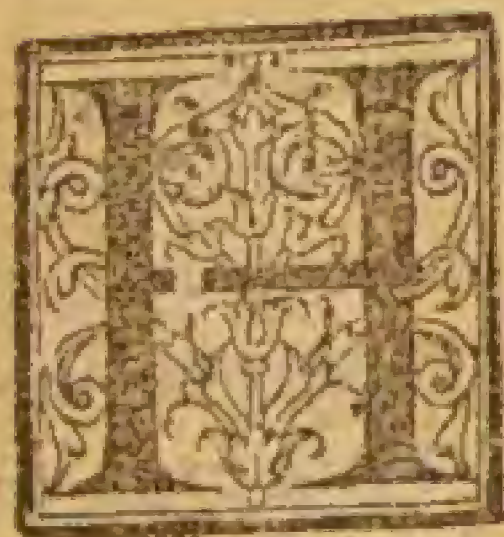
Animali propter morbum redhibito, an vectigal debeat.

n. 39.

Venditione rescissa propter lesionem ultra dimidiam insti pretij, an vectigal debeat. n. 40.

Quid si contractus alijs de causis fuerit dissolutus.

n. 41.

IC etiam scire velim, vtrum ex contractibus innominatis, do vt des, vectigal debeat. Id vt penitiùs intelligi possit, sciendum est varijs modis aliud pro alio dari solere. vt enim est author Bart. in l. Si quis aliam. ff. de solutio. n. 2. aut datur species pro specie, aut genus pro genere, aut species pro genere, aut genus pro specie. Genus hic & specie accipias iuxta interpretationem glo. in l. 2. §. 1. verb. in creditum. ff. si certum petatur. Et quoniam quotidiana hæc est materia, per singulos casus discurrendum nobis est. In primis igitur, cum species pro specie vt datur, conuenit, aut quidem datur species certa pro certa, puta vinea pro domo, & est contractus permutationis: aut datur species incerta pro incerta, vel certa pro incerta: & his casibus non dicitur contractus permutationis, sed contractus innominatus, do des. iuxta gl. in l. 1. C. de rerum permuta. quam communem illic testatur Bart. Sin autem genus pro genere datur, aut quidem conuenit, vt genus pro eodem genere datur, puta vinum pro vino, & est mutuum. Aut vnum genus pro alio reddendum est, velut vinum pro frumento, & est contractus innominatus, do vt des. Tantumdem erit si

de.

datur species pro genere, vt ecce oues pro frumento: aut genus pro specie, & tunc non dicitur neque mutuum, neque permutatio, sed appellatur contractus innominatus, do vt des. Ceterum cum quantitas, id est pecunia numerata, pro genere vel specie datur, certum est emptionem & venditionem contrahi. Hæc docent Barto. ceterique in l. 2. ff. si certum petatur. Ergo, vt propositam questionem absoluamus, quibus casibus mutuum contrahitur: palam est vectigal non deberi. Certum est etiam in illis ad venditionem vel permutationem pertinentibus, vectigali locum fore. Porro in quibus diximus contractus innominatos, do vt des, appellari, non iniuria dubitari poterit, an vectigal debeat, nec ne: quippe cum hoc vectigalis munus ad venditionem vel permutationem duntaxat pertineat. Verum iura superioribus casibus nullum contractus nomen impartuntur, sed tantummodo contractus innominatos appellant. Auget dubitationem, quod etiam nostrati iure durat differentia contractuum nominatorum & innominatorum. l. si. tit. 6. Par. 5. Veruntamen his non obstantibus magis adducor, vt existimem etiam in his casibus vectigali locum esse. Etenim leges Regiæ non vtuntur verbo permutationis, sed nostro vulgari nomine, Trueque. Apud nos verò, si commune loquendi usum consulas, intelliges hoc nomine omnes illos contractus innominatos, do vt des, comprehendere, neque alio nomine appellari. vectigali ergo locus erit, quandoquidem ex communi usu loquendi verba sunt accipienda. l. Labeo. ff. de supellect. lega. Accedit huc, quod etiam his casibus non paucis placuit permutationem

nem dici. vt est videre apud Pinellū, in rubri. C. de rescind. vend. 2. par. n. 10. c. 1. Et denique hanc sententiam non obscure significat. l. 2. tit. 17. li. 9. Recopila. vtitur enim verbis generalibus. *Mandamos (inquit) q̄ todos los trueques, q̄ se fizierē de vnas cosas a otras, semejātes, y no semejātes, quier interuenga en ello dinero, o no: se pague alcauala.* Quę quidē verba latē patēt: istosq; cōtractus innominatos, do vt des, cōprehēdere proculdubio vidētur. Non aliter etiā si quis certo pretio rē dare promiserit, quanuis talis conuētio non sit emptio & veditio, sed cōtractus innominatus. quia veditio, ad tradendum, non ad dandum obligat. sicuti in. d. l. fi. ff. de condict. caus. da. tradunt Doctores. & in. l. 2. ff. si cert. peta. & explicat satis commodē Pinellus Lusitanus in rubr. de rescind. vendi. 2. part. cap. 3. nu. 9. At quia eo casu vulgō emptionem & venditionē contrahi dicimus: vectigali locus est: sicuti in propria specie (ne authoritate defici videamur) scribit Franciscus Lucanūs, de Fisco. 4 par. n. 43. Aliud quidem erit recipiendū in ceteris cōtractibus innominatis, do vt facias, vel facio vt des, vel facio vt facias. Nā hæ quidem conuētionēs & apud nos emptionis vel veditiois nomē nō habēt: & quod ad ius pertinet, magis ad locationis naturā accedere vidētur. l. Naturalis. §. At cūm do. ff. de præsc. verb. Idcirco in ea causa res est, vt his casibus vectigal nō debeat. ac de hac quæstione satis. Ergo vt ad reliqua pergamus, iā illud nemo dubitauerit, si cōtractus perfectus nō fuerit, vectigal non deberi. Bertach. in dicto tract. 3. mēbro. 8. partis. q. 43. Proinde si cōtractus sub conditione fiat, non antea vectigali locus erit, quā

con-

conditio extiterit. l. Hæc venditio. ff. de contrahen. empt. Conditione verò existenti, vectigal pertinebit ad publicanum, qui erat tempore cōtractus, nō ad eum, qui fuerit tempore existentis cōditionis. l. Potior. ff. qui potio. in pig. habeā. l. Necessario. ff. de pericu. & commo. rei. vend. & ita nominatim scribit Bertachi. in illo tracta. 6. par. n. 1. & 4. & sequuntur omnes. vt refert Tiraq. de retract. linag. §. 1. glo. 2. num. 23. & glo. 10. n. 46. Ex his autem illud consequitur, cūm permutatio sit cōtractus, qui rei interuentu perficitur. vt enim Iurisconsultus inquit permutatio ex re tradita initium obligationi præbet. l. 1. ff. de rerum permuta. non prius quidem ex permutatione vectigalis petendi ius esse, quā si res tradita fuerit. Quamuis enim iure communi ex stipulatione de permutando ne re quidem tradita actio oriatur. l. Ex placito. C. de rerum permut. atq; idem sit hodie apud nos ex pacto nudo, propter legē Regiam, quę ex pacto nudo actionem pollicetur. l. 2. tit. 16. lib. 5. Recopila. Veruntamen nihilo magis dicetur permutatio, donec rerum sit vltro citroq; facta traditio: atque proinde ante traditionem vectigal peti non poterit, quā nostrates leges ex permutatione vectigal deberi decernunt, non ex promissione, vel actione de permutando. Huc pertinent quę afferre Boërius Decis. 48. n. 9. Illud tamen meminerimus, re postea tradita, vectigal pertinere ad eum publicanum, qui erat tempore conuentionis, non ad eum, qui erat tempore traditionis. sicuti expressim scribit Anto. Gomez in tit. de cōtractibus innominatis in princip. Quod autem de cōtractu imperfecto di-

xinus, æquè recipiendum est in contractu nullo, ut
scilicet vectigal nō debeat. Bal. in l. fi. C. de eunu-
ch. Idem in l. Nō dubiū. 2. notab. C. de leg. Iaso in l.
fi. §. Sed quia. n. 8. C. cōmunia delegat. Refert plures
Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 2. n. 7. & retract. cōnuē.
§. 6. gl. 2. n. 5. Quare cū laicus quidā sepulcrū, quod
in æde sacra habebat, pretio vendidisset: ex facto cō-
fultus respondi, vectigal nō deberi: quia nullus esset
cōtractus, scilicet iure Pōtificio, Ciuili, Regioq; re-
fragantibus. c. Abolēda de sepulturis. l. Locū. C. de
relig. & sumpt. fun. l. 1. tit. 13. Part. 1. Neq; his cōtrariū
est, quod rursus respondi, cū quidam venderet, ut lo-
cationem rescinderet, cū emptore cōmunicato con-
silio ut ad se res reuerteretur, vectigal deberi. nā hoc
casu venditio in fraudem facta tenet: neq; est is au-
diendus allegans turpitudinē suam. l. 1. ff. de ijs, quæ
in fraud. cred. l. Mercalem. C. de cōdict. ob turp.
caus. Quid verò si contractus nullus ratificetur, an de-
beat vectigal illi publicano, qui erat tempore ven-
ditionis, an illi potius, qui fuerit tēpore ratihabitio-
nis? Consule Tiraq. de retract. linag. §. 1. glo. 10. n. 67.

§. Q V A R T V S.

AEC sanè Pragmaticis obuia quo-
tidie sunt: sed neq; illud minùs af-
fiduè cōtrouerti solet, vtrum con-
tractu iam perfecto, partiūq; dein-
de consensu dissoluto, vectigal de-
beat, necne; aut si debeat, an sit

intelligendū semel tantū deberi, vel etiā bis. Et sanè
omissis varijs opinionibus, quibus quæstio hæc mul-
tifa-

tifariā, & ad cōfusione vsq; vtilari solet, ac sequēdo
eas opinionēs, quæ vero magis accedere vidētur: ita
tū breuiter, tū dilucidè distinguendū arbitror. Aut
cōtractus dissoluitur incōtinēti, id est, antea quā cō-
trahētes ad extraneos actus diuerterint, & vectigal
eo casu omnino nō debetur. perinde enim est, ac si
nihil actū esset: aut verò cōtractus ex intervallo dis-
soluitur, & distinguendū quidē est, an resolutio fiat ex
pacto ab initio ipsi cōtractui adiecto, an nō. Sanè si
resolutio fiat ex pacto ab initio adiecto, interest an
sit tale pactū, quod ipso iure resoluat contractū, velu-
ti in pacto legis cōmissoria, vel adiectionis in diē,
aut in vēditione conditionali, & nullū sanè eo casu
vectigal debeat, atq; cōsequēter iā fortè solutū cō-
ditione, indebitū repeti poterit. ita enim resolutio
cōtractu pro eo est, ac si nunquā factus esset. An ve-
rò (interest inquā) sit tale pactū ab initio appositū,
quod cōtractum ipso iure nō dissoluat, veluti in pa-
cto retrouendendi (quod vocāt) & tunc quidem ve-
ctigal semel debetur ex contractu scilicet, ex resolu-
tione verò nō debetur. Porro si resolutio fiat nō ex
pacto ab initio appposito, sed ex noua cōuētione, pu-
tā quia nunc denuo inter partes actum est, ut ab em-
ptione discedatur, & tūc quidē ex ipso cōtractu ve-
ctigal debetur. Ius enim semel fisco quæsitum, noua
conuentionē partes tollere nō potuere. At ex resolu-
tione quidē vectigal non semper debetur: sed tum
demū, quum ex resolutione nouus contractus effici-
tur. Nā si ex resolutione non efficiatur nouus cōtra-
ctus, veluti quia res erat integra, vel resolutio fiat per
actum retrocendētem, vectigal non debetur ex tali
reso-

resolutione, sed tantum ex primo contractu. Hanc resolutionem colligebam ex Bald. Bart. & Alberico, in l. Ab emptione. ff. de pact. ex eodem Bald. in l. 1. C. quando liceat ab empt. disce. ex Bertach. de gabel. 5. par. n. 6. & 8. par. memb. 3. ques. 14. ex Fabiano de Monte, de emptione & vendi. 8. par. n. 5. & 6. ex Boerio, Decis. 182. n. 39. Anto. Gomez in comenta. tom. 2. c. 2. n. 31. Pinello, in l. 2. C. de rescind. vend. 2. part. c. 3. n. 36. deniq; ex Tiraq. omnium effusissime hanc retractati, in retract. conuentionali. §. 6. gl. 2. n. 5. vsq; ad. 19. vbi ceteros id tractantes, & ad verbum quidem refert. Igitur inter ipsos Doctores communiter conuenit, venditione ex pacto legis commissoria, vel adiectionis in diem rescissa, vectigal omnino non deberi: nemoq; est, qui ab hac sententia dissentiat, nisi vnus Anto. Gomez loco modo citato. Item omnes fere conueniunt, ex pacto retrouendendi venditione rescissa, saltem semel vectigal deberi. Dubitationis est tamen si istud pactum verbis directis sit conceptum, an sit idem, quod in lege commissoria, vel adiectionis in diem, id est, ut vectigal non debeatur. & Tiraquellus quidem loco supra dicto. nu. 19. anceps est. Boerius vero consil. 3. ad calcem incunctanter scribit, vectigal omnino non deberi. At ego vereor, ne hoc quoq; casu vectigal semel debeatur. Primum, quia non satis inter Doctores conuenit, an illa verba retrouendendi pacto directo adiecta, eundem habeant effectum, quem habent in lege commissoria, vel adiectione in diem, ut est videre apud ipsum Boerium Decis. 182. & Tiraq. de retract. conuentio. §. 1. gl. 7. n. 35. & Dominus Couarr. lib. 3. varia. c. 8. num. 2. Deinde, quia ut idem Couarr.

eo lib. c. 9. num. 1. testatur, etiam eo casu venditione rescissa, fructus emptorem sequuntur. Igitur quando venditio non ita funditus est rescissa, ut non nihil effectus habeat: magis rationem habere videtur, ut semel saltē vectigal debeatur. Ex his ergo (ne rem maximē quotidiana nā silentio pratereamus) apparet quid statuendum sit in venditione cēsus temporarij, quem nos vulgō *al quitar* appellamus. etenim inter hoc contractus genus, & illud de retrouendendo ferē nihil interest. Igitur tantundē utroq; casu constituendum est, hoc est, ut semel vectigal debeatur ex contractu scilicet, ex redemptione verō non debeatur. & ita nominatim scribit Monterosus in sua praxi, tract. 7. fo.

141.

§. QVINTVS.

VANDO contractus partium conuentione rescindatur, diximus: nunc videamus quid sit recipiendum, quando legis beneficio rescindatur. Et in redhibitoria sane illud constat, animal propter morbum vitiumue, redhibito, vectigal à Publicano repeti non posse. Sed si venditor soluit, sicuti lege Regia tenetur, suo danno res cedit. Si emptor ex pactione forte soluit, redhibitoria actione à venditore recuperabit. indemnus enim emptor ab emptione discedere debet. text. singularis in l. 1. Debet. ff. de edili edict. Bald. qui ita eū intellexit, imo. Si prædium. C. de edili. 35. d. qui ita eū intellexit, imo. Si prædium. C. de edili. 35. d. & Bertach. de gabellis. 8. par. memb. 3. n. 11. Tiraq. de retract. conuentio. §. 1. gl. 1. n. 15. Idem quoq;

iuris erit, si prædium redhibitum fuerit, puta quia pesti-
 les sit, vel lethiferas habeat herbas: in rebus enim soli
 & redhibitoria actione competere certum est. l. in prin.
 & l. Etiam in fundo. ff. de edil. edict. l. Si prædium. C. eod.
 Quid ergo si emptio & venditio rescindatur propter
 lesionem ultra dimidia iusti pretij? Et illud in primis⁴⁰
 constat à Publicano eo casu vectigal repeti non posse.
 secundum ea, quæ de redhibitione modo diximus, &
 tradit expressim Pinell. in l. 2. C. de rescind. vendit. 2.
 par. c. 3. n. 35. At illud subdifficile est, utrum hoc vectiga-
 lis damnum imputandum sit emptori, an venditori? Et
 sane alijs aliud videtur. Iacobus enim, Curtius Bur-
 genfis, quæ citat Pinellus loco modo citato. n. 38. scri-
 bit totum vectigalis damnum recidere in eum, qui soluerit.
 At ipse Pinellus, tametsi principio hoc detrimenti
 in actorem reiecerit, ad extremum verò rem magis onera-
 re videtur. Mihi verò & verius & proprius videtur ta-
 le iacturam ad actorem, qui contractus rescissionem postu-
 lauit, spectare. Primum, quia is contractus bonæ fidei est.
 Nihil verò tam alienum à bona fide est, quam ut quis fidem
fallendo cum alterius iactura à contractu discedat: imò
est contrariò is, qui placitis paret, immunis omnino dis-
cedere debet, non aliter atque si nunquam contractus initus
esset. l. Bona fides. ff. de actio. empt. l. 4. §. Marcellus.
ff. de doli excep. A Equè etià in contractibus innomi-
 natis, in quibus locus poenitentiae datur: non aliter alte-
 ri poenitere fas est, quam si alterum omnis damni omni-
 que expensæ immunem præstet. l. Si pecunia. ad finem. ff. de
 condi. causa, data causa non secuta. Similiter ergo is, qui
 rescissionem postulat, quod dicat se ultra dimidia ius-
 ti pretij circumventum, alterum, qui placitis stat huiusmo-

divestigalis damnum immunem præstare debet. Sed ne-
 que conturbari debemus ex decisione illius. l. Debet.
 ff. de adil. edict. Nam, ut Cepola, de simula. contractu,
 præsump. 6. scribit, illa lex idcirco ita contra venditorē
 respondet, quia venditor fuerat in culpa vitiosum animal
 vendendo, cui vitia & scire & dicere debuerat. Empto-
 ri verò nihil imputari poterat, quia animalis vitium re-
 scire commodè non poterat. Aliud ergo existimat Cæ-
 pola, si ab emptione abeat culpa emptoris, vel utri-
 usque voluntate. Atqui dixeris hic rem in culpa esse ita-
 graviter actorem circumveniendo, quæ fuit ratio Pinellii.
 Etenim si verum amamus, nihil est, quod eo nomine et
 culpa impingi possit, cum secundum Iuniscōsultum in præ-
 tio emptionis & venditionis naturaliter contrahentibus
se circumvenire liceat. l. In causa. §. Idem Pōponius. ff.
de minorib. Quinimò actor ipse extra culpam non est,
 quando ipse sibi prospicere, & rei pretium investigare &
 scire debuerat. Nam, ut ait Imperator, liberum cuique est
 apud se explorare, an sibi expediat consilium. §. tua. In-
 stit. Mandati. Ergo quando utrinque voluntate atque cul-
 pa contractus dissolvitur, cessat illius legis ratio, secun-
 dum Cepolæ interpretationem. Sed neque movet quod ip-
 sius rei voluntate ab emptione discedatur, quia si in ip-
 sius arbitrio fuerat ab ea non discedere: quæ Curtij fuit
 ratio. Nam potius, ea rescissio necessaria dicitur non vo-
 luntaria, secundum communem opinionem ab ipso Pinello
⁴¹ probatam loco superiori. Quid igitur dicendum putas,
 si contractus doli mali, metu, vel causa rescissus fuerit?
 Et palam est vectigalis onus respicere eum, qui me-
 tum dolumve fecit. Hæ enim actiones totum factum

in pristinum statum restitunt. l. Illud verum est ff. quod metus causa. Arbitrio. ff. de dolo. Quid putas igitur, si minor aduersus venditionem, cuius nomine vectigal soluerat, restitutus fuerit: an erit pro idō, quod superioribus casibus, an diuersum potius quod magis est. Restitutio enim omnia in pristinum statum redigit. l. Quod si minor. §. Restitutio ff. de minor. etiam aduersus tertiam personam. l. i. C. de reputationibus. Ergo et aduersus publicanum pro vectigali restituetur minor. Quando contractus rescinditur, vel partium conuentione, vel legis beneficio dictum est. Quid verò statuendum sit, cum contractus reformatur, vel noui aliquid additur, an iterum vectigal sit soluendum, nec ne, tractat Bart. in l. i. juris gentium. §. Ad eodē de pact. Tiraq. de retract. linag. §. i. gl. 18. n. 55. Albertus Brinus de augmento, conclus. 3. n. 46. Notandum est præterea antiquo iure nundinis indultum fuisse, vt ex ijs rebus, quæ illi veniret vectigal non exigetur. l. i. & illac Bald. C. de nundinis. cui consonat l. 3. tit. 7. par. 3. sed apud nos istud antiquatū est. Hodie enim eo iure vtimur, vt etiā in nundinis vectigal debeatur: nisi forsan id principali priuilegio datū sit, quod in sacris scrinijs, id est, libris Regalibus relatum sit. vt apparet ex tit. 20. lib. 9. Recopila. Sed hæc hæc tenus.

§. EXTVS.

De rebus in dotem datis, etiam si fuerint æstimate, vectigal non debetur. n. 42.

De diuisione rerum hereditariarum non debetur vectigal. n. 43. & 44.

Vectigalis onus venditorem sequitur. n. 44.

Cum venditio sit ea lege vt vectigalis onus emptorem sequatur, vectigal loco pretij habetur. n. 45.

Virum deducendæ sint impensæ in ineunda ratione vectigalis soluendi. n. 46.

Ex promisso vectigal non augetur. n. 47.

Venditione ad diem contracta, an vectigalis dies statim cedat. n. 48.

Anno censu vendito, vectigal illic debetur, vbi extant bona pro censu obligata. n. 49. cum seq.

¶ VN C tractemus de cōtractibus, quos leges Regiæ nominatim excipiūt. In primis autem excipiunt dotis cōtractum. l. 35. tit. 18. lib. 9. Recopila. Sed est quæstionis, an hæc lex locum etiā habeat, quādo res in dotem datae fuerint æstimate: mouet quæstionem quod tunc æstimatio faciat emptionem. l. Quoties. C. de iure dotium. Quocirca si credimus Afflicto in tracta. protomiseos. §. 3. n. 7. & Tira. de retract. linag. §. i. gl. 13. n. 109. erit eo casu locus retractui, ratione propinquitatis. Sed magis est, vt hoc casu vectigal non debeatur. Cur ita quæso? Quia leges semper sunt intelligendæ loqui in casu magis ambiguo & difficili. l. i. ff. ad municip. l. Quod Labeo. ff. de Carb. edict. Sed cedo, quis dubitaret ex rebus non æstimate in dotem datis, vectigal non deberi, cum leges Regiæ duntaxat contractibus venditionis & permutationis hoc onus iniiciant. Dotis igitur fauore vult lex Regia vt etiam rebus æstimate in dotem datis, vectigal nō debeatur. Quod sanè

sine vlla dubitatione procedit, quando ab initio in ipso dotis contractu de bonis æstimandis conuenit: quòd si quis hoc nō probauerit, haud sanè scio, quid sit, quod probandum putet. Sed finge nihil à principio de bonorum estimatione actum, sed in pecunia numerata dote promissa postea pro pecunia (vt fieri affolet) res æstimatas datas fuisse: est dubitationis, an tūc vegal peti possit. Et, vt breuiter dicā, ne hoc quidem casu vectigal deberi existimo: illius enim legis Regiæ verba latè patent, ait enim. *Ordenamos y mandamos que no se pague alcavala de las cosas, que se dieren en casa mientro quier sean muebles, quier rayzes.* Constat autē, res æstimatas in dotem datas, dotales esse. l. In rebus. C. de iure dotium. Vtrum verò à principio, posteaue datae fuerint, nihil quidem interesse debet. §. Est & aliud. Instit. de donatio. Accedit his, quòd res ex pecunia dotali empta, dotalis efficitur. l. Si vxor marito. ff. de iure dotium. l. 49. tit. 5. par. 5. Suffragatur quoque his quod supra diximus, ex datione in solutum vectigal non deberi. quod magis hīc procedit, cum ex causa necessaria hac solutio fiat. qua de causa placuit Iasoni in. l. fi. C. de iure emphit. q. 9. neq; isto casu laudiniū (vt suo more loquar) deberi. Opitulatur etiam nobis. l. Non solum. ff. de iure dotium. & quæ affert. Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 14. n. 91. & 124. & Bal. Nouellus de dote. 7. par. priuileg. 23. & quæ simili questione scribit nostras Pala. Ruu. in repet. c. Per vestras. §. 21. n. 5. Deniq; suppetias nobis fert non mediocriter quod generaliter traditur, sicuti in ambiguis questionibus aduersus fiscum, ita cōtrā pro dote respōdendū esse. l. Nō puto. ff. de iure fisci. l. In ambiguis.

4) biguis. ff. de reg. iur. Excipit præterea illa lex 35. à vectigalis onere bona, quæ inter hæredes diuiduntur, etiā si vltro citroq; ad diuisionis faciliore exitū pecunia data fuerit. Huius rationē si quæras, reddit Bertac. 3. mē. 8. par. n. 16. & Mōtal. in. l. 2. ti. 4. li. 3. Fori. In hoc tamē dubitationis est, an ista lex pertineat ad eū casū, quādo ad diuisionē faciendā, admissa extranei licitatione, ei res addicta fuerit. iuxta. l. Ad officiū. C. cōmuni diuid. & l. Cū fundo. §. Si fundus. ff. de iure dot. Et putē neq; hoc casu vectigal deberi: tū ex huius legis decisione, quæ latè patet: tū quia hæc venditio necessaria est. l. Si pignori. ff. famil. ercis. at in venditione necessaria vectigali locus nō datur. l. Cæsar. §. Si propter necessitatē. ff. de publi. & vecti. id quod in laudimio receptū lego apud Ias. in. l. fi. C. de iur. emph. n. 47. Neq; nos quispiā hīc incōstantię arguat, quasi suprā in bonis ex causa iudicati extraneo addictis vectigal deberi dixerim, hīc cōtrariū dicamus. Planè nō in vtroq; casu eadē ratio versatur: illic enim necessitas voluntariū principiū habuit, sua enim voluntate debitor æs alienū cōtraxit: Atqui hīc necessitas voluntariū principiū nō habuit, sed casu hæredes in hūc cōtractū inciderūt. Verū ego necessitatē eā dūtaxat, quæ causam & principiū nō volūtariū habuerit, à vectigalis onere excusare crediderim, vt significat. d. §. Si propter necessitatē. & eōprobari latius poterit ex ijs, quæ scribit Tiraq. de retract. linag. §. 1. gl. 14. nu. 16. Hic etiā quæri potest, si hæres alteri hæreditatis suæ portionem vēdiderit, an hæc lex etiam eo casu locum habeat, id est, an neque hīc vectigal debeat. Et putem neq; hīc vectigal deberi: quia hīc emptor utilis hæres est. l. Etiam. §. 1. ff. de petit. hæredita

redita. Atque deinde videtur hoc casu locum esse ra-
tioni, quamobrem lex hæc introducta fuit, tam illi
quidem, quam reddit Bertach. ac Montal. quia scili-
cet in hac diuisione non propriè contrahi dicatur,
quàm ei, quam nos reddimus. quia necessitate quadã
ad hoc genus cõtractus ventum sit. Quod autem di-
ximus vectigal non deberi: non cõpertinet, vt veli-
mus ex venditione hæreditatis vectigal non deberi,
palàm est enim deberi: sed vt si etiã in diuisione cũ
emptore hæreditatis & hæredibus facta pecunia in-
tercesserit, vectigal non debeatur; quæ est materia il-
lius legis. 35. de cuius intellectu agim⁹. Solet etiã que-
ri: Fratres bona diuiserũt: deinde aliquibus dieb⁹ in 44
teriectis eadem bona denuo permutarunt, an vecti-
gal debeatur? & placet deberi: Simul quia cũ diui-
sio iam fuerit facta, is alter nouus est cõtractus per-
mutationis scilicet, neq; diuisio rectè dici potest. l.
Hæredes. ff. famil. erciscund. l. Magis puto. §. si. ff. de
rebus eorũ. Simul quia hæc Regia lex de prima diui-
sione est intelligenda. vt est argum. l. Boues. §. Hoc
sermone. ff. de verb. sig. & l. 10. tit. 18. lib. 9. Recopil.
& quæ abundè affert Iaso. in l. Duobus. §. Si ei. ff. de
iure iur. & Boërius decis. 131. n. 2. & sic non semel ex
facto consultus me respondisse memoria repeto.

§. S E P T I M V S.

H A C T E N V S ex quibus contra-
 ctibus vectigal debeatur, vel non, per
 scripsimus: deinceps quantum vecti-
 galis nomine, & à quo, & quẽadmodũ
 sol-

soluendum sit, videndum est. Pro huius ergo ve-
 ctigalis munere soluenda est decima pars pretij
 earum rerum, quæ veneunt, vel permutantur. l. 1.
 & 2. tit. 17. lib. 9. Recopila. Quibus cauetur, ex
 singulis denis nummus vñum vectigalis nomine
 solutum iri. itaque non est relictus dubitationi
 locus, quemadmodum decimæ sit facienda inter-
 pretatio. quod aliàs disputat Abb. in. cap. Cũ
 homines. de decimis. Quid ergo si res tam vilis
 sit, vt minoris, quàm decem marabatinis valeat,
 an vectigal debeatur? Et non debetur quidem, si
 credimus Bartolo in. l. Ita autem. ff. de administ.
 tuto. Spectat autem hoc vectigalis munus ad ven-
 ditorem, vti apparet ex illa. l. 1. nisi paucis casu-
 bus exceptis, qui exprimuntur in. l. 32. tit. 19. lib.
 9. Recopila. In quo quidem à iure communi disce-
 ditur: nam eo iure ad emptorem potius vectiga-
 lis onus pertinebat. vt notant omnes ex. l. De-
 bet. ff. de ædili. edict. An verò id illa lex probet,
 disceptat Pinellus in. l. 2. C. de rescind. vendi.
 2. par. cap. 3. numc. 40. In hoc autem obliuiscen-
 dum non erit, si in lege venditionis comprehen-
 sum fuerit, vt vectigalis onus emptorem sequa-
 tur, id est, si conuenerit, vt venditio sit (vt vul-
 gò dicimus) horro de alcabala: tum quidem in ha-
benda ratione vectigalis soluendi, totum, quod
emptor solueredebet, pro pretio habendum esse:
& idcirco ex eo toto vectigal solutum iri. Exem-
pli gratia, Titius vendidit Seio fundum mille au-
reis ea lege, vt vectigalis onus ad Seium empto-
rem

Hoc verbo
 marabatinorũ
 vitur Roma.
 Pontif. in. c.
 Cũ olim. 2.
 de priuileg.

rem pertineret. In ea causa quidem res est, ut pretium fundi sit mille cētum aurei. Quidquid enim emptor soluit, pro pretio habendum est. ut significat illa. l. Debet. ff. de edili. edict. & l. 9. titu. 11. lib. 5. Recopila. At proinde vectigalis nomine centum decem aurei debentur. Quæstionis est etiam, utrum in facienda computatione vectigalis soluendi, prius deducendæ sint impensæ in rerum venditione factæ, fortè in subhastationibus & proxenetis. Et sanè alij aiunt, ut est videre apud 46 Iaso. in l. Fructus. ff. soluto matrimo. Alij contrà negant, ut est videre apud Campezius de dote. 2. par. quæst. 12. Alij distinctione utuntur, ut est videre apud Tiraquel. de retract. linag. §. 15. gl. 1. num. 5. Inter omnes tamen magis conuenit has impensas in vectigalibus soluendis deducendas esse: sed vix est ut id apud nos obtineat: contrarium enim leges Regiæ significare videntur. Tum. l. 1. titu. 17. lib. 9. Recopil. Aitenim. *Que paguen por razon dela alcabala, de cada diez maravedis vno de todo el precio, por que vendieron.* Verbum enim, totum, omnem deductionem excludere videtur, in fisco maxime, iuxta ea, quæ scribit Tiraq. de retract. linag. §. 15. glo. 1. num. 8. & 9. Tum reliquæ omnes leges, dum specialibus quibusdam casibus has impensas deducendas decernunt. Contrarium ergo in reliquis esse apertè significat. l. 18. titu. 17. lib. 9. Recopila. Illud 47 tamen verum esse crediderim, si fortè venditor, ad licitationis calorem inflandum emptori, pluris licitati, aliquid promiserit: eo casu ex tali promisso

(vul-

(vulgò nos, prometido: Itali, auentagiam appellat) vectigal non deberi. ut puta: Venalis res ea lege licebat, ut qui pluris licitatus fuerit tanquam corolarij nomine decem habeat, atque ita animosiori emptori res addicta fuerit. Sanè in vectigalis ratione ineunda non existimo vectigal deducendum ex omni illo, quod promissi nomine à venditore datum fuerit. Id quod videtur sentire Bart. in l. Quantitas. ff. ad leg. Falcid. cuius apud omnes est quidem recepta sententia: quam & ipse secundum nostras leges Regias locum habere existimo. Neque quicquam mouet contrarium in impensarum deductione modò dixisse: nam hoc promissi genus, de quo loquimur, ipso iure pretium diminuit: ita ut re vera pretium rei venditæ promissum illud non sit. l. Quod dicitur. ff. de impensis in rebus dota. fact. At impensæ in rerum venditione factæ nequaquam ipso iure pretium diminuunt. l. Si non sortem. §. si centum. ff. de condit. indeb. l. Si cognouerit. ff. de pigno. action. neque quoque oberit. l. 6. titu. 13. lib. 8 Recopil. nam illic alia ratione promissa hæc in pretio computantur. De hoc autem promissi genere alias quæstiones vide apud Auendanum in capit. correcto. 2. par. c. 28. & Franciscum Lucanum de fisco. 4. par. An verò licitatio illa, quæ legibus regijs in vectigaliū locatione admittitur cum adiectione quarta partialisque certis adiectionibus, ut est comprehensum in titu. 13. lib. 9. Recopil. locum habeat, sitque etiam admittenda in redditibus rei publicæ minorum

H 4. rum

rum vel magnatum locandis: tradit eruditè pereruditus Auchenanus in cap. correctæ part. c. 12. num. 11. cui tamen poteris addere. l. 5. & illic Grego. titul. 19. part. 6. Sed pone datum esse diem ad pretium rei venditæ soluendum, dubitationis est, an statim vectigal peti possit: vel an potius expectandus sit dies quo pecunia solui debet. Et Bart. quidem in. l. in lege Falcidia non habetur. ff. ad leg. Falcid. in ea est sententia, vt existimet licet statim vectigal solui debeat: tamē deducendū esse inter usurium medijs tēporis, quia minor sit illa quantitas, quæ ad diē est soluenda. Contrā verò Alex. ibidem scribit, anteaquā dies venerit vectigali diem non cedere: quem sequitur Suarez tituli delas arras. §. ex quibus. Et hoc quidem magnam rationem habere videtur: durum enim & pene iniquum videtur, vt venditor ante pretium receptum vectigal soluere cogatur: sic etiam & colonus ante fructus perceptos mercedem soluere nō cogitur, si aliud non conuenit. Iaso. in. l. 2. num. 180. C. de iure emphi. Lex igitur. 31. titulo. 19. lib. 9. Recopila. quæ quinque dies vectigali soluendo præscribit, est quidem intelligenda, nisi modò habita fide pretij venditio facta sit: ita enim ius ratioque suadet. Leges verò ex æquo & bono interpretationem recipere non est nouum. l. Si seruum stichum. §. sequitur. ff. de verbo. obliga. Conuenienter ergo haudquaquam ferendus erit publicanus, qui lite super venditione mota ante pretium receptum sibi vectigal solui desiderat, vt

est

est argumento cap. Commissam. de elect. in. 6. & comprobari potest ex multis, quæ affert Tiraquel. de retract. linag. §. 1. glo. 10. num. 36. cum seq. Quid ergo si venditionis effectus in aliud tempus collatum sit? consule Bart. in. l. Sancimus. C. de consulibus lib. 12. & Tiraquel. loco modò citato. num. 115. Illud quoque palam est, cum annuus census venditur, non esse expectandos singulos annos ad vectigal petendum, sed statim vectigal totum solui debere. Sicuti expressim ostendit Antonius Gomez de qualita. contract. num. 44. verific. secundus effectus. De publicanis & vectigalium redemptoribus siue conductoribus erat hic tractandum: sed id prudens omisi, tum quia ea materia satis legibus regijs est exposita in titu. 10. & 11. cum seq. lib. 9. Recopil. tum quia eam etiam explicat luculenter Bertachinus in illo tractat. 3. par. tum quia iam ratio postulat, vt ad propositam initio quæstionem accingamur. Longius enim, quàm cogitabamus, nos materiæ perduxit utilitas. Sed si longior sermo videbitur, cum magnitudine utilitatis comparetur, & ita forsan breuior apparebit.

§. OCTAVVS.

49

V M igitur constat ex annui reditus venditione vectigal deberi, non iniuria quaeritur, quonam in loco vectigal exigendum sit, id est, quis nam publicanus in vectigali exigen-

H s do

do potior sit, is ne, qui est loco contractus, an is, ubi census debet fieri solutio, vel an potius is, qui est eo loco, ubi sunt bona, super quibus pensio constituta fuit. quilibet enim eorū causam suam probabilibus argumentis defendere poterit. Et enim Publicanus, qui est loco contractus, ad se vectigal pertinere contendit: quoniam quod ad ius commune attinet, loco contractus vectigal solui debet: & si alibi sit res, quæ venijt. Bald. in. l. 1. C. de contrah. emptio. & iterum in. l. Magis putō. §. illud. ff. de rebus eorum. Iaso. in. l. 1. C. de summi. trini. Panormi. in cap. fin. num. 30. de foro comp. Atqui nostratibus legibus Regijs quæstio hæc non videtur definita: definiunt enim duntaxat ubi sit soluendum vectigal rerum mobilium vel immobilium. l. 5. & 9. titul. 17. lib. 9. Recopila. Verū annui redditus propriè mobilium vel immobilium appellatione non continentur, sed tertiam quandam speciem constituunt: ut est videre apud Tiraquel. de retract. l. nag. §. 1. glo. 6. & Pinellum in Rubri. de bonis mater. 1. part. num. 24. Ergo ius commune sequendum videtur, cum notissima sit regula, casum omisum definiendum esse ex dispositione iuris communis. l. Commodissime. ff. de lib. præter. & ex hæred. & consequenter videtur vectigal loco contractus solutum iri. Neque ad rem pertinere videtur, quod annuus redditus videatur esse eo loco, ubi extant bona, super quibus pensio constituta est: nam cum ita annuus redditus assignatur, do-

minium rerum in emptorem non transfertur, sed hypotheca solum constituitur. l. Lucius. ff. de alimen. leg. Bart. in. l. Codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2. & in. l. Fundus. ff. de ann. leg. etsi magis magisque adiectæ fuerint illæ clausulæ à tabellionibus de more usurpatæ: ut in emptorem census dominium hypothecarum transferatur, sicuti placet Couarru. lib. 3. varia. cap. 11. num. 5. & Auedan. responso. 5. at hypothecariam actionem, sicuti & reliquas actiones, loco non circumscribi certum est. l. fin. C. de longo. tempo. præscrip. sic etenim, ut Iurisconsultus inquit, æ alienum certi loci non est, sed vniuersarum facultatum. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebelia. l. Ex facto. 2. §. vnde scio. ff. de hæred. insti. Hæc & si qua eodem pertinet, affert publicanus, qui extat loco, quo emptio facta est. At verò alter publicanus, qui est eo loco, ubi redditus debet fieri solutio, non grauatur his omnibus assentitur. illud tantum excipit, ex quo sibi palmam sperat: quod contraxisse quisque eo loco dicatur, ubi ut solueret se obligauit. l. Contraxisse. ff. de actio. & obliga. l. Quæro. ff. de solu. Baldo deinde teste utitur in. l. Multum interest. ff. si quis alteri vel sibi. dicente, si municipali lege (id est) statuto cautum fuerit, ex quouis contractu vectigal solutum iri; spectandum esse locum destinatæ solutionis, non locus contractus: cui assentiuntur nō pauci relati à Bertachi. de Gabellis. 6. part. num. 8. Parumque sibi obstare ait iste publicanus, quod aduersus Baldum commu-

nis sit sententia teste Felino in dicto capit. fin. de foro comp. num. 18. nam communis sententia loquitur in statutis, in quibus cum fictio locum non habeat, necesse est ut spectetur locus contractus, quia id, quod dicitur contraxisse vnunquenque videri, vbi soluere destinavit, ex commentitio quidem iure procedit, sicuti notant doctores in dicta l. contraxisse: atqui certum est nostrates leges non statutorum, sed iuris communis naturam sortiri: proinde fictionem etiam admittunt: & conueniēter, cum ratio communis opinionis cesset, videtur probandum apud nos veram esse Baldi opinionem, id est, ut loco destinatae solutionis, non loco contractus vectigal solui debeat: & secundum hanc opinionem scio ex facto consultum respondisse pridem quendam Supremi Regij Senatus aduocatum, eundemque maximi nominis virum. Atego, etsi superiora argumenta contemnenda non arbitror, nihilominus tamen pro illo pu⁵¹blicano, ad quem pertinent vectigalia illius loci, vbi sunt bona, super quibus annuus reditus constitutus est, calculum ferrē: istius enim potiorē causam habēdā ex sequētibus arbitror. Primum, quia leges Regiae (quantum ad bona soli seu immobilia attinet) vectigal solutum iri decernunt in loco, vbi sunt bona, quae veneunt. leg. 9. titul. 17. lib. 9. Recopila. Atqui quando est necesse annuos reditus ad alteram speciem redigi, omnino inter immobilia computantur. Clementina, Exiui. §. cumque annui reditus. de verbo. signifi. & vt

& vt semel finiam, tractat effusissimē suo more. Tiraquel. de retract. linag. §. 1. glos. 6. quantumuis is census sit redimibilis, secundum eundem Tiraquel. dicto tracta. §. 1. glos. 14. nume. 120. & Auenda. in Capi. Correcto. 1. par. ca. 4. num. 36. apud nos igitur in hac quaestione necesse est, istos annuos reditus ad alterutram speciem redigamus: uti secundum leges Regias scire possimus, vbi vectigal soluendum sit. Igitur quando annui reditus inter immobilia computantur, ac immobilium vectigal ex lege regia soluendum illic est, vbi extant bona vendita: relinquitur aperte annui reditus vectigal illic soluendum, vbi ipsi annui reditus extant. Tota igitur huius quaestionis summa & veluti cardo vertitur in cognoscendo, vbi isti annui reditus extare censeantur. Et alijs forsan aliud placebit. mihi sanē illic extare annui reditus videntur, vbi sunt bona, super quibus constituti sunt. id vobis, si mihi æqui iudices sitis, quam facillimē demonstrabo. In primis enim id ostendit. l. Si fidei commissum. §. tractatum. ff. de iudicijs. vbi cum Iureconsultus dixisset æs alienum non esse loci, sed vniuersarū facultatum: statim subiecit id locū non habere, quando aliqua bona certis oneribus destinata sunt, veluti alimentis præstandis, vel tributis, vel alijs quibusdam in excusabilibus muneribus. Quibus sanē⁵² verbis satis Iurisconsultus significat, annuos reditus illic extare, vbi sunt bona, super quibus constituti sunt. & illic etiam Baldi sententia nobis suffragatur aitenim, Est etiam iste tex. in argumentum, quod ille officialis faciat executionem datiarum & collectarū, in cuius territorio est res affecta pro datis, & colle

lectis. Præterea cum annuus reditus sic super fundo imponitur, non tantum hypothecaria actio constituitur, sed etiam quoddam ius reale ipsi prædio usus fructus instar imponitur. quocirca tale ius aduersus vnunquemq; prædij possessorem transit, etiã si singularis sit successor. Specul. in titul. de emphiteo. §. nunc aliqua. vers. 86. & Faber. in. §. item Seruiana. ad finē. Inst. de actio. Couarru. lib. 3. variar. c. 7. nu. 6. & ita profligatur illud, quod dicebamus hypothecã loco non circumscribi, nã hoc casu non tantum hypotheca cõtrahitur: sed etiam ius quoddã reale prædio imponitur. Iam illud quis non videt, nulla alia ratione annuos reditus inter immobilia computari, nisi quia sortiantur naturam earum rerum, super quibus constituti sunt. id quod etiã animaduertit Pala. Ru. in. l. 70. tauri. num. 32. quocirca si super re mobili imponerentur, mobiles nõ immobiles diceretur. Bart. in. l. Sciendum. ff. qui satisfacere cog. Suarez in titulo de los emplazamientos. §. 1. nu. 28. accedit ad hæc Panormi. sententia in Cap. Querelã. de elect. qui idcirco remedia possessoria pro annua pensione dari existimat, quia pro ea ius quoddam reale competat ipsi prædio in hærens. idem probat Gregor. Lopez in. l. 28. titu. 8. par. 5. verbo. celo. limit. 1. in fine. vbi ait annum redditũ esse ius prædio in hærens. apertius quoque significat Nauarrus in comment. de usuris. §. 21. nu. 83. ait enim & rectè, annum redditum inesse prædio tanquam accidens in subiecto. & apertissimè id probat eruditissimus Præsul Iacobus Simanc. cathol. instit. titu. 9. num. 130. vbi ait, actiones in rem veluti ius pignoris, ius annuæ pensionis illic esse, vbi sunt res, ad quas persequẽdas competunt. Suffragatur quo

quoque nobis. l. 1. titu. 15. li. 5. Recopila. aliæque leges Regiæ, quæ de hac censu constitutione loquentes aiunt, eos super fundo constitui & collocari: illic ergo extare, & radices tanquam habere dicendum est. Huc etiam pertinet illa doctorum sententia existimatum, hoĩce annuos reditus super personis tantũ constitui nõ posse: sed necessarium esse, vt super bonis constituantur ita, vt bonis peremptis ipse quoque census extinguatur: vt latè defendit Nauarrus in comment. de usur. §. 21. & magis communem sententiã testatur Grego. Lop. loco modò citato. Neq; illud interim omittam: ob hanc annuam pensionem, cui fundus obnoxius est, post hac nõ tanti fundus vendi, quãti si liber & sine pensione esset. quare ne Publicano, vbi extat fundus, damnũ inferatur ex huiusmodi census constitutione: vectigal vt ei solvatur, ius æquitasq; sua det. Atq; ne, quod potētissimũ est, silentio præterea, iã illud nemo negabit vectigalis munus nõ personale esse, sed patrimoniale: atqui patrimoniale munus illic soluendũ, vbi extant bona, manifesti iuris est. l. Forma. ff. de censibus. Quãobrem placuit habentes annuos reditus, illic, vbi eos percipiunt, munera pro eis subire debere, et si alibi domiciliũ habeant. l. Filij. §. si. ff. ad municip. l. Munerũ. §. huiusmodi. ff. de mũ. & hono. Auẽd. in Cap. Correct. 2. par. c. 14. n. 15. Denique huic nostræ opinioni accedit sũma sapiētissimi Tirra. autoritas, in tract. linag. §. 6. gl. 1. vbi similẽ ac ferè hanc eandẽ quæstionẽ agitans multis concludit, ex huiusmodi reditus vèditione laudimiã (quã vocat) soluẽdã esse domino feudi, in quo loco sita sunt bona huic redditui obnoxia, nõ in loco cõtractus, vel alibi.

bi. Et nominatim ex nostratibus hanc nostram sententiam tenet Monterosus, siue quis is fuit, in Praxi, tract. 7. fol. 141. Ex his igitur simul hæc nostra sententia videtur confirmata, ac simul argumentis contrarijs plenè satisfactum. nam quod argumentabamur hanc quæstionem legibus Regijs non definiri, idcircoq; ius commune spectandum; verum non est: cum, ut monstrauius, satis hæc quæstio legibus Regijs definita sit, quandoquidem definiunt immobilium rerum vectigal solutum iri, ubi extant bona, quæ veniunt. Cum ergo cõstet annuos redditus inter immobilia computari, atq; illic residere ubi extant bona, super quibus constituuntur: apertè ex eisdem legibus relinquitur, annui redditus vectigal illic soluendum, ubi extant bona, super quibus assignati & collocati sunt. Nequaquam verò hoc casu existimo habendam rationem bonorum generaliter obligatorum, sed tantum eorū, quæ specialiter hypothecæ data sunt: quando enim bona specialiter generaliterque obligata sunt, prius eorū, quæ specialiter obligata sunt, ratio habenda erit. l. 2. C. de pig. Specialis enim hypotheca magis afficit rem, quàm generalis, proin quod dicitur clausulam de non alienando adiectam hypothecæ impedire translationem domini, intelligendum aiunt, quando hypotheca fuerit specialis, ut testatur cõmunem opinionem Ias. in l. Si quis ita. §. ea lege. n. 32. ff. de verb. obli. tametsi aliud sentiat Suarez noster in. l. Post rē, ad legē Toleti. limit. 1. Quod si fortè diuersis territorijs extent bona, super quibus specialiter census cõstitutus est, prorata debebit vectigalis solutio fieri: ut & ratio ipsa demonstrat, & est

est argumento tex. in c. Cõstitutis. de religio. dom. & consequenter si locus, ubi extant bona, communis fuerit, vectigal non debetur. Quod autem de annuo redditu nunc denuo constituto diximus, idem quoq; de antiquo dictum esse intelligendum est, nempe ut vectigal solvatur, ubi sunt prædia pro ipso obnoxia. vtriusq; enim par ratio est. His igitur nostræ quæstioni satis abundeq; satisfecisse videmur.

Quid inter dominium, & proprietatem interfit. Cap. 4.

Dominium dicitur cum usufructu, proprietatem verò usufructu abscedente. n. 1.

Plena proprietatem dicitur, cui usufructus accreuit. n. 2.

Usufructus est ius ab ipsa proprietate seinctum, proin distinctione illa inter pretium usufructus formalis & causalis a Iurisconsultorum placitis aliena est. n. 3.

Vid inter dominiū, & proprietatem interfit, alijs aliud placet: ut est videre apud Fabrum in. §. omnium. nu. 21. Insti. de actio. Iaso. in. l. Traditionis. C. de pact. Pinell. de bonis mater. l. 1. par. 2. num. 6. Grego. Lop. in. l. 27. titul. 2. par. 3. Quorum sententias ut missas faciam, nulla enim earum mihi vera videtur: illa quidem (ut mea fert opinio) istorum nominum verissima est differentia, quod dominium est ius ferè semper cū usufructu iunctum. l. 4. ff. de usufruct. &

declarat nō obscure Barto. definitio in l. Si quis vi.
 §. differentia. ff. de acqui. posses. dicentis dominiū
 esse ius de re corporali perfectē disponendi. At
 proprietas contrā est ius ab usufructu seiunctum ac
 separatum. hæc differentia colligitur apertissimē ex.
 l. Si usufructus. ff. de iure dotium. & l. 4. & l. Cum
 in fundo. ff. cod. tit. l. Sciendū. §. i. ff. qui satisda. cog.
 l. Videamus. ff. de vsur. l. Liber. ff. de alimen. leg. itē
 ex l. 3. & 6. & l. Si fur & l. Si cuius & l. Sed et si. ff. de
 usufruct. & ut paucis dicam, hanc differentiam ve-
 ram esse observare licebit per omnem illum tracta-
 tum de usufructu, qui in libro septimo digestorum
 latē diffusus est, & demum ubicunque usufructus
 & proprietatis apud Iurisconsultos mentio habita
 fuerit, & hanc quoq; differentiam sequi videntur le-
 ges Regiæ, uti apparet ex l. 30. tit. 32. part. 3. & l. 12. tit.
 14. par. 7. sunt etenim (ut rem quoq; exemplis demo-
 stremus) proprietas & usufructus relatiuorū instar,
 sicuti nox & dies, mors & vita, & cetera similia, quę
 quanuis alterum alterius respectu dicatur, simul ta-
 men esse non possunt. Hinc est quod usufructu cū
 proprietate consolidato, tum plena dicitur proprie-
 tas. l. 2. ff. quib. mod. vsusf. amitt. l. Cum in fundo. ff.
 de iure doti. l. Fœminæ. C. de secund. nupt. l. Si Ti-
 tio. ff. de usufruct. leg. Neq; mihi negotium facessit.
 l. Vsfusu. ff. soluto matr. & l. Si cū testamento. ff. de
 excep. rei iudica. §. si fundum. similesq; leges, in qui-
 bus adhuc proprietas appellatur, postquā usufructus
 consolidatus est: quas quidē allegat Pinellus loco ci-
 tato. n. 10. Nā illud quidem fit habita relatione ad tē-
 pus præteritum, sic etenim & Iurisconsultus insulā

ap-

appellat, quæ insulam desijt esse, habita relatione
 ad tēpus præteritum. l. Insula. in fine. ff. de acquirer.
 dom. Non aliter etiam castrense peculium vocatur,
 non quod nunc est, sed quod antea fuit. l. i. §. neque
 castrense. & ibi. gl. ff. de colla. bon. eodē pertinet.
 l. Ius. ff. de iust. & iur. & possem alijs multis legibus
 & exemplis comprobare. Cum igitur proprietas sit
 ius ab usufructu separatum, consequenter apparet
 usufructum esse ius à proprietate seiunctum, quod
 etiam ostendit. l. Vti frui. ff. Si usufruct. petita. & d. l.
 Si cum testamento. §. Si fundum. ff. de excep. rei iu-
 d. l. Quod nostrum. ff. de usufruct. Quapropter meri-
 to à recentioribus exploditur illa veterum sentētia
 distinguentium inter vsumfructum causalem & for-
 malem: tametsi eam adhuc defendat Pinellus Lusi-
 tanus loco modò citato num. 9. cum sequen.

An petitio hæreditatis detur aduersus ti-
 tulo possidentem. Cap. 5.

Petitio hæreditatis competit aduersus possidentem hæredita-
 tem vel partē hæreditatis: si possideat pro hærede vel pos-
 sessore datur directā; si alio titulo, datur utilis. Aduersus
 eum verò, qui res singulares hæreditatis singulari titulo
 possidet, non datur. n. 1.

Intellectus ad l. 2. C. de petiti. hæred. apertissimē explanatur.

n. 2. I 2 O M-

M N E S ad vnum interpretes communiter tradunt, petitionem hereditatis non dari aduersus titulo possidentem: sicuti, vt ceteros omittam, latius explicat Iaso. in. l. i. C. de inofficio. testament. nu.

10. Ego vero haud satis possum intelligere, vnde ij hanc a veritate tam abhorrentem sententiā sibi per suaserint. Nam primū certum est hereditatis petitionem dari contra eum, qui pro hærede vel possessore possideat. at titulum pro hærede inter ceteros titulos referri, ne ipsi quidem negare poterūt, si modo Iurisconsultorum placitis auscultare duxerint: apparet enim plusquam manifestè ex titulis pro hærede, tam. C. & ff. atq; ex. l. Cogi. C. de petit. hæred. ex. l. Neq; nullam. §. in omnibus. ff. eodem titulo. ex. l. Non solum. §. quod vulgò. ff. de vsuca. Deinde petitionem hereditatis saltē vtilem dari aduersus eum, qui hereditatem emit, aperte scribit Iuriscons. in. l. Etiā. §. i. cum seq. ff. de petiti. hæred. at fortassis hanc opinionem sibi astruendam putāt ex. l. Hereditatis C. de petiti. hæred. & l. Hereditatem. C. in quibus causis cess. long. temp. præf. Atqui illæ leges illud solum docent, petitionem hereditatis nō dari aduersus possidentem rem hereditariam titulo singulari seu iure, sicuti & nos iam tradidimus suprā. c. i. §. ii. Sed & rationem, quam ad hanc cōmunem opinionē Scriptores concinant, acutè refellit Dominus Conarru. Pract. quæstio. c. 12. & nos dicto. §. ii. veram rationem ex ipsismet legibus acceptam tradidimus. Verius ergo mehercle Interpretes docerent, petiti-

nem

nem hereditatis non dari aduersus possidentem rem hereditariā iure seu titulo singulari: sed aduersus eum, qui vniuersitatem, id est hereditatem, titulo. s. vniuersali possideat. Enimvero cū hereditas nihil aliud sit, quā successio in vniuersum ius, quod defunctus habuit tēpore mortis. l. Nihil. ff. de verbo. sig. ab eo, qui rem singulari titulo possideat, nō vniuersali rectè vendicari non poterit, cū non habeat quod ab eo petitur. quā rationem ipsemet Imperator reddit in dicta. l. Hereditatē. C. in quibus causis cessat long. temporis præscriptio. dū ait, successio ab eis vendicari nō poterit: & probatur etiā in. l. i. & in. l. Vēdicatio. ff. de rei vēd. In summa igitur sicuti petitio hereditatis directā datur contra eū, qui vniuersitatē, id est, hereditatē pro hærede vel possessore possideat. l. Regulariter. ff. de petiti. hæred. ita etiā vtilis petitio hæred. datur aduersus eū, qui vniuersitatem seu hereditatē quoquo titulo possideat. dicta. l. etiā. §. i. & §. sed si quis. ff. de petiti. hæred. vbi, si verū amamus, Iuriscō. nō speciale tantū casus prosequitur: sed imò per singularia exēpla suā sententiam ostendens, generaliter vult definire, petitionem hereditatis vtilē dari aduersus eū, qui hereditatē emerit, vel in dotē aliūue titulū acceperit. quod in dicto. §. si quis sciēs. aperte significat, dū ait tāquam vniuersitatis emptor vtili tenetur. quæ generalis est ratio. neq; mirū quoniam ij, qui ita hereditatem quoquo titulo possident, hæredū loco habentur. l. i. C. de inofficio. testa. Inst. de singulis rebus per fideicōmissum relictis. in princip. l. In pari. ff. de reg. iu. Aduersus ceteros igitur nō vniuersitatē,

hoc est hereditatē, sed rē hereditariā iure seu titulo singulari possidētēs petitio hereditatis nō datur, sed specialibus in rē actionibus agendū est: vt luce clarius ostēdit Imperator in illis legib9, hereditatis. & hereditatē. modō allegatis. Ex his verō quā facillimē aperitur quoq; intellectus ad. l. 2. C. de pet. hære. planē idcirco illic negat Imperator fructibus hereditatē augeri, quia ab illo Musæo hereditas peti nō poterat, rationē reddit euestigio Imperato: quia ille Musæus neq; hereditatē neq; partē hereditatis possidebat, sed res hereditarias singulari iure seu titulo atq; ita quia vniuersitatē nō possidebat singulariter iure, id est specialib9 in rē actionib9, cōuenitur: in quibus quidē fructus post litē cōtestatā tantū veniūt: verū si petitio hære. locū haberet, etiā ante litē cōtestatā fructus restituēdi essent: quoniā fructib9 augetur hereditas. l. Pecuniæ verbū. §. i. ff. de verbo. sig. ita breuiter illius textus sensum accipere debes, nostrumq; intellectū magnificere, nā si doctorū commentaria, & si prolixa, perlegeris, verum sensum agrē perceperis.

Vtrum is, qui aliquid faciendum promisit, sit cogendus omnino siue præcisē ad faciendum, vel an potius præstādo facti æstimationē, seu id, quod interest, liberetur: indiuiduorū quoq; ratio tum nouē, tum verē & breuiter exponitur. Cap. 6.

RA

Ratio & noua & elegans, quare factum sit indiuiduum. n. 2.

Torcular, furnum, & molendinū, indiuidua quare dicantur. n. 4.

Seruitutes diuisionem quare non recipiant. n. 5.

Vsusufructus diuisionem cur recipiat. n. 6.

Vsus, & habitatio indiuidua sunt. n. 7.

Facta, etiā a principio, diuisionem non recipiunt. num. 8.

§. Cato breuiter elucidatur. n. 9.

Qui debet factum, neq; iure communi neq; Regio est compellendus præcisē ad factum. n. 10.

Cum factum instrumento comprehensum est, an pro eo quod interest, seu facti verā æstimatione, persecutio rei iudicatæ cōpetat. n. 11.

Post moram in faciendo non venit id, quod interest, sed vera facti æstimatio. n. 12.

R V R E quidem communi communiter receptum est, cū quis aliquid faciendū promississet, non omnino siue præcisim cogendum vt faciat, sed audiendum esse si malit facti æstimationē, seu id, quod interest, præstare. Apud nos verō an iure Regio id antiquatū sit, nō est leuis inter nōnullos ex nostratibus dissensio: quod discipiendū nobis hīc est: est enim res, quæ nō semel usu venire solet. Sed vt huius questionis vtilitas vndiquaq; percipi valeat, paulō altius res repetenda erit. In primis igitur admonendi sumus, factum factique stipulationem diuisionem nō recipere. l. Stipulationes non diuiduntur. l. In executione. ff. de verb. oblig. l. i. §. si vsusufructus. ff. ad. l. Falcid. Huius autem dicti tres rationes reddunt Interpretes. vt est videre apud Barto. in. d. l. Stipulationes. quæst. 3. &

illic cæteros. & Anto. Gom. v. ia. resolu. tomo. 2. c. 10. num. 24. in quo tamen aqua hærent (vt aiunt) nequaquam enim videntur mihi Interpretes (quod eorum tamen pace dixerim) huius rei veram rationem assecutos: idq; vel ex eo intelligere licet, quod huius rei rationem à civilibus causis mutuatur, cū tamen certissimè huius rei ratio à naturalibus causis pendeat. Enim verò verissima ratio, quamobrè factum diuisionem non recipiat, illa est, quoniam factum diuisionem non recipiat, illa est, quoniam secundum naturam factum nequaquam diuisionem recipere potest: impossibile est enim secundum naturam, vt quispiā pro parte facere possit, quoniā natura nō patitur vt motus in partes diuidatur: quod quidem cū in omnibus factis cōtemplari licebit, tum in sequētibus, quæ exēpli gratia subiiciemus. Vt ecce ambulare facti est, innitere igitur totis neruis, vt pro parte ambules, & ne moueberis quidem: item lapidem iacere facti est, da operam, vt pro parte iacias, & lapis quidem manu non cadet: similiter scribere facti est, finge igitur velle te pro parte scribere, & profectō ne vnā quidem literam exarabis. Neque verò me latet posse te vsq; ad medium fundum ire, vel dimidium lapidem iacere, ac item dimidiam literam, vel papyrum scribere: atqui tū fundi, lapidis, vel papyri, seu literę diuisiō fit. Factū verò, eiusq; substantia nullatenus diuiditur: quia neque potest aduersante & repughante natura. Ratio verò quare ita comparatum sit natura, illa est sanè, quia factum neq; antequam fiat, neq; quando fit, neque postquam est factum, in rerum natura non est; quod autē in rerum natura non sit, id diuisionē re-

ci-

cipere non posse palām est: quemadmodum enim quod non videmus, neque tangimus, diuidere poterimus? Quod autem factum in rerum natura nō sit, tum scribit Iuriconsul. in l. Opera. ff. de operis liber. tum rationem membratim explicat Romanus Pontifex Ioan. 22. in extrauag. ad conditorem. de verbo. signifi. Ex cuius sanè dictis aut nunquam alibi intelligi poterit, quamobrem factum secundū naturam diuisionē non recipiat. Proinde illius verba, quatenus ad hunc locū pertinent, subiiciemus, quæ talia sunt. Pater autē (inquit Pontifex) quod actus seu factū, antequā exerceatur, aut etiā dum exercetur, aut postquā perfectus est, in rerum natura non est: ex quo sequitur quod haberi minimè potest. licet enim & ante actum ipsum quis facultatē illam habeat exercendi, per hoc tamen actus ipse in rerum natura, nisi in potentia, nō existit. Cū autē actus est in fieri, neque adhuc quod actus ipse in rerum natura sit, potest dici, licet pro eo, quod sit in fieri, dici possit: quod enim de actu, quod est in fieri, præterijt vel futurū est, iam nō est in rerum natura, sed in memoria seu apprehensione tantū est: quare nisi prout in memoria vel apprehensione tantū est, haberi nequaquā potest: quod autē in præsenti fit, momentaneū vel instantaneū est, quod utiq; magis intellectū, quā sensu percipi potest: unde haberi nō potest pro tūc, nisi pro momento illo seu instāti, in quo cū fit, potest dici actū post actū cōpletū: licet si ex ipso facto pducta res aliqua fuerit, res ipsa facta haberi valeat, factū autē ipsum quod iā transijt, nisi in memoria (prout iā dictū est) non habetur. Haftenus Summus Pontifex, qui (mea quidē sentētia) tam apertè, quā dilucidè videtur verā rationē exponere, quare factū sit indiuiduū. & planè quod factum secundū naturam indiuiduū sit, & ipsi Iuris

cōsultis satis significasse videtur. vt in l. 1. §. si vsusfru-
ctus. ad legem Falcid. inquit enim. *Necessario ex omni-
bus, quæ sunt facti pars, decedere debet, neq; pars operæ intelligi
potest.* Idem significat. l. In executione. §. secunda. &
l. Stipulationes. ff. de verb. oblig. l. Stipulatio. §. quæ
fitū. ff. de noui operis nunti. & hanc nostrā sententiā,
factum scilicet secundum naturā diuisionē nō reci-
pere, tradunt quoq; Eguinarius & Charonda, hic in
l. 2. ff. de verb. oblig. ille in. l. Seruitutes. §. viæ. ff. de
serui. Sed tamē nō satis huius rei rationē explicant.
Ex his ergo opinor cōstare rationē ad l. 2. tit. 4. li. 3. 4
fori. quæ expressim inquit, furnū, molendinū, torcu-
cularq;, indiuidua esse: enimvero nulla alia de causa
hæres diuisionē nō recipiūt, quā quod earū vsus
in facto cōsistat: vt res ipsa demonstrat. Hinc quoq;
existimo cōstare rationē, quare testamentū sit indi-
uiduū. l. Si quis. et ibi Bal. ff. de testa. quia nēpe volū-
tas res facti sit. l. Bonæ fidei. ff. de ad qui. rerū domi.
Hinc etiā ratio reddi potest, quare sacra missarū mi-
steria indiuidua sint. c. Nihil. 7. quæstione. 1. nā vt ibi
textus inquit, neq; perfecta videri poterūt, nisi perfe-
ctionis ordine compleātur. Hac etiam de causa ma-
gistratum officium indiuiduum dicitur. l. Impera-
tor. ff. ad municip. quia scilicet in faciēdo consistit.

§. PRIMVS.

EMVM ex his manifestissimē ap-
paret, quamobrem seruitutes in diui-
duæ sint. l. 2. §. & harum. & l. Stipula-
tiones. ff. de verbo. oblig. in qua qui-
dem ratione quærenda nō mediocri-
ter interpretes insudasse video: & licet diu (vt aiūt)
istum

istum saxum voluerint, tamē an veram rationē asse-
cuti fuerint, ipsi viderint. Ego sanē existimo ob id
seruitutes diuisionem nō recipere, non quidē quia
incorporales sint, nam & vsusfructus incorporalis
est, vt Inst. de rebus corpora. & incorpo. et tamē di-
uisionem recipit. l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad. l. Falcid.
Sed idcirco quidē seruitutes diuisionem non reci-
piunt, quia in facto consistunt. Quid enim aliud est
seruitus itineris, quā ius eūdi agendi? quid item a-
queductus seruitus, nisi ius aquæ ducēdæ per fun-
dum alienū. §. 1. Insti. de seruit. deniq; id generaliter
in cæteris seruitutibus obseruare licebit. Cū igi-
tur factū diuisionē non recipiat, cōsequitur neque
seruitutes, quia in faciēdo earū vsus cōsistat, diui-
sionē nō recipere: et hanc quidē rationē (ne à riuu-
lis, sed à fonte quæramus) nulli ali acceptā ferre de-
bemus, quā Iuriscō. in l. Viæ. ff. de serui. Viæ inquit
*actus aquæductus pars in obligationem deduci non potest, quia
eorum vsus in diuisus est.* hæc Iuriscō. Sed cedo quare
eorū vsus in diuisus est? quia scilicet facti res est. & sa-
nē postquam hanc rationem in illa lege notauerā,
reperi idem placuisse Eguinario ibidem. quo nomi-
ne ingenio meo gratulatus sum, quod tanti vi-
ri ingenio respondisset. Patereā ex superioribus
constat item ratio, quare vsus indiuiduus sit. l.
Vlus pars. ff. de vsu, & habita. cū etenim vsus
in facto consistat, nihilque aliud in vtu, quā
factum reperire liceat. l. 1. ff. de vsu & habi. &
declarat Romanus Pontifex in dicta extrauag. ad
conditorem, factum verò diuisionem non reci-
piat: conuenienter apparet, neq; vltimū diuisionem
reci-

recipere posse. Vfusfructus verò idcirco diuisionē pa-
 randū. ff. de accepti. quia licet sit ius incorporale,
 tamē ius istud cōsistit in re corporali, scilicet in fru-
 ctibus, qui corporales sunt, & diuisionē recipiūt. §.
 1. Inst. de rebus corpo. & incorpo. Sed illud profectō
 mirū videtur, vt vsusfructus sit diuiduus, cum inte-
 rim in se cōtineat vsum, qui est indiuiduus: cōtrā ve-
 rò aquæductus sit indiuiduus, cū tamen in se conti-
 neat rē diuiduā, nempe aquā. Et sanē de aquæductu
 rationē expendit magis latē, quā verē Bart. in di-
 cta. l. Stipulationes nō diuiduntur. 2. oppos. cui cate-
 ri quoq; assentiūtur: de vsufructu verò rei forsan dif-
 ficultate fractus reliquit cogitandū. At ipse verissi-
 mā huius discriminis rationē deprehēdisse videor:
 illā scilicet, quia in vsufructu fructus, qui res corpo-
 ralis est & diuidua, principaliter inest, vsus verò ac-
 cessoriē, in aquæductu verò per contrariū, ductus,
 qui est facti & indiuiduus, principaliter inest, aqua
 verò per accessionē, seu accessoriē, vt aiūt: quod qui-
 dē vel ipsa vtriusq; verbi syntaxis demōstrat. Cum
 igitur in iure principalis, nō accessoriij (vt vocāt) na-
 tura sit spectāda. l. Eū, qui ædes. ff. de vsucap. tex. in.
 c. Ex literis. de iure patro. euenit, vt vsusfructus diui-
 sionē recipiat, aquæductus cōtrā nō recipiat. Quod
 autē de vsu constitutū est, vt diuisionē nō recipiat,
 idem quoq; de habitatione recipiendū erit: cū con-
 stet illam perinde ac vsum in facto cōsistere. l. Si ha-
 bitatio. ff. de vsu, & habit. & id satis Iuriscōsul. signi-
 ficasse videtur, cū generaliter definiāt omnes serui-
 tutes excepto vsufructu diuisionem nō recipere. l.

l. §. si vsusfructus. ff. ad leg. Falcidiam. l. 2. §. & harum.
 nō est in dubio. Bart. ap. l. 2. de aqua quam feren-
 dus est Ludouicus Charonda, qui contrarium scri-
 psit in dicta. l. 2. ff. de verb. oblig. deceptus quidem ar-
 gumēto. l. Cum antiquitas. C. de vsufruct. quæ tamē
 (nifallor) nihil ad hāc rē pertinet. Hęc sunt, quæ sen-
 tio de ratione, propter quā facta diuisionē non reci-
 piant: quæ quidem hoc magis notanda esse arbitror,
 quò lōgius interpretes à vera ratione abfuisse viden-
 tur. quāuis enim ea inuestiganda multi sermone fue-
 rint: nihil aliud tamen præstitisse videntur, quā vt
 magnas, & (vt aiūt) cimmerias tenebras in hāc mate-
 riā infuderint ita, vt si eorū commentarios satis pon-
 derosos vel summo studio scruteris, nihilomāgis cla-
 rescant intellectus. id quod etiā nonnulli ex ipsis fatē-
 tur, in quibus Ias. in d. l. 2. §. & harū. ff. de verb. oblig.
 Quoniā verò facta, vt diximus, secundū naturā di-
 uisionē non recipiunt, id etiā locum habere dicen-
 dū est, à principio, scilicet in contrahendo, seu stipu-
 lando, quod sanē apertissimē ostendit illa lex, Stipu-
 lationes non diuiduntur. inquit enim. *Horum diuisio
 corrumpit stipulationem.* Et ne longius abeamus, plus-
 quā apertissimē probat. l. Libertus, qui post indi-
 cionem. ff. de oper. liber. inquit enim. *Neque promitti,
 neque solui, neq; deberi, neq; peti pro parte poterit opera.* Quo-
 circa haudquaquam audiendus est Bart. qui contra-
 riū scripsit in dicta. l. Stipulationes. quæ ff. 6. nisi for-
 san putaueris plus Bart. quā Iuriscōsulto (ide est plus
 vmbre, quā Soli) tribuendum esse. Neque sibi quis
 blandiatur ex eo, quòd fundi partem stipulari possu-
 mus, & foueæ pars purgari valet. l. 2. §. pratercā. ff. de
 aqua

non est in dubio qd dicitur nō recipi cōtra vsum
 Bart. ap. l. 2. de aqua quam feren-
 dus est Ludouicus Charonda, qui contrarium scri-
 psit in dicta. l. 2. ff. de verb. oblig. deceptus quidem ar-
 gumēto. l. Cum antiquitas. C. de vsufruct. quæ tamē
 (nifallor) nihil ad hāc rē pertinet. Hęc sunt, quæ sen-
 tio de ratione, propter quā facta diuisionē non reci-
 piant: quæ quidem hoc magis notanda esse arbitror,
 quò lōgius interpretes à vera ratione abfuisse viden-
 tur. quāuis enim ea inuestiganda multi sermone fue-
 rint: nihil aliud tamen præstitisse videntur, quā vt
 magnas, & (vt aiūt) cimmerias tenebras in hāc mate-
 riā infuderint ita, vt si eorū commentarios satis pon-
 derosos vel summo studio scruteris, nihilomāgis cla-
 rescant intellectus. id quod etiā nonnulli ex ipsis fatē-
 tur, in quibus Ias. in d. l. 2. §. & harū. ff. de verb. oblig.
 Quoniā verò facta, vt diximus, secundū naturā di-
 uisionē non recipiunt, id etiā locum habere dicen-
 dū est, à principio, scilicet in contrahendo, seu stipu-
 lando, quod sanē apertissimē ostendit illa lex, Stipu-
 lationes non diuiduntur. inquit enim. *Horum diuisio
 corrumpit stipulationem.* Et ne longius abeamus, plus-
 quā apertissimē probat. l. Libertus, qui post indi-
 cionem. ff. de oper. liber. inquit enim. *Neque promitti,
 neque solui, neq; deberi, neq; peti pro parte poterit opera.* Quo-
 circa haudquaquam audiendus est Bart. qui contra-
 riū scripsit in dicta. l. Stipulationes. quæ ff. 6. nisi for-
 san putaueris plus Bart. quā Iuriscōsulto (ide est plus
 vmbre, quā Soli) tribuendum esse. Neque sibi quis
 blandiatur ex eo, quòd fundi partem stipulari possu-
 mus, & foueæ pars purgari valet. l. 2. §. pratercā. ff. de
 aqua

aqua plu. arcend. l. Locus. ff. de acqui. posse. quarum
 argumento deceptus est Bar. Nam tum quidem fun-
 dus, locus, seu fouea diuiditur, nō verò factū, quod
impossibile est, vt diuidatur aduersante & repugnā
te natura: æquē etiam vsus seruitutum temporibus
 secerni potest, fortē vt quis post horam tertiam vs-
 que ad horam decimam eo iure vtatur, vel vt alter-
 nis diebus vtatur. leg. Via. §. vsus. ff. de seruitu. nam
 eo casu vsus, qui facti est, non diuiditur, quia neque
 potest, sed distinguitur, per variationem temporis,
 vel modificatur, vt ita dixerim. l. Seruitutes. §. mo-
 dum. ff. de serui. & ita declarat Bart. in dicta. leg. Sti-
 pulationes. oppo. 2. cui tamē si addideris illud, quod
 rectē addi potest, eo casu tempus diuidi, non verò
 vsus, quia neque potest, nihil illa lex impedimenti
 intulerit. Maneat igitur, factum secundum naturā
 indiuiduum esse, quam quidem cōclusionem mul-
 tis procellis ereptam, eandem rursus velut in Syrtes
 placet adigere: is est tex. in. leg. 4. §. Cato. ff. de ver-
 bo. oblig. quem non iniuria Syrtum nomine, pro-
 pter multas in eo scaturientes difficultates, notasse
 videmur. Ille igitur tex. ita vehementer superiorem
 conclusionem exagitat, vt tantum non submerge-
 re videatur. Ait enim aliud esse factum diuiduum,
aliud indiuiduum, at si secundum naturam, vt dixi-
mus, & verissimum est, factum diuisionem non re-
 cepit, necessario id indistinctē procedere debet:
 nam vt Aristo. libro. 5. Ethico inquit, ea, quæ natu-
 ralia sunt, immutabilia sunt, & idem vbiq; valēt:
 probat idem. §. sed naturalia. Inst. de iure natu. gēt.
 & ciuili. Accedit eodem quod Baldus noster Iu-
 rispe-

risperitorum Philosophaster inquit in. l. Quod de-
 bitori. C. de pact. id quod natura impossibile est, nō
posse possibile effici legis autoritate. Sed huic diffi-
cultati ita mihi satisfieri posse videtur, quod ideo
 Iuricons. in dicto. §. Cato. factum indiuiduum ap-
 pelet, non quia illic facti substantia diuidatur, sed
 numero, id est, in personis hæredum diuisio fiat, de
 ea enim diuisione inter hæredes facienda loquitur,
 numero verò factum diuisionem nequaquam asper-
 natur, vt ostēdit Iuriscō. in. l. Stipulationibus. §. ope-
 rarum. ff. de verbo. oblig. ait enim. *Diuisio eius stipula-*
tionis non in partes operarum, sed in numerum cedit. Quasi
 apertius Iuricon. dixerit, opera seu eius substantia
 non diuiditur, sed numerus operarum. Atq; ita ille.
 §. Cato. nostræ sententiæ non repugnat, cum enim
 numero factum diuiditur, non tam factum, quā
 numerus ipse diuisionem recipit: at nos facti substā-
 tiam diuisionem recipere negamus.

§. SECVNDVS.

IS itaque tam altē materiæ utili-
 tate suadente repetitis, ad propo-
 sitam quæstionem accingamur, nē-
 pe an is, qui faciendum aliquid pro-
 misit, velit nolit, ad faciendū co-
 gi debeat. Et fanē quod ad ius cō-
 mune attinet, cōmuniter receptū est, nō posse facti
 promissorem inuitum cogi ad faciendū, sed præstā-
 do id, quod interest, liberari. Hanc sententiā ample-
 ti-

Etitur Bar. in l. Stipulationes non diuiduntur. qua-
 st. 8. cui ceteri illic astipulantur. & deniq; commu-
 nem testatur Iaso. in l. Si quis ab alio. §. fin. ff. de re iu-
 di. Ceterum quantum ad nostrates leges Regias per-
 tinet, nonnulla est inter iuris Interpretes dissensio.
 Si quidem Grego. Lop. in l. 3. titu. 14. part. 5. in ea est
 sententia, vt existimet hanc communem sententiā
 antiquatam esse per quasdam leges Part. quas allegat.
 Placet itaque ei hodie semper cogendum facti pro-
 missio rem vt faciat, id quod iure Pontificio omnino
 verum esse tenuere nō pauci, quos refert Domi. Co-
 uarrtu. in. cap. Quauis pactum. de pactis. 1. par. §. 4.
 versi. 8. at Anton. Gomez vir quidem multis nomi-
 nibus laudandus. in tom. 2. varia. resolun. c. 10. num.
 20. contrariam sententiam amplectitur affirmans ni-
 hil nostrati Regio iure immutatum esse. cui ego in
 hac parte magis assentior: etenim argumentū, quod
 Grego. assumit ex illis legibus septem partitis proce-
 dit à contrario sensu: atqui apud nos verissimum est
argumentum à contrario sensu ad alterius iuris cor-
rectionem vim nullam habere. glo. in. cap. 1. de ata.
 & quali. in. 6. ver. permittimus. Iaso in. l. 1. num. 37. ff.
 de off. eius, cui mād. est iurisdictio. Sed neque quid-
 quam oberit. l. 5. titu. 27. par. 3. qua cautū est eum, qui
 ex re iudicata teneatur facere, cogēdum omnino vt
 faciat: nam secundum Anto. Gom. illa lex est acipiē-
 da secundum ius commune, scilicet nisi is, qui tene-
 tur facere malit id, quod interest, prestare. Vel verius
 illa lex est accipienda in casu, quo loquitur: quū quis
 ex re iudicata tenebatur facere, nam tum & secundū
 ius commune sententia præcisim obligat ad facien-
 dum,

dum, sicuti placet Baldo in. l. Qui restituere. ff. de
 rei vēd. & ita ibidem intellexit illam legem Grego-
 rius ipse, vt interim omittam leges Par. in dubio se-
 cundum ius commune interpretandas esse: vt pas-
 sim nostrates scriptores admonent. Maneat itaque
 tam iure communi, quā regio obligatus ad faciē-
 dum non omnino cogendum, vt faciat, sed audien-
 dum si malit facti aestimationem, seu id, quod inte-
 rest, prestare. Ad hanc tamen regulam non paucas
 exceptiones afferunt Interpretes in dicta. l. Stipu-
 lationes non diuiduntur. & in dicta. l. 2. §. harum. &
 §. sed si in facto. & Anto. Gom. loco modò citato.
 Anto. Burg. in rubrica de emp. & vend. num. 3. & a-
 lij, quos allegat Dueñas regula. 291. Miror tamen su-
 perioribus in locis non meminisse doctores cuius-
 dam singularis limitationis, quam scribit Bald. in.
 l. 1. C. de senten. quæ pro eo, quod interest, profert.
 ubi bellissimè inquit: quotiescunque in contractu
guarentigio (quod vocant) factum promissum fue-
rit, præcisim teneri promissorem ad faciendum, cui
astipulatur Ias. in. l. Certi conditio. num. 20. ff. si
certum petatur. quod tanquam singulare hīc refer-
re fuit cordi. Circa id verò, ne mām hanc senten-
 tiam relinquamus, necessarium punctum atque iux-
 tā difficile sese offert: nempe, cum ita in instrumen-
 to guarētigio factum promissum est, vtrum pro eo,
 quod interest, executio locum habeat, scilicet quan-
 do nominatim de eo, quod interest, cautū nō fuit;
 nam si expressim fuisset cautum, nihil dubij esset e-
 xecutionem locum habere, facta liquidatione eius,
 quod interesset. Et planè, vt diplomate iter aga-
 mus,

Diplomate v-
ti quid sit ape-
rit Iurisc. in. l.
Cōtinuus. §.
1. ff. de verb.
oblig. & Plin.
Iun. lib. 10. e-
pist. vltima e-
pist. Beroal. in
Suetonio. in vita
Cæsaris Aug.
mus, est hæc quæstio pro vtrâq; parte tractata apud
Ias. in. l. Certi conditio. nume. 20. ff. si certum pet. &
demū testatur cōmunē esse opinionē, executionē
locum non habere: an rectē tamen autoritatē com-
munis opinionis ei impartiat, ipse viderit. Ean-
dem opinionem sequitur Suarez in. l. Post rem. li-
mit. 4. ad legem Toleti. Ego verò, vt quid in hac re
sentiam, in medium proferam, in primis animad-
uerto doctores vel in ipso quæstionis errare funda-
mento, & tanquam in scirpo (vt aiunt) nodum quæ-
rere. Falsum est enim quod aiunt, in obligationib9
faciendi post moram succedere obligationem ad
id, quod interest: non succedit enim ad id, quod in-
terest, sed ad facti veram æstimationem, vt apertē
apparet ex illa. l. Stipulationes non diuiduntur. §.
Celsus. at inter veram facti seu rei æstimationem,
& id, quod interest, longē quidem interest. Enim
verò, id quod interest, extra rem est, est que lōgē di-
uersum ab ipsa facti vera æstimatione. l. Hæc verba.
n. 193. ff. de verb. sig. l. In furti actione. ff. de furtis. l. 1.
§. non tantum. versi. considerandum. ff. de tutelis,
& rationibus distrah. l. Si plus. ff. de euictio. l. 1. §. si.
ff. si quis ius dicenti non obtemp. l. Si fundus. ff. lo-
cati. Debuerant ergo doctores potiùs quærere, an
cū factum ex syngrapha seu instrumento guaren-
tigio deberetur, post moram locum habeat executio
pro vera facti æstimatione. Quam quæstionem vt¹²
absoluam, proculdubio existimo executionem pro
vera facti æstimatione locum habere. Id vero (vt cē-
tera omittam) vel vno argumento conuincam, nē-
pe ex. l. Iulianus. ff. de confess. ex qua notat Bart. re-
per

perempta posse nihilominus ex instrumento gua-
rentigio, in quo contenta erat, pro vera rei æstima-
tione executionem peti. Bart. verò (vt cæteros ta-
cēā) sequitur Suarez in leg. Post rē. notabili. 3. & Pa-
la. Ruu. in. l. 63. Tauri, num. 32. Ergo idem dicendū
est in nostra quæstione, vt post moram pro vera fa-
cti æstimatione executio locum habeat. Possem & a-
lia multa in hanc partē afferre, præsertim quæ affert
Ias. in. d. l. Certi cōditio. & Suarez in. l. Post rē. ex-
tensione. 2. ad legem Toleti. quæ quidem mirum in
modum nobis suffragantur. Sed si paucis res appa-
ret, quorsum quæso attinet Solem (vt aiunt) facibus
illustrare? nisi forte vt nimium disputando (vt est in
proverbio) veritas amittatur. Sed hæc hætenus. In-
diuiduorum materia latē patet, atque inter omnes
ferē subtilissima est: verum neq; mei instituti meta,
neque huius voluminis exiguitas me ampliùs habe-
nas laxare patitur.

An pater, qui vnicum tantum filium habeat,
possit facere prælegatum, præceptionem
seu fideicommissum (siue, vt vulgò loquū-
tur, meliorationē) tertiæ partis bonorum
suorum in fauorem descendentiū. Cap. 7.

V Nici filij patrem posse ei prælegatum facere non tantū
quintæ partis, sed & tertie, late aduersus communem
asseritur per totum caput.

Verbū melio-
rare & melio-
ratio Latinum
est. utitur eo. l.
Si usufructus
§. sed si. ff. de
usufruct. l. si.
C. de neg. ge-
st. l. si. C. de iu-
re emphiteo.
in alia significa-
tio. tamē illic
accipitur, nos
in vulgari ut
intelligamur
accipimus.

NOSTRATE S Interpretes
vno ore consentiunt omnes, non
valere prælegatum seu fideicomis-
sum (seu, ut interim vulgari verbo
utar, meliorationem) tertiae partis
relictum à patre filio suo, quem v-
nicum habeat. Huius opinionis auctor est Pala. Ru-
ui. in l. 27. Taur. nume. 23. cui astipulatur Bernard.
Diaz reg. 141. & Dominus Couarr. lib. 1. varia. reso-
lu. cap. 19. num. 3. & Grego. Lop. in l. 2. titu. 15. Part. 2.
glos. 1. & iterum in l. 8. titu. 4. Par. 3. versu. actio. An-
ton. Gome. in l. 13. Tauri. num. 19. & nouissimè Gas-
par Baëcius de non meliorandis filiis. cap. 9. Quan-
uis autem istorum virorum summa sit autoritas,
quippe qui plurimum & iuris scientia & multa-
rum rerum cognitione valeant, valuerintque non
tamen mehercule tantum valere debet, ut veritati
quidquam possit asserere præiudicij. Veritatē enim
omnia vincere certissimum est. Proinde ipse quan-
tuluscunque sim, quoniam videre videor istorum
opinionem veram non esse, non verebor veritate
sola comite cum eis in arenam descendere, manum
que conferere: speroque Deo fauente futurū ut isto-
rum autorum opinionem (quod eorum pace dixe-
rim) fallam esse ostendam. Hæc autem disputatio il-
lum habebit effectum, quod si melioratio valet, po-
terit ei pater quodcunque onus per fideicommissum
iniungere, in fauorem scilicet futurorum liberorū.
iuxta tex. in l. 11. titu. 6. lib. 3. Recopil. Sin verò non
valeat, minimè id patri licebit, cum sit certissimū
qualitem non consistere sine subiecto. Igitur breui
tati

tati consulentes simul exponam, quæ nobis suffragā-
tur, simulque argumentis contrariis satisfaciā. Pro
hac igitur nostra sententia (ut à notissimis & rectis-
simis regulis exordiamur) suffragatur in primis
illud, quod vulgò dici solet, Vbi fuerit eadē vel ma-
ior ratio, idem iuris statuendū esse. l. Illud. ff. ad legē
Aquil. l. A Titio. ff. de verb. oblig. & illud l. 1. de iur. iur. Verū
in hoc casu, de quo agimus, maior utique ratio sua-
det ut demus patri hoc ius prælegandi & meliora-
tionem faciendi, quando vnicum habeat filium, quā
quando habeat plures. Nam pluribus liberis extan-
tibus, si vni prælegat, cæteris damnum inferitur: quia
ab eis aufertur quod fratri prælegatur, atque præte-
rea iniuria quodammodo cæteri afficiuntur, agrè
enim ferunt fratrem sibi anteferri: unde eo nomine
non rarò inter eos solent lites atque similitates sub-
oriri. l. Cum oportet. C. de bonis, quæ liber. Quæ
utiq; incommoda palam est cessare, quando pater
vnico filio prælegatū relinquit: nemo enim est, qui
queratur, nemo est, qui damnum vel iniuriā accipiat,
ipse solus est, ipse solus, quod gratissimum est, bona
cuncta paterna nanciscitur. Quamobrem non inui-
tus hoc loco quæserim à vobis alioqui sapientissi-
mi Interpretes, quo iure vobis hæc sententiā astrua-
tis? Quo iure patri vnicum filium habenti, quod in
nullius iniuriā vertat, negatis; quod plures filios
habenti conceditis? An quia defunctorum volunta-
tes arctandæ sunt, aut restringendæ? At contrā eas la-
tè benignè quæ interpretandas esse cuncta iura procla-
mant. An quia fortè in anterioribus legibus simile
quodpiā reperiatis exemplū, quod sequamini? At id

minimè dici potest, quinimo anteriores omnes leges in legitima filiorum portione definienda eam rationem habuisse videntur, ut quanto plures liberi extarent, tanto magis legandi & fideicommittendi facultatem contraherent: atque ex diuerso, quò pauciores, eò maiorem patri legandi copiā laxarēt, atq; extenderent, ut est videre in Authē. de triente, & semisse, col. 3. & in l. 17. titu. 1. part. 6. Quod est igitur vestræ opinionis fundamentum? Atat illud est, quòd dicatis verbum meliorationis in unicū filiū non quadrare; ac proinde fatemini etiam unico filio extante non prohiberi patrem ei meliorationē quintæ partis facere. Quoniam cum hoc quincuns extraneis relinqui possit, is unicū filius tāquam inter extraneos rectè eligi dicatur. Sed hoc vestrū argumentū sapientissimi viri quā validū efficaxq; sit, vos ipsi videritis. At, mea quidem sententia, non est adeò forte, ut ob illud à vero deflectere debuisse tis. Primum, quia nō est nouum in iure, ut ea verba, quæ prælationem præ se ferunt, in vnum tantum cadant. vnde id quæritis? id mihi nequaquam credatis velim, nisi illud apertissima Iurisconsultorum responsa probauerint. atque in primis. l. In vulgari. ff. de verb. sig. cuius hæc sunt verba. In vulgari substitutione, qua ei, qui supremus morietur, hæres instituitur; rectè hæres substitutus etiam unico intelligitur, exēplo duodecim tabularum, ex quibus proximus agnatus etiam solus habetur. Idē ostendit. l. Illa. ff. eodem ti. Illa verba (inquit) optimus maximus vel in eū cadere possūt, qui solus est. Idē demonstrat quoq; l. Proximi ff. eod. tit. & l. 1. §. proximus. ff. unde cog. tex. etiā in l. Qui duos. §. nā & qui unicū. ff. de

de rebus dub. his verdis. Nā & qui unicū filium habet, si supremo morienti substituit, non videtur inutiliter substituisse. Hactenus Iurisc. Non aliter etiam primogenitus dicitur is, qui solus est. c. Ioseph. de verb. sign. Deinde totum hoc vestræ opinionis fundamentum funditus euertitur ex eo, quòd non minùs verè, quā eruditè tradit Tellus Fernand. in l. 21. Taur. n. 5. & 6. vbi ex legibus Regijs probat hoc verbum meliorationis non semper significare electionem seu prælationem, sed potius legatū seu donationem. Iā illud quoq; notius est, quā ut nostra admonitione indigeat, cōparatiuū propositiuo non rarò in iure poni solere. gl. in c. Omnis. verb. doctiorē. 7. q. 1. l. Verbuū ampli9. ff. de verb. sig. Quòd si adhuc his nō assenti mini, animaduertite quæso hoc verbū meliorationis etiā unico filio extante electionē & prælationē significare, nē per respectu futurorū liberorum, inter quos parētibz prælegandi & fideicommittēdi plena est à lege tributa potestas. l. 11. titu. 6. lib. 5. Recopila. Definite ergo, definite iam hoc loco toties nobis tā intempestiuè hoc verbum meliorationis obstrepere, & nolite quæso tam infirmo (ne dicam futili) argumento, toto iure totaque ratione refraganti, tā acerbam parentis solitudini inurere sententiam. præsertim cum tale etymologiæ argumentum aliqui non omnino perpetuum sit, sed plerunque fallax & infirmum, ut videre licet apud Interpretes in. leg. 1. §. appellata. ff. si certum petatur. Ad hæc, huic nostræ sententiæ suffragatur, quòd si cuti respectu extraneorum quinta pars bonorum filio legata intra ipsam legitimam portionem non computatur

tur: æquè etiam hæc tertia pars filio legata intra ipsam legitimam portionem non computatur, Suarez in leg. Quoniam in prioribus ampliatione. 7. num. 4. Pala. Ruu. in leg. 27. Tauri. & in ca. Per vestras. §. in constituenda. num. 11. & Dominus Præsul Couarruias. lib. 1. varia. cap. 19. num. 4. & id aperte probatur in leg. 11. titul. 6. lib. 5. Recopila. Ceterum nostrates Interpretes istud argumentum in suam sententiam afferunt ex eo, quod respectu extraneorum huiusmodi tertia pars intra legitimam computetur, cõstet que in hac specie, de qua agimus, scilicet vnicò filio extante cæteros omnes extraneos esse. Sed huic quidem argumento ex supradictis quoque patet responsum: tum quia nulla iusta discriminis causa potest dari, quare magis hæc tertia pars non computetur intra legitimam vnicò filio extanti, quàm quando pluribus: & idcirco tantundem utroque casu est recipiendum: tum quia hæc tertia pars non solum ipsorum filiorum respectu intra legitimam filiorum portionem non computatur: sed etiam respectu cæterorum descendendum: l. 2. & l. 11. titul. 6. lib. 5. Recopil. & proinde tantum abest, ut istud argumentum Interpretibus opituletur, ut ex diuerso in nostræ partis aceru non immerito aggregari valeat. Sed quid moror, cum hanc nostram sententiam non obscure probare videatur illa lex vndecima titu. 6. lib. 5. Recopil. qua quidem indultum est parentibus, ut ascendentibus descendentibusq; desideratis, etiam inter cognatos, ac deinde inter extraneos legandi & fidei committendi de hoc quadrante liberam habeant facultatem. Quis verò non videt liberos deficere non posse:

posse, nisi ad vnum tantum prius ventum sit? Neque quicquam refert, si quis dixerit hanc legem accipiendam, pluribus liberis tempore meliorationis superstitibus: nam hoc nihil aliud est, quàm diuinare. Et refragaretur item regula illa, Ea, quæ in eam causam venere, à qua incipere, non potuere pro non scriptis haberi. l. Si in metallum. ff. de ijs, quæ pro non scriptis habentur. Et quid quæso interest an à principio, vel post liberi deficient? illud solum dixeris, quod hic verbum meliorationis quadret, illic non quadret. At hoc futile esse argumentum, neque dignum, propter quod à legis ratione discedamus, paulò ante monstrauius. Parui quoque refert, quod interpretes aiunt, leges Regias de hoc quadrantis melioratione loquentes loqui semper pluribus liberis extantibus. Nam primum liberorum pronuntiationem in vno etiam intelligi certum est. l. 1. C. de condi. insert. l. Gallus. §. quid si is. ff. de libe. & posth. & utrobique scriptores. Deinde illæ leges non quidè disponendo, sed narrando plurium liberorum mentionem faciunt, idque etiam ratione frequentioris usus. Quibus casibus non rectè ex talibus legibus argumentum sumitur, iuxta ea, quæ tradit Ias. in l. 1. n. 31. C. de sacrosanct. Eccles. Præterea leges etiam in plurali loquentes procedere etiam in vno, si eadem sit ratio, probat glo. in cap. 1. verb. capella. ne clerici vel monachi. in. 6. & tradit Tiraq. de retract. linag. §. 1. glos. 21. num. 8. & latiùs in l. Si vnquam. vers. si. suscepit liberos. n. 215. Quid? quod non nunquam leges ipsæ Regiæ in singulari numero loquuntur. l. 5. & l. 12. titu. 6. lib. 5. Recopil. Deniq; pro hac opinio-

ne, alijs multis omisis, faciunt ea, quæ pro æquitate contra rigorem cōmuniter disputari solēt: est enim hæc quæstio de bono & æquo. quo in genere, vt Iuris con. inquit, plerunq; sub autoritate iuris scientiæ pernitiōse erratur. l. Si seruum Stichū. §. sequitur. ff. de verb. oblig. eodē pertinet. l. In summa. §. itē Varus. ff. de aqua plu. arcend. l. 3. §. si quis quasi. ff. de cōdit. caus. dat. & quæ copiose copiosus Tiraq. affert in tract. linag. §. 35. glo. 1. nu. 7. cum seq. Deniq; sicuti Cicero pro Murena antiquos Iurisconsultos: ita nos nostros Interpretes hoc loco carpere rectē possumus, quod verba tenentes æquitatem relinquunt. Ac latius hæc nostra sententia confirmatur ex ipsius Cicer, verbis pro Aul. Cecinn. *An tu (inquit) qui tam diligenter & tam callidē verbis controuersias, non æquitate dijudicas, & iura nō utilitate communi, sed literis exprimis: poteris ne dicere deiectum esse eum, qui iactatus non erit. An non cum voluntas & consilium & sententia interdicti intelligatur, impudentiam summam aut stultitiam singularem putabimus, in verborum errore versari; rem & causam & utilitatem communem non relinquere solū, sed etiam prodere. Quæ enim lex, quod fœdus aut testamentum nō infirmari aut cōuelli potest, si ad verba rem deflectere velimus, cōsilia autē eorū, qui scripserunt, & rationem & autoritatem relinquamus? Ex his igitur non solū (vt existimo) nostra hæc sententia est confirmata, sed pariter argumentis cōtrarijs est satisfactum. Solū restat, vt profligemus argumentum, quo vtuntur doctores ex. l. Vtrum. ff. de assign. liber. & §. 2. Inst. eodē. tit. quibus est expressum, ius illud assignandorū libertorum competere patri, qui plures filios in potestate habeat: similiter ergo a-*
iunt

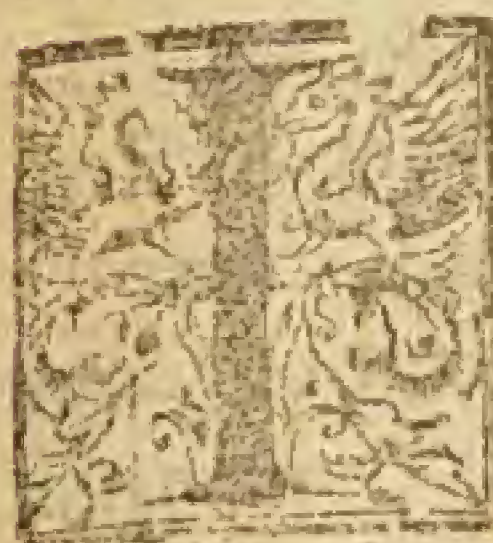
iūt Interpretes, statuēdū esse in hac tertia parte bonorū. Sed neq; hæc autorū argumētatio quidquam nobis negotium facessit: maxima enim diuersitatis ratio in hoc casu versatur. Cū etenim hominum vita mortalis sit, superuacuū esset, illam libertorum assignationē in futuros descendentes facere, cū liberti perpetuō viuere nō possint: vnico autem filio frustrā assignaretur, quippe cū ipse sine tali assignatione ius patronatus haberet. At è contrario hæc bonorum meliorationem, de qua agimus, palām est satis consultō futuris descendentes relinqui, cū bona perpetuō durent, atq; proinde nō est inutilis melioratio vnico filio facta: quoniam etsi absq; melioratione filius ille cuncta bona patris habiturus sit; at tamen futuris descendētibus nō satis consultū esset. Igitur, si verum amamus, si magis veritate ipsa, quā autorū opinione flectimur: apparet nihil esse, quod nobis obstet, sed summam pro nobis rationem facere. Quod si adhuc candide lector in re tam aperta anceps es, pone quæso ante oculos te vnici filij patrem esse, atque deinde omnibus fortunæ bonis abundare, ac euestigio ne tui memoria intereat, ac vt familiæ tuæ consulas, velle te (quod omnium mortalium ferè est ingenium) posteris tuis bona tua fidei cōmissi & meliorationis vinculo ligata relinquere; occurratq; tibi quispiam, qui dicat id tibi facere per ius nō licere, nō quia id lege sit phibitū, sed quia dicat ita Interpretum opinione comparatum esse. Dispaream si non statim in Iure peritos stomacheris, si nō continuō queraris à tota ratione alienum esse non licere tibi vnico filio extante id facere citra vl-
lius

lius iniuriam, quod facere pluribus extantibus non sine quorundam iniuria liceret. Si non statim exclames, hoc ius non esse, sed summam iniuriam ex verborum aucupijs, legis mēte, iurisq; ratione cōtempta tales in ius opiniones inducere. Si ergo ita se res habet, quid quæso dubitas, nostræ accedere sententiæ? Nam quod contraria opinio communis sit, parum quidē te mouere debet, nam cū de veritate conflictet, plus quidem ratio, quā vulgari opinio valere debet. vt probat. l. i. §. si dos. ff. de impē. in reb. do tali. fact. & l. Nemo. de sentē. & interlocu. omnium iud. & c. Capellanus. de ferijs. & tradūt Panor. & ceteri in c. i. de constitut. & Mathesil. in peculiari tract. de electione verioris opinionis. & Ioan. Neui. in sua Sylua. lib. 5. n. 67. Ac de hac quæstione satis. An verò quando pater filio vnico prælegatum seu meliorationem fecit, alijs filijs postea natis, melioratio irrita fiat; consule Grego. Lopez in l. 8. titu. 4. part. 5. verbo. à otro. & Dominum Couarru. libro. i. variarum, c. 19. n. 2. & 4. Baëcium de non meliorandis filiabus, c. 9. Quibus adde quæstionem affinem, an beneficium Regium ad maius institutum datum illi, qui vnicum filium habeat, post alijs filijs natis, irritum fiat; per Grego. Lop. in l. 32. tit. 9. par. 5. in glo. magna, col. penul. vers. quid autem.

Quemadmodum is, qui habita fide pretij vendidit, sibi prospicere possit aduersus ceteros emptoris creditores. Cap. 8.

Is,

Is, qui habita fide pretij vendidit, sibi prospicere potest, si in contrahendo cauerit, vt res vendita præcario a pud emptorē sit, quoad pretium vniuersum persoluitur. n. 3.
Eadem cautio erit, si emptor fundum conducto acceperit, donec pretium soluerit. n. 4.

IN T E R omnes iuris Interpretes cōstat, cum, qui habita fide pretij rem vendidit, non esse potiore in re ipsa vendita prioribus ipse emptoris creditoribus, Faber. in §. venditæ. Inst. de rerum diuisio. Bart. in l. Si cū dotem. §. si. num. 10. ff. solu. mat. & denique communem testatur opinionem Ias. in l. Creditor. ff. si cert. petat. & alij relati à Domino Archiepiscopo Couarru. lib. i. varia. cap. 7. num. 2. Videamus igitur an venditor aliqua cautione, siue maius cautela, sibi prospicere possit. Et quibusdam sanè placet, satis venditori cautum esse, si in venditionis lege comprehensum fuerit, ne aliter dominium rei venditæ ad emptorem transferatur, quā si prius totum pretium exolutum fuerit. Hanc cautelam alios referens tradit Capola cautela. 124. num. 2. & eam quoq; ponit nemine tamen citato noster Grego. in l. 28. titu. 13. Part. 5. & memoria recolo idem excepisse me ab acutissimo iuxtaq; sapientissimo doctore Aguilera nunc Regio Senatore meritisimo integerrimoq; quemq; vt ipsius dignitas & eruditio poscit, honoris causa nomino, cū pro rostris Salmantica Pontificij Iuris Primariam Cathedram profiteretur allegabatq; non malè in hanc sententiam textum in c. Olim causam. de restitu.

Hoc verbo cautela vtitur Iuriscon. in l. Quāuis. ff. de pign. actio. & in l. Si debito ri. ff. de Iud. ne putetur quis Latinū non esse.

fitu. spolia. quem ad præsens Interpretabat ur. hanc etiam cautelam scribit Anto. Gom. in comm. tom. 2. c. 2. num. 30. & Anto. de Fano de pigno. §. par. 2. mēbro. n. 18. & Ioan. Gutierrez allegatione. §. nu. 2. omnes verò hanc cautelam eliciunt ex tex. in. l. Cum manu lata. §. si. ff. de cōtrah. empt. An rectè, sanè nō immoror, cū animaduertam expressim & apertissimè aliam cautelam in hāc rem ab ipfismet Iuriscō. nobis tradi, nēpe si venditioni illa lex adiiciatur, vt res vendita precario apud emptorem sit, quoad pretium vniuersum persoluerit: nam tūc & dominium & possessio penes venditorem remanent, ac per hoc pretio non soluto potest vēditor reuocato precario, vel per rei vendicationem, vel per interdicta possessoria ceteris creditoribus anterioribus etiam exclusis rem venditam recuperare. Hanc cautionē bellissimè docet Iurisconsultus in. l. Ea, quæ distracta. ff. de precario. *Ea, quæ distracta sunt*, inquit, *vt precario penes emptorem essent, quoad pretium omne persolueretur: si per emptorem steterit, quominus persolueretur, vendito rem posse consequi.* Idem etiam ostendit Imperator. in. l. 3. C. de pact. inter emp. & vēd. Cuius hæc sunt verba. *Qui ea lege prædium vendidit, vt nisi reliquum pretium intra certum tempus restitutum esset, ad se reuerteretur: si nō precariam possessionem tradidit, rei vendicationem non habet.* Idem etiam probat tex. in. l. Serui. ff. de pericu. & cōmo. rei vendi. quem ad similem cautelam allegatū reperio apud Ioan. And. in add. ad Specul. tit. de empt. & vend. §. 1. num. 8. versu ipse facile. Hæc igitur cautio à nobis, imò potiùs ab ipfismet Iurisconsultis tradita longè multò notabilior est, quàm illa altera

tera ab scriptoribus data. Quid ni? cū hæc ab ipfismet Iuriscōsultis procedat, illa verò ab scriptorum tantum argumentis sumatur. Atqui quātò satius est è fontibus ipfis aquam ducere, quàm riuulos consecrari. Vt interim omittā, pactum illud in cautione illa autorū comprehensum nōnullis placere irritū esse atq; nullius momenti, quando non transit in aliud genus contractus quàm emptionis, sicuti placere video Matthæo de Afflict. in tracta. protomisios. §. 3. n. 7. & latius disputat Tiraq. de rectra. lina. ff. 1. glo. 2. n. 34. & 37. & Anto. Gom. in comē. tom. 2. c. 2. n. 30. At hæc nostra cautio cū ab ipfis Iurisconsultis apertissimè tradatur, nullam omnino calumniam patitur. Huic verò haud dissimilis erit & illa cautio, si infundi venditione cōuenerit, vt donec pecunia omnis persoluator, emptor fundum certa iusta; mercede conductum habeat, iuxta decisionē tex. in. l. Cum venderē. ff. locati. Nam non minùs hīc locatum, quàm precarium efficiet: perinde enim vt in precario, ita etiam in locato possessio & dominiū penes venditorē perdurabunt, donec pretium vniuersum exolutū fuerit. Verum illā legē, Cum venderē. ac consequenter hanc cautelam sine vsurarum labe hodie quoq; procedere probat noster Couar. cui nihil latuisse videtur in lib. 3. variarum. c. 4. n. 4.

Possessio quare momentanea dicatur, & an sit vna, an duplex. Cap. 9.

Possessio momentanea ideo dicitur, non scilicet quia sit parui momenti, sed quia maximi, aduersus communem. n. 1. §. 2. Possessio in iure vna tantū est, ea verò est civilis, nō naturalis. n. 4.

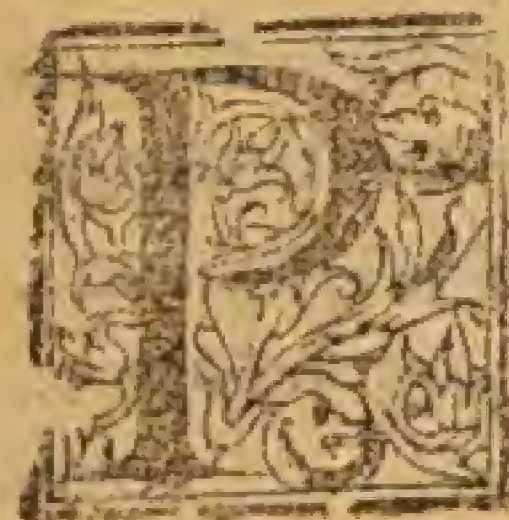
Naturalis possessio non est propriè possessio, sed detentatio tantum. n. 5.

Naturalis obligatio propriè obligatio non dicitur. n. 6.

Impropria sub definitione non continentur. n. 7.

Quasi possessio dicitur in rebus incorporalibus ibidem.

Intellectus ad l. Nemo potest. C. de acqui. posses. n. 8.

Offessionē maximi effectus atq; momenti re esse cū passim omnia iura demonstrant, tum tex. in. §. retinenda. Inst. de interdictis. l. Qui destinavit. ff. de rei ven. l. i. §. huius autem. ff. uti possid. reg. in pari. de reg. iur. in. 6. l. 28. titu. 2. par. 3. Deniq; tantum possessioni tributum est, ut inde iā factum sit tritum vetustate proverbium, beatum esse qui possideat, glo. in. §. si tres. de pace tenend. & eis violat. verbo, requirat. in feud. Porro nostri scriptores per contrarium vno ore testantur ferè omnes, parui momenti possessionem esse, ut Bart. in. l. Admonendi. num. 55. ff. de iure iur. & tradunt omnes in. l. i. C. si de momen. posses. fuerit appellatum, & in cap. i. de causa posse. & propriet. Quòd si ab eis rationem quæras, nullo alio quidem clypeo suam sententiam tuebuntur, quàm quòd dicant momentaneam possessionem in iure vocari, ut in dicta. l. i. C. si de momen. posses. fuerit appell. & in c. i. de causa posse. & propriet. l. Momentaria. C. qui leg. per habe. stant. in iud. l. Momentaria. C. unde vi. Sed mehercle hoc autorum argumentum tantum adest ut eis opituletur, ut (ni fallor) per contrarium ex eo sua funditus evertatur opinio. Id si principio forsitan du-

duriusculum videbitur; quæso, non ante repudietis, quàm quale sit vobis explicauero. Sciendum est ergo hoc verbum momenti seu momentanei accipi solere pro re, quæ magnum pondus magnamque vim & vehementem effectum in vtranq; partem habeat. Cicero pro Trebatio: Omnia momenta obseruabimus, neque vllum prætermitemus tui iuuant & leuandi locum. Idem pro Murena: Et primum Marco Catoni ad certam rationis normam dirigenti & diligentissimè perpendenti momenta officiorum omnium de officio meo respondebo. Idem de finibus: Hæ res nullum habent momentum ad beatam vitam. Liuius ab vrbe condita: Puncto sæpe temporis maximarum rerum momenta verti. In eundem sensum locutus est etiā Imperator in. l. 2. C. quæ sit longa consuetudo. & in. l. Omnes. C. de feriis. Ergo momentum in iudicijs (mea quidem sententia) nihil aliud est, quàm articulus quidam, in quo plurimum momenti, ponderis atque effectus ad causam vertitur. Id quod etiam nō obscurè significat Quintilia. libro. 3. instit. c. 7. Et laudare (inquit) testem vel contrā, pertinet ad momentū iudiciorum. Idem lib. 5. c. 10. Ut sunt autē tria tēpora, ita ordo rerū tribus momentis consertus. Et eodem libro. c. de argumentis: Ad suadendi momenta idem valet tempus. Cicero quoque pro Fonteio: Sin autem in rebus iudicandis non minimam partem ad vnāquāq; rem existimandam, momentoq; suo ponderandam sapientia iudicis tenet. Ergo possessio (si quid iudico) idcirco momentanea appellatur, idcircoq; eius causa momentum in iure nominatur. l. i. C. si de momenta. pos-

sessio. c. i. de caus. poss. Et propriè, non quidem quia parui momenti res sit, vel quòd parū apud possessorem sit duratura, vt falsò interpretes cōminiscuntur: sed idcirco, quia maximi pōderis ac effectus res sit, vt verè esse iura demonstrant omnia. Ex quo vtiq; non paucas possemus opiniones subuertere passim ab scriptoribus traditas, dū falsò existimant possessionis causā esse parui momēti seu praiudicij: quas quidem sciens omisi, partim quia in presenti nō est animus omnia persequi; partim quia satis visum est caput aperuisse, vnde cetera per se quisq; facile perspicere possit. Sed hæc hæctenus. Nunc videamus id, quod secundo loco proposuimus. Possessio ne an sit vna, an duplex. In quo non mediocrem inter Iuris Interpretes diffensionem esse, nemo est qui ignoret. Azoni enim vnam tantum esse possessionem placuit, et eam naturalem; quæ cū à Iure Ciuili approbetur, propter qualitatem illam, quæ à iure ipso accipit, ciuilis dicatur, Iuris nempe Ciuilis approbatione. Ioanni verò duplex est possessio, ciuilis scilicet, & naturalis. Et quidem licet non pauci Azonis opinioni subscripserunt: verū pro Ioanne pleriq; omnes calculum tulerūt. vt est videre apud gl. & cæteros Interpretes in. l. i. ff. de adqui. posse. & vti postremos cæteros referētes referam, apud Dominum Couar. in reg. Malæ fidei possessor. in initio secundæ partis: & Anto. Gom. in. l. 45. Taur. n. 19. & Didacum Perez in. l. i. titu. 3. lib. 3. ordin. Ego verò, quoniam magis Iureconsultorum placitis, quàm autorum opinionibus obtemperare assuetus sum: quid in hac re sentiā, ingenuè in mediū proferā. Existi-

4 xistimo ergo vtrāq; illā Interpretū opinionē nō satis Iuriscōsultorū sentētijs cōuenire. Quid putas igitur? Possessionē vnam tantum esse, eā verò non naturalem, sed ciuile appellari. Naturalem autem possessionem, non veram esse possessionem existimo; sed detentionē tantum, quæ in facto scilicet, nō in iure consistat. Quam quidem opinionē tanquam Paradoxō vulgare nō auderē, nisi eam verissimā crederem; & nisi animaduertērem, cuncta nobis Iuriscōsultorū responsa apertissimè suffragari. quorum verba si ante oculos ponamus, nullus erit (vt spero) qui (modò vulgaris opinionis fūco perstringi se nō finat) hāc nostrā opinionem non probet, & amplexetur. Enimuero, vt id, quod est potentissimū, primum dicamus: ipsasmet personas, quas Iuriscōsultati varijs in locis tradūt naturaliter possidere; easdē rursus negāt vllā possessionē habere. Vnde manifestissimè declarāt, naturalem possessionē verā non esse possessionē. Enim verò naturalem possessionem habere aiunt colonum, & inquilinum, item vsufructuarium; & eum, qui commodatō, deposito, vel precariō accepit. l. Communi diuidundo. §. neque colonus. ff. comm. diuid. Vbi Iuriscōsul. in hæc verba inquit. *Neque colono, neque ijs, qui depositum acceperunt, hoc iudicium competit, quanuis naturaliter possideant. Item lex tertia. §. fin. ff. ad exhib. Sciendum est (inquit) aduersus possessorem hac actione agendum, non solum eum, qui ciuilitè, sed & eum, qui naturaliter incubat possessioni: denique creditorem, qui pignori rem accepit, ad exhibendum teneri placet: nam & cum eo, ad quem deposita, vel cui commodata, vel locata res*

Paradoxō (id est) quidam mirabile, & contra opinionē omnium. Cicerō in proœmio paradox. Plin. 2. epistola. lib. 9. epist. ad Luciper. Quint. li. 9. cap. 1.

est, *agi potest*. Idem ostendit. l. Videamus. §. si possessionem. ff. de usu. & l. 2. §. quod vulgo. ff. pro hered. l. Naturaliter. ff. de acqui. posses. Vides quos naturaliter possidere Iurisperiti dicant. Modò audi ut, per contrarium, hos eosdem ullam possessionem habere iidem Iurisperiti ex professione negent. Et in primis veniat in medium tex. in l. Certè. ff. de precario. ubi Iurisperiti ita inquit. *Is, qui rogavit ut precario in fundo moretur, non possidet: sed possessio apud eum, qui concessit remanet: & fructuarius & colonus & inquilinus sunt in prædio, tamen non possident*. Idem ostendit. l. Officium. ff. de rei vindicatio. in hæc verba. Deniq; (ait) *ab eo, apud quem res deposita sit, vel commodata, vel qui conduxerit, aut qui legatorum servandorum causa, vel ventris, vel dotis, vel rei servandæ nomine in possessione sit, vel cui damni infecti non caveatur, quia hi omnes non possident, vindicari non posse*. Quibus consonat etiam tex. in l. Non solum. §. quod vulgo. ff. de usucap. his verbis. *Cum ergo hæc recipiuntur in eius persona, qui possessionem habet; quanto magis in colono recipienda sunt, qui neq; vivo neq; mortuo domino ullam possessionem habet*. Idem probat tex. in l. Celsus. §. Iulianus. ff. ad exhibend. Iulianus (inquit) etiam scribit ad exhibendum teneri eum, qui verum vel legatorum servandorum causa in possessione sit: sed & eum, qui ususfructus nomine remaneat. *quavis neq; hic utiq; possideat*. Huc etiam pertinet l. Adquiratur. in fine. ff. de acqui. rer. domi. Usufructuarius (inquit) *usucapere servum non potest, primum quidem quia non possidet, sed habet ius vendendi fruendi; deinde quia scit servum alienum esse*. Vides ergo quemadmodum colonum, & inquilinum, item usufructuarium, atq; eum, qui commodatò, depositò, vel precario accepit; quos paulò ante Iurisperiti

sulti expressim naturaliter possidere dixerant: ut rursus apertissimis verbis eosdem ullam possessionem habere, non semel, sed subinde negent? Quocirca si presenti animo superiores leges conferamus, ac integro iudicio earum verba sentiatq; pondemus: plus quàm manifestissimè apparebit naturalem possessionem verè atq; propriè possessionem non esse, quando illos, quos modò naturalem possessionem habere Iurisperiti dixerant, mox rursus eosdè pleno ore possidere negent. Nisi fortè putandum est, Iurisperitos tunc viros costatissimos, tunc doctores scientissimos, vel sibi non constare, vel manca nobis, imò potius falsa præcepta tradere. Ergo, siquidè possessio naturalis propriè non est possessio, perspicuum fit verum esse quod diximus, nihil aliud eam esse, quàm detentationem quādam, quæ in factò, non in iure consistat. Id quod etiam demonstrat tex. in l. Stipulatio ista habere licere. §. hæc quoq; ff. de verbo oblig. & l. Quod servus ff. de acqui. posses. & Theophilus in §. idem placet. In ff. de usufruct. & in §. item per acceptilationem. quib. mod. toll. oblig. Atq; ex nostrati iure regio idem probare videtur. l. 12. tit. 30. & l. 21. tit. 29. & l. 11. tit. 10. par. 7. Et planè licet superiora iura ita aperta sint, ut rem plausissimam faciant; verum id etiam exemplis docere non erit ingratum. Est ergo huius nostræ opinionis argumèto id, quod de naturali obligatione legimus; namq; naturalè obligationem propriè obligationem non esse apertissima iura demonstrant. l. Fideiussor. §. fideiussor ff. de fideiuss. tex. in §. 1. In ff. de oblig. & ibidè notat Eguinarius Varo. Erit quoque huius nostræ opinionis exemplo, quòd sicuti

homo mortuus verè atq; simpliciter homo dici nō potest: non aliter etiā naturalis ista possessio verè atque simpliciter possessio dici nō potest, sed cū appositione illius dictionis, naturalis; quæ illius quidem impropriatē significet. Sic etiam, vt Galenus inquit, *Statera falsa non est simpliciter statera, sed statera falsa*. Refert illum is, qui neminē non refert, Tiraquellus scilicet in tract. linag. §. i. glo. 20. n. 12. & similiter deduci possunt exempla ex l. Paulus. ff. de verb. sig. Atq; vt proximū exemplum repetamus, sicuti sub hominis definitione, quæ est animal rationale, hominem mortuum non cōprehendi certum est: non secus etiā sub possessionis definitione naturalis possessio cōprehendi nō potest, quoniā impropria sub definitione nō continetur, Bart. in l. n. 4. ff. de testam. Petrus Andre. in logica legali. l. i. c. de loco à definitione. Hinc est, quamobrem in possessionis definitione quasi possessio non comprehendatur, vt tradit l. i. n. 29. ff. de acqu. pos. Adhæc, quod naturalis possessio propriè nō sit possessio, sed tantū detentatio: ipsummet verbū, naturalis, satis significare videtur. idcirco enim naturalis appellatur, quoniā nō sit civilis, neq; à Iure civili approbetur, neq; recipiatur, sed tantum in facto, quod naturale est, cōsistat. Sed cedo, quemadmodū quod à Iure civili non recipitur, cū de iure civili agamus, in iure propriè esse dici potest. l. Quod attinet. ff. de reg. iur. proinde cū Iuriscōsulti de hac naturali possessione loquuntur: nunquā vtuntur simpliciter verbo, possessionis; sed semper adiiciunt, naturalē vel corporalē, vt nepe declarēt nō esse propriè possessionē, sed im-

pro-

propriè. Deniq; (ne autoritate defici videamur, atq; vt ab aduersarijs argumēta sumamus) possessionē naturalē pro detentatione & ipsi nonnūquā interpretes veritati repugnare nō valētes accipiūt. gl. in l. Naturaliter. ff. de acqu. pos. & in l. Et ideo. §. si. verb. in cert. ff. de cōdit. furt. Bart. & las. in d. l. Naturaliter. Panor. in c. Ex literis. n. 5. de iure patro. Anto. Go. in l. 45. Taur. n. 8. Qui profectō malè de veritate sunt meriti, deficientes ab ea, quæ sese eis semel demonstrauerat. Itaq; cū naturalis possessio propriè atq; verè nō sit possessio, sed tantū detentatio: relinquitur aperte vnā tantum esse possessionē, eamq; civilē. Atq; ita apud omnes leges vnus tantū possessionis mentio habetur, vnā duntaxat esse possessionē aperte significātes. l. 1. & l. 3. §. ex cōtrario. & l. Si remobilē. ff. de acqu. pos. l. Licet. C. de titu. l. 1. §. si autē in corpore. ff. de vi, & vi arma. Deniq; vnā tantū esse possessionē satis cōvincūt ij, qui Azonis partes sequuntur: quib; ipse quidē cōsentio quatenus aiūt, vnā esse possessionis speciē, dissentio verò quatenus aiūt, eā esse naturalē. Vt enim dixim⁹, & sepe dicēdū est: naturalis possessio nō est propriè possessio, sed detentatio quædā, quæ in facto, nō in iure cōsistat. Quādo verò nostrā opinionē satis cōprobasse videmur, oportet argumētis cōtrarijs satisfaciam⁹. In primis autē refragari videtur. l. 2. §. quod vulgo. ff. pro hære. l. 3. §. si. ff. ad exhib. l. Quod seru⁹. ff. de acqu. pos. & si quæ alię sūt, in quib; nō tantū civilis possessionis, sed etiā naturalis mētio habetur. Sed mehercle in prōptu extat responsū: cōcedo enim plerūq; in iure naturalis possessio mētionē fieri, atqui verū esse affirmo, sepe acci-

pro detentatione & possessione impropria; idq; vel ipsummet verbū, naturalis, significare contendo. An nō in iure nō rarō quasi possessio nominatur? & tamen quis inficias ibit, eā non veram esse possessionem? Ergo ne ab eodē exēplo discedamus, perinde atq; in quasi possessione dictio, quasi, improprietatē significat quantū ad res incorporales: ita etiam illa dictio, naturalis, quantum ad res corporales attinet, improprietatem significat. Atque sicuti quasi possessio nouam possessionis speciem non constituit, quoniam impropria nouam speciem non possunt constituere: æquē etiam ista naturalis possessio aliam diuersam possessionis speciem non cōstituit. Sed neq; obstabit tex. in. l. Nemo. C. de adqui. pos. nam præterquam quod illi legi plenē satisfactū est ab illis, qui Azonis opinionem sequuntur: illa lex non ait, duplicem esse possessionem, sed possessionis duplicem esse rationem; aliam, quæ iure consistat, aliam, quæ corpore: id est, aliam iustam, & aliam iniustam. sicuti etiā accipitur in. l. Quod seruus. ff. de adqui. pos. & in. l. 3. §. genera. ff. eodē ti. Illa verō qualitas iustæ vel iniustæ possessionis diuersam speciem non efficit. l. 3. §. ex contrario. ff. eod. ti. Parui quoq; refert, quod naturalis possessio interdum aliquē in iure producat effectum, respectu scilicet alterius naturalis possessionis seu detentationis. vt in. l. 1. §. hoc interdictum. ff. vt possid. & l. Qui precario. ff. de precario. nam & detentationē nonnullos producere effectus & ipsi quoq; doctores cōsentunt. vt est videre cū apud alios, tum apud Anto. Go. in. l. 45. Tau. n. 12. Neq; est nouū, quæ facti, nō iuris

ris sunt, nō nihil in iure producere effectus. l. Si vnus. §. pactus ne. ff. de pact. Igitur, vt huius loci sit finis, cū naturaliter possidentes nullā possessionē habere Iuriscōsulti testentur; cūq; dictio, naturalis sicuti in naturali obligatione, improprietatē significet, ac cū nihil sit omnino in iure, vbi debetur naturalē possessionē verā esse possessionē: proculdubio relinquitur naturalē possessionē non esse verā possessionē, sed detentationē tantum, quæ facto tenus consistat, nō iure. Idq; verum esse sacrarū ipsarum legum volumina, ipsosq; Iuriscōsultorū antiquos manes (si fas est) testari intrepidē ausim.

Notantur aliquot partim iudiciū, partim aduocatorū circa possessionē lapsus. Cap. 10.

Possessio etiam in ius edito instrumento dari non debet, nisi tertio possessore prius citato. n. 1.

Quæ de facto fiunt, de facto rescindere ius est. n. 2.

Is, qui vi ingressus est, an sit relaxandus priusquam possessione vi adepta cedat. n. 3. & 4.

Causidici quibus verbis uti debeant in interdictis. n. 8.

Debitore hypothecam cum clausula alienandi distrahente, num tertius possessor sit in causa executionis citandus. n. 10.

ED ne statim à possessione discedamus, ac vt ad rem forensem nostrā descendat oratio: placuit hoc loco aliquot tū iudiciū, tum aduocatorū errata circa possessionis tractatū notare. Atq; illud in primis

nigro calculo notandum est, solere nonnullos iudices, si forte inius alicuius tituli instrumentum edatur, puta emptionis statim emptorem in possessionem rei in instrumento contentæ mittere, salvo iure (ut vulgo loquuntur) melioris possessoris. Hoc profecto non est tam ius reddere, quam iniuriam facere: magnam enim fenestram patefaciunt iniquis hominibus, ut veros possesores ab eorum possessione deturbent. Sanè tametsi ita inius edito instrumento possessio dari possit possidente ipso venditore, ne quidē citato, propter clausulas guarētigias (quas vocant) instrumentis ex more describi solitas, ac iuxta ea, quæ notat Paris de Syndi. §. iudex. c. 2. num. 36. & Iaso, in l. Ne quicquā. §. vbi decretum. nu. 7. ff. de offi. Procons. Bald. in l. fi. C. de edict. diui Hadr. tollendo. Bart. & ceteri in l. A Diuo Pio. §. in venditione. ff. de rei iud. at alio extraneo, seu tertio (quem vocat) possidente, possessio ita sine causæ cognitione data nulla erit. Bal. in l. Ob maritorū. C. ne vxor pro marito. ad finē. & in l. Obseruare. §. proficisci. quæst. 24. ff. de offi. Procons. Iaso. in l. fin. in principio. n. 3. C. de iure. delib. adeo ut neq; eo nomine is, cui possessio data fuerit, a crimine excusetur. l. Meminerint. C. unde vi. gl. & Bart. in l. Iuste possidet. ff. de acqui. pos. Ias. in l. Iubere cauere. nu. 5. ff. de iurisd. omn. iud. Quare non iniuste aget superior Magistratus per appellationem fortè, vel per querelam aditus, si possessorem vel summatum de sua possessione docente, etiam aduersario non citato, statim in possessionem restituerit. Bal. in l. Tale pactū. §. qui prouocauit. quæst. 10. ff. de pact. & Panor. in ca. Quia

cleri-

clerici. n. 4. de iure patro. Paris de Syndicis. §. de captura. c. 3. & latius Hippolyt. conf. 37. nu. & Sing. 195. quæ enim facto fiunt, facto rescindere ius est. l. Minor. ff. de euietio. Sed illud tolerabilius, quod non nulli iudices usurpāt, nolle reum, qui vim admisit, prius à carceribus soluere, quam desistat à possessione, quæ per vim nactus est. Mehercule, licet laudandi sint iudices, qui violentijs reprimendis excubāt, oportet enim sub bono Principe in pace suare quisq; fructatur: attamen cauendū est interim, ne id cū partis iniuria fiat. Videamus igitur, quibus casibus is iudicū mos sustineri valeat. Et sanè quū quis iudicis decreto in possessionem missus est, aliusq; eū nolit admittere, vel in possessione turbet: iudicis continetur officio, ut extra ordinē iure suæ potestatis, atq; si necesse fuerit, etiā per manū militarē eum in possessione teneatur. tex. elegās in l. Si quis missus. ff. ne vis fiat ei. qui in possessionem missus est. Amplius, cū quis est in possessione, aliusq; eū nullo iure, nullaq; legitima causa velit à possessione deijcere: iudicis erit partes suas interponere, & possessorē cōtra vim inferentē suam iurisdictione protegere. ut tradit Inno. in. c. In presentia. de pbat. & probat Bald. Ias. & ceteri in l. Si super possessione. C. de trāsa. & Balb. de præs. 4. par. 4. prin. q. 30. n. 3. Fracis. Curt. de sequestris. §. i. n. 12. & probatur in l. Si feruis. C. quod cū eo. & in l. fi. ff. quod metus causa. Quinimo, si quis notoriē per vim aliū spoliauerit: sicuti de facto processit, ita de facto poterit incōtinēti per iudicē spoliari. Neq; est necesse, ut res iudicij tramites experiatur. ita bellissimè scribit Panor. in dicto c. Quia clerici. n. 4. de iure

pa-

patro. Eius sententiæ videtur consonare. l. 2. tit. 3. lib. 4. Recopi. Cum igitur huiusmodi casibus possit iudex extra ordinem procedere: poterit etiam, si opus fuerit, vim inferentem carceribus coercere, donec animi inferenda desistat. Ceteris vero non calibus non puto posse iudicem iuris ordinem præteruerrere, sed ordinariè tractandam causam esse. Poterit tamē adhuc, cum diffinitivè pronūtiat, cognita notoria violentia, re sequestro demā dare, nulla etiā appellatōne obstantē, ut est constitutum in l. 6. tit. 3. lib. 3. Recopi. Quāvis enim ea ad prætores regios regni Galliciæ dirigantur, attamē & ad alios spectare nihil prohibet, tum quia eius ratio latè patet, tum quia cū ita Imperator vni præfidi scribit, per cōsequentiam omnibus rescribere videtur, nisi aliqua specialis ratio versetur. Bart. in l. Relegatorum. §. interdicere. ff. de interdict. & releg. l. 1. in l. 1. n. 7. ff. de const. Princip. Paris de Synd. §. officialis. cap. 1. nu. 14. Poterit etiā litigator, qui vim patitur, sibi cauere proponendo interdictum illud, quod vulgus interim appellat, & non malè, quando & Imperator eo nomine in eundem sensum videatur vti in §. si de feudo fuerit contro. inter domin. & agn. De cuius sanè interdicti forensi usu, qui hodie apud regiam prætoriam viget, latè & eruditè more suo tractat dominus Præul. Couar. practicarū quæst. c. 17. Sed illud quoq; ius dicēs obseruare debet, ut inferenda sententiā ita reū cōpetētib; pœnis vleuetur & puniatur, ut & ipse post hac tale quid nō audeat, & ceteri illius exēplo cōmonefacti, ad vim inferendā tardiores fiant. Quāvis enim nō me fugiat, pœnas hoc casu statutas à leg. Si quis in tā tam.

tam, cum similibus, in defuetudinem abiisse, teste Couarr. lib. 3. varia. c. 16. nu. 7. quanquā eas videam innouatas per. l. 3. tit. 13. lib. 4. Recopila. Verūm utcunq; sit, hic, ut in cæteris criminibus, ita ex personarum conditione, & rerum qualitate diligēter pœnæ sunt æstimandæ: ut ne quid durius aut remissius statuatur, quā causa postulet. leg. Pædus. §. fin. ff. de incendio, rui. naufrag. leg. Respiciendum. ff. de pœnis. idcircoque neq; in arbitrarijs iudex nimis blandus esse debet, ut tradit Paris de Syndica. §. arbitrium. num. 18. Et quæ nam quæso iustitia est, crimen legis Iuliæ de vi, cum leui quopiam (ut molles quidam iudices solent) conuicio exæquare? Et quid quæso de Republica futurum est, si audacissimo cuiquam aliorum bona appetere libeat, & quod libeat audeat, & quod audeat faciat, & quod faciat impune ferat? Sed hæc hætenus de Iudicibus. Nunc de Aduocatis, sed paucis, piget enim facta notare sodalium. Errant igitur non pauci aduocati, qui etsi sequentes consilium Iurisconsulti in l. Qui destinauit. ff. de rei v. d. intendunt quidem interdictis possessoris experiri: haud sciunt tamen verbis ad id accommodatis vti: putant enim per illa verba, peto mihi prædium restitui, possessorium interdictum deduci, quod longè à vero alienū est: huiusmodi enim verba atque similia ad dominij, non ad possessionis restitutionem pertinet. l. Qui restituere. ff. de rei v. d. §. sed & si in rem. Inst. de officio iud. itaq; petūt, dū interdicere putant: oportet igitur ita libelli verba concipere, ut petant sibi prædij possessionem restitui, atque reintegrari. Hunc verò errorem & in iudi-

Verbū interdicere ad possessionem pertinet: petere ad proprietatem. Quinti. lib. 3. cap. 8.

dicibus notauit Specula. de Resti. spolia. §. i. num. 7. & in aduocatis Afflictus decis. 77. Vtrum verò com-
modus sit experiri interdicto vnde vi, an vti possi-
detis, differit Faber. in. §. retinendæ. Inst. de interd.
Mihi autem satis arridet ille agendi modus quo or-
dinariè nostrates vtuntur: principaliter enim de
crimine experiuntur, incidenter verò (vt suo more
loquar) proponunt interdictum vti possidetis, & vn-
de vi conditionaliter, scilicet hoc modo, peto me
in possessionem defendi, & si forsan spoliatus fue-
ro, possessionem mihi restitui atque reingrari. Qui
sanè agendi modus & si Baldus in. l. Incerti. C. de
interd. quæst. ii. scribat, duo remedia possessoria si-
mul cumulari non posse; & disputet id Iaso in. §. ni-
hil commune. nu. ii. attamen sustineri iure vide-
tur ex eo, quod generaliter traditur, ea remedia, quæ
simpliciter cumulari non possunt, posse tamen con-
ditionaliter proponi simul. l. i. §. i. ff. quorum lega.
Ias. in. l. edita. num. 32. C. de eden. Marant. in Specu-
lo aureo. 4. par. distinct. i. n. 14. Aequè etià causa nul-
litis restitutionis, & appellationis simul proponū-
tur, ac tractantur secundum Bart. in. l. Si expressim.
n. 4. & 9. ff. de appella. Non aliter etiam in integrum
restitutione petèdaremediū rescindens & rescisso-
rium simul proponi possunt: vt est magis receptum
teste Iaso. in. §. rursus. col. fi. Inst. de actio. Eoque iu-
re vti nos testatur Couarru. lib. i. varia. ca. 4. num. 5.
Soleo etiam ipse, cum res postulare videtur, ad finē
libelli suspendere petitorium (quod vocant) & testa-
ri, vt super possessorio tantum agatur; ne alioqui v-
trunque in iudicium deduci videatur: iuxta deci-
sio-

fionem tex. in. c. i. de restitu. spolia. & in. c. Cum Ec-
clesia. de causa posse. & propriet. & tradunt Bart. &
cæteri in. §. nihil commune. Et hoc quoq; monet
Aretinus in. §. quadrupli. nume. 30. Instit. de Actio.
Sed iam huius loci finem faciamus, si tamen prius
10 illam quotidianam quæstionē subiecerimus. Titius
ex instrumento guarentigio petijt executionem in
prædium sibi specialiter pro debito obligatum cum
clausulis non alienandi de more solitis: at debitor
prædium illud antea in Seium transtulerat. Certum
est eo casu aduersus tertium possessorem (vt vocāt)
executionem locum habere, iuxta ea, quæ notat Ro-
dericus Suarez ad leg. Toleti, limitatione. i. Verum
is tertius possessor non fuit citatus, vt debuit, ad sen-
tentiam additionis (quàm de remate appellamus)
sed tantum debitor. Igitur secundum creditorē pro-
nuntiatum fuit, eiq; prædij data possessio, à qua Se-
ius appellat superiorem iudicem, vel forsan coram
eodem iudice de nullitate (vt sic dicam) experitur,
quod dicat citari se debuisse ad additionis senten-
tiam, iuxta ea, quæ notat Bald. in. l. Tale pactum. §.
qui prouocauit. ff. de pact. quæstio. 10. & Rodericus
Suarez ad legem Toleti, limitatione. i. Castellus in
l. 63. Taur. versi. quò ad secundum. Est enim generali-
ter traditum possessionem quanuis iniustam nō es-
se auferendam possessori (modo non notoriè violē-
tò) sine causæ cognitione. c. Licet Episcop. de præbē-
d. in. 6. Affl. in Constit. Neap. li. i. Rubrica. 24. n. 53.
Verū creditor ex diuerso ait, nihil possessoris inter-
fuisse citatū fuisse, vel nō: cū & si citat⁹ fuisset, nihi-
lomin⁹ ab eo possessio auferretur. Itaq; negat posses-
sio-

fionem esse nullam, & quando nulla fuerit, denuo ac ex integro sibi dari, siue datam confirmari postulat. Quæro igitur quid statuendum putes? Et magis est, ut possessio sit confirmanda, iuxta ea, quæ notat Angel. Aretin. in. §. quadrupli. n. 46. Inst. de actio. & Ias. in. l. fi. n. 18. C. de edict. Diui. Hadr. & suffragatur l. fi. §. ultimo. ff. quod metus causa. & l. i. C. de fide instrum. & iure hastæ fiscalis. libro. 10. Ad tollendas verò has ambiguitates consultius erit, ut à principio tertius possessor citetur ad additionis sententiã, & ita ei res iudicata sicuti & debitori nocebit.

Quemadmodum lex Falcidia, & Senatusconsultum Trebellianum hodie locum habeant, & cum legibus Regijs conueniant. Cap. II.

Legis Falcidiæ, & Senatusconsulti Trebelliani beneficium a huc iure Regio durat. n. 1.

Relictum tertiæ & quintæ partis hereditatis prælegatum est, non institutio. n. 2.

Liberi hodie ultra legitimam portionem sibi iure naturæ debitam non possunt beneficio Trebelliani, & Falcidiæ uti. n. 3.

EGIS Falcidiæ, & Senatusconsulti Trebelliani tractatus quam longè latèq; pateat, nemo est, qui ignoret: sunt etenim iuris volumina ea materia utiq; plena. Hodie verò tã rarò apud nos in usum venire

nire solet, ut fortassis hanc iuris partem obsoletam & antiquatam quis putaverit. Quam obrem operæpretium nos facturum esse putauimus, si quemadmodumistarum legum materia hodie locum habeat, strictim dispiceremus. Imprimis autem illud constat, hoc beneficium Falcidiæ & Trebelliani approbatum esse septempartito iure, ut apparet ex tit. II. par. 6. Sed neq; quidem est abrogatum per legem, Primam tit. 4. lib. 4. Recopil. ut eruditè ostendit Burghus Pacificus. in d. 3. Taur. n. 959. ubi etiam docet, neque istud sustuli per clausulas nunc testamentis ascribi solitas. Et docet etiam dominus Padilla illustris vir ingenij, Senatorque Regius integerrimus, in. l. Eam, quam. n. 109. C. de fideico. Sed si ita res habet, cur quæso in foro tam rarò hæc quæstio incidit? Id ut intelligas, tractanda est nobis illa quæstio, an ex prælegato seu melioratione tertiæ & quintæ partis possit hæres illarum legum beneficio quartam partem deducere. Enim verò huiusmodi tertiæ & quintæ partis relictum, prælegatum est, non institutio, teste Montal. ac Suarez in. l. 9. titu. 5. lib. 3. Fori. & Couar. lib. 2. variarum. c. 2. n. 2. Ut ergo propositam quæstionem absoluauius, in primis sciendum est non mediocrem apud Interpretes fuisse controuersiam, utrum filius hæres institutus, ultra legitimam portionem sibi iure naturæ debitam possit etiã ex legatis & fideicommissis, quæ restituere fuit rogatus, quartam Falcidiæ & Treb. deducere. Et ut verbo dicam, crebrior est sententia distinguendum inter legata & fideicommissa, quæ purè relicta sunt, & ea, quæ ad diem vel sub conditione. Nam priori ca-

si non posset filius quartam deducere, posteriori potest. Hanc distinctionem probat glos. Bar. & ceteri in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inofficio. testa. & hanc dicit communem opinionem Panor. in c. Raynūtius. num. 25. de testa. & Ias. in Auth. nouissima. num. 39. C. de in offi. eandem distinctionem in ascendentibus obseruandam esse tradit dominus Præsul Couarr. in dicto. c. Raynūtius. §. ii. num. 6. & hanc distinctionem etiā nostrati Iure Regio procedere tradit Anto. Gom. in l. 3. Taur. n. 80. At Grego. Lop. in l. 12. titu. 5. par. 6. existimat Iure Regio sine vlla distinctione non posse filium vltra legitimam portionem quartam Trebellianicam seu Falcidia deducere, per tex. in dicta. l. 12. quæ quidem nequaquam illam communem distinctionem recipere videtur, & hanc quoque opinionem leges Regiæ recipere videntur, quippe quæ sine vlla distinctione faciendam esse restitutionē tertiæ & quintæ partis passim decernant: præsertim l. 4. tit. 6. l. 1. Recopil. quocirca ipsi Gregorij opinioni magis accedo. Igitur, vt re in pauca cōferamus, ita tenendum erit: heredibus extraneis institutis legem Falcidiam & Trebellianum Senatuscons. vim suam apud nos perinde ac olim retinere, neq; vllam immutationē factam: at liberis vel parentibus institutis illa iura nequaquam apud nos hodie locum habere. Quoniam ergo homines sine liberis vel parentibus decedere rarum est, idcirco Falcidia & Trebellianica quarta minus assidue nunc in foro versantur.

Mi-

Minore matrimonium contrahente, an curatoris officium finiatur. Cap. 12.

PER matrimonium curatoris officium non finitur. n. 1. Aperitur intellectus. l. 6. tit. 17. par. 7. n. 2.

In Regum curatoribus peculiaria quedam obseruantur. n. 4.

NON raro cōtingere solet, vt minores curatores habētes matrimonium contrahant; & proinde sapissimè ex facto quæri solet, an ea de causa curatoris officium finiatur, ita, vt ius sit minori à curatore rationes exigere. Quamobrem placuit id hoc capite breuiter dispicere. Primum igitur quid iure cōmuni in hac specie receptum, moxq; vtrum regio aliquid immutatum sit, dispiciemus. Et planè, quod ad ius cōmune attinet, non magnam hæc res dubitationem habet: quippe cū non pauca leges istius iuris non obscure significant, curatoris munus propter nuptias à minore contractas non definere. l. Non eò minus. C. de procura. l. Maritus. C. qui tut. dare pos. §. ijdem rescripserunt. Inst. de excusa. tut. l. Amplissimi. C. cod. tit. l. 3. C. de interdi. matri. l. 2. C. si sapius in integrum resti. fuer. postul. & illic notat Paulus Cast. Cuius quidē rei eā cōstat esse rationē, quia minores idcirco curatores accipiunt, quia suis rebus sufficere nō valēt. l. i. ff. de mino. Porro quando minor matrimonio iungitur, tantum abest vt ea

ratio cesset, ut longè magis tum locum habeat, cum certum sit eum tunc duplicatis curis sollicitudinibusq; distringi. Ergo cum cura non finiatur per matrimonium, non rectè desiderat minor, ut curator sibi rationes reddat: cum id demum finito officio locum habeat. l. Rationes. C. de administ. tut. l. Nisi finita. §. fin. ff. de tutel. & ratio, distrah. Quinimo etsi maximè curator ultro rationes redderet, nihilominus curationis oneribus periculisq; obnoxius maneret: nam cum iure ipso cura finita non sit, minoris & curatoris assensus id efficere non potest. l. 2. C. quando tutor vel curator desinat. Iure ergo communi curam per matrimoniū non finiri constat. Nunc videamus an quicquam regio Iure immutatum sit. Et sanè Didacus Perez Salmantinus, vir cum multis nominibus suspiciendus, tum magister noster non poenitendus, in l. 3. tit. ii. lib. 4. ordin. antiqui. in ea est sententia, ut existimet, quantum ad ius regium attinet, minoris matrimoniū curatoris officium dissolvere, quod dicat id probari in l. 6. tit. 17. par. 7. Sed pace præceptoris dignissimi dicere liceat, neque in illa lege eius sententia probatur, neque alioquin eam veram esse crediderim: illa enim lex Partem non quidem eum sensum habet, in quem accipientem putat ipse Didacus. Sed cum dixisset, licere tutori filiam suam in matrimonio pupillo collocare, filio verò suo non posse curatorem pupillam in uxorem dare: diuersitatis rationem subiunxit, & eam quidem non aliam, quam tradunt glo. & doct. in l. Curatorem. C. de interdicto matrimonio inter pupillam & tutorillam nempe, quia cum maritus præsit

uxo-

uxori, mulier nullo marito est impedimento, quominus maritus ipse possit à curatore rationes exigere. At è contrario cum mulier viri imperio subiecta sit, periculum quidem erit, ne rationes à curatore exigantur. Nam maritus ob patris reuerentiam nolit, mulier verò mariti metu non audebit. In hunc sanè sensum ac finem spectant illius legis verba. Cum itaq; lex illa nihil dissentiat ab ijs, quæ traduntur in dicta. l. Curatorem. apparet illam legem nihil noui inducere. Adde quòd si illa lex haberet illum sensum, quem ei Didacus ipse tribuit: nequaquam constitueret diuersitatem inter masculum & fœminā, quam constituit. Quæso enim, quæ diuersitatis ratio reddi posset, quam obrem per matrimonium cura finiatur in masculo magis quàm in fœmina? Quinimo tolerabilius id esset in fœmina quàm in masculo: quia nempe maritus curatoris defectū suppleret. Sed quid moror? cum ex ipsomet parti. iure quædā lex hanc sententiam probet, ea est. l. 3. tit. 17. parti. 6. sed fortassis quispiam pro Didaci opinione accuset tex in l. 8. tit. i. lib. 5. Recopil. qua cauetur, filium filiamue statim ac matrimonij solennia peregerit, pro emancipato per omnia habendum. Sed meminerit hanc legem ad præsentem quæstionem nihil attinere: non enim par ratio versatur, quando filius emancipatur, quæ quando minor à curatoris potestate exit. Illud enim in ipsius filij cōmodum, hoc in minoris damnum cedit. Deinde hanc nostram sententiā sentit non obscurè Roder. Suarez in l. 9. titu. ii. lib. i. Fori. §. nota vltteriùs. vbi ait, hucusq; non vidisse obtentū ut per matrimonium minor habeatur

tur pro maiori. Deniq; hanc nostrā sententiā apertē probare videtur Grego. Lop. in. leg. 3. titu. 15. par. 2. & illic respondet illius legis decisione, quæ in Regina curatorem habenti contrarium significare videtur. Nam ait, illic non per matrimonium, sed per pubertatem tutelam desinere. Atque (vt ego sentio) in Regina specialiter illa lex ita statuit. In Regum enim curatoribus peculiaris quædam, neque immerito, recipiuntur. iuxta ea, quæ notat Ias. in. leg. fin. C. de milita. testa. & Corsetus de potestat. Regia. 3. part. quæstio. 18. Quod igitur singulari iure in Regina receptum est, ad priuatos porrigere non est civile. leg. Fideicommissaria. §. fideicommissaria. ff. de fideicommiss. liberta. Quod si fortassis alicui duriuscula hæc sententia videbitur, quod dicat magnum incommodum minori manere, propterea quod non habebit minor, vnde oneribus matrimonij & domesticis impensis suppeditare possit: animaduertat, huic incommodo facile mederi posse. cogendus enim erit curator, id postulante minore, vt ei iuxta rei pupillaris vires sumptus & alimenta impartiat. l. Curator. ff. de admini. tuto. l. fi. C. de alim. præst. l. Alimentorum. ff. vbi pupill. educa. debeat. l. 20. titu. 16. par. 6. Quo quidem casu & res summatim tractanda erit, & appellationi locus non dabitur. l. fi. ff. de appella. recip. Pala. Ru. in rep. c. Per vestras. §. 15. n. 5. Auēda. in dictionario. ver. alimentos. Poterit etiam minor sibi consulere, veniā ætatis à Principe impetrādo: nam tum à curatoris potestate liberabitur, & per hoc rationes ab eo exigere poterit. iuxta ea, quæ notantur in titulo. C. de ijs, qui veniam ætatis impetra-

ue-

uerunt. Et id etiā monet Monterosus, siue quisquis is fuit, certē non contemnendus autor, in praxi, tracta. 7. fo. 121.

Ferire vel percutere pactum quare dicatur, ad interpretationem tex. & glos. in. l. 1. ff. de censibus. Cap. 13.

Ferire, percutere seu pangere fœdus ad pacta publica, non ad priuata pertinet. n. 2.

C C V R S I V S in. l. 1. ff. de pact. & in. l. 1. ff. de censib. cui ceteri quoque assentiuntur, putat ferire vel percutere pactum dici à percussione palmarū: ex cuius sanè dicto fluxisse auguror cōsuetudinem, quam nūc videmus, vt paciscentes mutuō sibi manus porrigant. At ego ferire pactum, seu fœdus, seu manus percutere, originē traxisse suspicor ab illo antiquissimo fœdere, quod olim in Romæ auspicijs inter Romanos & Albanos fuit percussum: cuius ordinem refert Liuius ab vrbe condita Decade. 1. lib. 1. hisce ferme verbis. *Priusquam* (inquit Liuius) *dimicarēt fœdus iētum inter Romanos & Albanos his legibus, vt cuius populi ciues eo certamine vicissēt, is alteri populo cum bona pace imperitaret. Fœdera alia alijs legibus, ceterum eodem modo omnia fūt: tū ita factū accepimus, neq; vllius vetustior fœderis memoria est. Fecialis Regem Tullum ita rogauit, iube ne me Rex cū Patre patrato populi Albani fœdus ferire; iube te Rege, sagmina* (inquit) *te Rex posco; Rex ait, purā tollito. Fecialis ex arce graminis herbam puram attulit, fœdus mul-*

tiſq; id verbis, quæ longo effata carmine non operæ eſt referre, peragit. Legibus deinde recitatis Fecialis inter cætera inquit, audi Pater patræ populi Albani: illis legibus populus Romanus prior nõ deficiet, ſi prior defecerit publico cõſilio dolo malo: tu illo die Iupiter populum Romanum ſic ferito, vt ego hunc porcũ hodie feriã, tantòq; magis ferito, quãtò magis potes, polleſq;. Id ubi dixit, porcũ ſaxo ſilice percuſſit. Hæc quoq; fæderis antiquitatẽ refert Macrobius, & Florianus à Cæpo, & Eraſm9 in Chiliadibus Chiliade. 2. adagio. 33. Igitur ab illa porci percuffione pactũ ſeu fœdus percuti ferireq; originem duxiſſe arbitror. Et ſiquid iudico, hoc loquẽdi genus ad publicũ fœdus magis quã ad priuatum pertinet: quoniã in publico, nõ in priuato fœdere ſolẽnia illa ſeruabãtur. Et ita illa. l. i. ff. de cẽſibus, quæ hac locutione uſa fuit, in fœdere publico loquitur. Sic etiã pãgere fœdus nulla alia ratione dici puto, quã quòd more maiorum cantibus & muſicis fœdera celebrari ſolita ſint.

Litis conteſtatio cur ita dicatur. Cap. 14.

F Eſti Pompeij ac Tiraquelli etymologia de litis conteſtatione reſutatur. n. 2.
Litis conteſtationis definitio. n. 3.

I T I S conteſtationem inter iudiciales actus præcipuũ eſſe, lippiſ eſt & tonſoribus notũ: tantum enim à doctõribus ei tributũ eſt, vt illam & lapidem angularem, & totius Iudicij fundamentum appel-

pellare non dubitent. Quamobrem verò eo nomine vtatur fortaiſſis rationem inuenire nõ cuius erit facile. Cũ enim in lite conteſtanda ferẽ ſemper negemus, magis ei inficiationis verbũ, quã cõteſtationis cõuenire videbatur. Proin hoc in præſenti diſquirere fuit cordi, nõ ſine noſtrorũ Iuriſcõſultorũ exemplo, qui ſubinde (vt Stoicos ſolitos refert Cicero. officiorum li. i.) ſtudioſẽ exquirunt vnde verba ſint ducta. Enim verò etſi verborum etymologia (vt ait Valla) plerunq; ſit fallax, & in primis, niſi 2
fidei fundamento nitatur, friuola: attamen quoties interpretatione res, de qua quæritur, eget; aliquando (vt Quintilian. inquit) uſum neceſſarium habet. Igitur Feſtus Pompeius rerum antiquarum peritiſſimus in ea fuit ſententia, vt exiſtimaret litis conteſtationẽ hinc dici, quoniam ordinato iudicio vtraque pars dicere ſolebat, teſtes eſſote. Cuius quidem dictum nonnullis rationibus confirmat Tiraquellus de retract. linag. §. 15. glo. 2. num. 2. Porro quantũ momenti hæc ratio habeat, quantumq; iuris rationi, & eruditiffimi cuiuſq; ingenio ſatisfaciat: Tiraquellus ipſe ſecum, ſuoq; cũ Feſto cõſultet. Ipſe me hercle alia priori, & iuri magis conſona ratione nomen hoc appellatum fuiſſe crediderim. idq; paucis declarabo. Sciendũ eſt ergo in lite peragendã illum veteres ordinẽ tenuiſſe, vt primũ quidem de Fori, perſonarumque præſcriptionibus ageretur. l. fin. C. de excep. c. Inter monaſterium. de re iudica. Deinde poſtquam ſuper iſtis exceptionibus concla-
matum eſſet, reuſq; ſuperatus iudicium ſubterfuge re nõ yaleret: tũ cũ iã de iure principali eſſet agen-
M 5 dum,

dū erat solenne, ut actor attestaretur se statim intentionem suam probaturum, & e contra reus contestabatur exceptiones suas probaturum, postquā actor intentionem suam verā esse docuisset. Ordo hic iudicij manifeste apparet in l. Præscriptionem. & l. Siquidem. C. de excep. leg. Emptor. C. de præscrip. long. temp. & in l. Exceptionē. C. de probatio. Quare verò hic mos hodie exoleuerit, tradit Specul. tit. de teste. §. qualiter. n. 20. Ex illa igitur actoris ac rei cōtestatione (sic enim illæ superiores leges eam appellant) dicta proculdubio est litis cōtestatio. Sic etiam nos, illius antiqui moris instar, in lite contestāda testari solemus, allegaturos exceptiones ac defensiones nostras intra viginti dies à lege Regia definitos. Secundum hæc igitur recte litis contestatio, iudicij exordium & fundamentum dicitur, ut in c. Ex parte. de verbo. sign. & c. Super questionum. §. intentionis. de officio delega. & l. 3. ti. ro. par. 3. Et recte quoque ipsa à doctoribus definitur, Principalis negotij apud cōpetentem iudicem facta narratio. Posthac enim, non antea, iudex de iure principaliter cognoscere incipiebat, ut ait Imperator in l. 1. ro. C. de litis contesta.

Altius tollendi seruitus, cur ita dicatur.

Cap. 15.

Communis interpretum ratio, quare seruitus altiùs tollēdi dicatur, exploditur, nouaque vera sufficitur. n. 1. Seruitutes à prædio dominante nomen accipiunt. n. 2. L. fin. titu. 32. par. 3. commendatur. n. 3.

So

OL E T apud Interpretes frequenter disputari, quare seruitus altiùs tollendi, sic nominetur; eū magis videatur esse libertas, quā seruitus; quippe quū iure ipso vni cuiq; liceat altiùs & ad calum vsque tollere. l. Altiùs. C. de serui. & aqua. Et vario quidem modo scriptores hanc difficultatem profligare conantur. Alijs enim placet per hanc seruitutem induci, ut teneatur vicinus, qui seruitutē debet, velit, nolit, ædes suas altiùs tollere: quia fortē id interest vicini, cui seruitus debetur, putā ne ædes suæ veterum iniuria infestentur; vel quia fortassis eo modo plenius lumen recipiant. Ita placet glos. & Bart. in l. 1. ff. de serui. vrba. præd. quorum opinionē communem testatur Capola de serui. vrba. præd. cap. 26. Alij verò aiunt, idcirco altiùs tollendi seruitutem ita appellari, quia forsan municipalilege (quod statutum vocant) cautum erat, neminem posse inuito vicino ædes suas nisi vsque ad constitutam altitudinem tollere. ut est apud Florentiam. Et hanc quoque opinionem testantur communem Gomezius, & Iaso. in. §. æquē si agat. Insti. de actio. Mihi verò nequaquam Iurisconsultorum scriptis hæc doctorum exempla conuenire videntur: eamque Iurisconsultorum non fuisse mētem citra negotium intelliget quisquis paulò attentius illarum verba contempletus fuerit. Quid est igitur? puto quidem idcirco seruitutem altiùs tollendi dici, quia ex ea inducatur, ut vicinus non possit altiùs tollere, quā seruitutis conditione & lege conuentū fuerit: quod alio qui

qui iure cōmuni sibi licebat. Quo pacto id quæso? Quia cū de hac seruitute agimus, hæc verba altiūs tollere accipiuntur cōparatiuè respectu vicini, qui seruitutē debet. Id est, significant vt vicinus, cui seruit' debetur, possit altiūs tollere, quā vicin', qui seruitutē debet. Ergo, si vicinus nō potest tollere ædes suas tā altè, quā ego, propter seruitutē, quā debet: iā manifestè deducitur ex hac seruitute altiūs tollēdi effici, vt vicin', qui seruitutē debet, nō possit altiūs tollere. Proin rectè ex his verbis seruitus inducitur; ac rectè is, cui seruitus debetur, intendit ius sibi esse inuito aduersario ædes suas altiūs tollere. Atq; è cōtrario is, qui seruitutem non debet, rectè negat ius non esse aduersario altiūs suas ædes tollendi: hisce enim verbis actiones negatoria & confessoria concipiuntur. vt est expressum in. §. æquè si agat. Inst. de actio. Quod autem dicitur in dicta l. Altiūs. C. de serui. vnicuiq; licere altiūs tollere: illa verba non effertur cōparatiuè, neq; comparatiuè accipi possunt. quo casu seruitutem non inducūt. Porro idcirco dicitur seruitus altiūs tollendi, & nō dicitur nō altiūs tollendi, quia seruitutes nomen trahunt à prædio dominante. l. fi. ff. de serui. leg. 1. §. Cassius quoque. ff. de aqua pluui. arcend. Capola de serui. vrba. præd. c. 11. num. 10. Quapropter hæc verba altiūs nō tollendi non bene quadrarent ei, cui seruitus debetur. Circa hanc verò seruitutem altiūs tollendi est memorię fidei mandanda. l. fi. tit. 32. part. 3. qua generaliter constitutum est, eatenus cuique ius esse ædes suas altiūs tollendi, quatenus efficiat, vt vicini ædes non valde nimis propalentur. Quod quidē iure

re communi expressim definitum nō erat, sicuti ibidem notat Greg. Lop. Proin obliuiscendum nō erit. Poteris tamen ad illius intelligentiā addere Alex. consi. 9. vol. 6.

Clericus filiam spuriam dotare quemadmodum possit. Cap. 16.

Clericus in filia sua spuria dotanda non potest quintam bonorum partem transgredi. n. 1.

Donatio à socero genero facta fraudis argui minimè potest. n. 2.

C. 1. de testamentis explanatur. c. 3.

Ne potibus suis ex filio spurio clericus relinquere quidquid velit, lege non prohibetur. n. 4.

PALAM est clericum filia suæ spuria ultra quincuncem, siue (vt apertius loquar) ultra quintam bonorum partē dotis nomine dare non posse: sicuti tradunt omnes in. l. 10. Taur. & Dueñas regula. 377. amplia. 3. Verū cū, vt hodie dotes sint immoderate, contingat huiusmodi quincuncem ad filias dotandas non sufficere: quari identidem solet, quam cautio tenenda sit, vt ultra quincuncem filia dos à patre clerico constitui possit. Quod hīc à nobis dispiciendum est. Et ne morer, ita caueri posse videtur, vt quinta pars bonorum dotis nomine filia detur. reliquum verò, quod in dotem dari conuenit, donationis titulo genero concedatur. Nam tametsi Host. Ioa. Andr. & Car-

Cardinalis in c. 1. de testamen. existimauerint hoc genus contractus fraudis suspicione argui posse: ego verò secutus Anto. Gome. in l. 9. Tauri. num. 17. & Dueñ. reg. 366. in fine, proprius veriusque esse existimo talem donationem genero factam validam esse, tum ex tex. in l. fin. ff. de his, quibus vt indig. Si gener (inquit) socerum heredem reliquerit, taciti fideicommissi suspensionem sola ratio paternæ affectionis non admittit. Quod ergo in genero definitur, idem in socero recipiendū est: cum (vt vulgò aiunt) relatiuorum eadem sit disciplina: tum ex tex. in capi. 1. de testa. vbi episcopus nulum suam heredem instituit; neq; tamē fraudis suspicione talis institutio vitatur. Est igitur ille tex. contra Host. & eius fautores: sicut etiam memoria repeto dictasse eruditissimum doctorem Sandoualem (quem nuper nobis mortem abruptuisse doleo) dum pro rostris illum tex. interpretaretur. Nā quod ipsi aiunt, vel potius diuinant, illic filium episcopi vel legitimum vel fato functum esse: non fit verisimile, cum legitimus quisquam in dubio, neq; mortuus esse præsumatur. Sed et quod ipse Hostiensis inquit, eo casu propter affinitatis coniunctionem fraudem præsumendam: facile quidem refellitur ex illa lege finali. ff. de his, quibus vt indig. vbi nominatim contrarium definitur; ac ex ijs, quæ notat Bart. confi. 194. Hæc igitur cautio non tam legibus, quam ipsi clerico captiosa videtur. Cur ita? quia fortè si filia sine liberis discesserit: clericus bona genero data simul cum filia perdet, nisi fortè pactione comprehensum fuerit vt filia sine liberis defuncta ad ipsum bona reuertantur. Sed tum fortè

aperta legi fraus fit: & proin sequenda esset Hostiē. opi. Videamus igitur quemadmodum cautiùs clerico consulere possimus. Et puto hoc pacto, vt bona, quæ in dotem danda sunt, non proprietatis, sed vsus fructus iure ipsi filia spuria quoad vixerit, concedantur ea lege, vt post ipsius mortem ad ipsius liberos, id est, clerici nepotes bona pleno iure reuertantur: nam eo casu non facile vsus fructus æstimatio quincuncis quantitatem egredietur, ac proinde legitima erit dotis constitutio. Filia autem liberis, id est, clerici nepotibus clericus expressim rectè relinquit, in eorumq; fauorem rectè fideicommittere potest. vt tradunt omnes in l. fi. C. de naturalib. & Suarez in l. 1. titu. 6. lib. 3. Fori. Anto. Gom. & Dueñas locis suprā citatis. Quod si casu filia sine liberis decesserit: clericus bona non perdet, cum vsus fructus ad proprietatem redeat. Hanc cautionē acceptam ferre debemus Bartulo nostro in l. fi. ff. de his, quibus vt indig. Quem, vt cæteros taceam, sequitur Suarez in dicta. l. 1. titu. 6. lib. 3. Fori. §. prædicta. de naturalium successionibus. Quemadmodum verò intelligi possit, an vsus fructus æstimatio quincuncis quantitatem excedat: legendus est idem Suarez in l. Quoniam in prioribus. amplia. 3. num. 7. De cæteris verò cautelis, quæ ad filios spurios instituendos tradi solent: lege Capol. cautel. 38. & Ferra. cautel. 41. Ludou. de Sardis in tractat. legitim. ad calcem operis, Altia. in l. Speciosas. ff. de verbo. signi. Corrasium in l. Fœmina. ff. de Sena. Tiraquel. de nobilitate. c. 18. Anton. Gome. in l. 9. Tauri.

De poena Palinodiae cantandae ad legem secundam, tit. 10. lib. 8. Recopilationis. Cap. 17.

Cornutus quare dicatur. n. 2.
Cuculi & curuca appellatione cur mocha maritus notetur. n. 2. & 3.

Boni viri appellatione maligna hominum interpretatione etiam mocha maritus significari solet. n. 4.

Quid si dixerit, ego non sum proditor. n. 5.

Similia, quae accipi debeant quinque illis lege expressis. n. 6.

Falsi maledictum quinario numero aggregandum. n. 7.

Si quis Gallici morbi notetur, palinodiae poenae locum non esse. n. 8.

Nobiles Clericiq; Palinodiae poena non mulctantur. n. 9.

Quid si mulier fuerit nobilis, maritus vero plebeius. n. 10.

Palinodiae poena locum non habet, reo verum dixisse docete. n. 11.

Palinodiae poena locum non habet, cum quis laceffit iniuriam retaliauerit. n. 12.

Palinodiae an sit locus conuitio in absentem dicto. n. 14.

Intellectus. l. si. tit. 6. par. 7. n. 15.

Palinodiae poena gravissima, proin huius criminis reus etiam datis fideiusoribus non est carcere relaxandus. n. 16.

XT A T apud nos lex Regia, quae quinque maledictorum iniuriā Palinodia cantandae poena vlciscitur: ea est. l. 2. tit. 10. lib. 8. Recopila. Quae ut noua quidem, ita non obscura definitione non paucas priorum legum difficultates sustulit. Illa vero quinque conuitia nominatim ipsa lege

lege comprehensa haec sunt. Elephantiacus siue leprosus, Patius siue Sodomita, Hereticus, Proditor, Cornutus, & mulieri nuptae Meretrix, quod cum proximo connumeratur. Quoniam vero istius legis materia in foro assidua est: fuit cordi pauca ad illius intelligentiam in praesenti afferre. Illud autem in primis palam est, nihil interesse an quis illis verbis nominatim ipsa lege comprehensus sit, vel id alijs tantumdem efficientibus significauerit. Nam (ut vulgo aiunt) nihil interest quid ex aequipollentibus fiat. c. In his. de verb. fig. ut puta, si quem ut cornutum vocem, cucurbitam appellem, sicuti glo. in. l. Si in inuicitiis. ff. de his, quib. ut indig. Cornutum vero (ut id obiter dicam) appellati existimo, quasi sit corde mardus, qui de decus tale patiatur. Nam, ut Salomon inquit, Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum; qui autem tenet adulteram, stultus est & inhiptus. Et hanc quidem etymologiam (ne aliena pro nostris venditemus) excepisse meminime ab eruditissimo doctore Moya, nunc Iuris Pontificij Salamaticae primario professore: sub quo nos Iurisprudentiae tyrocinia fecisse neque piget, neque pigebit vnquam. Idem erit, si cuculum appellem, ut hodie est in vfu, & scribit Boerius consilio. 4. nu. 15. Vel si cum curucam vocem, ut Iuuenalis Satyra sexta, Tu tibi nunc (inquit) curuca places, fletumq; labellis exorbes.

Et veriùs quidem, nam de cuculo & curuca Aristoteli lib. 6. de Animalibus. c. 7. in haec verba inquit. Pullos cuculi nemo se ait vidiſſe, parit tamen, verum non in nido, quem ipse fecerit, sed interdum in nidis minorum auium: &

ona, quæ aliena reperit, exedit. Maxime verò nidos pabumbrū
petit; quorum & ipsorum ona esu absumens, sua relinquit. Cu-
ruca quoque in nido parit, fouet illa, & excludit, & educat. 4
Hactenus Aristo. Ex cuius sanè verbis satis apparet
cuculi nomen adultero, curuca verò patienti seu
cornuto (quem vocant) magis quadrare. Quod non
eò quidem pertinet, vt velimus non esse huic legito-
cum, si quis alium cuculum appellauerit: erit enim,
cūm communis sermonis significatio sit spectanda.
Sed eò dicimus, vt vulgi errorem etsi inueteratum
dedoceamus. Curuca autem (vt reor) est adis haud
dissimilis ei, quàm vulgo Coruxam à Latino verbo
non multum discordantes appellamus: eam occipi-
tio plumarum cornuscula quadam attingere solet,
& inde cornuti maledictum originem verius traxis-
se auguror. Ac de cuculo & curuca vide etiam Eras-
mum adagio. 171. Ad istud etiam conuictum pertine-
bit, si quis iniuriandi gratia alium bonum virū ap-
pelauerit: nam & ea appellatione malignè interpre-
tata cornutus significari solet. Neuizanus in Sylua.
nup. lib. 4. num. 76. & Boërius alios referens cōf. 4.
num. 7. Quod malitiosa nimis hominū interpreta-
tione fit: apud Iuriconsultos enim diuersam hoc
verbum si significationē habet: non nunquam enim
pro Iudice accipitur. l. Continuus. §. cūm ita. ff. de
verbo. oblig. non nunquam pro Arbitro. l. Societa-
tem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Interdum pro eo vi-
ro, qui mortem potius, quàm de decoris quicquam
pati se malit. vt in. l. Isti quidē. ff. quod metus caus.
Sic etiam & philosophi bonum virū accipiunt eum,
qui omnibus virtutis numeris præditus sit. vt est vi-
de

dere apud Cicero. off. li. 3. Atque vt inam suæ signi-
ficationis tot bonos viros haberet philosophi, quot
suæ popularibus habere cōtingit: tortassis enim nō
tam male cum virtute actum, esset. Atque (vt in alio
conuictio exempla ponamus) idem erit, si vt quem
proditionis suggillum, Gallenonē eum appellem:
vel si dixerim, ego non sum proditor. Specula. titu.
de aduocato. §. iam nunc. n. 3. Boërius plures in ean-
dem sententiam referens cōf. 4. n. 17. tametsi Anto.
Gom. in cōmen. titu. de iniuria. c. 6. tom. 3. futilibus
quibusdam argumentis, neq; tanto doctore dignis
contrarium sentiat. Sic erit, si quis alium vt cinēdū
siue Sodomitam appellet, vtatur dictorio illo, quo
Thraso ille Terentianus Rhodium adolescētem no-
tauit. Tute lepus es, & pulpamentum quaris. Vel si
vocauerit eum Hiennam: de qua Ouidius. *non est
Et quæ modo fœmina tergo*
Passa marem est, nunc esse marem miremur Hiennam.
Non solū verò hæc lex Regia illa quinque maledicta
recatāda iubet: sed etiā alia his similia. Similia verò
quemadmodū hīc accipiēda sint videamus. & Bal-
quidē. in. l. Neq; ff. de legibus. tam doctē, quàm phi-
losophicē scribit, illa similia dici, quorū sunt diuer-
si termini, vnā verò ratio seu qualitas. Alij verò ali-
ter atq; aliter simile accipere solēt: vt est videre apud
Interpretes in c. Capitulū. de rescrip. & Anto. Mas-
sam de exercita. Iuris per. li. 1. n. 32. Dd. quoque in. l. Gal-
lus. §. & quid si tantū. ff. de liber. & posth. At lex ter-
tia, quæ hanc, quā interpretamur, subsequitur: simi-
lia videtur maledicta accipere, quotquot illis quin-
que minora nō fuerint. Igitur quotquot illis quinque

aut æqualia, aut maiora fuerint: similia dicenda sunt, & ad hanc cantanda palinodia pœnam pertinere. Sed operæ erit ut exempla quæramus: par igitur simileq; erit conuitium, si quis aleuosus appelletur; nam tale crimen perduellioni exæquatur. l. 2. ad cab cem, titu. 2. par. 7. Idem erit probandum, si quâ strigiam seu lamiam appellaueris: ferè enim hoc crimē sine hæresi vel apostasia non admittitur. Grilladus tit. de sortilegijs. Syluest. ver. hæresis. 2. dominus præsul Simancas catho. institut. titu. 37. Simile quoq; dicendum est, si tabellionem vel testem, falsarium appellaueris: inter grauissima enim crimina hoc crimen numeratur: estq; proditioni multum affinis. teste Grego. in titu. 7. par. 7. in summa. Idem puto, si le nam nuptam appellaueris: etenim lenocinium facere non minus est, quam corpore quæstum exercere. l. Palam. §. non solum. ff. de ritu nuptiarum. Diuersum erit, si malum Christianum quem appellauero: inter hæreticos enim, & malos Christianos longè interest: illi enim falsa credunt; hi verò vera credentes, non viuunt ita, ut credunt secundum Augustinum super Matthæum. c. 3. Sed neq; idē erit, si quis morbi Gallici notetur, vel veriūs Indici: vulgò bubas vocamus, à bubo morbo inguinali, qui huius morbi comes esse solet. Enim verò hæc tabes adeo hodie (quæ nostra sunt peccata) longè latèque serpsit, ut magno dedecori iam non habeatur. Quid si Mauridem siue Moriscem, vel Iudæum quempiam appellauero? Et non putem ad ista conuitia pertinere, quia ea appellatione communi loquendi usu non secta seu hæresim, sed originē gētis significare solemus.

mus. Et de Iudæo quidem ita tradit Dida. Perez. in. l. 9. titu. 1. lib. 1. antiq. ordi. Tametsi dominus Couarru. li. i. varia. c. ii. num. 2. aliud praxim recipere testetur. Sed eam praxim ipse & inhumanam tanè, & Iuri non sat consonam iudico: cum istis conuitijs specialiter lex pœnam præscribat, scilicet viginti millia nummum. ut in. l. 2. titu. 10. lib. 8. Recopilat. Ergo si Maurum appellauerit, diuersa causa erit, quia ea appellatione non modo gentis originem, sed etiam sectam significare solemus; ac vulgus loquendo mauros à moriscis discernit. Hactenus de istius legis ampliationibus. Modò de exceptionibus seu limitationibus accipite. Et primùm hæc lex exceptit ab hac recatationis pœna nobiles, qui vulgò hidalgos appellamur. Id autem accipiendum puto, etiam si nobilis aduersus nobile tale conuitium dixerit. nam licet alioqui priuilegiatus (ut vulgaribus verbis utar) non utatur priuilegio aduersus pariter priuilegiatum: id tamen non habet locum, quādo æquè priuilegium habens certet de damno vitando. l. Verū. §. si. ff. de minori. Bat. in auth. quas actiones. C. de sacrosanct. Eccl. Ang. in. §. rursus. n. 2. Inst. de actio. Ergo cum hic nobilis certet de damno vitando, etiam aduersus alium nobilem hoc priuilegio fungetur: eoque iure utimur. Sed illud admonendi sumus, non desiderari in hac causa tam plenam nobilitatis probationem, sicuti cum principaliter de ipsa nobilitate tractatur, sed sat erit nobilitatem per communem opinionem seu existimationem probari. secundum Otaloram de nobilita. 3. part. c. 8. num. ii. Quid verò si mulier, cui iniuria dicta est, fuerit nobilis, maritus

verò plebeius? & constat mariti conditionē spectan-
dam esse. l. Mulieres. C. de incol. lib. 10. leg. 7. titu. 2.
par. 4. l. 9. tit. 11. lib. 2. Recopil. Quando verò nobili-
bus hoc priuilegium datur, consequenter & clericis
dicendum est competere: iuxta enim vtrisque iure
fauetur: & sicuti illi ignominiosis pœnis afficiendi
non sunt. l. 8. tit. 31. par. 7. ita neq; hi. ca. Contingit. r.
de senten. excom. & ita placet Dida. Pere. in. l. 9. tit.
1. lib. 1. antiq. ordin. cui magis accedo, quàm Bernar-
do Diaz, qui cōtrarium scripsit in sua praxi, ca. 60.
Deinde hanc palinodia pœnam non putem habe-
re locum, quando is, qui iniuriam intulit, docuerit
verum esse maledictum: sicuti est autor Couarruu.
lib. 1. varia. ca. 11. num. 6. qui id indistinctè intelligit,
id est, siue Reipublicæ inter sit crimē rescire, vel nō:
cui magis accedo, quam Anton. Gomez. in hoc di-
stinguenti in commen. tomo. 3. cap. 6. num. 2. Enim
verò à tota ratione abhorret, vt qui verum dixerit,
veritatem modò recantet, & mendacium affirmet.
Et hæc nostra sententia videtur probari in. l. 46. tit.
2. part. 3. & apertius in. l. fin. titu. 6. & in. l. 1. titu. 9. par.
7. Erit tamen is secundum dominum Couarru. ex
traordinaria quadam pœna mulctandus. An verò
hæc sententia admittenda sit, quādo quis eū anue,
qui quæue matrimonio iunctus iunctaue sit, cornu-
tum vel meretricem appellauerit, id est, an audien-
dus sit, si velit probare se veram dixisse: tractat Gre-
go. noster in leg. 1. tit. 9. par. 7. in gl. magna. tu ipsum
consulto. Præterea hanc palinodiæ cantandæ pœ-
nam non puto locum habere, quando quis aliqua in-
iuria prius lacessitus, statim par pari referens in con-

uitiatorem, aliquot ex illis quinque maledictis retu-
liauerit. Sed erit eo casu (mea quidem sententia) ad
mitiorem pœnam recurrendum: ignoscendum est
enim ei (vt Vlpianus scribit) qui se voluit vleisci pro-
uocatus. l. Qui cum natu. §. si libertus. ff. de bonis li-
ber. Est q; deinde generaliter traditum, quamlibet
honestam delinquendi causam pœnā ordinariam
extenuare: Bald. in. lege, Et si seuerior. C. de ijs, qui
notan. infam. Bart. in. leg. Quid ergo. §. pœ-
na grauior. ff. eodem titu. Sylua nup. lib. 1. §. 2. nu-
mero. 94. Refert plures dominus d. Redin, vir tam
iuris peritissimus quàm iure dicundo strenuissi-
mus, in suo eleganti commentario de Maieſta. Prin-
cipum. §. sed etiam. num. 80. Proin receptum est, si
quis prius lacessitus iniuria quapiam etiam verbo
illata, iniuriam facientem enecauerit: non esse eum
pœna capitis plectendum, sed benignius in eum
animaduertendum esse: Boërius decis. 169. Couar-
ruas libr. 2. variar. capit. 9. numer. 2. Anton. Go-
mez. in commen. tomo. 3. capit. 3. numer. 24. Eo-
dem pertinet illa frequens doctorum opinio scri-
bentium. tametsi in delictis calor iracundiæ om-
nino excusationem non præſtet: esse tamen in
causa vt pœna ordinaria non inferatur. vt est vi-
dere apud Duēñ. regula. 292. alios plures reci-
tantem. Demum accedit his, quæ ferè in simili spe-
cie tradit Hermanus de Vare de formandis libel-
lis, libello. 95. Quid verò, si quem hominem
duplicis faciei appellaueris? An sit locus palino-
diæ cantandæ? Et non putem, quia his verbis non
ita manifestè proditor significatur; ac in pœnis

benignior est interpretatio facienda. Quid ergo, si filium meretricis? & interesse arbitror, an mater viuat nuptaq; sit; & erit locus palinodia, ea scilicet in iuriarum agente: an non sit viua vel nupta, & nō erit locus. Sed illud omnino tractandum erit, utrum ¹⁴ hęc palinodię pœna procedat, quādo aduersus absentem maledictum profertur. In qua re distinguit dominus antistes Couarru. lib. 1. varia. c. 11. num. 4. Ipse tamen & hoc casu palinodię locum esse arbitror ex tex. in l. Item apud Labeonem. §. cōuitium. ff. de iniurijs. l. 1. tit. 9. par. 7. quibus definitur, nihil interesse an conuitium in præsensem vel absentem dicatur. Illud tamen meminisse debemus; ut id procedat, oportere ut maledictum sit cum vociferatione & in cœtu, id est, corā pluribus dictū: nam aliās non dicitur propriē conuitium, sed infamandi causa dictum. l. Item apud Labeonem. §. conuitium. ff. de iniurijs. & dicta. l. 1. tit. 9. par. 7. Illius verō legis verba, quia notatu digna sunt, hīc subiiciēda putauī. *Ex his apparet (inquit Vlpianus) non omne maledictum conuitium esse, sed illud solum, quod cū vociferatione dictū est: quod autem non in cœtu neq; cum vociferatione dicitur, cōuitium nō propriē dicitur, sed infamandi causa dictum.* Ergo si maledictum nō in cœtu neq; cum vociferatione sit dictū, ¹⁵ siue coram vel clam sit dictum, id est, siue in præsencia siue in absentia dicatur: nō erit locus palinodię pœnæ. sed tūc habebit locum pœna alterū infamia iugillantantis. Quæ pœna verō hęc sit, definit. l. fin. tit. 6. part. 7. & ita ex illo. §. cōuitium. illa Par. lex est concilianda cum hac lege Recopilationis, quam interpretamur: & est vera facillimaq; conciliatio: tametsi

tametsi Grego. Lop. illarum legum paraphraastro magnum negotiū fecerint, & minūs rectē aliter eas accipiendas scripserit. Ergo cū in absentia aliquod ex istis quinq; conuitijs dicitur, considerandum est an cum vociferatione & in cœtu sit dictum; & erit palinodię pœnæ: an non sit dictum in cœtu neque cum vociferatione, & non erit locus pœnæ palinodię cantandæ. Et hęc verior mihi distinctio videtur & clarior, quā illa domini Couarruu. tametsi non lōgē ab ea discedat. Illud ad extremū dixerim, hanc palinodię pœnam & seueram, & perquam duram esse, si quidem is, qui palinodiā cantat, toto exautoratur honore, & quātauis dignitate præfulgeat, in ordinem redigitur. ut ostēdit. l. 8. tit. 3. par. 7. & l. 2. ¹⁶ tit. 5. par. 7. & l. 2. tit. 8. Cōpil. Proinde huius criminis reus, etiā datis fideiussoribus nō est carcere relaxādus, uti expressim tradit Marāt. in Specul. aureo. 4. par. n. 10. & eo iure utimur. Quibus verō verbis hoc casu palinodiam canens iniuriam recantare debeat, docet. Greg. Lop. in l. 8. tit. 3. par. 7. verbo. mintio. & in leg. 25. tit. 18 par. 2. Sed an is, qui iniuriam fecit, teneatur alioqui in foro poli (ut Augustini verbis utat) veniam lacerato exorare: lege, si placet, dominū Couarru. lib. 2. variar. cap. 10. n. 7. cui adde Paridem de Syndi. verbo, cōpositio. c. 7. n. 5. Et deniq; vnde dicatur palinodiā canere, consule Erasmum Chilia. 1. ¹⁷ centuria. 9. adagio. 69. Sed & utrum id, quod hęc lex definit in vxore, ad sponsam pertineat: legito Hippol. cons. 61. n. 4. De vidua verō nequaquam intelligendum esse, nemo dabitauerit.

Quemadmodū legata distribuēda sint, quando defunctus vltra tertiam & quintam bonorum partem legauit. Cap. 18.

Cum defunctus in legando modum lege definitum excessit, supputandus est excessus, qui tertiam & quintam bonorum partem excurrit, & quantum fuerit excessus, tantum prorata cuiq; legato detrahendum erit: ut puta, si tertia pars excedat, tertia cuiq; legato erit deducenda. Per totum caput.

E F V N C T V S pluribus in eodem testamento legata reliquit, verbi gratia, in principio testamenti filio ades, in medio Titio fundum, in fine Seio numos legauit: ea verò legata modum à lege definitum excedūt, quia quintam & tertiam hæreditatis partem egrediuntur. Quæro, quænam istorum valeant? & constat omnia valere: cæterum id, quod excedit, pro rata eius, quod cuique legatum est, detrahendum erit ita, ut omnia legata ad tertiam & quintam bonorum partem redigantur: ut est exemplo. l. In quâtitate. §. fi. ff. ad legē Falcid. tex. in. §. fi. Insti. eodem tit. & illic glossa. ut ecce, tertia & quinta hæreditatis pars valent quadringenta, testator verò sexcenta legauit; itaque tertiam partem ampliùs, quam posset, legauit. Tertia igitur pars singulis legatis detrahenda erit. Cui igitur sexaginta legata sunt, quadraginta tantum debebuntur; cui triginta, viginti. Atq; eo pacto fiet, ut omnia legata deducto singulis quod superest, tertiam & quin-

tam

tam hæreditatis partem non egrediantur. Hanc verò deductionem & legata quoq; pia patiuntur, iuxta Bart. sententiā in Auth. similiter. C. ad legem Falcid. l. Si post. & illic interpretes. ff. eodem titu. Hæc, cum defunctus liberos reliquit. At si parentes tantum reliquerit, ad tertiā hæreditatis partem legata erunt redigenda, iuxta decisionem tex. in leg. i. titu. 8. lib. 5. Recopi. Quod si neque liberos neque parentes reliquerit, tum sequendus erit ordo traditus à Iustiano in dicto. §. fi. Inst. de lege Falcidia.

Filius, qui patris rem gessit, vtrū mercedem mortuo patre petere possit. Cap. 19.

Filius, qui patris rem gessit, non habet ius petendi salariū a cohæredibus: idem, si auo vel matris famulatus sit. n. 1.

Qui fratri, tutori, vel vitrico famulatus sit; salariū iure desiderare potest. n. 2.

Filius, qui rem paternam administravit, rationem rei gestæ reddere debet. n. 3.

I L I V S familiās patris senis rem gesserat, patre deinde defuncto in familiæ excusandæ iudicio desiderabat sibi rei gestæ mercedē siue salariū præstari: cōtradiciūt fratres. Videamus quid statuendum sit: quotidiana enim res est. Et sanè Fulg. in. l. Illud. C. de

*De hac ma
de in h
ne legat
seruus de
filius vide
Ant. Gid
in § 4 m
de oblig
et quod
dego ag*

C. de collatio. placuit, mercedem ei deberi: fatetur tamen nunquā obtinere potuisse. Eius verò opinio nem sequitur Anto. Gom. in. leg. 29. Tau. n. 24. & alij relati à Baécio de decima tuto. cap. 2. num. 15. Porro ab hac Fulgosi opinione pleriq; omnes dissentiunt, vt Iaso. in. d. l. Illud. n. 8. & alij, quos refert sequiturq; Castellus in. l. 27. Tau. n. 17. & hanc opinionē nouissimē sequuntur Greg. Lop. & Nauar. locupletissimi sanē testes, ille in. l. 3. titu. 20. par. 2. verbo, *que son suyos*. hic in libro, quem Manuale inscripsit, cap. 17. num. 148. Et hanc quoque memini secutum fuisse eruditissimū doctorem Muñoz, nū Pintiani pratorij aduocatū, dum olim Salmantica proficere tur. Et hanc quidē opinionem veram puto ea quidem ratione, quia filius non repetendi animo, sed magis pietatis ratione patris negotia gessisse videtur; ac deinde debiti obsequij, & honoris iure. vt in illa l. 3. titu. 20. par. 2. & in. l. Nensenius. ff. de nego. gestis. l. Si alimēta. & l. Si paterno. C. de neg. gest. Tex. elegans in. l. 36. titu. 12. par. 5. Ergo idem probandum erit, si matris vel aui negotia gessisset, cum vtrobiq; eadem ratio versetur. Atque per contrarium apparet, non idem dicendum esse, si filius testatus esset repetendi se animo id facere; vel si fratri, tutori, vel vitrico famulatus esset: scilicet posse mercedem repetere: cessat enim in his pietatis & debiti obsequij ratio, quam diximus. Illud quoq; silentio prætereundum non erit, eum filium, qui patris negotia gessit, debere ceteris fratribus administrationis rationem reddere, non tantum si defuncto iam patre negotia gessit, sed etiam si viuo. Castellus in. leg. 27. Tauri.

Tauri. num. 18. Greg. Lop. in. l. 26. tit. 12. part. 5. verb. *cuenta verdadera*. Citat eiusdem sententiæ plures auctores Pinellus, de bonis maternis. l. 1. par. 2. n. 39.

An pro reo, qui criminis causa absens est, procurator, defensorue, seu excusator admittatur. Cap. 20.

Procurator, excusator, & defensor, quid inter sese distent.

Pro reo criminis fugitino procurator non admittitur. n. 2.

Pro reo criminis absente procurator admittendus est. n. 3.

Pro reo criminis absente defensor non est explodendus. n. 4.

A C T E N V S satis quotidianas quaestiones tetigisse videmur. Verum neq; sequens rariū in foro versari solet, nepe An reus, qui criminis causa aufugit, & aduersus quem in absentia secundū legum Regiarum tenorem proceditur: possit per procuratorem, aut excusatorem, defensoremue causam dicere, absensq; defendi. Quam quidē quaestionem paucis absoluemus. In primis autem sciendum est, inter procuratorem, excusatorem, & defensorem hoc interesse, quod procurator est qui cum mādato pro alio allegat: excusator verò, vel defensor mandatū non habet. Rursus excusator à defensore illò distat, quod excusator est qui causas absentia, defensor verò qui causas causæ seu innocentia allegat. Speculator in titulis de excusatore, & defensore. Anto. Ca-

Causam dicere ad reū pertinet, non ad actorem. l. 1. C. de custod. & exhib. reorum. & alibi sæpe.

narius de excusatore. n. 7. Nonnunquam tamen hec verba promiscue accipiuntur. Sciendum est præterea, olim aduersus reos criminis absentes procedi non solere; sed si edictis, denunciationibusq; de more propositis contumaces erant: vel eorum bona annotabantur, & post annū fisco vendicabantur: vel alijs pœnis ad relegationem vsq; afficiebantur. l. Absentem. ff. de pœnis. l. 1. ff. de requi. reis. l. 7. ti. 8. par. 3. Paucis tamen criminibus exceptis, in quibus rei absentes etiam damnabantur, quæ refert Bart. in d. l. 1. ff. de req. reis. Et in his criminibus exceptis sunt intelligenda exempla, quæ affert dominus præsul Siman. catho. instit. tit. 2. Hoc verò apud nos obsoletum est: nostratibus enim legibus Regijs recentioribus generaliter aduersus absentes proceditur, contumacesq; dānantur. vt in l. 1. tit. 11. lib. 4. Recopil. His itaq; cognitis, in quæstione proposita dicendum est, procuratorem pro reo criminis absente & contumace nequaquā admittendum esse: Bart. in l. penulti. §. ad crimē. ff. de pub. iud. Idem in l. Seruum. §. publicē. ff. de procura. Idē in extrauag. ad reprimendū. ver. legitimē. & Bald. in dicto. §. publicē. qui ait vsu receptū esse, vt etsi statuto cautū sit, quod reus absens dānetur, adhuc tamē procuratorē pro absente nō admitti. Idem scribit Panor. in. c. Veniens de accusa. Quod quidē procedit etiam si causa sit, quæ mitiorem pœnam relegatione mereatur. vt placet Bart. in l. Qui bona. §. si alieno. n. 16. de dāno infecto. cuius sententiam sequitur Ias. alios referens in. l. fi. C. de procura. De procuratore dictum. Nunc de excusatore dicendum. Excusator ergo, qui absentia scilicet

cet causas velit proponere, in criminalibus causis admittendus erit omnino, dicta. l. penul. §. ad crimen. ff. de pub. iud. l. Inter. ff. eod. in tantum, vt si admisus nō fuerit, irritum sit iudicium: vt est autor Bart. in dicta extrauag. ad reprimendum. ver. neglexerit. Nihil autem refert, vt is excusator admittatur, mandatum habeat, nec ne. l. 12. tit. 5. par. 3. Ac de hoc excusatore cum mandato est intelligenda. l. 25. tit. 1. lib. 3. Recopila. quæ nonnullis in causis pro reo criminis absente procuratorem admittendum significat. Quas verò excusationes excusatoris possit allegare, expendit Bart. in dicto. §. ad crimen. nume. 16. Huius verò excusatoris ea quidem erit utilitas, quod si de rei absentia legitimas causas docuerit: iudicium sistet, pœnæque alioqui aduersus contumaces sancitæ, aduersus hunc reum cessabunt. dicta leg. Inter. ff. de pub. iud. Bart. in leg. 2. §. si quis in iudicio. ff. si quis cautio. leg. 12. titul. 5. part. 3. Sed iam quid de defensore innocentia causas allegaturo statuendum sit videamus. In quo sciendum est, iure comparatum esse in causis criminalibus vnunquēque de populo admittendum esse ad rei absentis defensionem, qui tamen non admittitur vt procurator, quia neq; eo nomine potest, sed vt defensor pro eo, quod publicē interest, absentes à quibuscūq; defendi. Huius igitur officiū erit, vt iudici assistat, & rei innocentia testibus, alijsque legitimis probationibus doceat. Hæc sententia apertissime probatur in. l. Seruū. §. publicē. ff. de procura. Vbi Iuricon. in hæc verba scribit. *Publicē vtile est, absentes à quibuscumque*

que defendi: nam & in capitalibus iudicijs & defensor datur. Ubique itaq; absens quis damnari potest, ibique iuris pro eo verba facientem, & innocentiam excusantem audire æquum est, & ordinarium admittere. Haftenus Iuroconf. Atqui apud nos legibus Regijs sancitum est, ut absentes rei damnentur. leg. i. titu. ii. li. 4. Recopila. Ergo palam sequitur, apud nos defensorem pro reo absentibus admittendum esse. Et sanè hæc omnium interpre- tum communis est sententia: omnes enim vno ore consentiunt, in rebus capitalibus criminalibusque iudicijs, in quib9 lege vel statuto aduersus absentes agitur; in his defensorem pro reis absentibus admis- sum iri. Huius sententiæ est Bartolus in leg. Seruum. §. publicè. & in lege penult. §. ad crimen. ff. de pu- bl. iud. & iterum in extranogan. ad reprimendum. verbo; legitimè. Hanc dicit communem & veram sententiam, & summo opere notandam Iaso. in. l. Is, qui. num. 7. C. qui testa. facere possunt. Idem testa- tur Maria. Socinus, & Thomas Docius in duobus consilijs, quæ adiecta sunt ad illum tractatum Anto- nij de Canario de excusatore. Hiq; narrant secun- dum hanc opinionem sapissimè obtinuisse, & non paucos reos gravissimorum criminum postulatos defendisse. Hæc quoq; probat Cæpola consi. 40. cū pluribus sequentibus. Et communior dicit Hip- poly. cons. 73. num. 39. Et communem, moribusq; re- ceptam testatur Alex. cons. 4. vol. 6. Refert quoque eiusdem sententiæ alios autores Marant. in Specul. 4. par. dist. i. n. 42. Deniq; apud nos hæc sententiam & communem esse, & usu receptam testatur testis sa- tis locuples, Grego. Lop. in. l. 12. tit. 5. par. 3. verb. no-
po-

podria. Quapropter hæc quaquam est audiendus. Auend. qui in hac realiter sentit respō. is. Accedit his, quod huius sententiæ eam rationem esse docto- res tradunt, quoniam ubicunq; absentes damnetur, teneatur iudex ex suo officio de rei innocentia in- quirere. l. i. §. si quis ultro. & illic Bart. ff. de quaestio. Auth. qui semel. C. quomo. & quan. iudex. At hæc quidem ratio apud nos non deficit, quandoquidē illa lex Regia id facere Iudicibus iubeat. Diuersita- tis verò rationem, quare magis defensor, quàm pro- curator pro reo absente admittatur: duplicem apud interpretes obseruo. Vnam, quia si absentis procu- rator reciperetur, ne quaquam reus contumax dice- retur: atq; idcirco cōtumaciæ poenas euitaret. quod à ratione abhorrens esset. Alteram, quoniam is pro- curator absenti magnopere officere posset, per negli- gentiam fortè, imperitiam, vel dolum: quæ omnia quidem in defensore cessant. Non potest enim de- fensor quidquam reo obesse, si commodum non af- ferat. Commodum autem illud erit, ac non leue, ut si de rei innocentia constiterit, reus absoluator. Pœ- nas verò contumacibus impositas reus nihilomagis effugiet, sicuti ex Scriptorum mente colligo. Illud quoq; his addendum erit, defensorem hunc satis da- tione aliqua onerandum nō esse, scilicet de iudicio sistendo, vel iudicato soluendo: ut placet Anto. Ca- nario in illo tract. de excusatore, nu. 22. Deniq; quas exceptiones iste defensor allegare possit, videas apud Bart. in dicta. l. Absentem. nu. 4. & Anto. de Cana- rio dicto tracta. quaestio. 9. Superior verò conclusio, quam hucusq; tot rationibus, & testimonijs confir-
O mau-

mauimus; est limitanda nō habere locum in causis
pertinentibus ad cognitionem pratorum fodalita-
tis: quos vulgò *de la Hermandad* appellamus. vt est con-
tentum in l. 9. titu. 13. lib. 8. Recopil. quæ quidem cū
illis specialibus causis ita definiat manifestum argu-
mentum præstat, in cæteris criminibus nostram sen-
tentiam veram esse. Quæ tamen lex videtur mihi ip-
sa rursus limitanda, & ita accipienda, vt nihilomi-
nus ij, cuius interest, pro reo absente admittantur, pu-
tā dominus pro seruo, pater pro filio familiās. Istos
enim in omnibus criminibus sine distinctione ali-
qua admittendos esse placet Bartolo in dicto. §. ad
crimen. n. 9. & Baldo in l. Reos. C. de accusa. Panor.
in. c. Venien. num. 13. de accusa. Aliam cautionem
quoq; , quæ reus absens non obstante talilege defen-
di possit, tradit Iaso. in. l. Vbi pactum. C. de transactio-
nu. 13. Quem, si placet, per te videas.

Læfæ Maiestatis rei ædes quare aratro exaren-
tur, & sale deinde aspergantur. Cap. 21.

Proditoris ædes ad exemplum euerendarum ciuitatum exa-
rantur. numero. 1.

Sale proditoris domus aspergitur ducto exemplo à Rege Abi-
melech. numero. 2.

Olentes iam iam receptui canere, de-
stinatoq; operi finem imponere, illud
omittendum non duximus: inter pœ-
nas, quibus læfæ maiestatis reus plecti
solet, moribus est vsurpatum vt illius
domus à fundamentis euerfa, aratroq;
in eam

in eam inducto, sale deinde aspergatur. Id vnde ori-
ginem duxerit, iuris studiosus scire conabitur. Neq;
enim totam operam in componendis libellis, inq;
iudiciorum observationibus perscrutandis ponere
debemus: sed sunt, mihi crede, nonnunquam altius
respiitus attollendi, & cuiusq; rei, vel difficillimæ in-
uestiganda ratio. id, quod etiam monet Quidius de
arte amandi, lib. 1. 2. *Disce bonas artes moneo Romana iuuentus,*
Non tantum trepidos vt tuare reos.

¶ Et sanè de perduellis ædibus diruendis iure aperto
cautum legimus in l. 6. ti. 13. & l. fi. tit. 19. & l. 6. tit. 27
par. 2. Et huius rei ratio redditur in. c. Felicis. de pœ-
nisi. 6. his verbis. *Fiant habitationes eius deserta; & vt*
non sit qui eas inhabitet; dentur cuncta ipsius ædificia in rui-
nam; & vt perpetua notam infamiae perpetua ruina testetur,
nullo tempore reparentur. Sed & de aratro inducendo ta-
met si non siti iure cautum, ductum est tamen exem-
plum à ciuitatum euerfione. vt apparet ex. l. Si vsuf-
fructus. ff. quibus mod. vsusfruct. amitt. Neq; sine ra-
tione, nam licuti in vrbibus condendis aratro lo-
cus definebatur l. Pupillus. §. vrbs. ff. de verb. fig.
Vrbs (inquit) ab vrro appellata est, vrurare est aratro
definire. & Varus ait, vrrium appellari curuaturam
aratri, quod in vrbe condenda adhiberi solet. Ita in
illius ruinam depopulationemq; eodem instrumen-
to vti cōcinne est: quum nihil sit tam naturale, quā
vnanquamq; rem per quascunq; causas nascitur,
per eadem dissolui. Ac de hac aratri inductione

in evertendis urbibus tradidit adamussim Caelius Rhodig. lib. 14. lectionum antiquarum, c. 5. Atqui de sale aspergendo non erit in promptu causam invenire: id enim neque iure communi, neque Regio scriptum legimus. Vnde ergo hunc ritum effluxisse arbitraris? Non quidem ex anilibus fabulis, circulatorum suenugis, vel ex Alcinoi (ut dici solet) Apologo: sed ex sacris profecto Biblijs. ubi rogo? Iudicum libro. c. 9. ibi enim legitur, Regem Abimelech urbem Sichem propterea quod a suo imperio defecerat, funditus diruisse, & habitatoribus interfectis sale aspergisse. At quamobrem quaeso magis in eam rem sal, quam alia res usurpatur? Si quid iudico, ex eo quod aliarum rerum ferè omnium genium ad generandum semper est proclive: salis contra natura effœta est; ac non tantum ad generandum, quam ad erodendum, absumendumque prompta. Denique si sale evanuerit (ut est in Evangelio) ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & concalcetur ab hominibus. Dignæ sunt igitur proditoris ades, quæ tali semine seminentur.

Peroratio.

Habes candide lector Rerum quotidianarum liberum unum, brevem illum quidem, sed tum utilem, tum dulcem: illud propter rerum tractatarum assiduitatem, hoc propter materiae varietatem ac vicissitudinem. Itaque nisi me mei fallit amor, circulum (ut dici veteri adagio solet) absoluisse, ac summam propositi assecuti videmur: nam ut est ille Horatii versiculus.

Omne

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci

Tuum erit igitur novis auspicijs primisque conatibus favere, illosque hilari fronte suscipere, a quoque animo perlegere. Quod si praestiteris, & me quidem demereberis, & ad graviora opera suscipienda multo alacriorem & animosiores effeceris. Vale.

Deo gratias.

A Etatis suæ anno .xxxiiiij

*Blasius de
Manilla*

Gracia de Cuevada & Manilla

Index alphabeticus, in quo

sententia maximè notabiles, quæ hoc in
opere continentur, summam
recensentur.

A

- A**ctio quoties ipso iure non tollitur, sed ope excep-
tionis tantum, à iudice repelli non debet, ni-
si à reo fuerit oppositum. c. 1. §. 1. n. 8.
- Actio personalis vel mixta iure communi. 30. vel.
40. annorū præscriptione repellitur. c. 1. §. 11. n. 37.
- Actiones temporales, quæ nostrati iure regio introdu-
ctæ sunt, veluti illa ex empto venditoq; & cæteræ
id genus, non finiuntur de momento ad momen-
tum, sed necesse est vt totus postremus dies com-
pleatur. c. 1. §. 1. n. 10.
- Actiones reales, item & in re scriptæ decē & viginti
annorum præscriptione repelluntur. c. 1. §. 11. n. 37.
- Actio personalis, & res iudicata pro ea competens,
iure regio viginti annorum præscriptione repel-
litur. c. 1. §. 14. n. 47.
- Actionum temporalium, usufructuum, & præscri-
ptionum diuersa est natura. c. 1. §. 1. n. 9.
- Actio confessoria & negatoria pro usufructu & cæ-
teris seruitutibus cōpetens longi tēporis præscri-
ptione. 10. vel. 20. annis excluditur. c. 1. §. 7. n. 21.
- Actiones loco non circumscribuntur. c. 3. n. 50.
- Accursius miserè hallucinatus est in intelligentia.
l. Foramen. ff. de seru. vrb. præd. c. 1. §. 8. n. 27.
- Aduocatus, qui sciens prudensq; improba liti pa-
troci

INDEX.

- trocinatus fuerit, mortale peccat peccatū; ac tene-
tur insuper omnia damna, impēlasq; omnes vtri-
que litigatori præstare. c. 2. n. 1.
- Aduocatus non excusatur à restitutione, etiam per
ignorantiam, si ea ex lata culpa proueniat; secus
si ex leui vel leuissima. c. 2. n. 2. & 3.
- Aduocatus non excusatur à peccato neque restitu-
tione, quoties errat ea ignorantia, quæ omnes vel
plerosq; aduocatos non falleret. c. 2. n. 4.
- Aduocatus ambiguam causam suscipiendo, quādo
excusetur. c. 2. n. 5.
- Aduocatus excusatur à peccato restitutioneque, si
clietulus in possessorio iudicio ius habeat, in pro-
prietatis non habeat. c. 2. n. 6.
- Aduocatus iustæ liti operam dans, potest salua con-
sciētia, dolo astuq; & cauillationibus aduersariū
circumscribere. c. 2. n. 7.
- Aduocatus si munus suum, vt par est, obeat, plus me-
retur aduersus Deum, quàm sacri verbi concio-
natores. c. 2. n. 8.
- Aduocatus iustis duntaxat litibus dans operam, fa-
cilius sibi & nomen, & diuitias parat. c. 2. n. 8.
- Aduocatus quam rationem in suscipiēdis causis ha-
bere debeat, ne errare falliq; possit. c. 2. n. 11.
- Aduocatus cum iustam causam suscepit, omnes
debet neruos intendere ad victoriam comparan-
dam. c. 2. n. 12.
- Aduocatus iustæ liti operam dans, & si honorarij
causa plus accipiat, quàm legibus fiti definitum,
non peccat, neq; ad restitutionem tenetur, si qui-
dem modum non excedat. c. 2. n. 13.

Aduocatorum error notatur. c. 10. n. 8.
 Alciati differentia inter vſucapionem, & tempora-
 lem præſcriptionem tam veriſſimè, quàm nouiſ-
 ſimè ab autore refellitur. c. 1. §. 1. n. 6.
 Alcabala, Latinè vectigal rectè appellatur. c. 3. n. 1.
 Alcabala vnde nomen traxerit.
 Alcabale materia vide effuſè infrà verbo, vectigal.
 Alimentorum cauſa ſummatim tractanda, neq; ap-
 pellationi deferendum. c. 12. n. 5.
 Altiùs tollendi ſeruitus, quare ita dicatur & veriſſi-
 mè, & nouiſſimè demonſtratur. c. 15. n. 3.
 Altiùs tollere eatenus quis poteſt, quatenus efficiat
 ne vicini adeo valde nimis propalentur. c. 15. n. 3.
 Aleuoſus perduelli exaquetur. c. 17. n. 6.
 Animal propter morbum redhibito vectigal debe-
 tur. c. 3. n. 39.
 Annuus redditus mobilium vel immobilium appella-
 tione propriè non continentur, ſed tertiam quã-
 dam ſpeciem conſtituunt. c. 3. n. 49.
 Annuo redditu ſuper prædio aſſignato hypotheca
 contrahitur, dominiũ verò rei obligatæ in em-
 ptorem non transfertur. c. 3. n. 50.
 Annuo redditu vendito vectigal debetur illi publi-
 cano, qui eſt eo loci, vbi extat bona obligata pro
 ceſſu; nõ illi, qui eſt loco contractus, vel deſtinatæ
 ſolutionis. c. 3. n. 51.
 Annuus redditus illic extare dicuntur, vbi ſunt bona
 in propriis obligata. c. 3. n. 52.
 Annuus redditus ſuper perſonam tantum conſtitui nõ
 poſſunt. c. 3. n. 53.
 B.

Boni viri appellatio, maligna hominum interpreta-
 tionis iniuriam ſignificat. c. 17. n. 4.
 Cæcus excuſationem habet à muneribus personali-
 bus, nõ à patrimonialibus; proin à vectigalis mu-
 nere non excuſatur. c. 3. n. 19.
 Capitulum primum de teſtam. explicatur. c. 16. n. 3.
 Clerici negotiationibus vacantes à vectigalis mu-
 nere non excuſantur. c. 3. n. 16.
 Clericus filia ſua spuria vltra quincuncem dotis
 nomine dare non poteſt. c. 16. n. 1.
 Clericus qua cautione poſſit filiam spuriam vltra
 quincuncem dotare. c. 16. n. 2.
 Confinia diœceſum, marchionatum, ſimiliumq;
 dominationum temporis præſcriptione non cõ-
 funduntur. c. 1. §. 15. n. 50.
 Conductores ſacerdotiorum de fructibus venditis
 vectigali ſunt obnoxij. c. 3. n. 17.
 Cõtractuum nominatorum in nominatorumq; dif-
 ferentia etiam hodie iure Regio durat. c. 3. n. 34.
 Contractu perfectio, partium dein conſenſu diſſolu-
 to, vectigal quibus caſibus debeatur. c. 3. n. 37.
 Cũ de veritate conſtat, plus ratio, quàm cõmunis
 opinio, valere debet. c. 7. n. 5.
 Curatoris officium per minoris matrimoniũ non
 diſſolui. §. 12.
 Curator finito demum officio rationes reddere de-
 bet. c. 12. nu. 1.

INDEX.

Cura si ipso iure nō finiatur, minoris curatorisq; assensus id efficere non valet. c. 12.

Creditor quemadmodum sibi consulere possit aduersum debitorem annuæ pensionis, ne illi possit præscribere. c. 1. §. 12. n. 42.

Cuiusq; rei potissima pars principium est. c. 1. n. 1.

Cuculus, & Curuca quid. c. 17. n. 2. & 3.

D

Definitionis proprium est, verbi substantiam demonstrare. c. 1. §. 1. n. 1.

Definitio, impropria non comprehendit. c. 9. n. 7.

Defensor in causis capitalibus pro absente admittendus est. c. 20. n. 3.

Defensor nō admittitur in criminibus spectantibus ad prætores solidatis (vulgò) dela hermandad. c. 20. num. 5.

Dominus antistes Couarruias laudatur. c. 1. n. 4.

Dominus præsul Simancas laudatur. c. 3. n. 21.

Doct̃or Nauarrus laudatur. c. 1. §. 1. n. 6.

Doct̃or Aguilera laudatur. c. 8. n. 2.

Doct̃or Grego. Lopez laudatur. c. 1. §. 12. nu. 41.

Doct̃or Didacus Perez Salmatinus laudatur. c. 11. n. 1.

Dominij verbum proprè ad legitimũ siue directum pertinet. c. 1. §. 2. n. 12.

Dominium vtile nunquam apud interpretes legitur, sed interpretum est inuentum. c. 1. §. 2. n. 14.

Dominij, ac proprietatis differentia ab antiquis tradita exploditur. c. 4. n. 1.

Dominium, & proprietas hoc differunt; quòd dominiũ est ius ferè semper cum vsufructu coniun-

ctum,

INDEX.

ctum, proprietas verò est ius ab vsufructu separatum. c. 4. n. 1.

Donatio à clerico genero suo facta, rata est. c. 16. n. 2.

E

Excusator, qui causas absentia alleget, benè admittitur pro reo criminis. c. 20. n. 3.

F

Factum cum quis promissit, non potest præcisè cogi ad faciendũ, sed præstando facti æstimatione liberatur, idq; etiam iure Regio. c. 6. n. 1. & 10.

Facti stipulatio diuisionem non recipit. c. 6. n. 2.

Factũ antequã fiat, in rerum natura non est. c. 6. n. 3.

Facere præcisè cogitur qui ex re iudicata tenetur. c. 6. n. 10.

Facere præcisè cogitur qui ex instrumento guarentigio (quod vocant) tenetur. c. 6. n. 11.

Factum syngrapho promissum cum quis non præstat, executio pro vera facti æstimatione locũ habet. ca. 6. n. 12.

Falcidia, & Trebellianica quare hodie rarò in foro versentur. c. 11. n. 3.

Falsi crimen proditiõni exæquatur. c. 17. n. 7.

Filius legitimus indubio non præsumitur. c. 16. n. 3.

Filius, qui patris rem gessit, an mercedem desiderare possit. c. 19.

Filius, qui patris negotia gessit, tenetur ceteris fratribus rationem reddere. c. 19. n. 2.

Ferire fœdus quare dicatur. c. 13.

Fi-

Filius non potest iure Regiō ultra legitimam por-
tionē quartā Falcidiæ, vel Trebel. deducere. c. 11.
num. 3.
Fons perpetuam causam habet ad seruitutem consti-
tuendam. c. 1. §. 8. n. 27.
Furnum, torcular, & molendinum diuisionem non
recipiunt. c. 6. n. 4.

H

Hispaniæ sermo vernaculus ex Latina lingua origi-
nem traxit. c. 3. n. 11.
Hispaniæ antiquus sermo creditur fuisse is, quo Cā-
tabri, idest, Viscayni vtuntur. c. 3. n. 12.
Hispaniæ Reges Imperatori non subesse. c. 3. n. 7.
Hispaniæ Reges habent potestatem vtrigalia ex iu-
sta causa indicendi. c. 3. n. 8.
Hispaniarum Regum benignitas humanitasq; ag-
noscitur. c. 3. n. 8.
Hæretici, maliq; Christiani quemadmodum secer-
nantur. c. 17. n. 7.

I

Iureconsulti mirum in modum Latinæ linguae ele-
gantia floruerunt. c. 1. n. 3.
Ius exequendi pro actione reali competens, etiā ho-
die non præscribitur, nisi triginta annorum spa-
tio. cap. 1. §. 13. n. 45.
Iuri exequendi quibus in casibus non præscribatur.
cap. 1. §. 13.
Ius exequendi si fuerit in iudicium deductū per cita-
tio

tionē tantū, vel executoris missionem; in decē
alios annos interrūpitur: si per litis contestatio-
nē, in quadraginta annos perpetuatur. ca. 1. §. 13.
num. 46.
Ius agēdi ad supplementū legitimæ, adhuc triginta
tantū annorū præscriptionē repellitur. ca. 1. §. 15.
num. 50.
Iuris ignorantia lata culpæ annumeratur. c. 2. n. 2.
& 3.
Iudex cū definitiuē pronuntiat, cognita rei mani-
festa, violentia, poterit rem sequestro demādarē.
Iudex impoenis inferendis nō ita blādus esse debet,
vt crimina debita poēna nō vindicētur. c. 10. n. 6.
Interdictū, vt possidetis, & vnde vi, proponi condi-
tionaliter eodem libello possunt. c. 10. n. 8.
Imperator cū vni præfidi præscribit, alijs quoq; re-
scriptum videtur. c. 10. n. 5.
L. 2. tit. 4. lib. 3. Fori explicatur. c. 6. n. 4.
L. 11. tit. 6. lib. 5. Compilationis exponitur. c. 7. n. 1.
L. 2. tit. 10. lib. 8. Compila. breuiter, & copiose expli-
catur. cap. 17.
L. 9. tit. 13. lib. 8. Compila. explanatur. c. 20. n. 5.
L. 6. tit. 15. lib. 4. Compila. latē expēditur. c. 1. §. 11. cū seq.
L. 11. tit. 11. lib. 5. Compila. explanatur. cap. 1. §. 1.
num. 10.
L. 1. tit. 1. lib. 4. Compila. dispicitur. c. 1. §. 1. n. 10.
L. 2. tit. 17. lib. 9. Compil. exponitur. c. 1. n. 14.
L. 3. tit. 18. lib. 8. Compila. elucitur. c. 3. n. 4.
L. 6. tit. 17. par. 7. latē interpretatur. c. 12. n. 1.
L. 3.

INDEX.

L. 3. titu. 15. par. 1. exponitur. c. 11. n. 4.
 L. filit. 2. par. 3. commendatur. c. 15. n. 3.
 L. si. ti. 6. p. 7. & breuiter, & verè explanatur. c. 17. n. 15.
 L. Si quis diuturno. ff. si seruitus vendicetur. acutis-
 sime exponitur. c. 18. §. 8. n. 23.
 L. §. si. ff. de aqua pluuiarum. c. 1. §. 8. n. 23.
 L. Hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & esti-
 ma. c. 1. §. 8. n. 23.
 L. Seruitutes. 4. ff. de seruitut. c. 1. §. 8. n. 24.
 L. Foramen. ff. de serui. vrb. præd. c. 1. §. 8. n. 24.
 L. Diutina. C. de lōg. tēporis præscr. c. 1. §. 9. n. 24.
 L. Neq; petentem. C. de præscrip. longitēpor. eodē.
 L. Vnica. C. de vñcap. transfor. c. 1. §. 10. n. 25.
 L. 2. C. de petitione hæred. c. 1. §. 11. n. 25.
 L. Hæreditatis. C. de petiti. hæredita. c. 1. n. 26. & 27.
 & c. 1. §. 11. n. 28.
 L. Hæreditatem. C. in quibus causis cessat longitē-
 poris præscr. c. 1. §. 11. n. 28. & c. 15. n. 29.
 L. Nemo. C. de adq. possel. c. 9. n. 8.
 L. In omnibus. ff. de actio. & oblig. c. 1. §. 1. n. 29.
 L. 4. §. Cato. ff. de verbo. oblig. c. 6. n. 9.
 L. Ab hostibus. C. de captiuis, & postlimin. reuerfis
 c. 1. §. 4. n. 17.
 L. Etiam. ff. de minoribus. c. 1. §. 4. n. 16.
 L. Leges debitum temporalis præscriptione excluden-
 tes. c. 1. §. 11. n. 40.
 Leges vectigalium fauorabiles sunt. c. 3. n. 14. & 29.
 Leges in plurali loquētes, etiam in vñico locum ha-
 bent. c. 7. n. 4.
 Lex Falcidia, & 8. C. Trebellia, quomodo hodie lo-
 cum habeat. c. 11. n. 3.

La-

INDEX.

Lacus, & stagnum quemadmodum determinetur.
 c. 1. §. 8. n. 28.
 Latæ culpæ finis. c. 2. n. 4.
 Legatum annuum num temporis præscriptione
 amittatur. c. 1. §. 13. n. 44.
 Lenocinium facere non minus est, quàm quæstum
 corpore exercere. c. 17. n. 7.
 Legata quemadmodum distribuenda sint, quando
 defunctus modum lege definitum excessit. c. 17.
 Litis contestatio quid sit, & unde dicta. c. 4.
 Locatores vectigaliū num vectigalium sint immu-
 nes. cap. 3. n. 29.
 Locatio & conductio ab emptione & venditione
 quemadmodum dignoscantur. c. 3. n. 24.
 Læsa maiestatis rei ædes quare exarentur, saleq; as-
 pergantur. c. 11.
 Magnates si in vectigalibus locadis sibi nō caueāt,
 vectigal conductoribus soluere tenentur. capit.
 13. n. 21.
 Mauritidis siue Morisci conuitium palinodia non
 preestitur. cap. 17. n. 8.
 Melius est modicum iusto super diuitias peccato-
 rum multas. c. 2. n. 9.
 Melioratio in vñicum filium facta num teneat. c. 7.
 Melioratio prælegatum est, non institutio. c. 1. n. 2.
 Minore restituto vectigal non debetur. c. 3. n. 4.
 Minor propter matrimonium non liberatur à cu-
 ratoris potestate. c. 12. n. 3.

Mo-

Momentum in iudicijs quid sit. c. 9. n. 2.
 Momentaneum quid significet. ibidem. n. 8. 2. 1. 2.
 Morbi Gallici maledictum palinodia non vincitur. cap. 17. n. 8.
 Mulier viri conditionem sequitur. c. 17. n. 10.
 Necessitas excusat à vectigalis munere. c. 3. n. 43.
 Naturalis obligatio, propriè non est obligatio. cap. 9. n. 6.
 Nobiles palinodia non puniuntur. c. 17. n. 9.
 Onia quid sit. c. 3. num. 35.
 Opinionibus duabus inter sese pugnantibus standum est illi magis, cui consuetudo suffragatur. c. 1. §. 11. num. 40.
 Palinodia pœna non solum illa quinque convitia vindicantur, sed et cætera similia. c. 17. n. 6.
 Palinodie pœna non habet locum, cum reus doceat se verum dixisse. c. 17. n. 11.
 Palinodia non habet locum, cum reus prius alia iniuria læssus fuerit. c. 17. n. 12.
 Palinodia num locum habeat, cum convitium dictum fuerit absente aduersario. c. 17. n. 14.
 Palinodiam canens toto exautoratur honore in ordinemq; redigitur. c. 17. n. 16.

Pali-

Palinodiam canere, quare dicatur. c. 17. n. 17.
 Pœnam ordinariâ qualibet honesta causa solet extenuare. c. 17. n. 21.
 Pœna homicidij ordinaria non est inferenda, cum reus dicto vel facto fuerit prius læssus. c. 17. num. 13.
 Parentibus indulgentiæ sunt et ut ascendentes descendentesque desiderari etiam inter cognatos, in hisq; deficientibus inter extraneos, de quadratæ & quincunce fidei committere possint. c. 7. n. 3.
 Pœnæ ita ex personarum conditione, & rerum qualitate æstimandæ sunt, ut ne quid durius aut remissius constitutatur. c. 17. n. 20.
 Pactum retrouendendi quanti temporis præscriptione repellatur. c. 1. §. 14. n. 49.
 Petitio hereditatis non datur aduersus possidentem res hereditarias titulo singulari. c. 5. n. 2.
 Petitio hereditatis utilis vel directa aduersus quos detur. ibidem.
 Petitio hereditatis quanta temporis præscriptione excludatur. c. 1. §. 11. n. 39.
 Pignoratitia actio usucapione non tollitur, secus temporali præscriptione. c. 1. §. 5.
 Possessoria remedia pro annua pensione dantur. cap. 3. num. 52.
 Possessio vnica est in iure, eaq; est civilis, non naturalis. c. 9. n. 3.
 Possessio naturalis, non vera est possessio, sed detentatio. c. 9. n. 4.
 Possessionem naturalem qui habere dicantur. c. 9. num. 5.

Pos-

- Possessio non est danda sine causæ cognitione. c. 10. num. 1.
- Possessionem apprehendens ratione decreti, quod nullum est, non excusatur à crimine. c. 10. n. 1.
- Possessionem vi ingrediens, an vinculis detinendus quoad à vi desistat. c. 10. n. 3.
- Possessorem debet iudex sua autoritate protegere aduersus vim inferentem. c. 10. n. 4.
- Possessorio remedio experiens, quid cauere, quibusque verbis uti debeat. c. 10. n. 9.
- Possessio data sine causæ cognitione quando confirmanda sit à superiore. c. 10. n. 10.
- Præscriptio temporis nihil aliud est, quàm exceptio, quæ datur à iure propter lapsum temporis lege definiti. c. 1. §. 1. n. 2.
- Præscribendi verbum latè patet, omnesq; ferè exceptiones comprehendit. c. 1. §. 1. n. 2.
- Præscriptionum species multe in iure reperiuntur. c. 1. §. 1. num. 3.
- Præscribendi verbo abusuè iuris interpretes utuntur. ibidem.
- Præscriptionis temporalis an iudex rationem habere debeat, ni fuerit à reo proposita. c. 1. §. 1. n. 8.
- Præscriptioni decennij aduersus ius exequendi renuntiari potest. c. 1. §. 13. n. 43.
- Præscriptio aduersus ius exequendi quèadmodum impediri possit. c. 1. §. 13. nu. 44.
- Præscripto iure exequendi, si reus confiteatur, quid statuendum sit. c. 1. §. 13. n. 46.
- Præscriptio temporalis non habet locum, quando obligatio iureiurando fuit confirmata. c. 1. §. 15. n. 50.

Pro:

- Perpetuatio actionis hodie non tollitur iure Regio c. 1. §. 14. n. 48.
- Proprietas, & dominium quemadmodum differant. c. 4. num. 2.
- Proprietas plena dicitur, usufructu cū proprietate consolidato. ibidem.
- Procurator, defensor, & excusator quemadmodum differant. c. 20. n. 1.
- Procurator, defensor, seu excusator num admittatur pro eo, qui criminis causa aufugit. c. 20.
- Procurator pro reo absente nequaquam in rebus capitalibus admittitur. 20. n. 2.

Q

- Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? c. 20. n. 2.
- Quæ de facto fiunt, de facto rescindere ius est. ca. 10. num. 2.

R

- Reges, Principesq; qui se ab Imperatoris subiectione vindicarunt; parem in regno, principatuque suo Imperatori potestatem sortiti sunt. c. 3. n. 3.
- Rex si sine iusta causa vectigalia imponeret, non liceret subditis aduersus eum conspirare. c. 3. nu. 5.
- Rex potest regulos siue magnates dominatione priuare. cap. 3. n. 6.
- Reges Hispaniarum Imperatori non parent. cap. 3. num. 7.

Reges non debent ardua cōsilia prius, quàm ad pro-
ceres referantur, expedire. c. 3. n. 8.

Regum curatoribus pecuniaria quædam recipiun-
tur. c. 12. n. 4.

Sacra missarum solennia indiuidua sunt. c. 6. n. 4.

Seruitutes indiuiduæ sunt. c. 6. n. 5.

Seruitutes à prædio dominante nomen mutuantur.

c. 15. num. 2.

Seruitutum continuarū, & discontinuarum differē-
tia dedocetur. c. 1. §. 8. n. 24.

Seruitus aquæductus, & fluminis quid distent. ca. 1.
§. 8. num. 27.

Spoliatus per vim manifestam, statim debet à iudi-
ce restitui. cap. 1. n. 4.

Simile quemadmodum accipiendum. c. 17. n. 6.

T

Testamentum indiuiduum est. c. 6. n. 4.

Textus in §. fin. Inst. de seruitut. interpretatur. ca. 1.

§. 8. num. 23.

Turpe est ingenuo & nobili viro, causas exoranti,
ius, in quo versatur, ignore. c. 2. n. 3.

Vectigalis indicēdi ius unicuiq; Principi Impera-
torem non recognoscenti competit. c. 3. n. 2.

Ve-

Vectigalis munus, quod apud nos *alcabala* dicitur, à
Rege Alfonso eius nominis vndecimo originē
traxit. cap. 3. n. 9.

Vectigalia iure imposita fraudare, peccatum est. c. 3.
num. 13.

Vectalia Principi debita nulla tēporis præscriptio-
ne perduntur. c. 3. n. 15.

Vectigalis munus, quod *alcabala* dicitur, omnes cō-
prehendit. c. 3. n. 16.

Vectigal non debetur ex eo, quod pro animæ suæ
piaculo quis reliquit. c. 3. n. 18.

Vectigalis munus patrimoniale est, non personale.
ca. 3. num. 19.

Vectigal an ex cadaueris translatione debeatur. c. 3.
num. 19.

Vectigal apud nos tantum debetur ex contractu vé-
ditionis, vel permutationis. c. 3. n. 22.

Vectigal non debetur ex operis, quæ ab artificibus
fiunt. c. 3. num. 23.

Vectigal debetur ex cōtractu inter patrem & filiū.
cap. 3. num. 26.

Vectigal non debetur, cum quis inuitus vendere co-
gitur. c. 3. n. 26.

Vectigal debetur ex cessione pretio facta. ca. 3. n. 27.

Vectigal num debeatur ex emphiteosi, vel locatione
ad longum tempus. c. 3. n. 28.

Vectigal num debeatur ex rebus ex causa iudicati
veditis. ca. 3. n. 29.

Vectigal quando debeatur, cum aliud pro alio solui-
tur. c. 3. num. 30.

Vectigal non debetur ex transactione, vel litis asti-
matio

natione. c. 3. num. 31.

Vectigal an debeatur, cum res aestimata vendenda datur. c. 3. n. 32.

Vectigal non debetur, cum quis omnia sua bona donat ea lege, ut donatarius eum sustentare debeat. cap. 3. nu. 32.

Vectigal an debeatur ex contractibus innominatis. ca. 3. num. 33.

Vectigal non debetur ex contractu imperfecto. c. 3. num. 35.

Vectigal an debeatur ex contractu conditionali. c. 3.

Vectigal non debetur ex permutatione, re prius non tradita. c. 3. n. 35.

Vectigal quando debeatur contractu perfecto, posteaque dissoluto. c. 3. nu. 37.

Vectigal semel debetur ex contractu census temporarii, quem vulgo *alquitar* appellamus. c. 3. nu. 38.

Vectigal non debetur rebus in dotem datis, etiam aestimatis. c. 3. n. 42.

Vectigal non debetur, cum bona hereditaria inter haeredes diuiduntur. c. 3. n. 43.

Vectigal si emptorem sequitur, totum, quod emptor numerare debet, pro pretio habendum est. c. 3. n. 44.

Vectigal soluendum est non deductis impensis in rerum venditione factis. c. 3. n. 46.

Vectigal non debetur ex promisso. c. 3. n. 47.

Vectigal antea exigi non debet, quam dies pretij soluendi venerit. c. 3. n. 48.

Vectigal iure Regio soluendum est eo loci, ubi extant bona immobilia. c. 3. n. 51.

Vendens habita fide pretij quemadmodum cauere

se-

sibi possit. c. 7. n. 4.

Verborum etymologia etsi plerumque fallax sit; attamen quoties interpretatione res eget, aliquando usum quotidianum habet. c. 14. n. 2.

Voluntas res facti est. c. 6. n. 4.

Verbum, perpetuus, & verbum, continuus differunt. cap. 1. §. 8. num. 25.

Vsucapio, & temporalis praescriptio sicuti nomine differunt, ita & re ipsa determinantur. c. 1. nu. 2.

Vsucapio proprie tam res soli, quam mobiles complectitur. c. 1. num. 4.

Vsucapionis, & temporalis praescriptionis differentia ab anterioribus tradita refellitur. c. 1. n. 2.

Vsucapio quid sit. c. 1. §. 1.

Vsucapio, & temporalis praescriptio circa dominij acquisitionem maxime distant. c. 1. §. 1. & §. 2.

Vsucapio in duodecim tabul. iure originem constat habuisse. c. 1. §. 1. n. 6.

Vsucapionibus dies inceptus habetur pro completo. cap. 1. §. 1. num. 9.

Vsucapio, & temporalis praescriptio diuersis ex causis introductae fuere. c. 1. §. 3. n. 15.

Vsucapio aduersus illos, qui in integrum restitui solent, procedit; secus in temporali praescriptione. c. 1. §. 4. num. 16.

Vsucapio per litis contestationem interrumpitur, praescriptio temporalis non. c. 1. §. 6. n. 19.

Vsucapio non habet locum in rebus incorporalibus, temporalis praescriptio etiam. c. 1. §. 7. nu. 20.

Vsucapio quam immutationem habuerit per. l. unicam. C. de vsucap. transform. c. 1. §. 10. n. 36.

Vsucapio, & temporalis praescriptio in eo maxime differunt, quod in vsucapione titulus postulatur, &

bona fides; in præscriptione titulo opus non est,
 sed bona fides sufficit. c. 9. n. 31.
 Vfusfructus non vſucapitur. c. 1. §. 7. num. 21.
 Vfusfructus eſt ius à proprietate ſeparatum. c. 4. n. 3.
 Vfusfructus cauſalis & formalis diſtinctio ab anti-
 quis tradita reſellitur. c. 4. n. 3.
 Vfusfructus diuiſionem recipit, vſus non. c. 6. nu. 6.
 Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt vi-
 deans opera veſtra bona, & glorificent Pa-
 trem veſtrum, qui in cælis eſt.
 Matthæi. c. 5.

VALLISOLETI.

Excudebat Didacus Ferdinandus à Cor-
 duba, Typographus Regius.

Anno. 1579.

Manuscript note in the left margin:
 Manuscript note in the left margin, written in a cursive hand, partially obscured by a large ink blot.